

Financial Advisors

ΕΞΑΝΤΕ ΜΕΛΕΤΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ
ΤΑΜΕΙΟΥ ΜΙΚΡΟΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΣΤΗ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

REGION OF CRETE
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, 2022

Disclaimer

Περιορισμός Ευθύνης

Η παρούσα Ex ante Μελέτη για τη δημιουργία Ταμείου Μικροπιστώσεων στην Περιφέρεια Κρήτης (εφεξής «Μελέτη») συντάχθηκε από την εταιρεία FCNC Financial Advisors AE (εφεξής «FCNC»), με σκοπό την εκτίμηση του χρηματοδοτικού κενού και τον προσδιορισμό του κατάλληλου χρηματοδοτικού εργαλείου που δύναται να αξιοποιηθεί για την παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων έως του ποσού των € 25.000 σε φυσικά πρόσωπα και επαγγελματικές ομάδες που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες πρόσβασης στον τραπεζικό δανεισμό ή /και σε άλλα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία, στην Περιφέρεια Κρήτης. Αποδέκτης της παρούσας Μελέτης είναι η Περιφέρεια Κρήτης (εφεξής «Αναθέτουσα Αρχή»).

Το μεγαλύτερο μέρος της Μελέτης αφορά σε δεδομένα τα οποία αντλήθηκαν από δημοσιευμένες δευτερογενείς πηγές. Σε ότι αφορά τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν, θεωρήθηκε δεδομένη η ακρίβεια τους, χωρίς περαιτέρω ανεξάρτητους ελέγχους.

Κατά συνέπεια, η FCNC δεν μπορεί να εγγυηθεί στους αποδέκτες της παρούσας την ακρίβεια και την αξιοπιστία των εγγράφων και στοιχείων και δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη ή υποχρέωση σε περίπτωση κατά την οποία πληροφορίες ή γεγονότα τα οποία παρουσιάζονται στην παρούσα, αποδειχθούν ανακριβή ή λανθασμένα ή παραπλανητικά ή μη αποδεκτά. Το εύρος της εργασίας μας περιορίζεται σε θέματα που εξετάσαμε και στο βαθμό που αναλύσαμε. Ίσως να υπάρχουν θέματα άλλα από αυτά που αναφέρονται στην παρούσα τα οποία μια λεπτομερέστερη επισκόπηση να αποκάλυπτε.

Η ευθύνη της FCNC από τις υπηρεσίες που παρέχουμε, θα αναγνωρίζεται εφόσον υπάρχει τελεσίδικη απόφαση που να συνδέει τη ζημιά με την παροχή των υπηρεσιών, θα έχει προκύψει από υπηρεσίες που έχουν προσφερθεί με βάση τη σχετική σύμβαση, δε θα περιλαμβάνει οποιαδήποτε αποθετική ζημιά και θα περιορίζεται μόνο στο ύψος της αμοιβής που έχει λάβει η ομάδα έργου για την παροχή των υπηρεσιών.

Παρότι μπορεί να υπάρχουν μέρη πλην της Αναθέτουσας Αρχής που να ενδιαφέρονται να λάβουν αντίγραφο της Μελέτης, τονίζουμε ότι, στο μέγιστο βαθμό που επιτρέπεται από το νόμο, δεν αναλαμβάνουμε καμία ευθύνη σε σχέση με οποιαδήποτε απόφαση που μπορεί να πάρουν τα μέρη αυτά βασιζόμενα στην εργασία μας. Δεν αναλαμβάνουμε καμία ευθύνη ή υποχρέωση για ενδεχόμενη απώλεια ή ζημιά που προκύπτει από χρήση της παρούσας Μελέτης από τον αποδέκτη για σκοπό διαφορετικό από αυτούς που προβλέπονται στην σχετική σύμβαση. Τέλος, συνιστάται, η λήψη οποιασδήποτε απόφασης να μη βασίζεται μόνο στην παρούσα Μελέτη αλλά οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος να στηριχθεί στην κρίση του βάσει περαιτέρω ανάλυσης σε οικονομικό / χρηματοοικονομικό, νομικό και τεχνικό επίπεδο.

Περιεχόμενα

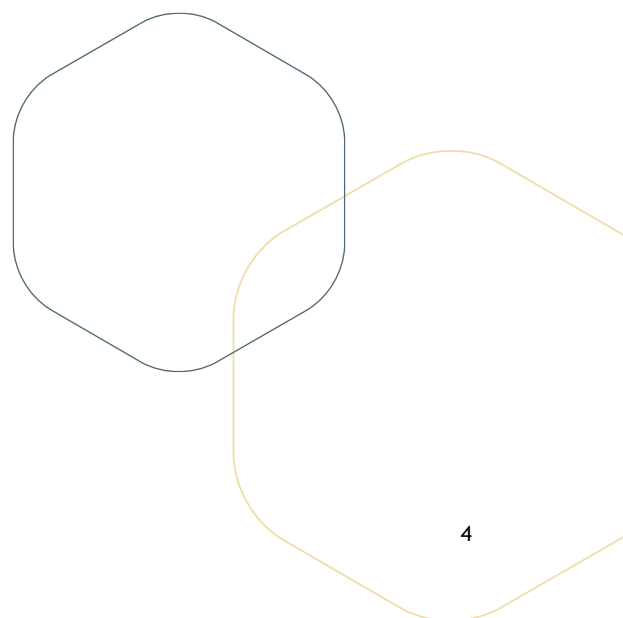
Επιτελική Σύνοψη	9
1. Εισαγωγή	14
1.1 Αντικείμενο Μελέτης.....	14
1.2 Μεθοδολογία	15
2. Γενική Οικονομική Συγκυρία και Προοπτικές	17
3. Δημογραφικά Στοιχεία & Συνοπτική Περιγραφή της Οικονομικής Δραστηριότητας της Περιφέρειας Κρήτης	20
3.1 Ανάλυση Δημογραφικών Στοιχείων Περιφέρειας Κρήτης.....	20
3.1.1 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά του Πληθυσμού	20
3.1.2 Βασικά Δημογραφικά και Οικονομικά Δεδομένα Υπολογισμού της Ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων	28
3.2 Συνοπτική Περιγραφή της Οικονομικής Δραστηριότητας Περιφέρειας Κρήτης.....	29
3.2.1 Εξέλιξη του ΑΕΠ και η Συμβολή της Περιφέρειας Κρήτης στην Εθνική Οικονομία ..	29
3.2.2 Αριθμός και Διάρθρωση Επιχειρήσεων της Περιφέρειας Κρήτης.....	33
4. Χρηματοδότηση Ιδιωτών και Επιχειρηματικής Δραστηριότητας στην Περιφέρεια Κρήτης	36
4.1 Δομή Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	36
4.2 Διάρθρωση Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.....	37
4.3 Ελληνικός Τραπεζικός Τομέας	39
4.4 Καταθέσεις Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα	42
4.5 Χρηματοδοτήσεις Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα	44
4.6 Τραπεζικός Τομέας και Χρηματοδοτήσεις στην Περιφέρεια Κρήτης.....	48
4.7 Μικροχρηματοδοτήσεις στο Εγχώριο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα	50
4.8 Συμπέρασμα	52
5. Χρηματοδοτικά Εργαλεία για τις Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις, Αυτοαπασχολούμενους και τις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες.....	54

5.1 Χρηματοδοτικά Εργαλεία Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027	54
5.2 Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0 (2021-2026)	54
5.3 ΕΣΠΑ 2021-2027	55
5.4 Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2023-2027	62
5.5 Αναπτυξιακός Νόμος 4887/2022	63
5.6 Χρηματοδοτικά Εργαλεία της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας.....	64
5.7 Χρηματοδοτικά Εργαλεία Κεντρικής Διαχείρισης από την ΕΕ - EaSI - InvestEU	66
5.8 Προγράμματα Μικροχρηματοδοτήσεων Μη Τραπεζικών Ιδρυμάτων	67
5.9 Συμπέρασμα	71
6. Χρηματοδοτικές Ανάγκες και Χρηματοδοτικό Κενό	72
6.1 Αποτυχίες Αγοράς στην Πρόσβαση σε Τραπεζική Χρηματοδότηση	72
6.2 Υπολογισμός του Χρηματοδοτικού Κενού Βάσει της Μελέτης «Microfinance in the European Union»	73
6.3 Εναλλακτικές Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις για την Εκτίμηση του Όγκου της Συνολικής Ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων και η Προσέγγιση της Παρούσας Μελέτης	76
6.4 Υπολογισμός της Ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης	78
6.5 Υπολογισμός της Προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης	85
6.6 Υπολογισμός του Χρηματοδοτικού Κενού Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης	86
7. Σκοπιμότητα και Προστιθέμενη Αξία Παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων	87
8. Νομοθετικό Πλαίσιο Χορηγήσεων Μικροχρηματοδοτήσεων - Πόροι Χρηματοδότησης του Ταμείου /Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων	91
8.1 Νομοθετικό Πλαίσιο Χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων	91
8.1.1 Νομοθετικό Πλαίσιο Χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων από Τραπεζικά Ιδρύματα	91
8.2.2 Νομοθετικό Πλαίσιο Χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων από Ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων	91
8.2 Προσδιορισμός των Ομάδων Στόχου του Ταμείου /Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων	94
8.3 Χρηματοδοτικά Προϊόντα Ταμείου / Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων	96
8.3.1 Χρηματοδοτικά Προϊόντα που θα Παρέχει το Ταμείο Μικροχρηματοδοτήσεων /Ιδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων	96
8.3.2 Συμβουλευτικές Υπηρεσίες Ταμείου/ Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων.....	96
8.4 Συμβατότητα Ενισχύσεων με τους Κανόνες της Ε.Ε. περί Κρατικών Ενισχύσεων	97
8.5 Δυνατότητα άντλησης Ευρωπαϊκών και Λοιπών Πόρων για τη Στήριξη της Ίδρυσης και Λειτουργίας Ταμείου ή Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων.....	98
9. Οφέλη από την Παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων	100

9.1 Βάση Υπολογισμού του Οφέλους.....	100
9.2 Εκτίμηση Μεγέθους Ωφελομένων.....	100
9.3 Εκτίμηση Οφέλους για την Περιφέρεια Κρήτης και την Ελληνική Οικονομία	100
Βιβλιογραφία	103

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Βασικά Μεγέθη Ελληνικής Οικονομίας (% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)	19
Πίνακας 2: Πληθυσμός της Ελλάδας ανά Περιφέρεια, 2011 και 2021	20
Πίνακας 3: Πληθυσμός Περιφέρειας Κρήτης ανά Περιφερειακή Ενότητα	21
Πίνακας 4: Πλήθος απασχολούμενων σε γεωργία, δασοκομία και αλιεία ανά Περιφέρεια, 2001 και 2020	24
Πίνακας 5: Δείκτες απασχόλησης ανά Περιφέρεια %, 2010 και 2020.....	25
Πίνακας 6: Πληθυσμός, ηλικίας 18 ετών και άνω, σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό (ημεδαποί, αλλοδαποί).....	26
Πίνακας 7: Απασχόληση ανά κατάσταση αναπηρίας και φύλο (2020)	27
Πίνακας 8: Συμβολή Περιφερειών στην Εθνική Οικονομία.....	30
Πίνακας 9: Περιφερειακό μερίδιο Προστιθέμενης Αξίας ανά κλάδο παραγωγής ως πολλαπλάσιο του εθνικού μέσου όρου, 2017	32
Πίνακας 10: Αριθμός νομικών μονάδων κατά τάξη απασχόλησης.....	33
Πίνακας 11: Κύκλος εργασιών κατά τάξη απασχόλησης.....	33
Πίνακας 12: Κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων με βάση το μέγεθος, 2021*.....	34
Πίνακας 13: Λίστα Κοινωνικών Επιχειρήσεων (ΚΑΛΟ) ανά Περιφερειακή Ενότητα.....	35
Πίνακας 14: Διάρθρωση Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	37
Πίνακας 15: Πιστωτικά Ιδρύματα Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος	39
Πίνακας 16: Βασικά μεγέθη Ισολογισμού ελληνικών τράπεζων, 2019-2021	41
Πίνακας 17: Καταθέσεις στο Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα σε εκατ. €].....	42
Πίνακας 18: Χρηματοδοτήσεις του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα σε εκατ. €	44
Πίνακας 19: Ανάλυση Δανείων Κατά Μέγεθος Επιχείρησης.....	45
Πίνακας 20: Ανάλυση Νέων Δανείων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων ανά Μέγεθος	45
Πίνακας 21: Ανάλυση Δανείων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων Κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας.....	47
Πίνακας 22: Ανάλυση Νέων Δανείων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων Κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας.....	47
Πίνακας 23: Καταθέσεις επιχειρήσεων, νοικοκυριών και ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων στην Περιφέρεια Κρήτης	48
Πίνακας 24: Γεωγραφική κατανομή καταθέσεων ιδιωτικού τομέα	49
Πίνακας 25: Σύνολο δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) στην Περιφέρεια Κρήτης σε εκατ. ευρώ	49
Πίνακας 26: Αριθμός λογαριασμών δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) στην Περιφέρεια Κρήτης	50
Πίνακας 27: Γεωγραφική κατανομή των δανείων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (ΜΧΕ)	50
Πίνακας 28: Εγγυήσεις EaSI ανά πιστωτικό ίδρυμα στις 30/09/2022]	51
Πίνακας 29: Προσφορά Μικροπιστώσεων από Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα 2014-2022]... ..	52
Πίνακας 30: Εκτίμηση Ετήσιας Προσφοράς Μικροπιστώσεων από Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα]	52
Πίνακας 31: Σύνολο Μικροχρηματοδοτήσεων Action Finance Initiative.....	67
Πίνακας 32: Μικροχρηματοδοτήσεις Action Finance Initiative στην Περιφέρεια Κρήτης.....	68
Πίνακας 33: Προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων από Μη Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα	70
Πίνακας 34: Εκτίμηση Ετήσιας Προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων από Μη Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα	70
Πίνακας 35: Εκτίμηση του συνολικού μεγέθους των ομάδων-στόχου, Ελλάδα 2017	74
Πίνακας 36: Εκτίμηση του πληθυσμού τη μη εξυπηρετούμενης ζήτησης εντός των ομάδων-στόχου, Ελλάδα 2017	74
Πίνακας 37: Μέσο ύψος Μικροχρηματοδοτήσεων ανά ομάδα-στόχος, Ελλάδα 2017	75
Πίνακας 38: Αξία ζήτησης ανά ομάδα-στόχος, Ελλάδα 2017	75
Πίνακας 39: Υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού, Ελλάδα 2017.....	75
Πίνακας 40: Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες	79
Πίνακας 41: Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες που θα αιτηθούν χρηματοδότηση	80
Πίνακας 42: Νέοι επιχειρηματίες	80
Πίνακας 43: Νέοι επιχειρηματίες που θα αιτηθούν χρηματοδότησης	81
Πίνακας 44: Αριθμός αυτοαπασχολούμενων	81
Πίνακας 45: Αυτοαπασχολούμενοι που θα αιτηθούν χρηματοδότησης	82

Πίνακας 46: Μέγεθος Υφισταμένων πολύ μικρών επιχειρήσεων	82
Πίνακας 47: Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις που θα αιτηθούν χρηματοδότηση	83
Πίνακας 48: Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις.....	83
Πίνακας 49: Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις που θα αιτηθούν χρηματοδότησης	84
Πίνακας 50: Εκτίμηση συνολικού και δυνητικού πληθυσμού για Μικροχρηματοδοτήσεις ανά ομάδα-στόχο στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Κρήτης.....	84
Πίνακας 51: Εκτίμηση τρέχουσας αξίας ζήτησης για Μικροχρηματοδοτήσεις ανά ομάδα-στόχο στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Κρήτης ανά ομάδα-στόχο	85
Πίνακας 52: Εκτίμηση Μέσης Ετήσιας Προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων από Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα.....	85
Πίνακας 53: Εκτίμηση Ετήσιας Προσφοράς Μικροπιστώσεων από Χρηματοπιστωτικά και Μη Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα στην Περιφέρεια Κρήτης.....	85
Πίνακας 54: Υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού βάσει της Μεθοδολογίας της Μελέτης Microfinance in the European Union.	86
Πίνακας 55: Υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού βάσει της Μεθοδολογίας της Παρούσας Μελέτης	86

Ευρετήριο Εικόνων

Γράφημα 1: Κατανομή πληθυσμού ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Κρήτης, 2021	22
Γράφημα 2: Κατανομή πληθυσμού ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα στην Ελλάδα, 2021	22
Γράφημα 3: Κατανομή πληθυσμού ανά δημογραφικό τύπο ανά περιφέρεια, 2019	23
Γράφημα 4: Πλήθος και ποσοστά των ατόμων με κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις	25
Γράφημα 5: Περιφερειακή κατανομή αλλοδαπών υπηκόων στην Ελλάδα, 2019	27
Γράφημα 6: Βασικά δημογραφικά και οικονομικά δεδομένα υπολογισμού της ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Κρήτης (%).	29
Γράφημα 7: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 2010 και 2020.....	31
Γράφημα 8: ΑΠΑ ανά εργαζόμενο σε επιλεγμένες περιφέρειες, Ελλάδα =100, σταθερές τιμές 2015....	31
Γράφημα 9: Εξέλιξη αριθμού υποκαταστημάτων Ελληνικών Τραπεζών, 2009-2021	40
Γράφημα 10: Εξέλιξη αριθμού Εργαζομένων Ελληνικών Τραπεζών, 2009-2021	40
Γράφημα 11: ΑΤΜ Ελληνικών Τραπεζών.....	41
Γράφημα 12: Ρυθμός Μεταβολής Καταθέσεων (%)].....	43
Γράφημα 13: Ανάλυση Δανείων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων Κατά Μέγεθος Επιχείρησης] ...	46
Γράφημα 14: Ποσοστιαία Σύνθεση Χρηματοδοτήσεων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων Κατά Μέγεθος Επιχείρησης]	46
Γράφημα 15: Κατανομή των Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ευρώπη με βάση τις κύριες ομάδες εξυπηρετούμενων.....	95

Συντομογραφίες

ΑΠΑ	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΕΑΤ	Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα
ΕΑΤΕ	Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων (πρώην ΤΑΝΕΟ)
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΔ	Έρευνα Εργατικού Δυναμικού
ΕΕΜ	Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός
ΕΕΤ (EIF)	Ευρωπαϊκό Επενδυτικό Ταμείο
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΤΠ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Παγκοσμιοποίησης
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΠΑΝΕΚ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας και Καινοτομίας
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΧΟ	Ενδιάμεσοι Χρηματοδοτικοί Οργανισμοί
Κ.ΑΛ.Ο	Κοινωνική και Αλληλέγγυα για Οικονομία
ΚΕΠΑ	Κέντρο Επιχειρηματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης
ΜΑΔ	Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης
ΜμΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΣΕΚΑ	Οργανισμός Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες
ΠΑΑ	Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΕΚΑ	Πρόγραμμα Περιβάλλον Κλιματική Αλλαγή
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΣΒΕΕ	Σύνδεσμος Βιομηχάνων Βορείου Ελλάδος
ΣΕΒΕ	Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος
ΤΑΑ	Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας
ΤΕΠΙΧ	Ταμείο Επιχειρηματικότητας
ΤΜΕΔΕ	Ταμείο Μηχανικών Εργοληπτών Δημοσίων Έργων
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΑFI	Action Finance initiative
ΕaSI	Programme for Employment and Social Innovation
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
MFI	Microfinance Financial Institutions

Ορισμοί

«Μικροχρηματοδότηση» ή «Μικροπίστωση» (Microfinance)	Χρηματοδότηση έως του ποσού των εικοσιπέντε χιλιάδων (25.000) ευρώ, η οποία χορηγείται σε αυτοαπασχολούμενους, πολύ μικρές επιχειρήσεις με απασχόληση έως 10 εργαζομένους και ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, χωρίς εμπράγματα εξασφαλίσεις.
Ταμείο Μικροχρηματοδοτήσεων	Ταμείο αρχικών κεφαλαίων με σκοπό τη διάθεσή τους για παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων.
Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων	Νομικό πρόσωπο με έδρα την Ελλάδα, που λαμβάνει άδεια σύμφωνα με το ν. 4701/2020, προκειμένου να χορηγεί Μικροχρηματοδοτήσεις στην Ελλάδα.
Χρηματοδοτικό Κενό	Ως «χρηματοδοτικό κενό» ορίζεται η διαφορά μεταξύ της ζήτησης και της προσφοράς.
Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις	Ως πολύ μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατομμύρια ευρώ.
Αυτοαπασχολούμενοι /Ελεύθεροι Επαγγελματίες Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες	Ο όρος χρησιμοποιείται για απασχολούμενους που δεν έχουν συνάψει συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας. Ορίζονται οι πληθυσμιακές ομάδες του που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή παρουσιάζει δυσκολίες.
Ομάδες Στόχου	Ως ομάδες στόχοι ορίζονται οι αυτοαπασχολούμενοι/ελεύθεροι επαγγελματίες, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι αγρότες, οι νέοι 18-25 ετών, οι μετανάστες, οι ΑΜΕΑ, οι άνεργοι, οι ηλικιωμένοι πάνω από 60 ετών και τα άτομα γενικά που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας.

Επιτελική Σύνοψη

Η Περιφέρεια Κρήτης είναι αρμόδια για τη χάραξη του Στρατηγικού Σχεδιασμού και των επιμέρους Στρατηγικών και Επιχειρησιακών Σχέδιων της Περιφέρειας και διατελεί επιτελικό και συντονιστικό ρόλο ασκώντας αρμοδιότητες υπερτοπικού χαρακτήρα. Με αυτή της την ιδιότητα, εκκίνησε τη διαδικασία σχεδιασμού ενός μέσου χρηματοοικονομικής τεχνικής σε εφαρμογή του άρθρου 37.2 του Κανονισμού ΕΕ αριθ. 1303/2013 (εφεξής «το χρηματοδοτικό εργαλείο» ή «το εργαλείο»). Μέσα από την υλοποίηση του εν λόγω χρηματοδοτικού εργαλείου, η Περιφέρεια Κρήτης προσδοκά στην άμβλυση των ιδιαίτερων δυσκολιών πρόσβασης στον τραπεζικό δανεισμό ή /και σε άλλα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία που αντιμετωπίζουν οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι αυτοαπασχολούμενοι και οι ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες στην Περιφέρεια.

Μικροχρηματοδοτήσεις

Ως Μικροχρηματοδοτήσεις περιγράφονται οι χρηματοδοτικές υπηρεσίες που στοχεύουν στους αυτοαπασχολούμενους και στις μικρές επιχειρήσεις που δε διαθέτουν πρόσβαση στα παραδοσιακά τραπεζικά ιδρύματα (όπως οι τράπεζες) καθώς και σε φυσικά πρόσωπα που επιθυμούν να ξεκινήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα ή να χρηματοδοτήσουν την υπάρχουσα οικονομική τους δραστηριότητα αλλά αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εξεύρεση χρηματοδότησης εξαιτίας κυρίως της έλλειψης των απαιτούμενων εξασφαλίσεων και πιστωτικού ιστορικού.

Συγκυρία και Προοπτικές της Ελληνικής Οικονομίας

Σύμφωνα με την έκθεση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της Τράπεζας της Ελλάδος, το α' εξάμηνο του 2022, η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε με ταχείς ρυθμούς, αφού είχαν πλέον αρθεί όλα τα μέτρα περιορισμού της COVID-19 που εφαρμόστηκαν τα έτη 2020 και 2021. Το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 7,8% το α' εξάμηνο του 2022 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021, καθώς ενισχύθηκε σημαντικά η εγχώρια ζήτηση παρά το κλίμα αβεβαιότητας που δημιούργησε ο πόλεμος στην Ουκρανία. Ωστόσο, η ενεργειακή κρίση και ο αυξημένος πληθωρισμός πλήττουν τα εισοδήματα των νοικοκυριών και δημιουργούν αβεβαιότητα σχετικά με τη βιωσιμότητα των πολύ μικρών επιχειρήσεων.

Η πρόβλεψη για την ετήσια αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ το 2023 ανέρχεται σε 1,8%, χαμηλότερα έναντι του προηγούμενων εκτιμήσεων αλλά σημαντικά πάνω από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης (0,3% σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

Δημογραφικά Στοιχεία-Η Οικονομία της Περιφέρειας Κρήτης και η Θέση της στην Ελληνική Οικονομία

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των δυο τελευταίων εθνικών απογραφών που πραγματοποιήθηκαν το 2011 και 2021, ο μόνιμος πληθυσμός της χώρας μειώθηκε κατά 3,5% σε σχέση με το 2011. Σε απόλυτους αριθμούς, αυτό σημαίνει ότι 383,8 χιλιάδες λιγότεροι άνθρωποι διέμεναν μόνιμα στη χώρα το 2021. Με εξαίρεση την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η οποία είναι η μοναδική Περιφέρεια που κατέγραψε πληθυσμιακή αύξηση, οι υπόλοιπες Περιφέρειες κατέγραψαν πληθυσμιακή μείωση. Σημειώνεται πως οι Περιφέρειες Κρήτης και Αττικής κατάφεραν να συγκρατήσουν τους πληθυσμούς τους συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες που κατέγραψαν μείωση. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Eurostat, ο πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης αναμένεται να καταγράψει αύξηση 0,8% μέχρι το 2030, ενώ συνολικά της Ελλάδας μείωση κατά 3,7%. Στο σχετικό κεφάλαιο γίνεται αναλυτική αναφορά στις δημογραφικές εξελίξεις των πληθυσμιακών ομάδων στόχου για τις Μικροχρηματοδοτήσεις.

Η οικονομία της Περιφέρειας Κρήτης, ενώ ακολούθησε τη γενική τάση της χώρας, σημείωσε καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τις υπόλοιπες Περιφέρειες, επιτυγχάνοντας υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης συγκριτικά με το συνολικό ρυθμό ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας.

Η συμμετοχή της οικονομίας της Περιφέρειας Κρήτης στο ΑΕΠ της χώρας κυμαίνεται στα επίπεδα του 5% και είναι αναλογικά μικρότερη από τη συμμετοχή της σε πληθυσμό και απασχόληση. Η Περιφέρεια Κρήτης κατατάσσεται τρίτη σε αριθμό συγκέντρωσης επιχειρήσεων, μετά την Αττική και την Κεντρική Μακεδονία. Η επιχειρηματική δραστηριότητα, ωστόσο, προέρχεται από επιχειρήσεις πολύ μικρού και μέσου μεγέθους. Ως εκ τούτου, η συμμετοχή τους στο συνολικό κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων της χώρας είναι μικρότερη από το μερίδιο του πλήθους των επιχειρήσεων.

Χρηματοδότηση Ιδιωτών και Επιχειρηματικής Δραστηριότητας στην Περιφέρεια Κρήτης

Η χορήγηση τραπεζικών πιστώσεων από τα τραπεζικά ιδρύματα υπόκειται σε αυστηρές διαδικασίες αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των πιστούχων, λόγω της φύσης του υφιστάμενου πλαισίου λειτουργίας τους. Η οικονομική κρίση και το ζήτημα των κόκκινων δανείων επίδρασαν αρνητικά στη δυνατότητα χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από τις εμπορικές τράπεζες. Οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση έχουν σημαντικά αμβλυνθεί αλλά εξακολουθούν να επηρεάζουν τις τράπεζες κυρίως ως προς τη δυνατότητα κάλυψης των αναγκών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Το μερίδιο της τραπεζικής πίστης που αναλογεί στη μικρή και μεσαία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα μειώθηκε από 70% το 2019 σε 58% το 2022 (ενώ αντίθετα το μερίδιο της τραπεζικής πίστης που αναλογεί στις μεγάλες επιχειρήσεις αυξήθηκε την ίδια περίοδο). Οι τράπεζες παραμένουν επιφυλακτικές στη χρηματοδότηση των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσaiών επιχειρήσεων εξαιτίας κυρίως του υψηλότερου πιστωτικού κινδύνου που παρουσιάζει ο δανεισμός τους αλλά και η έλλειψη επαρκών εξασφαλίσεων.

Η μείωση των τραπεζικών δανείων προς τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κρήτης ακολουθεί τη γενικότερη μείωση των χρηματοδοτήσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων στο σύνολο της χώρας, γεγονός που διατηρεί σχετικά σταθερό το μερίδιο της Περιφέρειας στο σύνολο των χρηματοδοτήσεων στη χώρα, ήτοι περίπου 7,5%.

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία, συμπεραίνεται ότι η στενότητα χρηματοδότησης αυξάνεται ιδιαίτερα για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις (μέχρι 10 εργαζόμενους). Επιπρόσθετα και σχεδόν εξ' ορισμού, οι αυτοαπασχολούμενοι και οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες είναι πλήρως αποκλεισμένες από την τραπεζική χρηματοδότηση. Οι κύριες αιτίες για τον αποκλεισμό οφείλονται στο γεγονός της μη δυνατότητας αυτών των ομάδων (ομάδων στόχου) να παρέχουν εξασφαλίσεις (κυρίως εμπράγματα) προς το τραπεζικό σύστημα και στο ότι δεν παρουσιάζουν εμφανώς, τουλάχιστον υγιή οικονομική κατάσταση με βάση τις τραπεζικές απαιτήσεις.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία για τον υπολογισμό του μεγέθους της προσφοράς μικρών δανείων του τραπεζικού συστήματος προς τις ομάδες στόχου, το μέγεθος των προσφερόμενων Μικροχρηματοδοτήσεων ετησίως για την Περιφέρεια Κρήτης προσδιορίζεται σε 1 εκ.€.

Δυνατότητα Αξιοποίησης των Λοιπών Διαθέσιμων Χρηματοδοτικών Εργαλείων

Τα επόμενα έτη, μια σειρά χρηματοδοτικών εργαλείων και μέσων που αξιοποιούν δημόσια επενδυτικά κεφάλαια (ευρωπαϊκά και εθνικά), θα είναι διαθέσιμη για τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων, αυτοαπασχολούμενων, αγροτών, ανέργων και άλλων κατηγοριών οικονομικών δρώντων. Τα εργαλεία αυτά καλούνται να καλύψουν μέρος του επενδυτικού κενού που εμφανίζεται στην ελληνική οικονομία αλλά και τις ειδικές χρηματοδοτικές ανάγκες όπως αυτές προκύπτουν με βάση τη συγκυρία (πανδημία, ενεργειακή κρίση κλπ.).

Σημαντικό μέρος αυτών των εργαλείων διατίθεται με τη μορφή επιχορηγήσεων. Μέρος αυτών των επιχορηγήσεων έχουν στόχο την κάλυψη των αναγκών των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων. Κοινό χαρακτηριστικό των επιχορηγήσεων είναι ότι καλύπτουν κυρίως το κόστος των επενδυτικών αναγκών και όχι τις ανάγκες σε κεφάλαιο κίνησης και επιπλέον απαιτούν ίδια συμμετοχή για μερική κάλυψη του επενδυτικού κόστους. Επομένως εδώ, εντοπίζεται ένα στοιχείο διαφοροποίησης σε σχέση με τις Μικροχρηματοδοτήσεις αλλά και μια δυνατότητα συμπληρωματικότητας καθώς οι Μικροχρηματοδοτήσεις θα μπορούσαν να καλύψουν είτε μέρος του αναγκαίου κεφαλαίου κίνησης είτε μέρος της απαιτούμενης ίδιας συμμετοχής σε αυτά τα προγράμματα.

Οι δράσεις επιχορηγήσεων υλοποιούνται μέσω μιας «άπαξ» διαδικασίας πρόσκλησης (one-off call for proposals) καθώς δεν υπάρχει μεγάλη δυνατότητα ευελιξίας ούτε σε σχέση με τον προϋπολογισμό ούτε σε σχέση με το χρόνο. Όταν το περιορισμένο διάστημα αυτό παρέλθει (και εξαντληθεί ο προϋπολογισμός) δεν είναι διαθέσιμες προς αξιοποίηση.

Η χορήγηση των δανείων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας είναι διαθέσιμη μέχρι τον Αύγουστο του 2026 και μέχρι εξάντλησης του προϋπολογισμού. Η αρχιτεκτονική του μηχανισμού χορήγησης δανείων δεν αναμένεται να διευρύνει την περίμετρο των επιλέξιμων επιχειρήσεων, πέραν αυτών που έχουν ήδη πρόσβαση στον τραπεζικό δανεισμό καθώς δεν αναλαμβάνεται μέχρι σήμερα μέρος του ρίσκου από το δημόσιο με κάποια μορφή (πχ εγγυήσεις). Επομένως, πολύ μικρές επιχειρήσεις, ελεύθεροι επαγγελματίες και αγρότες δεν ενδέχεται να έχουν ιδιαίτερη πρόσβαση σε αυτά τα κεφάλαια.

Σημαντικό ρόλο στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού στην Περιφέρεια Κρήτης παίζει προφανώς το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης 2021-2027, ακριβώς επειδή μπορεί να εστιάσει καλύτερα στις τοπικές προτεραιότητες, ιδιαιτερότητες και ανάγκες και επομένως να υπηρετήσει καλύτερα τον τοπικό - Περιφερειακό χαρακτήρα της αναπτυξιακής διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό ένα Περιφερειακό πρόγραμμα χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων είναι δυνατόν α) να χρηματοδοτηθεί από το ΠΕΠ Κρήτης και β) να παρουσιάσει υψηλή συνέργεια με λοιπές εθνικές δράσεις του ΕΣΠΑ αλλά και δράσεις του ΠΕΠ Κρήτης.

Σημαντικό ρόλο στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού θα μπορούσαν να παίξουν επίσης οι τρεις μη τραπεζικοί φορείς που χορηγούν Μικροχρηματοδοτήσεις σε συνεργασία με τραπεζικά ιδρύματα, η ACTION FINANCE INITIATIVE, η πρωτοβουλία MicroSTARS και η THE PEOPLE'S TRUST. Μέχρι στιγμής η προσφορά μικρών δανείων αυτών των φορέων στην Περιφέρεια Κρήτης είναι περιορισμένη.

Πρόσφατα, συστάθηκε ένας ακόμα μη τραπεζικός φορέας παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων, το Ταμείο Μικρών Δανείων Αγροτικής Επιχειρηματικότητας μέσω της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας που αναμένεται να προσφέρει Μικροχρηματοδοτήσεις σε αγρότες και μεταποιητικές επιχειρήσεις αγροτικών προϊόντων, ενώ το 2021 ιδρύθηκε το ΤΜΕΔΕ MICROFINANCE SOLUTIONS, το οποίο αποτελεί το πρώτο αδειοδοτημένο από την Τράπεζα της Ελλάδος (μη τραπεζικό) ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων στο πλαίσιο του νόμου 4701/2020. Αυτοί οι δύο μηχανισμοί αναμένεται να προσφέρουν λύσεις στις ειδικές ομάδες στόχου που απευθύνονται, παρότι, δεν μπορεί να προσδιοριστεί ποσοτικά σε αυτή τη φάση η προσφορά τους.

Ανάλυση Αγοράς (Ζήτηση - Προσφορά)- Χρηματοδοτικό Κενό

Ως χρηματοδοτικό κενό Μικροχρηματοδοτήσεων, ορίζεται η διαφορά ανάμεσα στην εκτιμώμενη ζήτηση και προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων.

Ο υπολογισμός της ζήτησης για Μικροχρηματοδοτήσεις πραγματοποιήθηκε μεθοδολογικά ως ακολούθως:

- Αρχικά εκτιμήθηκε ο δυνητικός πληθυσμός των αυτοαπασχολούμενων και των πολύ μικρών επιχειρήσεων καθώς και των ευάλωτων πληθυσμών που θα μπορούσαν δυνητικά να εκδηλώσουν ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις.
- Στη συνέχεια, βάσει παραδοχών που στηρίζονται σε στατιστικά ευρήματα, προσδιορίστηκε ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων και πολύ μικρών επιχειρήσεων καθώς και των ευάλωτων πληθυσμών που εκτιμάται ότι θα εκδηλώσει ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις.
- Τέλος, βάσει απολογιστικών δεδομένων από ευρωπαϊκά ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων για το μέσο μέγεθος της ζητούμενης Μικροχρηματοδότησης και τον αριθμό των αυτοαπασχολούμενων, των πολύ μικρών επιχειρήσεων καθώς και των ευάλωτων πληθυσμών που εκτιμάται ότι θα εκδηλώσουν ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις, υπολογίζεται η συνολική ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις.

Ο υπολογισμός της προσφοράς για Μικροχρηματοδοτήσεις στους αυτοαπασχολούμενους και στις πολύ μικρές επιχειρήσεις καθώς και στα ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού, υπολογίστηκε ως το σύνολο της προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων από το τραπεζικό σύστημα και της προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων από τα μη τραπεζικά ιδρύματα.

Βάσει των ανωτέρω το χρηματοδοτικό κενό για Μικροχρηματοδοτήσεις υπολογίστηκε, ως η διαφορά της υπολογισθείσας ζήτησης μείον την υπολογισθείσα προσφορά.

Το χρηματοδοτικό κενό για Μικροχρηματοδοτήσεις στην Περιφέρεια Κρήτης εκτιμήθηκε στην παρούσα μελέτη για το 2022, στα επίπεδα των 44 έως 54 εκατ. ευρώ.

Σκοπιμότητα και Προστιθέμενη Αξία Παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων

Με βάση την ανάλυση που πραγματοποιείται στο σχετικό κεφάλαιο της μελέτης, τεκμηριώνεται η σκοπιμότητα, η ωφέλεια και η προστιθέμενη αξία που μπορεί να προσφέρει η ίδρυση ενός Ταμείου/Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων από την Περιφέρεια Κρήτης. Ένα τέτοιο εργαλείο είναι κατάλληλο για τη στήριξη πολύ μικρών επιχειρήσεων, ελεύθερων επαγγελματιών και άλλων ειδικών ή ευάλωτων ομάδων που δεν έχουν πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα και παρουσιάζονται σημαντικές δυνατότητες συνέργειας και συμπληρωματικότητας με άλλα χρηματοδοτικά μέσα όπως οι επιχορηγήσεις.

Ομάδες στόχοι του Ταμείου /Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

Βάσει στοιχείων από τα ευρωπαϊκά ιδρύματα παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων και λαμβάνοντας υπόψη το δυνητικό πληθυσμό για ζήτηση Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης, όπως προέκυψε στο σχετικό κεφάλαιο της μελέτης, προτείνεται το Ταμείο/Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων να στοχεύει στις ακόλουθες πληθυσμιακές ομάδες :

- Πολύ μικρές επιχειρήσεις με προσωπικό έως 10 άτομα
- Αυτοαπασχολούμενοι
- Γυναίκες
- Αγροτικά νοικοκυριά
- Νέοι έως 25 ετών
- Ηλικιωμένοι πάνω από 60 ετών
- Άνεργοι
- Μετανάστες
- ΑΜΕΑ
- Φορείς Κ.Α.Ο

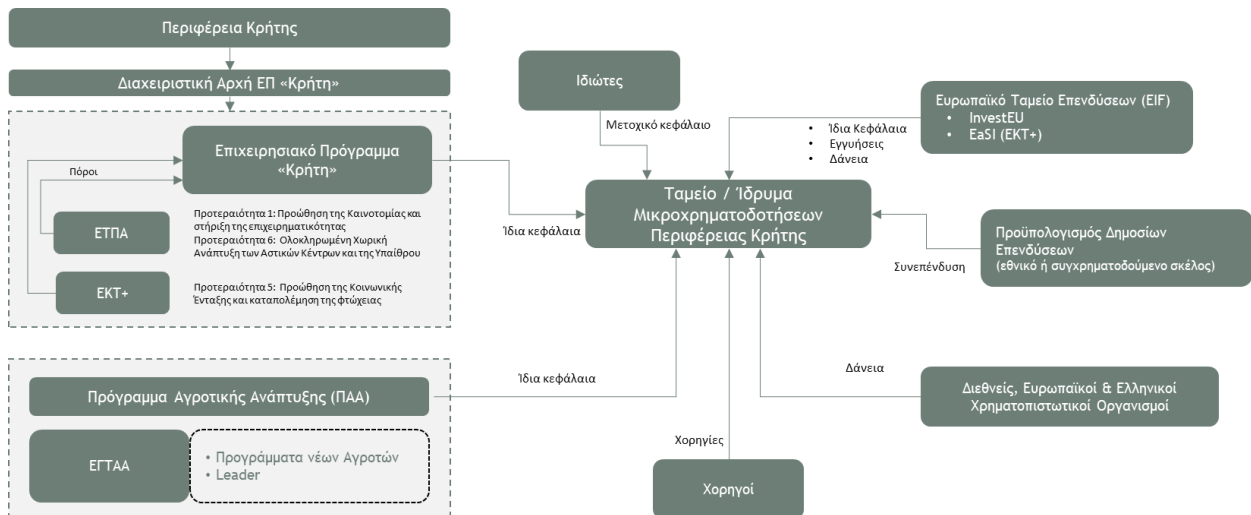
Νομοθετικό Πλαίσιο Χορηγήσεων Μικροχρηματοδοτήσεων - Πόροι Χρηματοδότησης του Ταμείου /Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

Η χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων σύμφωνα με το υφιστάμενο νομοθετικό καθεστώς είναι δυνατή, είτε μέσω Τραπεζικών Ιδρυμάτων είτε μέσω Εξειδικευμένων Ιδρυμάτων Μικροχρηματοδοτήσεων. Στο σχετικό κεφάλαιο παρουσιάζεται το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων.

Βάσει του Νόμου 3601/2007 σχετικά με την ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, οι τράπεζες χορηγούν Μικροχρηματοδοτήσεις και συμβουλευτικές υπηρεσίες σε επιχειρήσεις, είτε μόνες τους είτε συνεργαζόμενες με οργανισμούς παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων (π.χ.ΑΦΙ, MicroSTARS).

Το Νομοθετικό Πλαίσιο που διέπει την κατ' επάγγελμα χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα καθορίζεται σύμφωνα με το Νόμο 4701/2020. Οι βασικές προβλέψεις του πλαισίου χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων από τα Ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων περιγράφονται αναλυτικά στο σχετικό κεφάλαιο.

Οι εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης για την ίδρυση και λειτουργία Ταμείου / Ιδρύματος Χρηματοδοτήσεων παρουσιάζονται στο ακόλουθο γράφημα.

Οφέλη από τη Δημιουργία Ταμείου /Ίδρυματος Μικροχρηματοδοτήσεων

Όπως προέκυψε και από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη, τα σημαντικότερα οφέλη από την διάθεση, ενδεικτικά, ενός εκατομμυρίου ευρώ από την Περιφέρεια Κρήτης για τη δημιουργία Χρηματοδοτικού Εργαλείου (Ταμείο /Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων) και με συντηρητική εκτίμηση ελάχιστης μόχλευσης των κεφαλαίων, τουλάχιστον 2 φορές, είναι τα ακόλουθα :

- Χορήγηση την πενταετία 1000 Μικροχρηματοδοτήσεων στις ομάδες στόχου, με μέσο ποσό Μικροχρηματοδότησης 10.000 ευρώ.
- Ίδρυση, σωρευτικά την πενταετία, 340 νέων επιχειρήσεων-νέων αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών.
- Δημιουργία, σωρευτικά την πενταετία, 510 νέων θέσεων εργασίας. Από αυτές το 60% αφορά άμεσες θέσεις εργασίας και το υπόλοιπο 40% έμμεσες.
- Δημιουργία προστιθέμενης αξίας από τις 340 νέες επιχειρήσεις-νέων αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών, η οποία θα ανέλθει τον πέμπτο χρόνο σε 6,8 εκατ. ευρώ.
- Αύξηση των φορολογικών εσόδων και των εσόδων των ασφαλιστικών οργανισμών, τα οποία εκτιμώνται τον πέμπτο χρόνο στο ύψος των 1,7 εκατ. ευρώ.

Εκτός από τα οικονομικά οφέλη, η παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων θα έχει σημαντικά κοινωνικά οφέλη όπως ενδεικτικά:

- Η κοινωνική ένταξη των ωφελούμενων ευάλωτων ομάδων με τη δημιουργία εισοδημάτων ή και βελτίωση αυτών,
- Η μείωση της κοινωνικής ανισότητας και των διακρίσεων φύλλου,
- Η μείωση της φτώχειας.

1. Εισαγωγή

Οι Μικροχρηματοδοτήσεις δίνουν τη δυνατότητα σε πολύ μικρές επιχειρήσεις και επαγγελματίες καθώς και σε φυσικά πρόσωπα ειδικών πληθυσμιακών ομάδων που δεν έχουν πρόσβαση στις κλασικές τραπεζικές χρηματοδοτήσεις, να αποκτήσουν πρόσβαση στα αναγκαία για αυτούς κεφάλαια.

Είναι διεθνώς αποδεκτό ότι ο θεσμός αποτελεί εργαλείο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Πρόκειται για ουσιαστική επένδυση, η οποία αποδίδει πολλαπλά, συμβάλλοντας τόσο στην οικονομική ανάπτυξη όσο και στην κοινωνική συνοχή. Οι λήπτες των Μικροχρηματοδοτήσεων και το προσωπικό που απασχολούν στις επιχειρήσεις τους, συντηρούν τις οικογένειές τους από το παραγόμενο εισόδημα ενώ το Κράτος επωφελείται από την αύξηση των εσόδων από τον φόρο εισοδήματος, τις αυξημένες εισφορές στο ασφαλιστικό σύστημα, τα λιγότερα επιδόματα ανεργίας, κλπ.

Οι Μικροχρηματοδοτήσεις αφορούν ποσά μέχρι € 25.000. Ο μέσος όρος των Μικροχρηματοδοτήσεων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανέρχεται στα επίπεδα των € 10.000, ποσό που είναι σημαντικά μικρότερο από εκείνο που συνήθως χορηγούν οι παραδοσιακές εμπορικές τράπεζες. Για τις Μικροχρηματοδοτήσεις δεν ζητούνται εμπράγματα εξασφαλίσεις. Σημαντική συνιστώσα του θεσμού των Μικροχρηματοδοτήσεων είναι και η συνοδευτική παροχή των αναγκαίων συμβουλευτικών υπηρεσιών ίδρυσης και ανάπτυξης της επιχειρηματικής ή της επαγγελματικής δραστηριότητας αυτών που τις λαμβάνουν.

Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης χρησιμοποιείται γενικά ο όρος Μικροχρηματοδοτήσεις ,έναντι του όρου Μικροπιστώσεις, καθώς ο πρώτος υιοθετείται από το νέο νομοθετικό πλαίσιο χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων.

1.1 Αντικείμενο Μελέτης

Ο βασικός σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η εκτίμηση του χρηματοδοτικού κενού και ο προσδιορισμός του κατάλληλου χρηματοδοτικού εργαλείου που δύναται να αξιοποιηθεί για την παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων έως € 25.000 σε αυτοαπασχολούμενους, πολύ μικρές επιχειρήσεις καθώς και σε φυσικά πρόσωπα που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες πρόσβασης στον τραπεζικό δανεισμό ή /και σε άλλα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία, στην Περιφέρεια Κρήτης.

Πιο συγκεκριμένα, το αντικείμενο του έργου, το οποίο αναλύεται στις επόμενες ενότητες της παρούσας μελέτης, αφορά:

1. Στο υφιστάμενο χρηματοδοτικό κενό στην παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων για την Περιφέρεια της Κρήτης με κύριο σκοπό τη δημιουργία ενός Ταμείου/Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων.
Για τον προσδιορισμό του υφιστάμενου χρηματοδοτικού κενού στην παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων διερευνήθηκε η αποτυχία της αγοράς που προκύπτει από την ανάλυση του κενού μεταξύ προσφοράς και ζήτησης.
2. Στη σκοπιμότητα σύστασης και λειτουργίας ενός Ταμείου/Ιδρύματος παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων. Από την ανάλυση του χρηματοδοτικού κενού, την ζήτηση εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης καθώς και την πρόσβαση σε αυτές, εξετάστηκε η αναγκαιότητα της σύστασης ενός Ταμείου/Ιδρύματος παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια της Κρήτης. Σκοπός της δημιουργίας του Ταμείου/Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων είναι η αντιμετώπιση των αδυναμιών-αστοχιών της αγοράς.
3. Στους ωφελομένους οι οποίοι αποτελούν του δυνητικούς δικαιούχους Μικροχρηματοδότησης. Η ανάλυση της ζήτησης περιλαμβάνει την εκτίμηση του πληθυσμού των ειδικών επαγγελματικών και κοινωνικών κατηγοριών στις οποίες θα στοχεύει το Ταμείο /Ίδρυμα (ελεύθεροι επαγγελματίες, πολύ μικρές επιχειρήσεις, αγρότες, νέοι 18-25 ετών, πρόσφυγες, ΑΜΕΑ, άνεργοι, ηλικιωμένοι πάνω από 60 ετών, άτομα που αντιμετωπίζουν πτώχεια).

4. Στα προϊόντα και τις υπηρεσίες που θα παρέχει το Ταμείο/Ίδρυμα στους δικαιούχους ωφελούμενους. Βάσει του χρηματοδοτικού κενού, την εξέταση των διαθέσιμων εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης, του θεσμικού πλαισίου, της υφιστάμενης εμπειρίας αλλά και των αναγκών των δικαιούχων-ωφελούμενων, προσδιορίστηκαν τα προϊόντα και υπηρεσίες που θα παρέχει το Ταμείο/Ίδρυμα.
5. Στη συνάφεια των προτεινόμενων προϊόντων και υπηρεσιών του Ταμείου/Ίδρύματος, με άλλα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία καθώς και τη δυνατότητα συνδυασμού τους με αυτά. Επιπρόσθετα, διερευνήθηκε και η συμβατότητα των παρεχόμενων από το Ίδρυμα ενισχύσεων με τους κανόνες της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις.
6. Στη δυνατότητα άντλησης πόρων για τη στήριξη της ίδρυσης και λειτουργίας του Ταμείου/Ίδρύματος. Διερευνήθηκε η δυνατότητα άντλησης χρηματοδότησης από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΔΕΤ), το Κρατικό Προϋπολογισμό (ΠΔΕ), αλλά και άλλες πηγές για την ίδρυση και τη λειτουργία του Ταμείου /Ίδρύματος.
7. Τέλος, από το μέγεθος της παρέμβασης και το είδος των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, εκτιμήθηκε ενδεικτικά το αναμενόμενο όφελος για την οικονομία της Περιφέρειας Κρήτης και τους δικαιούχους - ωφελούμενους αποδέκτες των προϊόντων και υπηρεσιών του Ταμείου/Ίδρύματος.

1.2 Μεθοδολογία

Η μελέτη στηρίχθηκε στην αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων δευτερογενών δεδομένων τόσο από σχετικές μελέτες για τις Μικροχρηματοδοτήσεις όσο και στοιχείων από στατιστικές πηγές.

Πιο συγκεκριμένα, στη μελέτη αξιοποιήθηκαν δεδομένα από μελέτες για Μικροχρηματοδοτήσεις μεμονωμένων οργανισμών και ευρωπαϊκών ενώσεων παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων καθώς και πληροφορίες και στατιστικά δεδομένα από τους ετήσιους απολογισμούς δράσης φορέων παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2020 με τίτλο “Microfinance in the European Union: Market Analysis and Recommendations for Delivery Options 2021-2027”. Από τη μελέτη αντλήθηκαν στοιχεία, για το μέγεθος της Ελληνικής αγοράς Μικροχρηματοδοτήσεων και αξιοποιήθηκε η μεθοδολογία υπολογισμού του χρηματοδοτικού κενού.

Σχετικά με τα στατιστικές πηγές, η μελέτη αξιοποίησε στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ, της Τράπεζας της Ελλάδος, της Eurostat και διεθνών οργανισμών, όπως ενδεικτικά του ΟΟΣΑ.

Βασικός στόχος της μελέτης είναι ο προσδιορισμός του χρηματοδοτικού κενού για Μικροχρηματοδοτήσεις.

Ως χρηματοδοτικό κενό Μικροχρηματοδοτήσεων, ορίζεται η διαφορά ανάμεσα στην εκτιμώμενη ζήτηση και προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων.

Ο υπολογισμός της ζήτησης για Μικροχρηματοδοτήσεις πραγματοποιήθηκε μεθοδολογικά ως ακολούθως:

- Αρχικά εκτιμήθηκε ο δυνητικός πληθυσμός των αυτοαπασχολούμενων και των πολύ μικρών επιχειρήσεων καθώς και των ευάλωτων πληθυσμών που θα μπορούσαν δυνητικά να εκδηλώσουν ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις.
- Στη συνέχεια, βάσει παραδοχών που στηρίζονται σε στατιστικά ευρήματα, προσδιορίστηκε ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων και των πολύ μικρών επιχειρήσεων καθώς και των ευάλωτων πληθυσμών που εκτιμάται ότι θα εκδηλώσει ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις.
- Τέλος, βάσει απολογιστικών δεδομένων από ευρωπαϊκά ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων για το μέσο μέγεθος της ζητούμενης Μικροχρηματοδότησης και τον αριθμό των αυτοαπασχολούμενων, των πολύ μικρών επιχειρήσεων καθώς και των ευάλωτων πληθυσμών που εκτιμάται ότι θα εκδηλώσει ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις, υπολογίζεται η συνολική ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις.

Ο υπολογισμός της προσφοράς για Μικροχρηματοδοτήσεις στους αυτοαπασχολούμενους και στις πολύ μικρές επιχειρήσεις καθώς και τα ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού υπολογίστηκε ως το σύνολο

της προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων από το τραπεζικό σύστημα και της προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων από τα μη τραπεζικά ιδρύματα.

Βάσει των ανωτέρω, το χρηματοδοτικό κενό για Μικροχρηματοδοτήσεις υπολογίστηκε, ως η διαφορά της υπολογισθείσας ζήτησης μείον την υπολογισθείσα προσφορά.

Η μελέτη καταγράφει περιληπτικά τα λοιπά, εκτός του τραπεζικού δανεισμού και των χρηματοδοτικών εργαλείων εξετάζοντας το βαθμό αξιοποίησής τους από τους αυτοαπασχολούμενους, τις πολύ μικρές επιχειρήσεις καθώς και τους ευάλωτους πληθυσμούς, βάσει κυρίως των προϋποθέσεων/κριτηρίων υπαγωγής και όχι στατιστικών δεδομένων.

Η τεκμηρίωση της σκοπιμότητας ίδρυσης Ταμείου/Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων από την Περιφέρεια Κρήτης στηρίζεται τόσο στο εκτιμώμενο μέγεθος του χρηματοδοτικού κενού, όσο και στα οφέλη που θα προκύψουν για τους ωφελούμενους, την τοπική και την εθνική οικονομία.

Ο προσδιορισμός των κατηγοριών των δυνητικά ωφελούμενων από το Ταμείο/Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων, στηρίχθηκε τόσο στα απολογιστικά δεδομένα ευρωπαϊκών ιδρυμάτων παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων, όσο και στη σύνθεση του εκτιμώμενου δυνητικού πληθυσμού για παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης.

2. Γενική Οικονομική Συγκυρία και Προοπτικές

Σύμφωνα με την έκθεση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της Τράπεζας της Ελλάδος¹, το α' εξάμηνο του 2022, η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε με ταχείς ρυθμούς, αφού είχαν πλέον αρθεί όλα τα μέτρα περιορισμού της COVID-19 που εφαρμόστηκαν τα έτη 2020 και 2021. Ο κύριος μοχλός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας ήταν η ιδιωτική κατανάλωση, η οποία αυξήθηκε με διψήφιο ρυθμό. Θετικά συνέβαλε και ο ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου, ενώ αντίθετα οι καθαρές εξαγωγές είχαν αρνητική συμβολή. Από την πλευρά της προσφοράς, τη μεγαλύτερη άνοδο σημείωσαν οι κλάδοι που επλήγησαν περισσότερο από την πανδημία, όπως ο τουριστικός τομέας και ο κλάδος των τεχνών, διασκέδασης και ψυχαγωγίας, ενώ σημαντική συνεισφορά είχαν επίσης οι κατασκευές, η μεταποίηση και το εμπόριο. Το β' και το γ' τρίμηνο σε σχέση με το α' τρίμηνο, οι προσδοκίες των επιχειρήσεων επιδεινώθηκαν κυρίως λόγω του υψηλού πληθωρισμού και του κόστους ενέργειας² αλλά και του συνεχιζόμενου πολέμου στην Ουκρανία, ενώ και η καταναλωτική εμπιστοσύνη διολίσθησε σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με το α' τρίμηνο του έτους.

Αναλυτικότερα, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 7,8% το α' εξάμηνο του 2022 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021 καθώς ενισχύθηκε σημαντικά η εγχώρια ζήτηση παρά το κλίμα αβεβαιότητας που δημιούργησε ο πόλεμος στην Ουκρανία. Η ιδιωτική κατανάλωση ενισχύθηκε σημαντικά κατά 11,4%, εν αντιθέσει με τη δημόσια κατανάλωση η οποία αυξήθηκε οριακά κατά 0,3%, καθώς επιβραδύνθηκαν σημαντικά οι δημόσιες δαπάνες για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας.

Σημαντική αύξηση κατά 17,3% σημείωσαν οι επενδύσεις σε κατοικίες, ενώ οι άλλες κατασκευές αυξήθηκαν επίσης, κατά 13,5%. Η συμβολή των καθαρών εξαγωγών το α' εξάμηνο του 2022 ήταν αρνητική, επειδή οι εισαγωγές μεταβλήθηκαν θετικά περισσότερο από ό,τι οι εξαγωγές. Οι εξαγωγές οξυνθήκαν κατά 15,1%, κυρίως λόγω της αύξησης των εξαγωγών υπηρεσιών κατά 34,4% ως αποτέλεσμα της ανάκαμψης της τουριστικής κίνησης, ενώ και οι εξαγωγές αγαθών ενισχύθηκαν κατά 3,1%. Οι εισαγωγές σημείωσαν μεγαλύτερη άνοδο κατά 16,8% λόγω της αυξημένης ζήτησης για καταναλωτικά προϊόντα και για επενδύσεις σε μηχανολογικό και μεταφορικό εξοπλισμό.

Από την πλευρά της προσφοράς, η συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε κατά 6,4% το α' εξάμηνο του 2022, κυρίως λόγω της ανάπτυξης των επιχειρηματικών υπηρεσιών. Σε κλαδικό επίπεδο, τη μεγαλύτερη άνοδο σημείωσαν το «χονδρικό και λιανικό εμπόριο, οι επισκευές οχημάτων και μοτοσικλετών, η μεταφορά και αποθήκευση, οι υπηρεσίες παροχής καταλύματος και υπηρεσίες εστίασης» κατά 20,3%, οι «τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία» κατά 37,7%, οι «κατασκευές» κατά 16,0%, οι «επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες» κατά 9,2%, ενώ η βιομηχανία σημείωσε άνοδο κατά 4,3%.

Η αγορά εργασίας εμφάνισε σημαντική βελτίωση το α' εξάμηνο του 2022. Πιο συγκεκριμένα, η συνολική απασχόληση αυξήθηκε κατά 9,0%, σημειώνοντας την καλύτερη επίδοση των τελευταίων 24 ετών. Η μισθωτή απασχόληση αυξήθηκε περαιτέρω κατά 12,0%, ενώ και οι αυτοαπασχολούμενοι αυξήθηκαν κατά 2,0%. Το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε στο 13,1%, από 16,5% την αντίστοιχη περίοδο του 2021. Σημαντική βελτίωση του ποσοστού ανεργίας παρατηρήθηκε τόσο στις γυναίκες (17,3% από 20,6% το α' εξάμηνο του 2021) όσο και στους νέους 20-29 ετών (23,5% από 32,0% το α' εξάμηνο του 2021). Αντίθετα, το ποσοστό μακροχρόνια ανέργων σημείωσε μικρή αύξηση στο 60,7% από 59,7%. Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Σεπτέμβριος 2022) δείχνουν επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης της απασχόλησης καθώς η τουριστική περίοδος οδεύει προς το τέλος της.

¹ Στοιχεία από την έκθεση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της Τράπεζας της Ελλάδος, Νοέμβριος 2022.

² Ο πληθωρισμός, σύμφωνα με τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), κατέγραψε σημαντική αύξηση το α' εννεάμηνο του 2022 κατά 9,5%, κυρίως λόγω των αυξήσεων στην ενέργεια. Το Σεπτέμβριο του 2022, ο ΕνΔΤΚ σημείωσε αύξηση κατά 12,1% σε ετήσια βάση ενώ και ο πυρήνας του ΕνΔΤΚ (που δεν περιλαμβάνει μη επεξεργασμένα είδη διατροφής και ενέργεια) αυξήθηκε κατά 8,1%, γεγονός που δείχνει ότι οι αυξήσεις στις τιμές ενέργειας έχουν μετακυλιστεί στις τιμές των υπόλοιπων προϊόντων.

Το 2023³ η ενεργειακή κρίση και οι οικονομικές συνέπειες του πολέμου στην Ουκρανία θα συνεχίσουν αναπόφευκτα να επιδρούν στην ελληνική οικονομία τόσο μέσω των καναλιών του πληθωρισμού και της αβεβαιότητας, όσο και μέσω της επιβράδυνσης της ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, οριακά πάνω από το επίπεδο της στασιμότητας. Η μεταβλητότητα των τιμών στην ενέργεια παραμένει υψηλή και εξαρτώμενη από τις εξελίξεις στην Ουκρανία, επεκτείνοντας την ανησυχία για ενδεχόμενη επίπτωση στις τιμές και κατά τον επόμενο χειμώνα.

Την ίδια στιγμή, ο βαθμός μετατόπισης του ενεργειακού κόστους σε αγαθά και υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στον πυρήνα του πληθωρισμού βαίνει αυξανόμενος τους τελευταίους μήνες, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία σε Ελλάδα και Ευρωζώνη. Οι πληθωριστικές πιέσεις θα συνεχίσουν να επηρεάζουν τις βραχυπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές και το 2023, με ένταση που αναμένεται να εξομαλυνθεί αργότερα απ' ό,τι είχε αρχικά εκτιμηθεί.

Το 2023, ο δημοσιονομικός σχεδιασμός αναμένεται να κινηθεί σε συγκριτικά στενότερα πλαίσια έναντι της μεγάλης δημοσιονομικής επέκτασης που ακολουθήθηκε για την αντιμετώπιση των κρίσεων της πανδημίας και της ενέργειας την περίοδο 2020 - 2022.

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2023, η μετακύλιση του ενεργειακού κόστους σε αγαθά και υπηρεσίες για τα οποία οι τιμές τείνουν να αλλάζουν αργά, αναμένεται να διατηρήσει υψηλά τον πληθωρισμό για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ως αποτέλεσμα, το 2023 ο πληθωρισμός προβλέπεται ηπιότερος έναντι του 2022, αλλά αυξημένος έναντι των προβλέψεων του προσχεδίου του κρατικού προϋπολογισμού 2023 (από 3% σε 5%). Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ο πληθωρισμός αναμένεται να διαμορφωθεί το 2023, κατά μέσο όρο, σε 7,0% στην ΕΕ και 6,1% στην Ευρωζώνη.

Με βάση πάντα την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2023, η υλοποίηση της απορρόφησης των πόρων του ΤΑΑ, αναμένεται να αποτελέσει τον κύριο άξονα επενδύσεων του 2023, των οποίων ο όγκος προβλέπεται κατά 15,5% υψηλότερος έναντι του 2022 και σημαντικό παράγοντα στήριξης της ανθεκτικότητας της αγοράς εργασίας συμβάλλοντας στη μείωση της ανεργίας κατά 0,1 ποσοστιαία μονάδα του εργατικού δυναμικού, σε ποσοστό 12,6%, (βάσει του ορισμού της ΕΕΔ). Η μικρή αυτή βελτίωση κατά 0,1 ποσοστιαία μονάδα του ποσοστού ανεργίας οφείλεται τόσο στη μείωση της εξωτερικής ζήτησης όσο και στο αυξημένο λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων. Πάντως, η συνολική απασχόληση προβλέπεται ανθεκτική το 2023, αυξανόμενη κατά 0,2% ή 9 χιλιάδες θέσεις εργασίας.

Ο ρυθμός αύξησης της πραγματικής ιδιωτικής κατανάλωσης εκτιμάται σε 1,0% έναντι του 2022, ελαφρώς μειωμένος έναντι των προβλέψεων του προσχεδίου του κρατικού προϋπολογισμού του 2023. Αιτία της συνολικής αναθεώρησης είναι οι προς τα πάνω επιμέρους αναθεωρήσεις μεγεθών όπως ο πληθωρισμός, η μισθολογική δαπάνη στην οικονομία και η εθνικολογιστική αποταμίευση των νοικοκυριών την περίοδο 2020-2021, βάσει των αναθεωρημένων ετήσιων στοιχείων Εθνικών Λογαριασμών.

Ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας προβλέπεται να έχει αρνητική συμβολή στην πραγματική ανάπτυξη το 2023 για δεύτερο έτος, κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες. Η αρνητική αυτή συμβολή είναι το αποτέλεσμα της ταχείας αύξησης των εισαγωγών, και κυρίως των εισαγωγών αγαθών, ο όγκος των οποίων το 2022 και το 2023, αντιστοιχεί κατ' εκτίμηση στο 59,7% και στο 55,4% της συνολικής αύξησης της ζήτησης έναντι της προ-πανδημικής περιόδου.

Από το πραγματικό ισοζύγιο υπηρεσιών προβλέπεται οριακά αρνητική συμβολή στην ανάπτυξη κατά 0,1 ποσοστιαία μονάδα, λόγω των επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης στους προϋπολογισμούς των ξένων ταξιδιωτών και της περιορισμένης αύξησης του όγκου μεταφορικών υπηρεσιών, εν μέσω του υποτονικού διεθνούς εμπορίου. Σύμφωνα με την έκθεση του Προϋπολογισμού, το έλλειμμα του ονομαστικού ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών αναμένεται να επιδεινωθεί έναντι του 2022 κατά 2,3 δισ. ευρώ, αυξανόμενο ως ποσοστό του ΑΕΠ από 6,8% το 2022 σε 7,4% το 2023. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, η εκτίμηση για την ετήσια αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ το 2023 διαμορφώνεται σε 1,8%, χαμηλότερα έναντι του προηγούμενων εκτιμήσεων αλλά σημαντικά πάνω από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης (0,3% σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής)

³ Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού για το 2023, Υπουργείο Οικονομικών.

Οι κίνδυνοι που περιβάλλουν την πρόβλεψη για το 2023 παραμένουν αυξημένοι, συνδεδεμένοι κατά κύριο λόγο με τη γεωπολιτική κατάσταση στην Ουκρανία (διάρκεια πολέμου, βαθμός έντασης των κυρώσεων, συνθήκες εφοδιασμού της Ευρώπης με φυσικό αέριο). Μάλιστα, η αβεβαιότητα γύρω από τις ευρύτερες γεωπολιτικές εξελίξεις αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα που δυσχεραίνει τη διενέργεια ασφαλών μακροοικονομικών προβλέψεων, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο σημαντικότερος κίνδυνος βραχυπρόθεσμα για την ελληνική οικονομία προέρχεται από τις τιμές ενέργειας, τον πληθωρισμό, τις επιπτώσεις τους στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, στην κατανάλωση, τις επενδύσεις (μέσω της επιβάρυνσης του κόστους δανεισμού) και τις διεθνείς συναλλαγές της χώρας (τουρισμός, εμπόριο καυσίμων) εξαιτίας του πληθωρισμού και της αύξησης του μεταφορικού κόστους.

Πίνακας 1: Βασικά Μεγέθη Ελληνικής Οικονομίας (% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)

	2021	2022	2023
ΑΕΠ	8,4	5,6	1,8
Ιδιωτική κατανάλωση	5,8	7,2	1,0
Δημόσια κατανάλωση	2,2	0,2	-1,5
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	20,0	10,0	15,5
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	24,1	9,7	1,0
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	17,7	10,1	2,6
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	1,3	9,6	4,8
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	0,6	9,7	5,0
Εθνικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,0	9,9	5,0
Απασχόληση	2,7	4,7	0,2
Ποσοστό ανεργίας	12,4	10,7	10,6
Ποσοστό ανεργίας (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)	14,7	12,7	12,6

Πηγή: (Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού για το 2023, Υπουργείο Οικονομικών)

3. Δημογραφικά Στοιχεία & Συνοπτική Περιγραφή της Οικονομικής Δραστηριότητας της Περιφέρειας Κρήτης

3.1 Ανάλυση Δημογραφικών Στοιχείων Περιφέρειας Κρήτης

Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να αναλύσει τα βασικά δημογραφικά στοιχεία της Περιφέρειας Κρήτης από την σκοπιά κυρίως των δυνητικών δικαιούχων για Μικροχρηματοδοτήσεις

3.1.1 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά του Πληθυσμού

Γενικός πληθυσμός

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των δυο τελευταίων εθνικών απογραφών, που πραγματοποιήθηκαν το 2011 και 2021, ο μόνιμος πληθυσμός της χώρας μειώθηκε κατά 3,5% σε σχέση με το 2011. Σε απόλυτους αριθμούς, αυτό σημαίνει ότι 383,8 χιλιάδες λιγότεροι άνθρωποι διέμεναν μόνιμα στη χώρα το 2021. Στον ακόλουθο Πίνακα καταγράφονται τα βασικά πληθυσμιακά στοιχεία ανά Περιφέρεια, με τις Περιφέρειες να παρουσιάζονται βάσει της μεταβολής του πληθυσμού που καταγράφονται σε αυτές. Εξαιρέση αποτελεί η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η οποία είναι η μοναδική Περιφέρεια που κατέγραψε πληθυσμιακή αύξηση, με τις υπόλοιπες να σημειώνουν μείωση. Αξίζει να αναφερθεί ότι, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αύξησε τον πληθυσμό της, οι Περιφέρειες Κρήτης και Αττικής, οριακά διατήρησαν τον πληθυσμό τους συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες, οι οποίες κατέγραψαν μείωση. Σύμφωνα με προβλέψεις της Eurostat, ο πληθυσμός της Κρήτης εκτιμάται ότι θα σημειώσει αύξηση της τάξης του 0,8% μέχρι το 2030, σε αντίθεση με το συνολικό πληθυσμό της χώρας που αναμένεται να συρρικνωθεί κατά 3,7%.⁴

Πίνακας 2: Πληθυσμός της Ελλάδας ανά Περιφέρεια, 2011 και 2021

Πληθυσμός	2011	2021	Μεταβολή % 2021/2011
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	309.015	324.542	5,0%
ΚΡΗΤΗ	623.065	617.360	-0,9%
ΑΤΤΙΚΗ	3.828.434	3.792.469	-0,9%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	199.231	194.136	-2,6%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	207.855	200.726	-3,4%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.882.108	1.792.069	-4,8%
ΗΠΕΙΡΟΣ	336.856	319.543	-5,1%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	679.796	643.349	-5,4%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	732.762	687.527	-6,2%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	577.903	538.366	-6,8%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	608.182	562.069	-7,6%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	547.390	505.269	-7,7%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	283.689	255.056	-10,1%
ΕΛΛΑΔΑ	10.816.286	10.432.481	-3,5%

Πηγή: (ΕΛΣΤΑΤ, 2022)

⁴Eurostat, (2020), Eurostat regional yearbook.

Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 3, η πληθυσμιακή μείωση στην Περιφέρεια Κρήτης προήλθε από τις Περιφερειακές Ενότητες Ηρακλείου, Ρεθύμνου, και Χανίων. Στον πληθυσμό της Περιφερειακής Ενότητας Λασιθίου σημειώθηκε μικρή αύξηση της τάξης του 0,7%.

Πίνακας 3: Πληθυσμός Περιφέρειας Κρήτης ανά Περιφερειακή Ενότητα

Πληθυσμός	2011	2021	Μεταβολή % 2021/2011
Περιφέρεια Κρήτης	623.065	617.360	-0,9%
Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου	305.490	302.450	-1,0%
Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου	75.381	75.900	0,7%
Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου	85.609	83.567	-2,4%
Περιφερειακή Ενότητα Χανίων	156.585	155.443	-0,7%

Πηγή: (ΕΛΣΤΑΤ, 2022)

Κατανομή του Πληθυσμού κατά Ηλικιακή Ομάδα και Φύλο

Το Γράφημα 1 παρουσιάζει τις κατανομές του πληθυσμού της Περιφέρειας Κρήτης και της Ελλάδας ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα, ανά πενταετία, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Eurostat. Το έτος 2021, ο πληθυσμός ανήλθε σε 10,6 εκατομμύρια,⁵ εκ του οποίου 5,4 εκατομμύρια είναι γυναίκες και 5,2 εκατομμύρια άνδρες. Ως εκ τούτου, οι γυναίκες αντιστοιχούν στο 51% του πληθυσμού της χώρας. Σε σχέση με την Περιφέρεια Κρήτης, από το πληθυσμό των 636.766, οι 326.525 είναι γυναίκες και οι 310.241 άνδρες. Συνεπώς και εδώ οι γυναίκες αντιστοιχούν στο 51% του πληθυσμού.

Όσον αφορά στην ηλικιακή διάρθρωση των δυο πληθυσμών, οι κατανομές της Ελλάδας και της Περιφέρειας Κρήτης ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο δεν παρουσιάζουν μεγάλες αποκλίσεις. Από τις ηλικιακές κατανομές προκύπτουν τρεις ηλικιακές ομάδες ενδιαφέροντος «νέοι ηλικίας 0-14 ετών», «άτομα στην παραγωγική ηλικία μεταξύ 25 και 55 ετών» και «άτομα άνω των 65 ετών».

Οι νέοι ηλικίας 0-14 ετών συνθέτουν την πληθυσμιακή βάση των ατόμων που πρόκειται να αποτελέσει το εργατικό δυναμικό της χώρας την επόμενη δεκαετία. Στην Ελλάδα, το ποσοστό των ατόμων αυτών συνιστά μόλις το 14%, ποσοστό αρκετά χαμηλότερο από εκείνο των χωρών του ΟΟΣΑ, που ανέρχεται σε 18%. Η Περιφέρεια Κρήτης, ωστόσο, βρίσκεται σε καλύτερη θέση σε σχέση με τις υπόλοιπες Περιφέρειες, μιας και οι νέοι ηλικίας έως 14 ετών αποτελούν το 16% του πληθυσμού της.

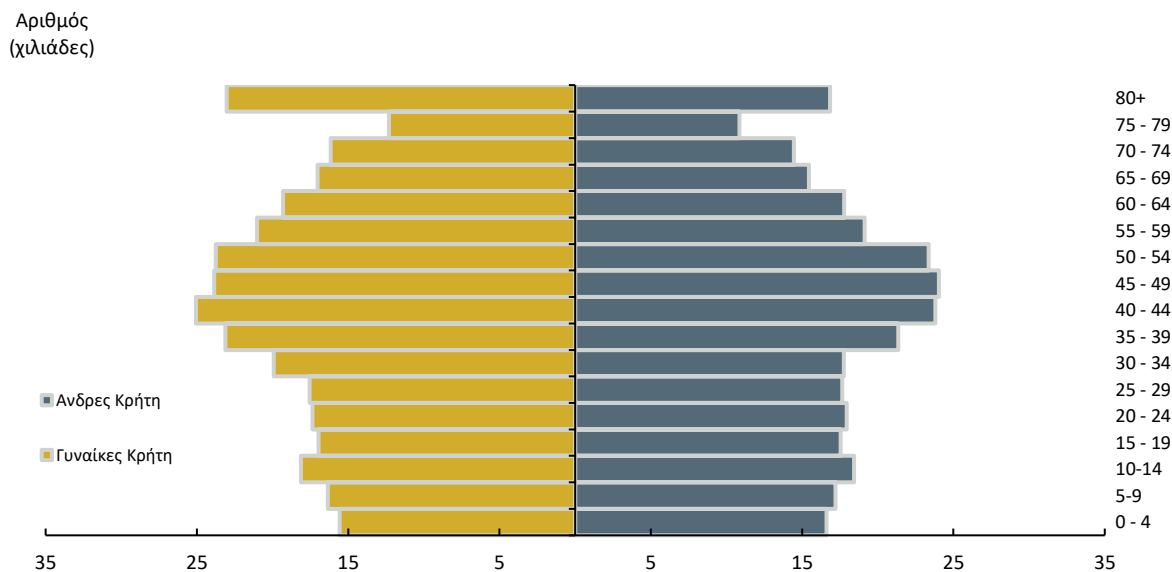
Τα άτομα ηλικίας μεταξύ 25 και 55 ετών βρίσκονται στην πλέον παραγωγική ηλικία και αποτελούν την κύρια πληθυσμιακή βάση του εργατικού δυναμικού της. Στην Ελλάδα, το 39% του πληθυσμού βρίσκεται στην παραγωγική ηλικία μεταξύ 25 και 55 ετών, ενώ στην Περιφέρεια Κρήτης, το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 41%. Δεν σημειώνονται αξιοσημείωτες αποκλίσεις μεταξύ των γυναικών και των ανδρών σε αυτές τις ηλικιακές ομάδες. Οι νέοι ηλικίας 20 με 25 αποτελούν το 5% του πληθυσμού στην Ελλάδα και το 6% του πληθυσμού στην Περιφέρεια Κρήτης.

Τέλος, στην Περιφέρεια Κρήτης τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω αποτελούν το 20% του συνόλου του πληθυσμού. Για τις γυναίκες, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω ανέρχεται στο 21% και για τους άνδρες το αντίστοιχο ποσοστό βρίσκεται στο 19%. Όσον αφορά στην Ελλάδα, το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω είναι 23%, περίπου 6 ποσοστιαίες μονάδες πάνω από το αντίστοιχο ποσοστό των υπολοίπων κρατών-μελών του ΟΟΣΑ. Από το συγκεκριμένο τμήμα του πληθυσμού περίπου το 24% και 21% των ατόμων άνω των 65 ετών είναι γυναίκες και άνδρες αντίστοιχα.

⁵ Χρησιμοποιήσαμε τη βάση δεδομένων της Eurostat η οποία δημοσιεύει σε τακτά χρονικά διαστήματα τα αποτελέσματα των εθνικών απογραφών ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα και τα επικαιροποιεί με βάση τα πιο πρόσφατα δεδομένα για τους θανάτους και τις γεννήσεις. Σε κάθε περίπτωση, η Eurostat αντλεί τα δεδομένα της από τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες. Οπότε, τυχόν αποκλίσεις αποτυπώνουν μεταβολές του πληθυσμού που πραγματοποιήθηκαν εντός του έτους αναφοράς. Περαιτέρω πληροφορίες αναφέρονται στον ιστότοπο της Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance>.

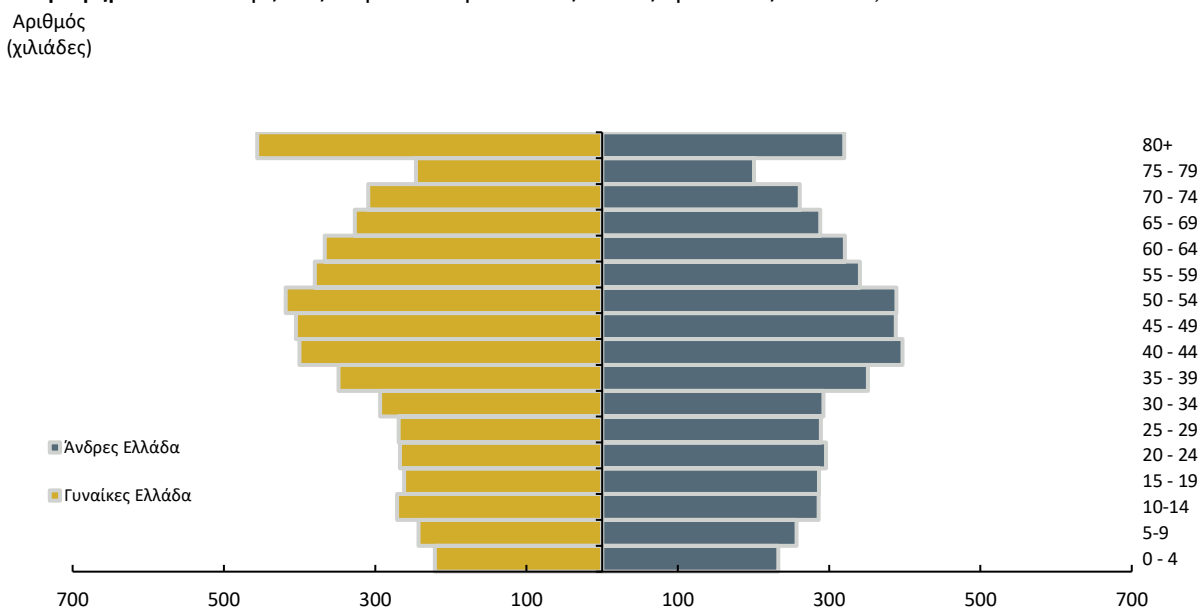

Γράφημα 1: Κατανομή πληθυσμού ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα στην Περιφέρεια Κρήτης, 2021

Πηγή: (Eurostat)

Γράφημα 2: Κατανομή πληθυσμού ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα στην Ελλάδα, 2021

Πηγή: (Eurostat)

Κατανομή του Πληθυσμού με Βάση τη Συγκέντρωση του σε Αστικά Κέντρα και Αγροτικές Περιοχές

Μια άλλη πληθυσμιακή παράμετρος που εξετάζεται πέραν της κατηγοριοποίησης του πληθυσμού ανά φύλο και ανά ηλικιακή ομάδα, αφορά στο βαθμό συγκέντρωσης του πληθυσμού σε αστικά κέντρα και αγροτικές περιοχές. Στο ακόλουθο Γράφημα στο οποίο παρουσιάζεται η πληθυσμιακή κατανομή ανά δημογραφικό τύπο και Περιφέρεια, διακρίνονται τρεις δημογραφικοί τύποι - (κυρίως) αστικός, (κυρίως) αγροτικός και (κυρίως) ημιαστικός (περιλαμβάνοντας αστικές και αγροτικές περιοχές). Τα δεδομένα προέρχονται από

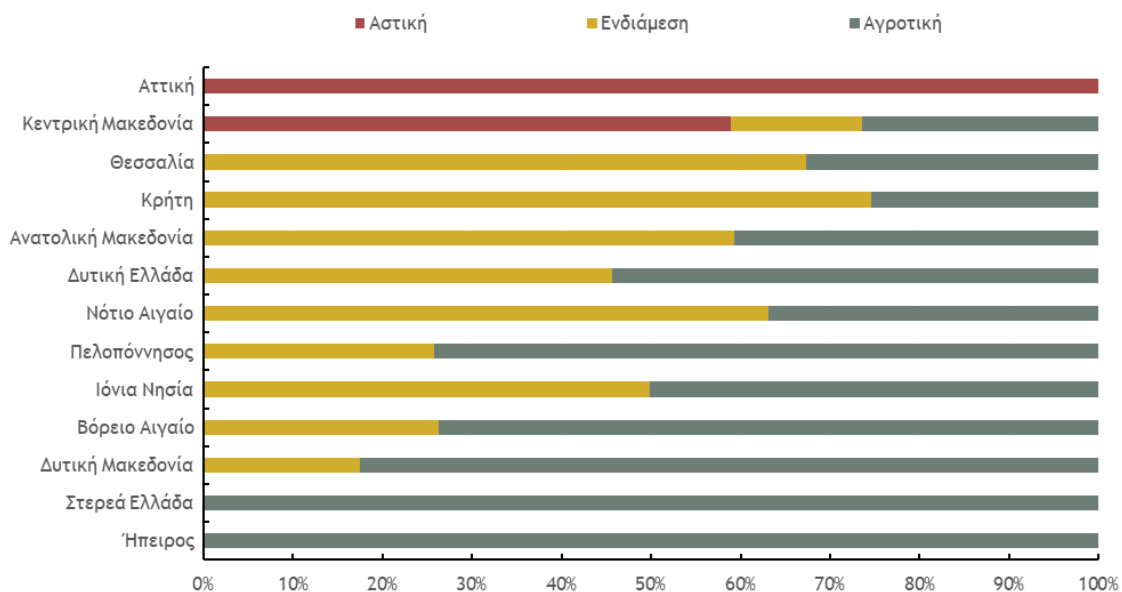

την πιο πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ για την Ελληνική Περιφέρεια.⁶ Όπως αναμενόταν, η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία συγκεντρώνουν περισσότερο από το μισό του αστικού πληθυσμού της χώρας. Στον αντίποδα, η Ήπειρος και η Στερεά Ελλάδα αποτελούνται εξ ολοκλήρου από αγροτικές περιοχές.

Στην Περιφέρεια Κρήτης, πάνω από το 75% του πληθυσμού συγκεντρώνεται σε ημιαστικές περιοχές. Το γεγονός αυτό την καθιστά Περιφέρεια με το μεγαλύτερο μερίδιο του πληθυσμού σε ημιαστικές περιοχές. Ο υπόλοιπος πληθυσμός της Περιφέρειας, συγκεντρώνεται σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές.

Συμπερασματικά, παρατηρείται μια συγκέντρωση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα και μείωση του στις αγροτικές περιοχές, μεταξύ 2001 και 2017. Η κάμψη που εμφάνισε η Περιφέρεια Κρήτης σε σχέση με την δυνατότητα προσέλκυσης νέων κατοίκων, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του ηλικιωμένου πληθυσμού της περίπου στο 21% και τη μείωση του παραγωγικού της πληθυσμού (σε ηλικία εργασίας) κατά 6%.⁷ Αν και σε καλύτερη θέση συγκριτικά με την υπόλοιπη Ελλάδα, η Περιφέρεια Κρήτης καταγράφει το 2017 για πρώτη φορά υπεροχή των θανάτων έναντι των γεννήσεων. Αυτό αποτυπώνεται στον ακαθάριστο ρυθμό φυσικής μεταβολής του πληθυσμού, που ήταν για πρώτη φορά αρνητικός το 2017, -0,2 ανά 1.000 άτομα, και παρέμεινε αρνητικός έως και το 2020 στο -0,3, με εξαίρεση το 2018 όπου ήταν θετικός στο 0,4.⁸

Γράφημα 3: Κατανομή πληθυσμού ανά δημογραφικό τύπο & Περιφέρεια, 2019

Πηγή: (ΟΟΣΑ (2020). Regions and Cities database).

Αγρότες

Συγκριτικά με τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα παρουσιάζει το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό συγκέντρωσης του πληθυσμού σε αγροτικές περιοχές, προσεγγίζοντας επίπεδα ιδιαίτερα αραιοκατοικημένων χωρών, όπως είναι η Ισλανδία και η Νορβηγία,⁹ μολονότι η αγροτική εργασία στην Ελλάδα έχει μειωθεί σημαντικά σε σχέση με το 2001. Ο Πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τους απασχολούμενους σε γεωργία, δασοκομία και αλιεία ανά Περιφέρεια και τη συνεισφορά αυτών επί του συνόλου των απασχολούμενων το 2020 και 2001 αντίστοιχα. Οι Περιφέρειες έχουν ταξινομηθεί με βάση τη μεταβολή του αριθμού των απασχολούμενων. Όπως παρατηρείται, ο κλάδος έχει υποστεί συρρίκνωση της τάξεως του 38%. Σε Περιφερειακό επίπεδο, τη μεγαλύτερη συρρίκνωση σημειώνουν τα Νησιά Ιονίου

⁶ OECD (2020), Regional Policy for Greece Post-2020. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/cedf09a5en/1/3/2/index.html?itemId=/content/publication/cedf09a5en&csp=ee25a605ced7ab5be262996aeaeaf879&itemIGO=oecd&itemContentType=book>

⁷ Περιφέρεια Κρήτης (2020). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης 2020 - 2023/ Στρατηγικός Σχεδιασμός.

⁸ Eurostat (2020). URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/demo_r_gind3_esms.htm

⁹ OECD (2020), Regional Policy for Greece Post-2020. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/cedf09a5en/1/3/2/index.html?itemId=/content/publication/cedf09a5en&csp=ee25a605ced7ab5be262996aeaeaf879&itemIGO=oecd&itemContentType=book>

και ακολουθεί η Περιφέρεια Κρήτης. Η συρρίκνωση του κλάδου στην Περιφέρεια Κρήτης είναι της τάξεως του 48%. Αυτό σημαίνει ότι ο κλάδος έχει απωλέσει σχεδόν τους μισούς απασχολούμενους σε σχέση με το 2001. Παρ' όλα αυτά, το ποσοστό των απασχολούμενων στο γεωργικό κλάδο επί του συνόλου των απασχολούμενων, παραμένει υψηλό αγγίζοντας το 18%. Τέλος, από το 2007 παρατηρούμε μια διαρκή μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων πανελλαδικά. Οι εκμεταλλεύσεις έχουν μειωθεί από τις 860 χιλιάδες το 2007, σε 684 χιλιάδες το 2016.¹⁰ Από αυτό το σύνολο των εκμεταλλεύσεων, οι 87 χιλιάδες εντοπίζονται στην Περιφέρεια Κρήτης.

Να τονιστεί ότι παρά τη συρρίκνωση του κλάδου, η αγροτική απασχόληση συνεχίζει να έχει σημαντικό ρόλο στην εθνική οικονομία. Το 2020, στην εθνική αγροτική παραγωγή εργαζόταν το 11% των απασχολούμενων, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό σπάνια ξεπερνά το 5% στις άλλες χώρες της ΕΕ. Επιπλέον, η συνεισφορά της Ελλάδας στο σύνολο της αγροτικής παραγωγής της ΕΕ είναι της τάξεως του 3,4%. Η συνεισφορά του πληθυσμού σε αγροτικές περιοχές της Ελλάδας στο σύνολο του αγροτικού πληθυσμού της ΕΕ είναι της τάξεως του 3,6%, ενώ η συμμετοχή του πληθυσμού της Ελλάδας στο συνολικό Ευρωπαϊκό πληθυσμό είναι αναλογικά μικρότερη, αγγίζοντας το 2,4%.¹¹

Πίνακας 4: Πλήθος απασχολούμενων σε γεωργία, δασοκομία και αλιεία ανά Περιφέρεια, 2001 και 2020

Περιφέρειες	Απασχολούμενοι σε γεωργία, δασοκομία και αλιεία (χιλ.)			Απασχολούμενοι σε γεωργία, δασοκομία και αλιεία επί του συνόλου των απασχολούμενων (%)		Ποσοστιαίες μονάδες 2020 - 2001
	2001	2020	Μεταβολή % 2001/2020	2001	2020	
Ιόνια Νησιά	20.2	7.3	-64	25	10	-15
Κρήτη	78.0	40.6	-48	30	18	-12
Ανατολική Μακεδονία	76.7	41.8	-45	33	21	-12
Ήπειρος	25.7	15.0	-42	21	14	-7
Θεσσαλία	81.4	48.2	-41	29	19	-10
Αττική	20.1	11.8	-41	1	1	0
Κεντρική Μακεδονία	118.8	72.2	-39	17	11	-6
Δυτική Ελλάδα	84.8	52.1	-39	32	24	-8
Πελοπόννησος	78.0	52.9	-32	36	25	-11
Βόρειο Αιγαίο	12.1	9.8	-19	18	13	-5
Νότιο Αιγαίο	7.9	6.4	-19	7	5	-2
Δυτική Μακεδονία	19.0	16.1	-15	18	19	1
Στερεά Ελλάδα	43.6	37.6	-14	22	20	-2
Ελλάδα	666	412	-38	16	11	-5

Πηγή: (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες Χρονοσειρές (1981-2020), ΕΛΣΤΑΤ).

Άνεργοι και Οικονομικά μη Ενεργός Πληθυσμός

Ο Πίνακας 5 παρουσιάζει βασικούς δείκτες απασχόλησης ανά Περιφέρεια με σημείο αναφοράς τα έτη 2010 και 2020. Οι Περιφέρειες έχουν ταξινομηθεί σε φθίνουσα σειρά, με βάση το δείκτη απασχόλησης του 2020, στις ηλικίες 20 έως 64 ετών. Η σημαντική πτώση της απασχόλησης και η παράλληλη αύξηση της ανεργίας χαρακτηρίζει το σύνολο των Περιφερειών της χώρας, αποτέλεσμα της σφοδρής οικονομικής πίεσης, που δέχθηκε η αγορά εργασίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η επίδοση της Περιφέρειας Κρήτης είναι καλύτερη από αυτή του μέσου όρου της χώρας στο σύνολο των δεικτών.

Από το σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας Κρήτης, το εργατικό δυναμικό της (άτομα ηλικίας άνω των 15 ετών) ανέρχεται στις 279,9 χιλιάδες, από αυτούς, οι 231,5 χιλιάδες είναι εργαζόμενοι και οι 48,4 χιλιάδες είναι άνεργοι. Ο μη ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 239,1 χιλιάδες και αποτελείται από άτομα που είτε αναζητούν εργασία αλλά δεν είναι διαθέσιμοι με την παρούσα προσφοράς εργασίας, είτε δεν

¹⁰ ΕΛΣΤΑΤ (2021). *Ελλάς με αριθμούς/ Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2021*.

¹¹ ΕΥ και Τράπεζα Πειραιώς (2022). *Πώς μπορεί ο Αγροδιατροφικός τομέας να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του αύριο, σήμερα;*

αναζητούν καθόλου εργασία. Περίπου οι μισοί από αυτούς, ήτοι το 46% αναφέρουν τη σύνταξη ως τον κύριο λόγο για τον οποίο δεν αναζητούν εργασία.

Πίνακας 5: Δείκτες απασχόλησης ανά Περιφέρεια %, 2010 και 2020

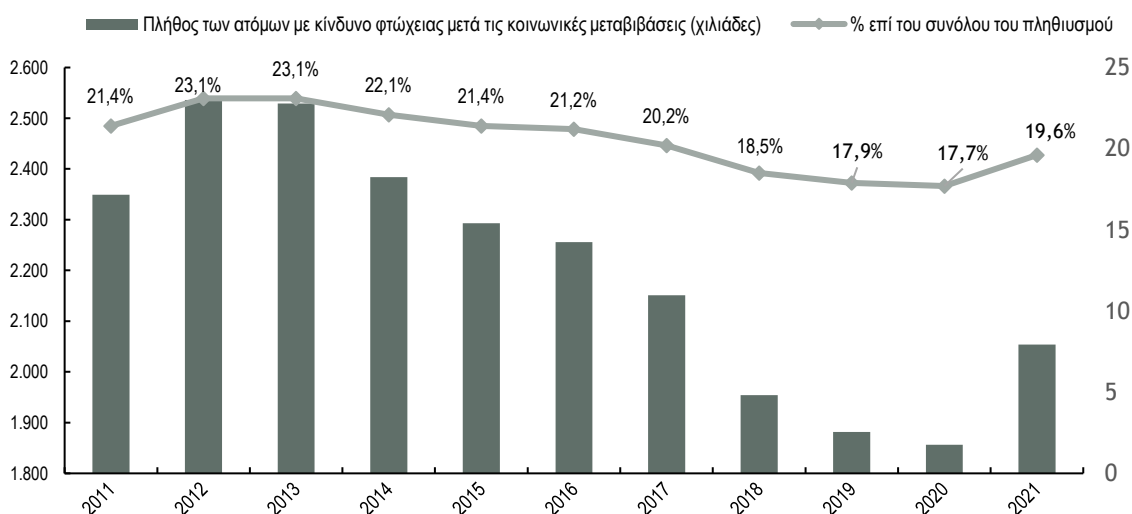
	Απασχόληση (ηλικίες 20-64)		Ανεργία (ηλικίες 20-64)		Μη ενεργός πληθυσμός (ηλικίες 20-64)	
	2010	2020	2010	2020	2010	2020
Πελοπόννησος	68.2	68.3	9.7	11.6	24.4	22.8
Βόρειο Αιγαίο	62.5	65.2	9.1	16.5	31.3	21.8
Αττική	64.3	63.3	12.6	14.0	26.4	26.3
Κρήτη	67.5	61.9	12.0	17.4	23.4	25.0
Θεσσαλία	64.8	60.4	12.2	17.1	26.2	27.2
Ιόνια Νησιά	66.4	60.1	14.5	16.0	22.4	28.5
Στερεά Ελλάδα	64.0	59.8	12.2	19.3	27.1	25.9
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	62.7	59.4	14.2	17.2	26.9	28.3
Κεντρική Μακεδονία	60.9	58.9	13.6	18.5	29.5	27.8
Νότιο Αιγαίο	63.5	58.7	14.2	16.6	26.0	29.5
Ήπειρος	63.6	58.0	12.7	18.2	27.1	29.0
Δυτική Μακεδονία	60.1	56.4	15.5	19.9	28.9	29.6
Δυτική Ελλάδα	62.2	55.3	11.8	21.6	29.4	29.5
Ελλάδα	63.8	61.1	12.7	16.4	27.0	26.9

Πηγή: (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες Χρονοσειρές (1981-2020), ΕΛΣΤΑΤ).

Πληθυσμοί που Αντιμετωπίζουν Υψηλό Κίνδυνο Φτώχειας ή Κοινωνικό Αποκλεισμό

Μια γενική πληθυσμιακή κατηγορία που εξετάζεται σε αυτή την παράγραφο, αφορά κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, ή τμήματα του πληθυσμού των οποίων η πιθανότητα να αντιμετωπίσουν φτώχεια λόγω έλλειψης ικανοποιητικών εισοδημάτων για την κάλυψη των βασικών αναγκών τους εμφανίζεται σημαντικά υψηλότερη σε σχέση με το γενικό πληθυσμό. Το ποσοστό των ανέργων που αντιμετωπίζει υψηλό κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, άγγιξε το 45.4% το 2021. Το ακόλουθο Γράφημα αποτυπώνει τη διαχρονική εξέλιξη του πλήθους των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις πανελλαδικά.

Γράφημα 4: Πλήθος και ποσοστά των ατόμων με κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

Πηγή: (ΕΛΣΤΑΤ, 2022) (Επεξεργασία: FCNC)

Ένας δείκτης που καταγράφει τον κίνδυνο φτώχειας των νοικοκυριών σε επίπεδο Περιφέρειας, είναι εκείνος της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού. Στην Περιφέρεια Κρήτης ο κίνδυνος φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού άγγιξε το 27,3% το 2021 από το 37% που βρισκόταν το 2018.¹² Στην υπόλοιπη χώρα, το αντίστοιχο ποσοστό έφτασε το 28.3% (32,2% για τις ηλικίες 18-64) το 2021.

Σε επίπεδο χώρας, η πληθυσμιακή ομάδα η οποία διατρέχει σημαντικά υψηλό κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό, εν αντιθέσει με τις υπόλοιπες υποομάδες, θεωρούνται οι αλλοδαποί εκτός των 28 χωρών της ΕΕ, που διαμένουν στην Ελλάδα και βρίσκονται σε ηλικία εργασίας (56,5%) ή είναι ενήλικοι (56,2%)

Πίνακας 6: Ποσοστό ατόμων με κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό (ημεδαποί, αλλοδαποί)

Ηλικία	Υπηκοότητα	2011	2021
18-64	Ημεδαποί	29.7	30.9
	Αλλοδαποί που διαμένουν στην Ελλάδα	58.3	54.6
	Αλλοδαποί χωρών ΕΕ των 28, που διαμένουν στην Ελλάδα	39.9	43.8
	Αλλοδαποί εκτός χωρών ΕΕ των 28, που διαμένουν στην Ελλάδα	62.2	56.5
18+	Ημεδαποί	29.6	27.8
	Αλλοδαποί που διαμένουν στην Ελλάδα	57.8	53.7
	Αλλοδαποί χωρών ΕΕ των 28, που διαμένουν στην Ελλάδα	38.3	40.5
	Αλλοδαποί εκτός χωρών ΕΕ των 28, που διαμένουν στην Ελλάδα	62.1	56.2

Πηγή: (ΕΛΣΤΑΤ (2021))(Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών)

Μετανάστες, Αλλοδαποί

Ο ακόλουθος πίνακας καταγράφει την κατανομή των κατοίκων ανά υπηκοότητα ανά Περιφέρεια, με κριτήριο τη χώρα προέλευσης. Ο δεξιός άξονας καταγράφει τα ποσοστά των ξένων υπηκόων επί του συνόλου του πληθυσμού.

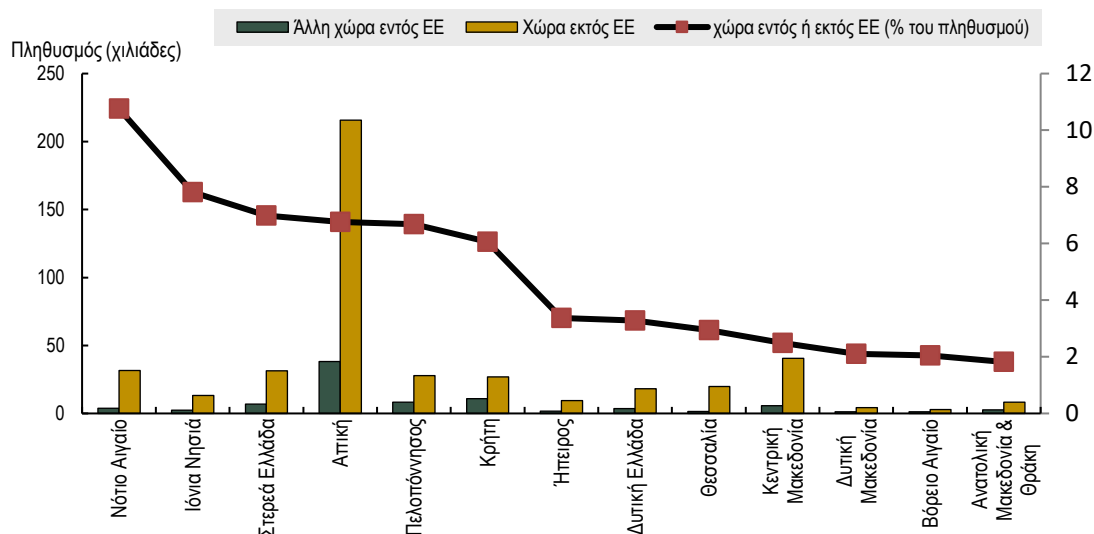
Όπως διαπιστώνεται, οι ξένοι υπήκοοι που διαμένουν στην Ελλάδα συγκεντρώνονται κυρίως στην Αθήνα, με το ποσοστό των αλλοδαπών κατοίκων στο συνολικό πληθυσμό να ανέρχεται στο 6.8%. Στην Περιφέρεια Κρήτης, καταγράφηκαν 10,8 χιλιάδες αλλοδαποί προερχόμενοι από χώρες εντός της ΕΕ και 26,8 χιλιάδες αλλοδαποί εκτός των χωρών της ΕΕ. Το ποσοστό των αλλοδαπών κατοίκων στο συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας Κρήτης βρίσκεται στο 6.06%.

Σημειώνεται ότι, η πρόσβαση στην αγορά εργασίας για τα άτομα με υπηκοότητα εκτός ΕΕ είναι περιορισμένη. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, οι άνεργοι σε αυτή την πληθυσμιακή ομάδα είναι τριπλάσιοι, σε σχέση με τους ημεδαπούς ανέργους.

¹² Τα δεδομένα ανά περιφέρεια προέρχονται από την Eurostat, People at risk of poverty or social exclusion by NUTS 2 regions [TGS00107__custom_3667906]

Γράφημα 5: Περιφερειακή κατανομή αλλοδαπών υπηκόων στην Ελλάδα, 2019

Πηγή: : (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες Χρονοσειρές (1981-2020), ΕΛΣΤΑΤ).

ΑΜΕΑ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2019, το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία/περιορισμό εξαιτίας προβλήματος υγείας, ανέρχεται στο 23,2% του πληθυσμού σε ηλικία 16 ετών και άνω. Εξ αυτών, 846.010 άτομα αναφέρουν σοβαρή αναπηρία (9,5%) και 1.210.404 άτομα αντιμετωπίζουν μερική/μέτρια αναπηρία (13,7%).¹³ Όπως υπολογίζεται από την πιο πρόσφατη έκθεση του παρατηρητήριου θεμάτων αναπηρίας¹⁴, ο δείκτης απασχόλησης των ατόμων με σοβαρή αναπηρία υπολογίζεται σε 24,4% για το 2021, εν αντιθέσει με τον πληθυσμό χωρίς αναπηρία ο οποίος ανέρχεται στο 64,6%. Περισσότερο περιορισμένη εμφανίζεται η ένταξη των γυναικών με αναπηρία στην απασχόληση, όπου ο δείκτης της τελευταίας ανέρχεται μόλις στο 19,3%, χαμηλότερος κατά 10 μονάδες σε σχέση με τους άνδρες σε ίδια κατάσταση αναπηρίας (Πίνακας 7).

Πίνακας 7: Απασχόληση ανά κατάσταση αναπηρίας και φύλο (2020)

Κατάσταση Αναπηρίας	Άνδρες	Γυναίκες	Χάσμα Απασχόλησης
Σοβαρή Αναπηρία	29.0%	19.3%	9.7%
Μέτρια Αναπηρία	45.0%	33.3%	11.7%
Χωρίς Αναπηρία	73.5%	50.5%	23.0%

Πηγή: (Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας)Ετήσια Έκθεση 2021.

Ρομά

Ένας πληθυσμός που αντιμετωπίζει υψηλά επίπεδα φτώχειας και κοινωνικό αποκλεισμό στην Περιφέρεια Κρήτης είναι οι Ρομά. Αν και η επίσημη εκτίμηση του πληθυσμού τους είναι δύσκολη, εκτιμάται πως δεν υπερβαίνει τα 2.000 άτομα και ως εκ τούτου δεν αποτελεί αριθμητικά υπολογίσιμη πληθυσμιακή ομάδα.¹⁵ Σύμφωνα με μελέτη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Κρήτης, ο πληθυσμός των Ρομά το 2014 υπολογίσθηκε σε 1.678 άτομα.¹⁶

¹³ Καλαβάνου . Τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην έννομη τάξη (Αστική - Ποινική - Διοικητική προσέγγιση)

¹⁴ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ, Ετήσια Έκθεση 2021

¹⁵ Ανέλιξης . Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης Φάση Α'

¹⁶ Πρόταση για τη Δημιουργία Πολύκεντρου Ρομά, Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας Περιφέρειας Κρήτης 12/2/2014

3.1.2 Βασικά Δημογραφικά και Οικονομικά Δεδομένα Υπολογισμού της Ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων

Η Μικροχρηματοδότηση, μέσω της προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων και υπηρεσιών επιχειρηματικής ανάπτυξης, αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για τη στήριξη ατόμων και επιχειρήσεων που τυπικά θεωρούνται αποκλεισμένοι από τις παραδοσιακές πηγές χρηματοδότησης. Η κύρια κατηγορία ωφελούμενων από τις Μικροχρηματοδοτήσεις είναι άτομα που αντιμετωπίζουν οικονομικό αποκλεισμό. Με βάση τα δημογραφικά στοιχεία που αναλύθηκαν ανωτέρω, προκύπτουν οι βασικές κατηγορίες πληθυσμών για την Περιφέρεια που θα μπορούσαν να επωφεληθούν από την πιθανή ίδρυση ενός Ταμείου/Ιδρύματος παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες, οι αγρότες, οι νέοι 18-25 ετών, οι μετανάστες, οι ΑΜΕΑ, οι άνεργοι, οι ηλικιωμένοι άνω των 60 ετών και τα άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας, συνιστούν εκείνα τα τμήματα του πληθυσμού που πρέπει να τεθούν ως ομάδες στόχου. Πολλοί από τους ανωτέρω πληθυσμούς, στερούνται προσωπικού κεφαλαίου, πιστωτικού ιστορικού, εμπράγματων εξασφαλίσεων και άλλων εγγυήσεων με συνέπεια να θεωρούνται δανειζόμενοι υψηλού ρίσκου. Στο Γράφημα 6 αποτυπώνεται μια συνοπτική εικόνα αυτών των πληθυσμιακών ομάδων.

Όσον αφορά στα δημογραφικά χαρακτηριστικά που συνθέτουν τους πληθυσμούς σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης, ο γυναικείος πληθυσμός ανέρχεται σε 5,4 εκατομμύρια στην Ελλάδα και σε 326,5 χιλιάδες στην Περιφέρεια της Κρήτης, αποτελώντας, και στις δύο περιπτώσεις, το 51% του πληθυσμού. Τα άτομα άνω των 65 ετών βρίσκονται στα 2,4 εκατομμύρια σε εθνικό επίπεδο και 126,1 χιλιάδες σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης, συγκροτώντας το 23% και 20% του πληθυσμού, αντίστοιχα. Οι υπήκοοι άλλων χωρών καταλαμβάνουν το 5% και 6% του πληθυσμού της Ελλάδας και της Περιφέρειας Κρήτης, αντίστοιχα. Ο πληθυσμός τους ανέρχεται σε 537,5 χιλιάδες και 37,7 χιλιάδες άτομα στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια της Κρήτης.

Τέλος, όσον αφορά τον αγροτικό πληθυσμό, οι απασχολούμενοι σε γεωργία, δασοκομία και αλιεία στην χώρα ανέρχονται σε 412 χιλ. και στην Περιφέρεια της Κρήτης σε 40,6 χιλ., συνιστώντας το 11% και 18% του συνολικού πληθυσμού των απασχολούμενων.

Όσον αφορά στην κατηγοριοποίηση του πληθυσμού με κριτήριο τους δείκτες απασχόλησης, παρατηρούνται κάποιες μικρές διαφοροποιήσεις στην διάρθρωση των πληθυσμών. Συγκεκριμένα, το εργατικό δυναμικό της χώρας απαρτίζεται από 4,6 εκατομμύρια άτομα και της Περιφέρειας Κρήτης από 279,9 χιλιάδες άτομα, δηλαδή το 51% και 54% του συνολικού πληθυσμού ηλικίας άνω των 15 ετών. Οι άνεργοι ανέρχονται σε 754,9 και 48,4 χιλιάδες στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Κρήτης αντίστοιχα, καταλαμβάνοντας το 16% και 17% του εργατικού δυναμικού, του συνολικού πληθυσμού. Μια σημαντική διαφοροποίηση εντοπίζεται στο ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων επί του συνόλου των ανέργων καθώς στο σύνολο της χώρας το ποσοστό ανέρχεται 67%, ενώ στην Περιφέρεια Κρήτης το ποσοστό περιορίζεται σε 42%.

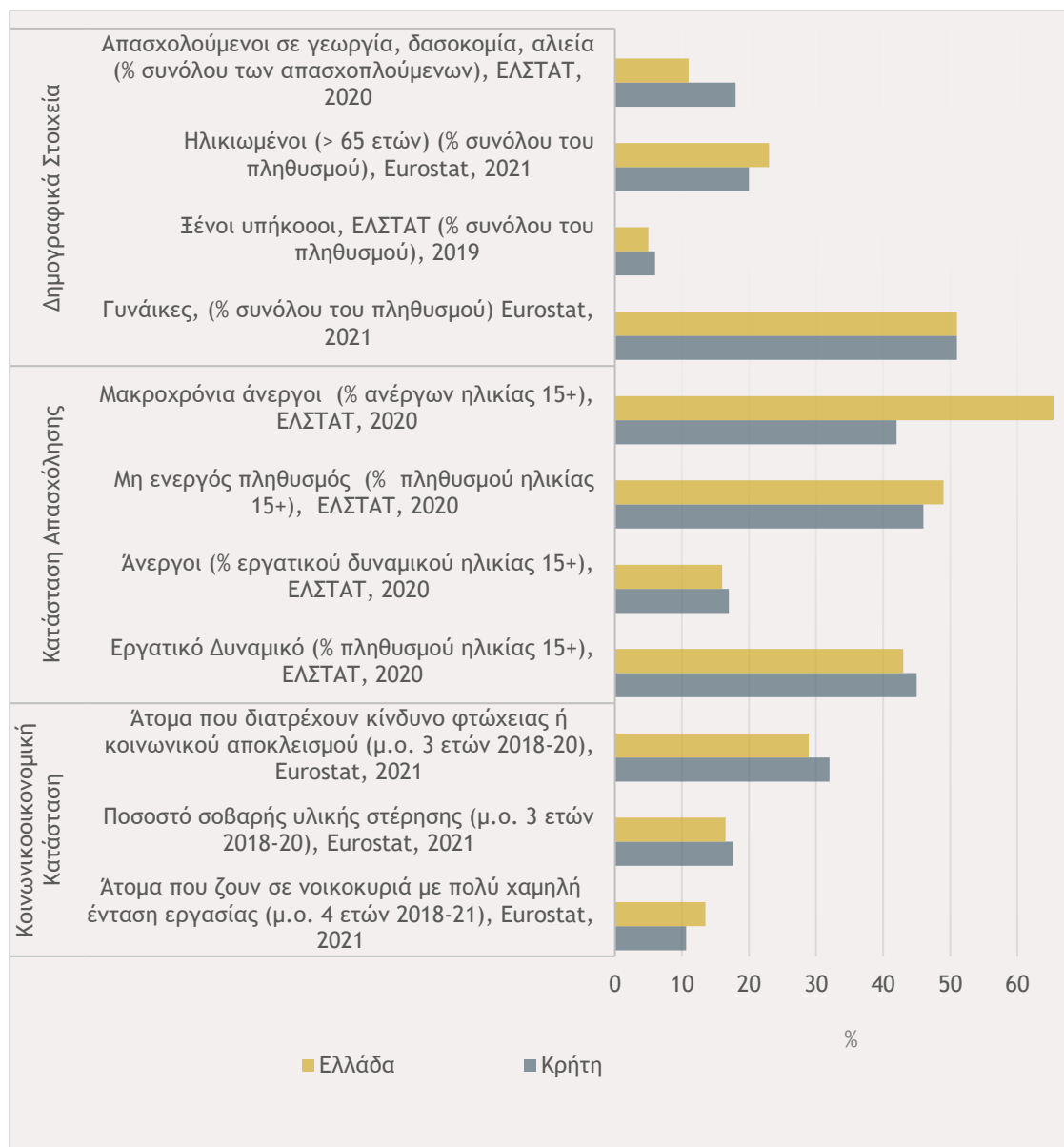
Όσον αφορά στην κατηγοριοποίηση του πληθυσμού με κριτήριο την κοινωνικοοικονομική του κατάσταση, τα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό ανέρχονται στο 28.9% και 32% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και της Περιφέρειας Κρήτης αντίστοιχα. Ο συγκεκριμένος δείκτης, αποτελείται από μια σειρά επιμέρους δεικτών. Οι πιο σημαντικοί εξ αυτών είναι ο δείκτης σοβαρής υλικής στέρησης (16.5% στην επικράτεια και 17.6% στην Περιφέρεια Κρήτης) και ο δείκτης των νοικοκυριών με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (13.5% στην επικράτεια και 10.6% στην Περιφέρεια Κρήτης).

Όσον αφορά στην ομάδα πληθυσμού ΑΜΕΑ, ο δείκτης απασχόλησης των ατόμων με σοβαρή αναπηρία στις ηλικίες 20-64 ετών, είναι της τάξεως του 24,4%, με το αντίστοιχο ποσοστό επί του πληθυσμού χωρίς αναπηρία να ανέρχεται στο 61,6%.¹⁷

¹⁷ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ (2021). ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2020

Γράφημα 6: Βασικά δημογραφικά και οικονομικά δεδομένα υπολογισμού της ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Κρήτης (%).

Πηγή: (ΕΛΣΤΑΤ, 2022), (Eurostat)

3.2 Συνοπτική Περιγραφή της Οικονομικής Δραστηριότητας Περιφέρειας Κρήτης

3.2.1 Εξέλιξη του ΑΕΠ και η Συμβολή της Περιφέρειας Κρήτης στην Εθνική Οικονομία

Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι η ανάλυση της συνεισφοράς της Περιφέρειας Κρήτης στην εθνική οικονομία. Ο παρακάτω πίνακας εξετάζει συνοπτικά τη συνεισφορά των ελληνικών Περιφερειών στα βασικά συνολικά οικονομικά μεγέθη της χώρας.

Η Αττική συγκεντρώνει σχεδόν το ήμισυ (47%) του ΑΕΠ της χώρας, πάνω από το μερίδιο του πληθυσμού (35%) και απασχόλησης (38%), έχοντας πολύ υψηλότερο μέσο μέγεθος επιχειρήσεων, σε σύγκριση με άλλες Περιφέρειες (47 εργαζόμενοι ανά επιχείρηση, πολύ υψηλότερα από κάθε άλλη Περιφέρεια). Η δεύτερη μεγαλύτερη Περιφέρεια είναι αυτή της Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία συγκεντρώνει υψηλό

ποσοστό πληθυσμού (17%) σε σχέση με το ΑΕΠ (14%) και περίπου το ίδιο ποσοστό απασχόλησης (17%). Η μεγάλη συνεισφορά των Περιφερειών Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, μπορεί να εξηγηθεί από την υψηλή παραγωγικότητα και τη δυνατότητα οικονομιών κλίμακας, που παρατηρούνται σε μεγάλους αστικούς οικισμούς (π.χ. Αθήνα και Θεσσαλονίκη).

Η συμμετοχή της Περιφέρειας Κρήτης στο ΑΕΠ της χώρας, είναι αναλογικά μικρότερη από τη συμμετοχή της σε πληθυσμό και απασχόληση. Κατατάσσεται τρίτη σε αριθμό συγκέντρωσης επιχειρήσεων μετά την Αττική και την Κεντρική Μακεδονία. Η επιχειρηματική της δραστηριότητα, προέρχεται από επιχειρήσεις πολύ μικρού και μέσου μεγέθους. Ως εκ τούτου, η συμμετοχή τους στον κύκλο εργασιών της χώρας είναι μικρότερη από το μερίδιο του πλήθους των επιχειρήσεων.

Πίνακας 8: Συμβολή Περιφερειών στην Εθνική Οικονομία

Περιφέρεια	Πληθυσμός (% εθνικού) 2021	ΑΕΠ (% εθνικού) 2020ε	Απασχόληση (% εθνικού) 2020	Επιχειρήσεις (% εθνικού) 2019	Κύκλος Εργασιών (% εθνικού) 2019	Μέσο μέγεθος επιχείρησης (απασχολούμενοι ανά επιχείρηση) 2016
Αττική	35.0	47.3	38.0	25.1	66.4	47.0
Κεντρική Μακεδονία	17.4	13.7	16.5	16.5	10.7	12.0
Θεσσαλία	6.6	5.3	6.5	7.9	3.1	12.0
Στερεά Ελλάδα	5.2	5.1	4.9	5.3	2.2	8.0
Κρήτη	6.0	5.0	6.0	9.7	4.0	7.0
Πελοπόννησος	5.3	4.6	5.5	8.0	2.4	9.0
Δυτική Ελλάδα	6.1	4.5	5.6	6.9	2.3	8.0
Ανατολική Μακεδονία	5.6	3.9	5.3	6.1	2.2	11.0
Νότιο Αιγαίο	3.3	3.3	3.0	3.5	2.5	7.0
Ήπειρος	3.1	2.2	2.8	3.2	1.5	29.0
Δυτική Μακεδονία	2.5	2.0	2.2	2.7	0.8	11.0
Ιόνια Νησιά	1.9	1.7	1.9	2.7	1.2	10.0
Βόρειο Αιγαίο	2.1	1.4	1.9	2.4	0.6	5.0

Πηγή: (Μητρώο Επιχειρήσεων και Έρευνα Εργατικού Δυναμικού,) (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες Χρονοσειρές (1981-2020), ΕΛΣΤΑΤ), (Eurostat (2022) και (OECD (2020))). Το ύψος του ΑΕΠ για το έτος 2020 αποτελεί εκτίμηση.

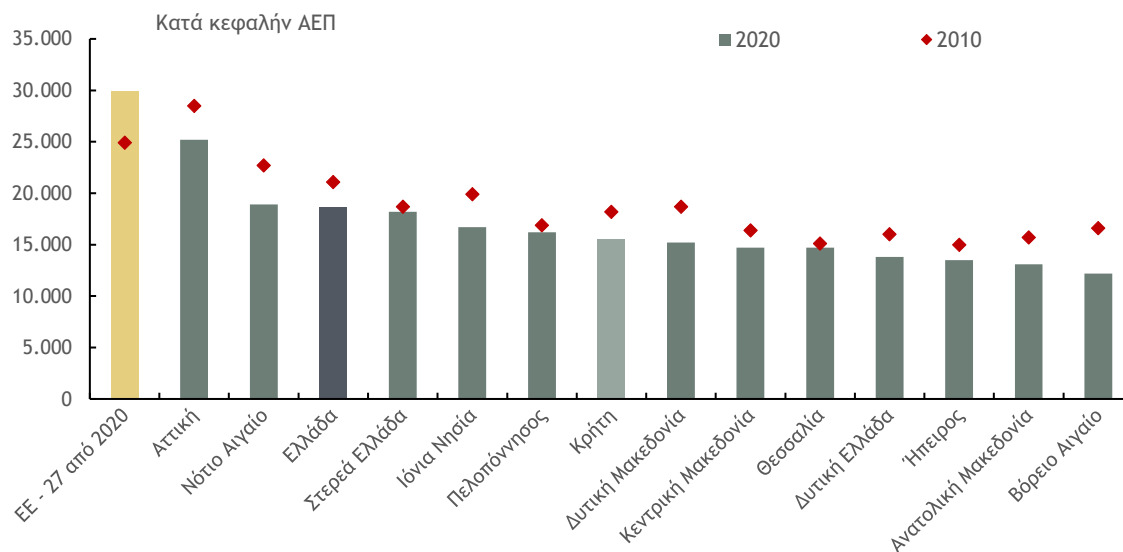
Σημείωση: Για την καλύτερη απεικόνιση του μέσου μεγέθους ανά επιχείρηση, χρησιμοποιήσαμε τα δεδομένα του ΟΟΣΑ από το 2016.¹⁸ Τα μέσα μεγέθη των επιχειρήσεων υπολογίστηκαν ως σταθμισμένοι μέσοι όροι ανά 3ψήφιος τομείς δραστηριότητας και ανά περιφερειακή ενότητα. Η απασχόληση χρησιμοποιείται ως βάρος για να προκύψουν οι σταθμισμένοι μέσοι όροι.

Σε όρους κατά κεφαλήν ΑΕΠ, όλες οι Περιφέρειες στην Ελλάδα κατατάσσονται κάτω από το μέσο όρο των Περιφερειών της ΕΕ για το 2020, όπως φαίνεται στο γράφημα 7. Συγκεκριμένα, η Αττική καταγράφει το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των ελληνικών Περιφερειών εν αντιθέσει με το Βόρειο Αιγαίο που καταγράφει το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ (12.200 ευρώ), το οποίο είναι κατά 27% χαμηλότερο από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Αττικής. Η επίδοση της Περιφέρειας Κρήτης, όπως και οι αντίστοιχες των περισσότερων Περιφερειών, βρίσκεται κοντά στο μέσο όρο της χώρας. Στο διάστημα 2010 - 2020, ενώ στην ΕΕ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξήθηκε, στην Ελλάδα μειώθηκε σημαντικά τόσο σε εθνικό (-12%) όσο και σε Περιφερειακό επίπεδο, με εξαίρεση τις Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, Θεσσαλίας και Ηπείρου, όπου η μείωση του ΑΕΠ ήταν κάτω του 10%.

¹⁸ OECD (2020), Regional Policy for Greece Post-2020. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/cedf09a5-en/1/3/2/index.html?itemId=/content/publication/cedf09a5en&_csp_=ee25a605ced7ab5be262996aeaeef879&itemI=oeecd&itmContentType=book

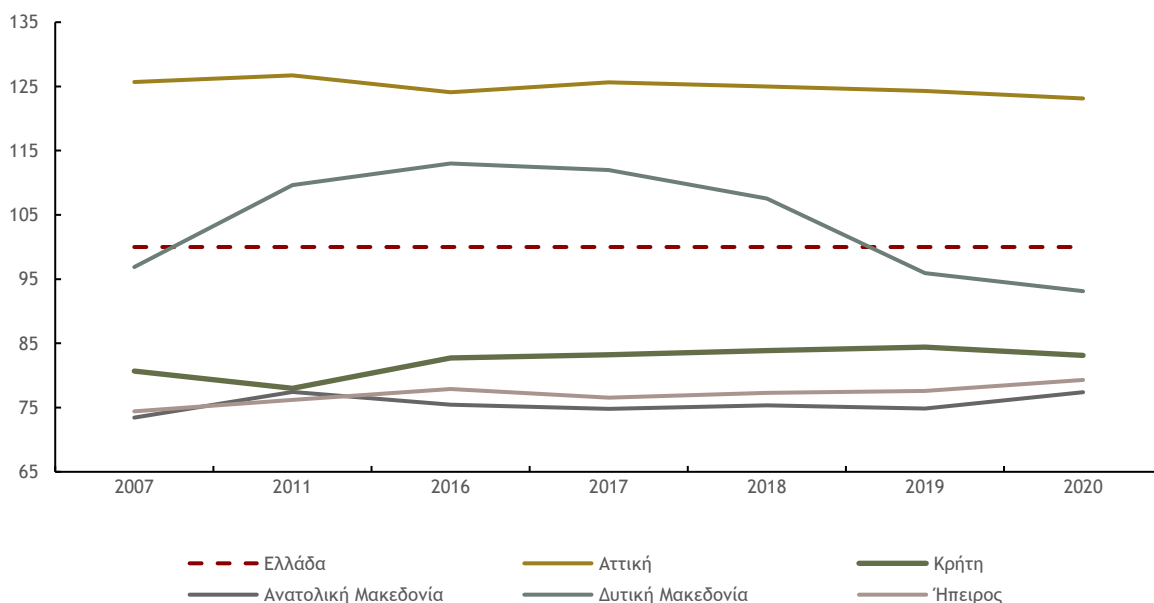
Γράφημα 7: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 2010 και 2020

Πηγή: (Eurostat (2022))

Τέλος, καταγράφουμε την Περιφερειακή συμβολή ανά εργαζόμενο στην εγχώρια οικονομία και την ύπαρξη τυχόν αποκλίσεων από το μέσο όρο. Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) ανά εργαζόμενο, εστιάζοντας αφενός στα χρόνια μετά την κρίση και αφετέρου στις Περιφέρειες που κατέγραψαν τις μεγαλύτερες αποκλίσεις από το μέσο όρο της Ελλάδας. Η καλύτερη και χειρότερη επίδοση, καταγράφεται στις Περιφέρειες Αττικής και Ανατολικής Μακεδονίας αντίστοιχα, με τη διαφοροποίηση της Αττικής από τις υπόλοιπες Περιφέρειες να είναι ιδιαίτερα εμφανής. Η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και Νότιου Αιγαίου (δεν παρουσιάζονται στο παρόν διάγραμμα) συνιστούν τις άλλες δυο Περιφέρειες με επίδοση άνω του μέσου όρου μέχρι το 2018 και 2015 αντίστοιχα. Η επίδοση της Περιφέρειας Κρήτης (και των υπολοίπων Περιφερειών) είναι κάτω του μέσου όρου και παραμένει σχεδόν σταθερή σε όλο το διάστημα.

Γράφημα 8: ΑΠΑ ανά εργαζόμενο σε επιλεγμένες Περιφέρειες, Ελλάδα =100, σταθερές τιμές 2015

Πηγή: (Eurostat)

Για τον προσδιορισμό των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας Κρήτης, περιγράφουμε το βαθμό εξειδίκευσης των Περιφερειών, ανά κλάδο παραγωγής (πίνακας 9). Ο βαθμός εξειδίκευσης υπολογίζεται ως το μερίδιο της ΑΠΑ στον τομέα εντός της Περιφέρειας, σε σχέση με το μέσο μερίδιο αυτού του κλάδου σε όλες τις Περιφέρειες. Ο βαθμός εξειδίκευσης μεγέθους 1 δείχνει ότι το μερίδιο του κλάδου είναι ισοδύναμο με τον εθνικό μέσο όρο. Εάν είναι μικρότερος της μονάδας, ο κλάδος υποεκπροσωπείται σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο και αν είναι πάνω από το 1, υπερεκπροσωπείται και, ως εκ τούτου, υπάρχει εξειδίκευση της Περιφέρειας στο συγκεκριμένο κλάδο.

Ο δείκτης Περιφερειακής εξειδίκευσης δείχνει ότι οι υπηρεσίες υψηλότερου επιπέδου υπερεκπροσωπούνται στην Αττική. Αντίθετα, τομείς που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό, όπως το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, οι επισκευές, οι μεταφορές, οι υπηρεσίες στέγασης και εστίασης, η γεωργία, αλιεία και δασοκομία συμβάλλουν πάνω από το 50% της προστιθέμενης αξίας τους στις Περιφέρειες Κρήτης και Ιονίων Νησιών.

Πίνακας 9: Περιφερειακό μερίδιο Προστιθέμενης Αξίας ανά κλάδο παραγωγής ως πολλαπλάσιο του εθνικού μέσου όρου, 2017

	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Εξόρυξη, ενέργεια, ηλεκτρισμός, ύδρευση	Μεταποίηση	Κατασκευές	Εμπόριο, μεταφορές, παροχή καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Πληροφόρηση και επικοινωνία	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Άλλες υπηρεσίες
Αττική	0.09	0.62	0.84	0.79	0.98	1.57	1.43	1.39	0.94	0.92
Βόρειο Αιγαίο	1.34	0.82	0.40	1.33	0.98	0.55	0.71	0.63	1.57	0.88
Νότιο Αιγαίο	0.63	1.05	0.23	1.54	2.04	0.28	0.50	0.72	0.69	0.94
Κρήτη	1.71	0.92	0.59	1.40	1.45	0.55	0.70	0.87	0.88	1.11
Ανατολική Μακεδονία	1.92	1.31	1.17	1.05	0.85	0.49	0.63	0.60	1.37	0.88
Κεντρική Μακεδονία	1.37	0.74	1.30	1.05	0.98	0.63	0.73	0.83	1.16	1.15
Δυτική Μακεδονία	2.15	8.27	0.55	1.10	0.46	0.32	0.50	0.38	0.92	0.67
Ήπειρος	2.06	0.71	0.87	1.80	0.91	0.44	0.69	0.64	1.27	1.06
Θεσσαλία	2.87	0.57	1.37	1.11	0.77	0.31	0.52	0.43	1.29	1.19
Ιόνια Νησιά	1.02	0.49	0.24	1.25	1.87	0.30	0.46	0.82	0.72	1.26
Δυτική Ελλάδα	2.65	0.75	0.92	1.24	0.88	0.71	0.60	0.53	1.13	1.20
Στερεά Ελλάδα	1.86	2.21	2.60	0.88	0.73	0.30	0.43	0.46	0.75	0.81
Πελοπόννησος	2.25	1.95	1.38	1.32	0.80	0.44	0.55	0.46	0.85	1.28

Πηγή: (OECD (2020), Regional Policy for Greece Post-2020).

3.2.2 Αριθμός και Διάρθρωση Επιχειρήσεων της Περιφέρειας Κρήτης

Επιχειρήσεις

Η συμμετοχή της Περιφέρειας Κρήτης στον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων της χώρας είναι αναλογικά μικρότερη σε σχέση με τον αριθμό των επιχειρήσεων που συγκεντρώνονται στην Περιφέρεια. Η επιχειρηματική δραστηριότητα προέρχεται από επιχειρήσεις πολύ μικρού και μεσαίου μεγέθους. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του μητρώου επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ, το 11% και 8% των επιχειρήσεων με 0 απασχολούμενους και 1 - 9 απασχολούμενους αντίστοιχα, συγκεντρώνονται στην Περιφέρεια Κρήτης, συνεισφέροντας το 4% και 5,8% του εθνικού συνόλου του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων με 0 απασχολούμενους και 1 - 9 απασχολούμενους (ακόλουθοι Πίνακες).¹⁹

Πίνακας 10: Αριθμός νομικών μονάδων κατά τάξη απασχόλησης

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ		
		2018	2019	ΜΕΤΑΒΟΛΗ
Κρήτη	0 απασχολούμενοι	17.640	17.118	-3%
Κρήτη	1-9 απασχολούμενοι	93.741	93.606	0%
Ελλάδα	0 απασχολούμενοι	167.298	151.158	-10%
Ελλάδα	1-9 απασχολούμενοι	1.087.092	1.106.430	2%

Πηγή: (ΕΛΣΤΑΤ, 2022).

Πίνακας 11: Κύκλος εργασιών κατά τάξη απασχόλησης

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 2019 (σε ευρώ)	% ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2018/2019
Κρήτη	1-9 απασχολούμενοι	4.891.609.352	-2%
Ελλάδα	0 απασχολούμενοι	6.966.304.826	50%
Ελλάδα	1-9 απασχολούμενοι	84.092.599.724	1%

Πηγή: (ΕΛΣΤΑΤ, 2022).

Επισημαίνεται, ότι η παραπάνω κατηγοριοποίηση καταγράφει το πλήθος των νομικών μονάδων ανά τάξη μεγέθους, βάσει των απασχολούμενων και δε διακρίνει τις ενεργές από τις ανενεργές επιχειρήσεις. Ο αριθμός των νομικών μονάδων με μηδέν απασχολούμενους είναι πιθανό να μην περιλαμβάνει ελεύθερους επαγγελματίες, ιατρούς, αρχιτέκτονες, κ.λπ.

Ο παρακάτω πίνακας, καταγράφει τις ενεργές επιχειρήσεις ανά μέγεθος στην Ελλάδα και την ΕΕ, οι οποίες ανέρχονται σε 719.080. Συγκριτικά με το μέσο όρο τους ΕΕ-27, οι ΜμΕ²⁰ και ιδίως οι πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι πολυπληθέστερες και σημαντικότερες για την ελληνική οικονομία. Με βάση αυτή την κατηγοριοποίηση, 718.558 επιχειρήσεις, ήτοι το 99,9% του συνόλου των ελληνικών επιχειρήσεων, ορίζονται ως ΜμΕ. Το 94,6% των ελληνικών επιχειρήσεων (680.038) είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερο από 10 εργαζόμενους. Συγκεκριμένα, το 4,8% (34.701) είναι μικρές επιχειρήσεις, το 0,5% (3.819) μεσαίες και μόλις το 0,1% (522) μεγάλες. Το δε 46,9%, του εργατικού δυναμικού απασχολείται σε πολύ μικρές επιχειρήσεις και το 83% του εργατικού δυναμικού απασχολείται σε ΜμΕ.

¹⁹ Το πλήθος και τα οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων με 0 και 1 - 9 απασχολούμενους δεν έχουν δημοσιευτεί ακόμα στο μητρώο επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ. Προκύπτουν στα πλαίσια της έρευνας που διεξήγαγε η FCNC.

²⁰ Με βάση αυτό το τυποποιημένο ορισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2003/361/ΕΚ), οι ΜμΕ είναι επιχειρήσεις με λιγότερους από 250 εργαζομένους και ετήσιο κύκλο εργασιών κάτω των 50 εκατομμυρίων ευρώ και/ή ισολογισμό κάτω των 43 εκατομμυρίων ευρώ. Ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση που απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατομμύρια ευρώ.

Τέλος, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις και οι ΜμΕ αντιπροσωπεύουν το 19,7% και το 56,7% της προστιθέμενης αξίας στην οικονομία, αντίστοιχα.

Μεγάλο ποσοστό των ΜμΕ, είναι οικογενειακές, οι οποίες και μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά. Η διοίκηση σε αυτές συνήθως ταυτίζεται με την κυριότητα και η καθημερινή διαχείριση εξασφαλίζεται συνήθως από τον επιχειρηματία. Παρά τη σημαντικότητά τους, λόγω του υψηλότερου κινδύνου που τους χαρακτηρίζει, της έλλειψης επαρκών εγγυήσεων και του οικογενειακού τους χαρακτήρα, αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης στο τραπεζικό σύστημα.

Πίνακας 12: Κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων με βάση το μέγεθος, 2021*

% Μεριδίο	Ελλάδα		ΕΕ-28		Ελλάδα		ΕΕ-28	
	Σύνολο Επιχειρήσεων		Σύνολο Απασχολούμενων		Προστιθέμενη Αξία			
Πολύ Μικρές	94.6%	93.3%	46.9%	29.6%	19.7%	18.7%		
Μικρές	4.8%	5.7%	23.3%	19.7%	15.9%	17.0%		
Μεσαίες	0.5%	0.9%	12.8%	15.8%	21.1%	17.3%		
ΜμΕ	99.9%	99.8%	83.0%	65.2%	56.7%	53.0%		
Μεγάλες	0.1%	0.2%	17.0%	34.8%	43.3%	47.0%		
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%		

Πηγή: (European Commission's SBA Fact Sheet 2021).

Επιχειρήσεις - Φορείς Κ.Α.Α.Ο.

Οι Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.Α.Α.Ο) είναι μη μονοπρόσωπα νομικά σχήματα που διοικούνται ισότιμα από τα μέλη τους, εφαρμόζουν σύστημα σύγκλισης στην αμοιβή της εργασίας και ποσοστώσεις στη διανομή των κερδών ενώ κύριος σκοπός τους είναι η ανάπτυξη δραστηριοτήτων συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας.

Το 78% των Κ.Α.Α.Ο επιχειρούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της ανεργίας. Αυτός είναι -με διαφορά - ο πιο συνήθης κοινωνικός στόχος των φορέων της ΚΑΑΟ ενώ το 37% επανεπενδύουν το όποιο οικονομικό πλεόνασμα προκύπτει στη δημιουργία θέσεων εργασίας²¹.

Με βάση την πιο πρόσφατη έκθεση για τους φορείς ΚΑΑΟ της Διεύθυνσης Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας της Γενικής Γραμματείας Εργασίας, ο συνολικός αριθμός φορέων Κ.Α.Α.Ο στην Ελλάδα, ο οποίος ήταν εγγεγραμμένος την 31/5/2020 στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.Α.Α.Ο. του ν.4430/2016 ήταν 1737 με τις 105 από αυτές να έχουν έδρα την Περιφέρεια Κρήτης.²²

Η διερεύνηση της αγοράς των Κ.Α.Α.Ο., την οποία πραγματοποίησε η Ε.Τ.Επ. από τον Αύγουστο έως τον Σεπτέμβριο του 2018 (Έκθεση Ε.Τ.Επ. - Φάση 1η), κατέδειξε ότι ο τομέας της Κ.Α.Α.Ο. στην Ελλάδα παραμένει ακόμη σε πρώιμο στάδιο ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, κυριαρχείται από την παρουσία μικροεπιχειρήσεων (86% των επιχειρήσεων που αποτελούν το δείγμα της μελέτης), ενώ περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις βρίσκονται ακόμη στο αρχικό στάδιο ανάπτυξης. Επιπλέον, η πλειοψηφία των φορέων του δείγματος παρουσιάζουν περιορισμένο ετήσιο κύκλο εργασιών, με σχεδόν το 60% εξ αυτών να έχουν έσοδα κάτω των 10.000 ευρώ. Μόνο το 16% των επιχειρήσεων ανέφεραν ότι έχουν πλεόνασμα, γεγονός που έχει άμεσες συνέπειες στις ευκαιρίες που έχουν οι φορείς Κ.Α.Α.Ο. για χρηματοδότηση.

Ειδικότερα, οι φορείς Κ.Α.Α.Ο. φαίνεται να έχουν περιορισμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση και αυτό αποτελεί σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα στην περαιτέρω ανάπτυξή τους. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα, καθώς αποφεύγουν τις επικίνδυνες επενδύσεις και συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν απομειωτικές και ρυθμιστικές πιέσεις, δεν προσφέρουν εξειδικευμένα προϊόντα για επιχειρήσεις Κ.Α.Α.Ο., αφού θεωρούν ότι ενέχουν υψηλό επενδυτικό κίνδυνο. Ταυτόχρονα, οι τράπεζες φαίνεται να διαθέτουν περιορισμένες γνώσεις σχετικά με τον τομέα της Κ.Α.Α.Ο., γεγονός που τις εμποδίζει να εκτιμήσουν σωστά τον εγγενή κίνδυνο και να αναπτύξουν κατάλληλα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Ως αποτέλεσμα, στην

²¹ <https://ecosystem.kalo.gov.gr/#anthro>

²² <https://kalo.gov.gr/wp-content/uploads/2020/11/ΕΤΗΣΙΑ-ΕΚΘΕΣΗ-ΚΑΑΟ-2019-2020-ΤΕΛΙΚΟ-docx.pdf>

παρούσα φάση, οι επιχειρήσεις Κ.ΑΛ.Ο. στηρίζονται κατά κύριο λόγο στη χρηματοδότηση από δημόσιες ή ιδιωτικές επιχορηγήσεις, συνεισφορές από μετόχους / μέλη, καθώς και εισφορές από την οικογένεια και τους φίλους.

Επομένως το εργαλείο των Μικροχρηματοδοτήσεων ταιριάζει απόλυτα στα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των φορέων Κ.ΑΛ.Ο. και μπορεί να τους ωφελήσει σημαντικά ως προς τη χρηματοδότησή τους. Στον Πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται ο αριθμός των κοινωνικών επιχειρήσεων της Περιφέρειας Κρήτης ανά Περιφερειακή Ενότητα για το 2022, βάσει του Γενικού Μητρώου Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. του Ν. 4430/2016.

Πίνακας 13: Λίστα Κοινωνικών Επιχειρήσεων (ΚΑΛΟ) ανά Περιφερειακή Ενότητα

Νομός	Αριθμός Εγγεγραμμένων Επιχειρήσεων	Αριθμός Ενεργών	Αριθμός Διαγραμμένων Επιχειρήσεων
Π.Ε Χανίων	36	24	12
Π.Ε Ηρακλείου	70	55	15
Π.Ε Ρεθύμνης	18	16	2
Π.Ε Λασιθίου	10	9	1
ΣΥΝΟΛΟ	134	104	30

Πηγή: (Γενικό Μητρώο Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. Ν. 4430/2016).

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, λόγω έλλειψης ειδικών στοιχείων, οι φορείς Κ.ΑΛ.Ο. δεν αντιμετωπίζονται ως ειδική κατηγορία κατά τον υπολογισμό του χρηματοδοτικού κενού. Ωστόσο το γεγονός αυτό δεν επηρεάζει το τελικό αποτέλεσμα και ούτε μειώνει τη σημασία που έχουν οι Μικροχρηματοδοτήσεις στην περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα των Κ.ΑΛ.Ο.

Συμπερασματικά, οι φορείς Κ.ΑΛ.Ο. θεωρούνται ως βασική κατηγορία δυνητικά ωφελούμενων από ένα εργαλείο Μικροχρηματοδοτήσεων της Περιφέρειας Κρήτης.

4. Χρηματοδότηση Ιδιωτών και Επιχειρηματικής Δραστηριότητας στην Περιφέρεια Κρήτης

4.1 Δομή Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

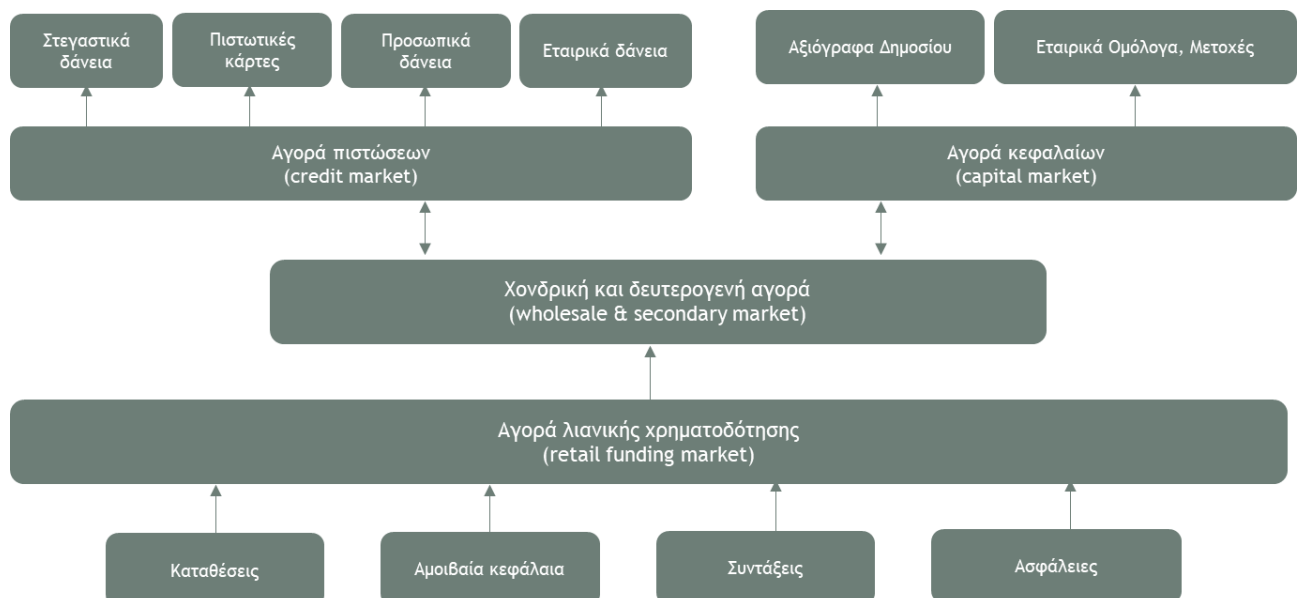
Το χρηματοπιστωτικό σύστημα βρίσκεται στον πυρήνα κάθε οικονομίας. Αποτελείται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τις αγορές χρήματος και κεφαλαίων και τις σχετικές υποδομές (π.χ. συστήματα πληρωμών και συστήματα εκκαθάρισης και διακανονισμού συναλλαγών). Σκοπός του είναι να διευκολύνει τη μεταφορά κεφαλαίων από αποταμιευτές (οικονομικές μονάδες με πλεονάζοντα κεφάλαια) σε δανειολήπτες (οικονομικές μονάδες που χρειάζονται κεφάλαια), διασφαλίζοντας τη χρηματοδότηση αποδοτικών επενδύσεων και συμβάλλοντας στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης της οικονομίας.

Στην πράξη, η μεταφορά κεφαλαίων από αποταμιευτές σε δανειολήπτες πραγματοποιείται με τη διαμεσολάβηση διάφορων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικά επίπεδα της εφοδιαστικής αλυσίδας της αγοράς. Στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα περιλαμβάνονται:

- Τα πιστωτικά ιδρύματα, ήτοι οι εμπορικές και οι επενδυτικές τράπεζες, οι συνεταιριστικές τράπεζες και οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί,
- Οι θεσμικοί επενδυτές, ήτοι οι ασφαλιστικές εταιρείες, οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης και οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων, και
- Οι λοιπές μη τραπεζικές επιχειρήσεις, όπως οι χρηματιστηριακές εταιρείες, οι εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing), οι εταιρείες πρακτόρευσης απαιτήσεων (factoring), οι εταιρείες παροχής πιστώσεων και οι εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital).

Το Σχήμα 1 απεικονίζει τη διαδικασία της χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης που παρέχουν τα διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην εφοδιαστική αλυσίδα των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Σχήμα 1: Εφοδιαστική Αλυσίδα Χρηματοπιστωτικών Αγορών

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Στην ανάντη (upstream) αγορά λιανικής χρηματοδότησης, οι αποταμιευτές επιλέγουν ένα διαχειριστή κεφαλαίων (ίδρυμα καταθέσεων, αμοιβαίο κεφάλαιο, συνταξιοδοτικό πρόγραμμα κ.λπ.) στον οποίο τοποθετούν τις οικονομίες τους. Αυτές οι αποταμιεύσεις αποτελούν τις εισροές για την παραγωγή χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και αξιών στις δύο κατόντη (downstream) λιανικές αγορές, αποτελώντας εισροή για τη χορήγηση δανείων στις χρηματαγορές και εισροή για την έκδοση ομολόγων και μετοχών σε πρωτογενείς κεφαλαιαγορές.

Οι εμπορικές και οι επενδυτικές τράπεζες είναι συνήθως κάθετα ολοκληρωμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και λειτουργούν και στα δύο άκρα της εφοδιαστικής αλυσίδας. Άλλοι χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές όμως δραστηριοποιούνται είτε μόνο στην ανάντη αγορά λιανικής χρηματοδότησης είτε μόνο στην παραγωγή χρηματοοικονομικών αξιών στις κατόντη λιανικές αγορές. Για παράδειγμα, υπάρχουν διαχειριστές κεφαλαίων, όπως οι εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων, που δραστηριοποιούνται στην κατόντη αγορά και χρησιμοποιούν κεφάλαια αποταμιευτών για να αγοράσουν στη δευτερογενή αγορά χρεόγραφα δανειοληπτών που έχουν δημιουργηθεί στην ανάντη αγορά. Ομοίως, άλλοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί λειτουργούν στην ανάντη χρηματαγορά και ειδικεύονται στη χορήγηση δανείων και πιστώσεων προς τελικούς καταναλωτές, είτε δραστηριοποιούνται ως έμποροι σε ανάντη πρωτογενείς κεφαλαιαγορές και ειδικεύονται στην απόκτηση και διαχείριση εταιρικών και κρατικών ομολόγων. Αυτοί οι χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές χρηματοδοτούν τις δραστηριότητές τους αγοράζοντας και πουλώντας χρεόγραφα στη δευτερογενή αγορά.

Η χονδρική αγορά χρήματος και κεφαλαίων αφορά στην ανταλλαγή κεφαλαίων και χρεογράφων μεταξύ χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβητών. Παραδείγματα τέτοιων αγορών χονδρικής είναι η διατραπεζική αγορά χρήματος (ή διατραπεζικού δανεισμού) στην οποία τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αγοράζουν και πωλούν βραχυπρόθεσμους κρατικούς τίτλους για τη διαχείριση του αποθέματος ρευστών περιουσιακών στοιχείων τους, καθώς και η αγορά μακροπρόθεσμων τίτλων που εξασφαλίζονται με περιουσιακά στοιχεία, όπως οι αγοραπωλησίες τιτλοποιημένων στεγαστικών δανείων, χρεών πιστωτικών καρτών κτλ.

4.2 Διάρθρωση Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Το συνολικό ενεργητικό του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, αφού συρρικνώθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της δημοσιονομικής κρίσης, άρχισε να ανακάμπτει από το 2019 και ανήλθε στο τέλος του 2021 σε 344 δισ. ευρώ, ήταν, δηλαδή, σχεδόν διπλάσιο του ΑΕΠ της χώρας και αυξημένο κατά 9% σε σύγκριση με το 2020.

Πίνακας 14: Διάρθρωση Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Ενεργητικό	2017		2018		2019		2020		2021	
	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%
Πιστωτικά Ιδρύματα	244.739	8.6	240.102	88.4	247.267	87.3	277.335	87.9	302.678	88.0
Ελληνικές Εμπορικές Τράπεζες	236.894	85.7	232.130	85.5	240.691	85.0	271.791	86.2	296.403	86.2
Συνεταιριστικές Τράπεζες	2.629	1.0	2.814	1.0	3.160	1.1	1.727	0.5	1.786	0.5
Υποκαταστήματα Ξένων Τραπεζών	5.216	1.9	5.157	1.9	3.417	1.2	3.818	1.2	4.490	1.3
Θεσμικοί Επενδυτές	22.956	8.3	23.099	8.5	27.750	9.8	29.251	9.3	32.467	9.4
Ασφαλιστικές Εταιρείες	16.920	6.1	17.038	6.3	18.882	6.7	19.976	6.3	20.468	6.0
Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης και Ιδρύματα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών					1.612	0.6	1.698	0.5	1.838	0.5
Οργανισμοί Συλλογικών Επενδύσεων	6.036	2.2	6.061	2.2	7.256	2.6	7.577	2.4	10.160	3.0

Αμοιβαία Κεφάλαια	3.189	1.2	2.954	1.1	4.297	1.5	4.438	1.4	6.247	1.8
Εταιρείες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου και Επενδύσεων σε Ακίνητη Περιουσία	2.847	1.0	3.107	1.1	2.959	1.0	3.139	1.0	3.913	1.1
Λοιπές Μη Τραπεζικές Επιχειρήσεις	8.552	3.1	8.396	3.1	7.770	2.7	7.528	2.4	7.184	2.1
Χρηματιστηριακές Εταιρείες	681	0.2	603	0.2	739	0.3	753	0.2	807	0.2
Εταιρείες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης και Πρακτορείας Απαιτήσεων	7.504	2.7	7.461	2.7	6.746	2.4	6.522	2.1	6.186	1.8
Εταιρείες Παροχής Πιστώσεων και Εταιρείες Κεφαλαίου Επιχειρηματικών Συμμετοχών	367	0.1	332	0.1	285	0.1	253	0.1	191	0.1
Εταιρείες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις	39	0.0	51	0.0	484	0.2	1.223	0.4	1.535	0.4
Σύνολο	276.827	100	271.648	100	283.272	100	315.338	100	343.864	100

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, παρά τις διαρθρωτικές αλλαγές που συντελέστηκαν την περίοδο της κρίσης, παραμένει τραπεζοκεντρικό με το ενεργητικό των τραπεζικών ιδρυμάτων να αποτελεί περίπου το 88% του συνολικού ενεργητικού του συστήματος, ποσοστό το οποίο παραμένει σταθερό ήδη από το 2017. Συγκεκριμένα, οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες κατέχουν κυρίαρχη θέση στο σύστημα με το ενεργητικό τους να αντιστοιχεί το 2021 στο 86% του συνολικού ενεργητικού. Το ενεργητικό των συνεταιριστικών τραπεζών και των υποκαταστημάτων των ξένων τραπεζών μειώθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια και πλέον ανέρχεται σε 0,5% και 1,3% αντίστοιχα.

Οι θεσμικοί επενδυτές, ήτοι οι ασφαλιστικές εταιρίες, τα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης και οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες (ΟΣΕΚΑ), αποτελούν το δεύτερο σημαντικό τομέα του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος με ενεργητικό που έχει αυξηθεί σημαντικά την τελευταία δεκαετία και αντιπροσωπεύει το 2021 το 9,4% του συνόλου. Στην κατηγορία αυτή ξεχωρίζουν οι ασφαλιστικές εταιρίες με ενεργητικό 20,5 δισ. ευρώ το 2021, το οποίο αντιστοιχεί στο 6% του συνολικού ενεργητικού του συστήματος, και οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων, οι οποίοι παρουσιάζουν συνεχή ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια και από 1,4% μερίδιο ενεργητικού το 2012 αντιπροσωπεύουν πλέον το 3% του συστήματος.

Το μερίδιο αγοράς και το ενεργητικό των λοιπών μη τραπεζικών επιχειρήσεων, των χρηματιστηριακών εταιριών, των εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing), των εταιριών πρακτορείας απαιτήσεων (factoring), των εταιριών παροχής πιστώσεων (credit companies) και των εταιριών κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital) είναι, εν γένει, χαμηλό στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα και βαίνει μειούμενο, αντιπροσωπεύοντας πλέον το 2,1% του συνολικού συστήματος.

Τέλος, ο κλάδος των εταιριών διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις αποτελεί ένα μικρό τμήμα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος με ενεργητικό το 2021 που αντιστοιχεί μόλις στο 0,4% του συνόλου, αλλά παρουσιάζει, λόγω της ειδικής τρέχουσας συγκυρίας, αξιόλογη αύξηση τα τελευταία χρόνια και από 39 εκατ. ευρώ το 2017 ανέρχεται πλέον σε 1,5 δισ. ευρώ.

Σημειώνεται ότι εξειδικευμένα ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων, τα οποία εντάσσονται στην κατηγορία των λοιπών μη τραπεζικών επιχειρήσεων του Πίνακα, εμφανίστηκαν στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα μόλις το 2021, μετά, δηλαδή, την θέσπιση του σχετικού πλαισίου, οπότε το μερίδιο του ενεργητικού τους είναι ουσιαστικά ακόμα αμελητέο.

4.3 Ελληνικός Τραπεζικός Τομέας

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, αλλά κυρίως λόγω της ελληνικής κρίσης, σημειώθηκε μια εις βάθος αναδιάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού τομέα. Ο αριθμός των εν λειτουργία τραπεζών μειώθηκε δραστικά, μέσω συγχωνεύσεων, εξαγορών και εξυγιάνσεων και από 35 το 2009 έφτασε σήμερα στις 15, εκ των οποίων οι 9 αποτελούν εμπορικές τράπεζες και 6 συνεταιριστικές. Από τις 9 εμπορικές τράπεζες, μόνο 4 θεωρούνται «συστημικά σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα» σύμφωνα με τον αντίστοιχο ορισμό του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (SSM). Παράλληλα, πολλές ξένες τράπεζες που διατηρούσαν υποκαταστήματα στην Ελλάδα αποχώρησαν και οι 21 που απέμειναν έχουν πλέον ασήμαντο μερίδιο αγοράς.

Πίνακας 15: Πιστωτικά Ιδρύματα Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

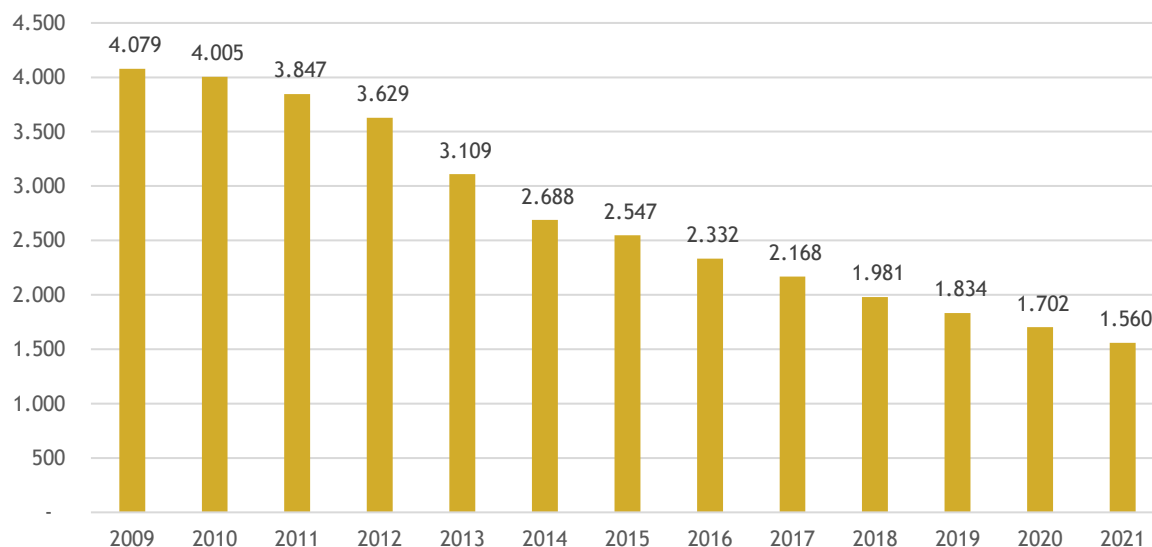
A. Πιστωτικά Ιδρύματα με Έδρα στην Ελλάδα
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΑΤΤΙΚΑ BANK ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΟΡΤΙΜΑ BANK Α.Ε.
ΑEGEAN BALTIC BANK Α.Τ.Ε.
VIVABANK ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΑΝΙΩΝ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΟΛΥΜΠΟΣ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε.
B. Υποκαταστήματα Πιστωτικών Ιδρυμάτων με Έδρα σε Κράτος Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που Λειτουργούν με "Κοινοτικό Διαβατήριο" (N. 4261/2014, Οδηγία 2013/36/ΕΕ)
BNP PARIBAS S.A. ATHENS BRANCH
FCA BANK GmbH
HSBC CONTINENTAL EUROPE, GREECE
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ
BANK OF AMERICA EUROPE DESIGNATED ACTIVITY COMPANY, ATHENS BRANCH
CITIBANK EUROPE PLC (CEP)
VOLKSWAGEN BANK GmbH
BMW AUSTRIA BANK GmbH
DEUTSCHE BANK AG
HAMBURG COMMERCIAL BANK AG
PROCREDIT BANK (BULGARIA) EAD
EFG BANK (LUXEMBOURG) S.A
ABN AMRO BANK N.V
BANK OF CHINA (EUROPE) S.A.-ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΘΗΝΑΣ
BFF BANK S.p.A.-ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
SANTANDER CONSUMER FINANCE S.A
J.P. MORGAN SE-ATHENS BRANCH
TBI BANK EAD-BRANCH GREECE
ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ ΣΑΚΣ ΜΠΑΝΚ ΓΙΟΥΡΟΠ ΣΕ, ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΘΗΝΩΝ
Γ. Υποκαταστήματα Πιστωτικών Ιδρυμάτων με Έδρα σε Χώρα Εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης
BANK SADERAT IRAN
T.C. ZIRAAT BANKASI A.S.

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

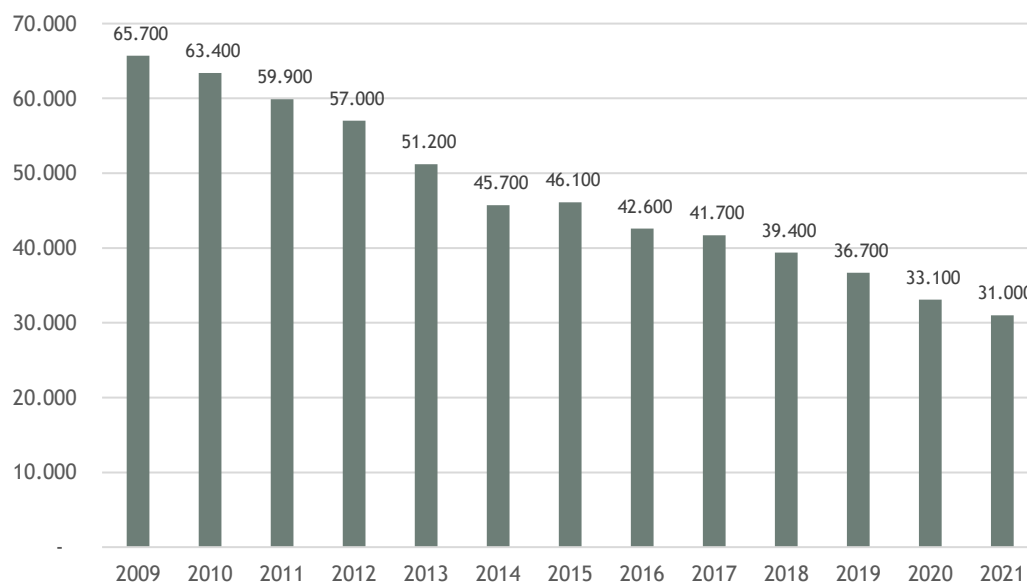
Αντίστοιχη συρρίκνωση παρουσιάζεται και στο μέγεθος των παραδοσιακών καναλιών του εγχώριου τραπεζικού τομέα, καθώς οι ελληνικές τράπεζες, ανταποκρινόμενες αφενός στις απαιτήσεις των σχεδίων αναδιάρθρωσης για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης και αφετέρου προσαρμοζόμενες στα δεδομένα του γενικού ψηφιακού μετασχηματισμού της οικονομίας, προχώρησαν σε μείωση του προσωπικού τους και σε περιορισμό του δικτύου καταστημάτων και ΑΤΜ. Συγκεκριμένα, από το 2009 το εργατικό δυναμικό του τραπεζικού τομέα μειώθηκε κατά 53%, το δίκτυο καταστημάτων κατά 62% και ο αριθμός των ΑΤΜ κατά 37%.

Γράφημα 9: Εξέλιξη αριθμού υποκαταστημάτων Ελληνικών Τραπεζών, 2009-2021

Πηγή: (Ελληνική Ένωση Τραπεζών)

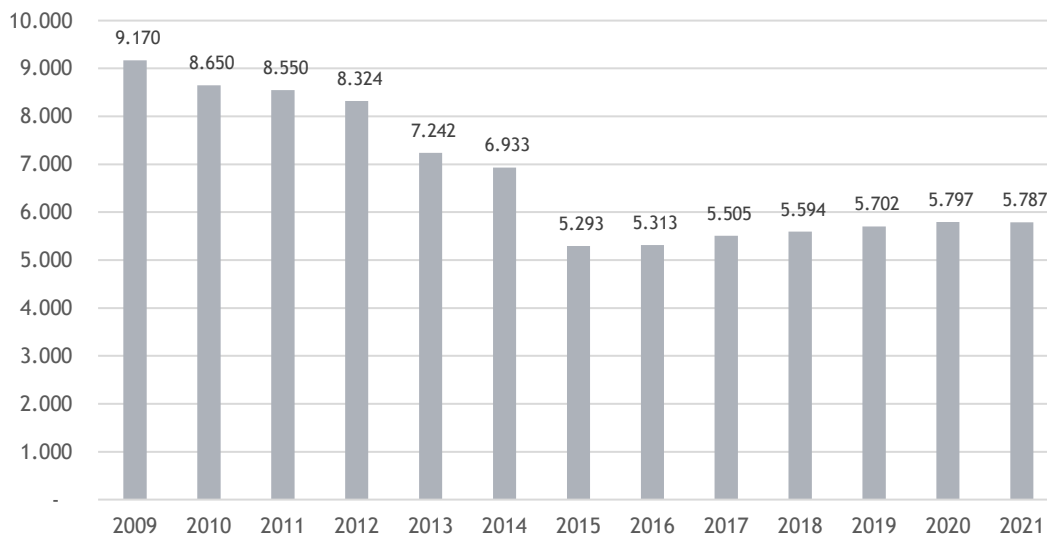
Γράφημα 10: Εξέλιξη αριθμού Εργαζομένων Ελληνικών Τραπεζών, 2009-2021

Πηγή: (Ελληνική Ένωση Τραπεζών)

Γράφημα 11: ΑΤΜ Ελληνικών Τραπεζών

Πηγή: (Ελληνική Ένωση Τραπεζών)

Η εξέλιξη των βασικών μεγεθών του ισολογισμού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων την τελευταία τριετία παρουσιάζεται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 16: Βασικά μεγέθη Ισολογισμού Ελληνικών Τράπεζων, 2019-2021

	2019		2020		2021	
	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%
Ενεργητικό						
Ταμείο και διαθέσιμα στην κεντρική τράπεζα	14.776	5.7	33.456	11.3	58.532	17.9
Απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	10.782	4.1	10.885	3.7	10.484	3.2
Δάνεια (μετά από προβλέψεις)	149.342	57.1	148.866	50.3	149.263	45.8
Ομόλογα και παράγωγα	39.009	14.9	53.793	18.1	59.473	18.2
Συμμετοχές, ενσώματες και ασώματες ακινητοποιήσεις	9.475	3.6	9.883	3.3	9.881	3.0
Στοιχεία ενεργητικού διαθέσιμα προς πώληση	5.519	2.1	7.166	2.4	6.505	2.0
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	32.485	12.4	31.925	10.8	32.022	9.8
Σύνολο ενεργητικού	261.388	100	296.052	100	326.160	100
Παθητικό						
Καταθέσεις πελατών	182.112	69.7	196.638	66.4	217.301	66.6
Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα	25.457	9.7	47.823	16.2	57.499	17.6
Εκδοθείσες ομολογίες και λοιπές δανειακές υποχρεώσεις	5.940	2.3	5.274	1.8	8.213	2.5
Στοιχεία παθητικού διαθέσιμα προς πώληση	3.602	1.4	3.341	1.1	4.028	1.2
Λοιπές υποχρεώσεις	15.206	5.8	16.387	5.5	14.986	4.6
Ίδια κεφάλαια	29.071	11.1	26.588	9.0	24.133	7.4
Σύνολο παθητικού	261.388	100	296.052	100	326.160	100

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος).

Η βασική μεταβολή του ενεργητικού των τραπεζών την τελευταία τριετία αφορά στην αύξηση των ταμειακών διαθεσίμων από 14,8 δισ. ευρώ το 2019 σε 58,5 δισ. ευρώ το 2021, η οποία οφείλεται κυρίως στην αύξηση των καταθέσεων από πελάτες και στη συμμετοχή των τραπεζών στις στοχευμένες πράξεις μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος (TLTROs III)²³. Κατά συνέπεια, αυξήθηκε η

²³ Το πρόγραμμα στοχευμένων συναλλαγών μακροχρόνιας αναχρηματοδότησης (Targeted Longer-Term Refinancing Operations - TLTROs III), ενεργοποιήθηκε από την ΕΚΤ μέσα στην πανδημία COVID-19 για να στηρίξει τη ρευστότητα των ευρωπαϊκών

συμμετοχή των ταμειακών διαθεσίμων ως ποσοστό του ενεργητικού από 5,7% το 2019 σε 17,9% το 2021. Η δεύτερη σημαντική μεταβολή του ενεργητικού των τραπεζών είναι η αύξηση κατά περίπου 20 δισ. ευρώ του χαρτοφυλακίου ομολόγων και των θέσεων των τραπεζών σε χρεόγραφα, ήτοι από 39 δισ. ευρώ το 2019 ανήλθε σε 59,5 δισ. ευρώ το 2021. Το υπόλοιπο των δανείων εμφανίζεται ουσιαστικά σταθερό στα 149 δισ. ευρώ την τελευταία τριετία γεγονός που συνεπάγεται ότι οι εκταμιεύσεις νέων δανείων αντιστάθμισαν τη μείωση των υπολοίπων εξαιτίας των αποπληρωμών και των συναλλαγών πώλησης και τιτλοποίησης μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ). Ωστόσο, σημειώνεται ότι η συμμετοχή των δανείων ως ποσοστό του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών μειώθηκε από 57,1% το 2019 σε 45,8% το 2021.

Στην πλευρά του παθητικού, καταγράφεται σημαντική αύξηση των καταθέσεων πελατών κατά περίπου 35 δισ. ευρώ, φθάνοντας από τα 182 δισ. ευρώ το 2019 στα 217 δισ. ευρώ το 2021. Η αύξηση των καταθέσεων υποβοηθήθηκε από τα έκτακτα μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που ελήφθησαν για τη στήριξη των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών λόγω της πανδημίας, ήτοι την αναστολή της οικονομικής δραστηριότητας και των μετακινήσεων, τις άμεσες κρατικές ενισχύσεις και τα μέτρα αναστολής πληρωμών δανειακών και φορολογικών υποχρεώσεων. Σημειώνεται όμως ότι η συμμετοχή των καταθέσεων στο παθητικό των τραπεζών μειώθηκε οριακά στο 66,6% το 2021 από το 69,7% του 2019. Η αύξηση των υποχρεώσεων προς πιστωτικά ιδρύματα, τόσο ως απόλυτο μέγεθος, από 25,5 δισ. ευρώ σε 57,5 δισ. ευρώ, όσο και ως ποσοστό του παθητικού, από 9,7% το 2019 σε 17,6% το 2021 οφείλεται εξ ολοκλήρου στην αύξηση της χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα μέσω της συμμετοχής των τραπεζών στις στοχευμένες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (TLTROs III), κατόπιν και της αποδοχής των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου, ως εξασφάλιση στις πιστοδοτικές πράξεις του Ευρωσυστήματος. Τέλος, παρατηρείται μείωση στα κεφάλαια των τραπεζικών ομίλων κατά 5 δισ. ευρώ, κυρίως ως αποτέλεσμα της καταγραφής ζημιών, λόγω των πωλήσεων χαρτοφυλακίων μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ).

4.4 Καταθέσεις Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα

Τα επίπεδα ρευστότητας του τραπεζικού τομέα, αλλά και της οικονομίας γενικότερα, διατηρούνται σε ιδιαίτερα ικανοποιητικό επίπεδο τα τελευταία χρόνια. Στον ακόλουθο Πίνακα παρουσιάζεται το σύνολο των καταθέσεων στα νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα ανά πηγή προέλευσης για την τελευταία τριετία.

Πίνακας 17: Καταθέσεις στο Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα σε εκατ. €]

	Δεκ-19	Ιουν-20	Δεκ-20	Ιουν-21	Δεκ-21	Ιουν-22
Κεντρική Κυβέρνηση	10.681	6.886	6.342	6.147	5.126	5.648
Τοπική Αυτοδιοίκηση	2.215	1.977	1.771	1.792	1.286	1.346
Κοινωνική Ασφάλιση	3.043	2.272	2.325	1.717	1.737	1.559
Ασφαλιστικές Επιχειρήσεις και Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης	1.082	1.191	1.344	1.498	1.367	1.330
Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα	2.121	2.400	3.235	3.075	3.151	3.516
Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις	23.242	25.646	32.350	34.591	40.338	40.925
Νοικοκυριά	114.572	117.253	124.092	128.328	132.955	134.370
Ιδιωτικά Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα	2.107	2.060	2.198	2.273	2.192	2.191
Κάτοικοι Εξωτερικού	7.794	9.303	8.330	10.639	13.200	13.668
Λοιπές Λογιστικές Υποχρεώσεις	36.952	32.130	33.347	27.410	16.395	15.208
Σύνολο	203.808	201.117	215.335	217.471	217.747	219.760

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Μετά τη σημαντική συσσώρευση καταθέσεων, περίπου 14,2 δισ. ευρώ, που παρατηρήθηκε στο Β' εξάμηνο του 2020, κυρίως ως αποτέλεσμα των έκτακτων μέτρων πολιτικής που ελήφθησαν λόγω της

τραπεζών και, κατ' επέκταση, των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Το πρόγραμμα έληξε στα τέλη Ιουνίου του τρέχοντος έτους και τα αντιληφθέντα κεφάλαια από τις τράπεζες θα πρέπει να επιστραφούν στην ΕΚΤ σταδιακά έως και το 2024. Η ρευστότητα που είχαν αντλήσει από το εν λόγω πρόγραμμα οι τέσσερις ελληνικές συστημικές τράπεζες ανήλθε στα 50,8 δισ. ευρώ περίπου.

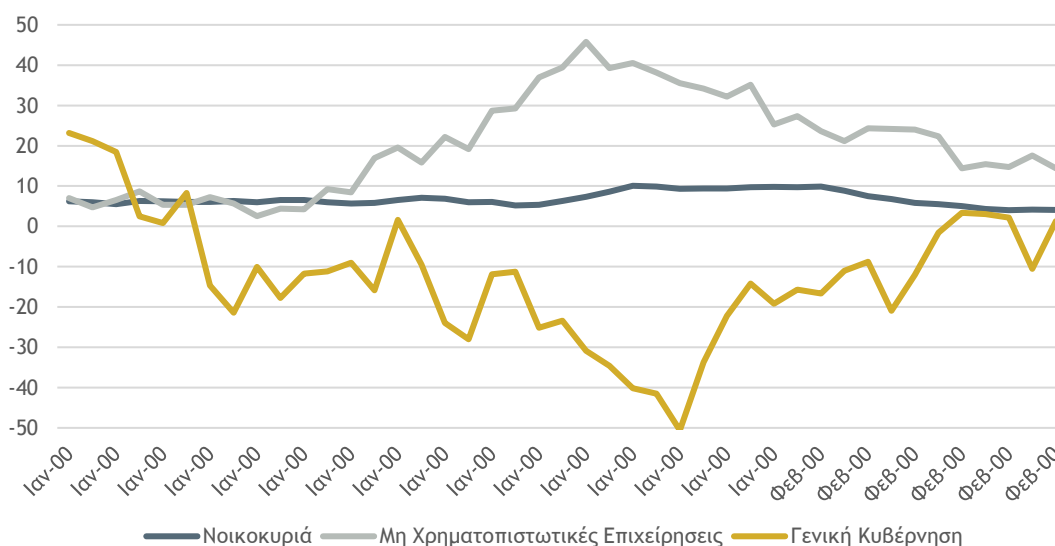
πανδημίας, οι καταθέσεις στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα συνέχισαν να αυξάνονται, με σαφώς μικρότερο ρυθμό, και ανήλθαν σε 219,8 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022.

Ειδικότερα, οι καταθέσεις των νοικοκυριών αυξήθηκαν κατά 9,5 δισ. ευρώ το 2020, κατά 8,9 δισ. ευρώ το 2021 και μόλις κατά 1,4 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022. Η πορεία των καταθέσεων των νοικοκυριών το 2020 και το 2021 συνδέεται κυρίως με τα μέτρα περιορισμού στις μετακινήσεις του πληθυσμού, που σε γενικευμένη μορφή διήρκεσαν μέχρι το Μάιο του 2021 και αναπόφευκτα περιόρισαν μέχρι τότε τις δυνατότητες πραγματοποίησης καταναλωτικών δαπανών. Η δυναμική ανάκαμψη της οικονομίας που αποτυπώθηκε στη συνέχεια, άρχισε να ενισχύει το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα και να λειτουργεί υποστηρικτικά στην περαιτέρω αύξηση των καταθέσεων των νοικοκυριών. Γενικά, όπως φαίνεται και στο ακόλουθο διάγραμμα, ο ετήσιος ρυθμός ανόδου των καταθέσεων των νοικοκυριών διατηρήθηκε υψηλός σε όλη την τριετία, παρουσιάζοντας ενδείξεις επιβράδυνσης από τους τελευταίους μήνες του 2021 και μετέπειτα. Η συγκράτηση του ρυθμού ανόδου των καταθέσεων, των νοικοκυριών τους τελευταίους μήνες οφείλεται αφενός στην πραγματοποίηση αναβληθέντων καταναλωτικών δαπανών από τα νοικοκυριά της περιόδου της πανδημίας και αφετέρου, στην έναρξη του ρωσοουκρανικού πολέμου και στην άνοδο των ενεργειακών τιμών και του πληθωρισμού.

Αντίστοιχα, οι επιχειρηματικές καταθέσεις αυξήθηκαν κατά 9,1 δισ. ευρώ το 2020, κατά 7,8 δισ. ευρώ το 2021 και μόλις 0,5 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022. Συνολικά, ο ρυθμός ανόδου των επιχειρηματικών καταθέσεων, μετά την απότομη επιτάχυνση μέχρι τα τέλη του 2020, υποχώρησε σταδιακά το 2021, αλλά ακόμα παραμένει σε υψηλά επίπεδα.

Ταυτόχρονα, την ίδια περίοδο, καταγράφηκε σημαντική υποχώρηση των καταθέσεων της κεντρικής κυβέρνησης στις εμπορικές τράπεζες και από 10,7 δισ. ευρώ το 2020, μειώθηκαν σε 6,3 δισ. ευρώ το 2021 και πλέον ανέρχονται στα 5,7 δισ. ευρώ. Η σημαντική αυτή μείωση της τάξεως του 52% οφείλεται κυρίως στα εκτεταμένα δημοσιονομικά μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών κατά την διάρκεια της πανδημίας.

Γράφημα 12: Ρυθμός Μεταβολής Καταθέσεων (%)

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Συνολικά, η προσέλευση περισσότερων, νέων καταθέσεων πελατών που καταγράφεται την τελευταία τριετία καθώς και η άντληση πόρων με εξαιρετικά ευνοϊκούς όρους εκ μέρους των τραπεζών από το Ευρωσύστημα, κυρίως μέσω των πράξεων TLTRO III, βελτίωσαν τις δυνατότητες χορήγησης πιστώσεων και δανείων από τις τράπεζες προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.

4.5 Χρηματοδοτήσεις Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα

Στον ακόλουθο Πίνακα παρουσιάζονται οι χρηματοδοτήσεις των τραπεζών του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, όπου και καταγράφεται η σημαντική μείωση κατά την τελευταία τριετία. Συγκεκριμένα, από 173,5 δισ. ευρώ το 2019 περιορίστηκαν σε 141,9 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, ήτοι μειώθηκαν κατά 31,5 δισ. ευρώ ή κατά περίπου 18%.

Πίνακας 18: Χρηματοδοτήσεις του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα σε εκατ. €

	Δεκ-19	Ιουν-20	Δεκ-20	Ιουν-21	Δεκ-21	Ιουν-22
Γενική Κυβέρνηση	19.692	24.429	27.425	33.462	29.935	29.509
Ασφαλιστικές Επιχειρήσεις και Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης	49	47	250	334	272	176
Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα	6.488	6.295	6.219	6.441	6.299	6.826
Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις	67.347	66.974	66.594	62.159	57.970	61.426
Νοικοκυριά και Ιδιωτικά Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα	69.369	65.352	60.525	53.556	39.827	39.068
Ελεύθεροι Επαγγελματίες, Αγρότες και Ατομικές Επιχειρήσεις	10.532	8.532	7.818	6.987	4.848	4.949
Σύνολο	173.477	171.629	168.830	162.939	139.151	141.954

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Πιο συγκεκριμένα, οι χρηματοδοτήσεις προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα αυξήθηκαν από 19,7 δισ. ευρώ το 2019 σε 29,5 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, καθώς οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες προέβησαν σε σημαντικές αγορές ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου. Μάλιστα, το α' εξάμηνο του 2021 ανήλθαν σε 33,5 δισ. ευρώ.

Αντίθετα, οι χρηματοδοτήσεις προς τον ιδιωτικό τομέα, εκτός των ασφαλιστικών εταιρειών, των ταμείων και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, μειώθηκαν σημαντικά. Οι χρηματοδοτήσεις προς τα νοικοκυριά μειώθηκαν από 69,3 δισ. ευρώ το 2019 σε 39,1 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, οι χρηματοδοτήσεις προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις μειώθηκαν από 67,3 δισ. ευρώ το 2019 σε 61,4 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022 και οι χρηματοδοτήσεις προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις μειώθηκαν από 10,5 δισ. ευρώ το 2019 σε 4,9 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022.

Η εμφανιζόμενη μείωση των χρηματοδοτήσεων των επιχειρήσεων και ιδιωτών είναι αποτέλεσμα κυρίως των ενεργειών των τραπεζών για την αντιμετώπιση των κόκκινων δανείων, κυρίως μέσω των τιτλοποιήσεων δανείων με τη χρήση του προγράμματος παροχής εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου, γνωστού με την ονομασία "Ηρακλής".

Ο περιορισμός των χρηματοδοτήσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και προς τους ελεύθερους επαγγελματίες, τους αγρότες και τις ατομικές επιχειρήσεις, σημειώθηκε παρά τη διάθεση των κεφαλαίων από τα προγράμματα της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας για την ενίσχυση της τραπεζικής χρηματοδότησης στους τομείς της οικονομίας που επλήγησαν από τις επιπτώσεις της πανδημίας. Οι τράπεζες εμφανίζονταν συγκρατημένες να εκταμιεύσουν νέες πιστώσεις προς τις επιχειρήσεις, ειδικά προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ), ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις, λόγω της αύξησης του πιστωτικού κινδύνου και του πιθανού κινδύνου δημιουργίας νέων μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, ως οικονομική επίπτωση της πανδημίας. Σημειώνεται βέβαια ότι η αβεβαιότητα που δημιούργησε η πανδημία, τα αποθέματα ρευστότητας που τροφοδοτήθηκαν από τα δημοσιονομικά μέτρα (επιστρεπτέα προκαταβολή, χρονική μετάθεση των φορολογικών υποχρεώσεων, αναστολή συμβάσεων εργασίας με κρατική αποζημίωση κτλ.), αλλά και η, μετά τη λήξη των περιοριστικών μέτρων της πανδημίας, αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας που συνέβαλε στη δημιουργία νέων ικανών προσόδων και ικανής εσωτερικής ρευστότητας, εκτιμάται ότι περιορίσαν τη ζήτηση των επιχειρήσεων στον τραπεζικό δανεισμό. Επισημαίνεται τέλος, ότι από το α' εξάμηνο του 2022 σημειώνεται θετική πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις, τους επαγγελματίες, τους αγρότες και τις ατομικές επιχειρήσεις.

Αναλύοντας περαιτέρω τη χρηματοδότηση της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, από τον τραπεζικό τομέα ανάλογα με το μέγεθος των επιχειρήσεων προκύπτει ότι, σε απόλυτο μέγεθος (υπόλοιπο δανείων τέλους περιόδου), η χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των ελεύθερων

επαγγελματιών, των αγροτών και των ατομικών επιχειρήσεων μειώθηκε σημαντικά την τελευταία τριετία και από 55 δις. ευρώ το 2019 έφτασε τα 38 δις. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, ήτοι μειώθηκε κατά 31%. Αντίθετα η χρηματοδότηση των μεγάλων επιχειρήσεων αυξήθηκε από 23 δις. ευρώ σε 27 δις. ευρώ, ήτοι αυξήθηκε κατά 17%.

Πίνακας 19: Ανάλυση Δανείων Κατά Μέγεθος Επιχείρησης

	Δεκ-19		Δεκ-20		Δεκ-21		Ιουν-22	
	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%
Μεγάλες	23.364	30,0	25.198	34,3	24.742	40,6	27.040	41,6
Μικρομεσαίες (ΜμΕ)	44.070	56,5	40.384	55,0	31.295	51,4	33.063	50,8
Ελεύθεροι Επαγγελματίες, Αγρότες και Ατομικές Επιχειρήσεις	10.532	13,5	7.818	10,7	4.848	8,0	4.949	7,6
Σύνολο	77.966	100	73.400	100	60.885	100	65.052	100

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Με άλλα λόγια, το μερίδιο της τραπεζικής πίστης που αναλογεί στη μικρή και μεσαία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα μειώθηκε από 70% το 2019 σε 58% το 2022 ενώ αντίθετα το μερίδιο της τραπεζικής πίστης που αναλογεί στις μεγάλες επιχειρήσεις αυξήθηκε από 30% το 2019 σε 42% σήμερα. Όμως, ο αριθμός των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα αντιστοιχεί στο 99,9% των επιχειρήσεων της χώρας. Επιπλέον, οι ελληνικές ΜμΕ απασχολούν περίπου το 81,8% των εργαζομένων του μη χρηματοοικονομικού τομέα και παράγουν περίπου το 61,6% της συνολικής προστιθέμενης αξίας της εθνικής οικονομίας. Τα ποσοστά αυτά είναι σαφώς μεγαλύτερα σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, γεγονός που αναδεικνύει αφενός, την ιδιαίτερη σημασία τις μικρής και μεσαίας επιχειρηματικότητας στην ελληνική οικονομία γενικότερα και αφετέρου, θα δικαιολογούσε υψηλότερα ποσοστά τραπεζικού δανεισμού από τα σημερινά. Οι τράπεζες, όμως, παραμένουν επιφυλακτικές καθώς οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από υψηλότερο κίνδυνο.

Η στενότητα χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια φαίνεται και από τον ακόλουθο Πίνακα που παρουσιάζει τα νέα δάνεια του τραπεζικού τομέα προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις κατά μέγεθος επιχείρησης. Εν γένει, το μεγαλύτερο μέρος των νέων τραπεζικών χορηγήσεων κατευθύνεται προς μεγάλες επιχειρήσεις, σε αντιδιαστολή με τις νέες χρηματοδοτήσεις μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Πίνακας 20: Ανάλυση Νέων Δανείων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων ανά Μέγεθος

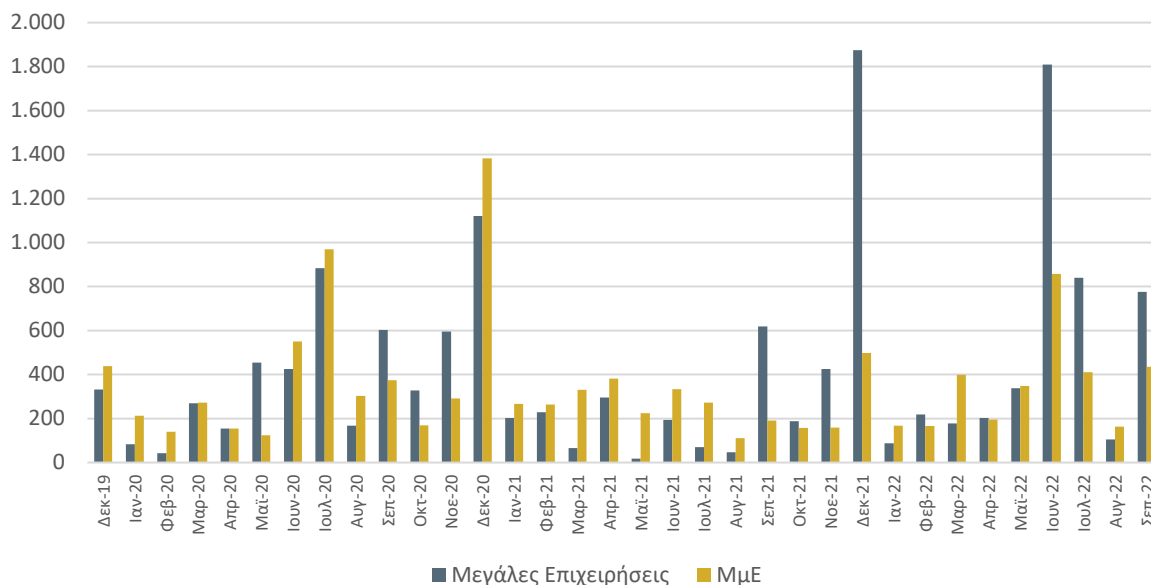
	2020		2021		Α' Εξάμηνο 2022				
	Σύνολο Έτους		Μέσος Όρος Ανά Μήνα	Σύνολο Έτους	Μέσος Όρος Ανά Μήνα	Σύνολο Εξαμήνου		Μέσος Όρος Ανά Μήνα	
	εκατ. €	%	εκατ. €	εκατ. €	%	εκατ. €	εκατ. €	%	
Μεγάλες	5.129	50,9	427	4.227	57,0	352	2.835	57,1	472
Μικρομεσαίες (ΜμΕ)	4.944	49,1	412	3.189	43,0	266	2.133	42,9	356
Σύνολο	10.073	100	839	7.416	100	618	4.968	100	828

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Τα διαγράμματα 12 και 13 παρουσιάζουν αναλυτικότερα τη συνολική πιστωτική επέκταση του τραπεζικού τομέα προς τις επιχειρήσεις, ανά μέγεθος επιχείρησης, για κάθε μήνα ξεχωριστά από το Δεκέμβριο του 2019 έως το Σεπτέμβριο του 2022 καθώς και την εξέλιξη της ποσοστιαίας σύνθεση των τραπεζικών δανείων ανά μέγεθος επιχείρησης για το ίδιο διάστημα, όπου και φαίνεται η σημαντική αλλαγή στην κατεύθυνση των χρηματοδοτήσεων προς τις μεγάλες επιχειρήσεις.

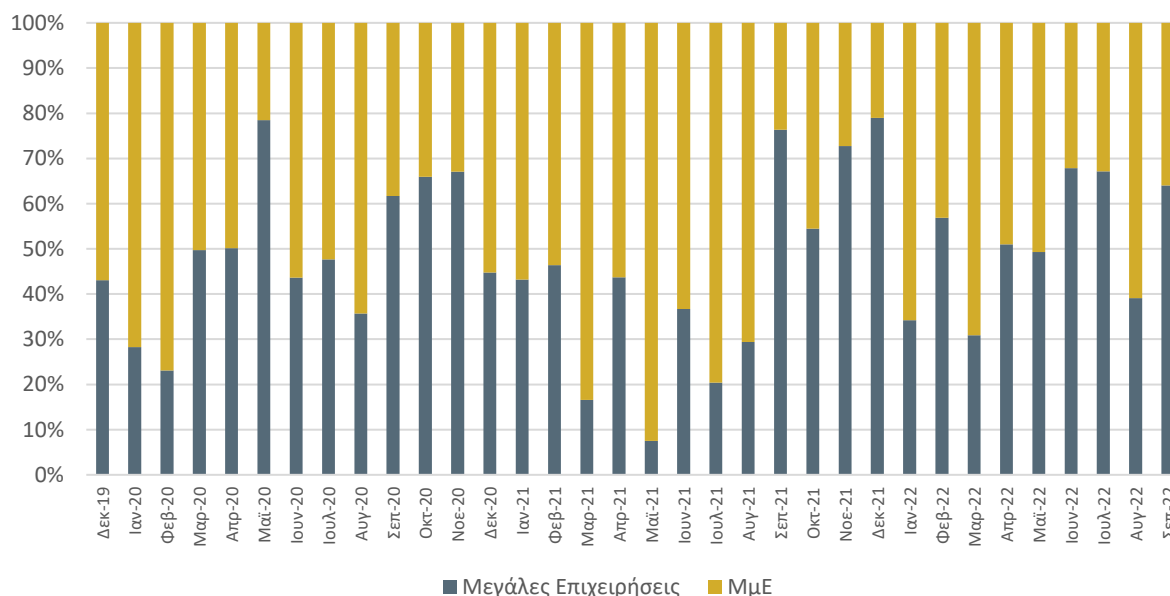

Γράφημα 13: Ανάλυση Δανείων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων Κατά Μέγεθος Επιχείρησης]

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Γράφημα 14: Ποσοστιαία Σύνθεση Χρηματοδοτήσεων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων Κατά Μέγεθος Επιχείρησης]

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Ο πίνακας 21 δείχνει ότι η συνολική πιστωτική επέκταση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις κατευθύνεται, ως επί το πλείστον, στους τομείς της βιομηχανίας και του εμπορίου, που είχαν μερίδια που ξεπερνούν το 20% καθ' όλη την τελευταία τριετία. Έπεται ο τομέας του τουρισμού με μερίδια περί του 12%. Τον Ιούνιο του 2022, οι ίδιοι τομείς εμφάνισαν και τα υψηλότερα μερίδια στο συνολικό υπόλοιπο της τραπεζικής χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις με τη βιομηχανία στο 23,7%, το εμπόριο στο 20,4% και τον τουρισμό στο 13,8%. Ακολουθούν, οι τομείς της ενέργειας και των

μεταφορών και αποθήκευσης που αύξησαν το μερίδιό τους σε 10% και 6,6% αντίστοιχα και οι τομείς των κατασκευών και της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας των οποίων μειώθηκε το μερίδιο σε 6,4% και 5,6% αντίστοιχα.

Πίνακας 21: Ανάλυση Δανείων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων Κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας

	Δεκ-19		Δεκ-20		Δεκ-21		Ιουν-22	
	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	1.494	2.2	1.516	2.3	1.433	2.6	1.201	2.0
ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	291	0.4	191	0.3	141	0.3	162	0.3
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	14.631	21.7	14.299	21.8	11.769	21.0	14.241	23.7
ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	4.983	7.4	5.696	8.7	5.583	10.0	6.017	10.0
ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	130	0.2	145	0.2	141	0.3	151	0.3
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	6.444	9.6	4.889	7.5	3.747	6.7	3.842	6.4
ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	15.845	23.5	15.006	22.9	11.426	20.4	12.259	20.4
ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	2.761	4.1	3.223	4.9	2.936	5.2	3.994	6.6
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	7.745	11.5	8.472	12.9	7.829	14.0	8.283	13.8
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	1.458	2.2	1.133	1.7	799	1.4	859	1.4
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	4.090	6.1	3.593	5.5	2.991	5.3	3.393	5.6
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	3.153	4.7	3.190	4.9	3.780	6.7	2.303	3.8
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	1.095	1.6	1.057	1.6	813	1.5	972	1.6
ΛΟΙΠΟΙ ΚΛΑΔΟΙ	3.314	4.9	3.172	4.8	2.651	4.7	2.428	4.0
ΣΥΝΟΛΟ	67.434	100	65.583	100	56.037	100	60.104	100

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Η αναλυτική ροή της τραπεζικής χρηματοδότησης, ήτοι τα νέα τραπεζικά δάνεια, ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητα παρουσιάζεται στον ακόλουθο Πίνακα. Η ροή της χρηματοδότησης προς τους τομείς της βιομηχανίας, της ενέργειας, του εμπορίου και του τουρισμού, ήταν μεγαλύτερη τα τελευταία χρόνια σε σύγκριση με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας.

Πίνακας 22: Ανάλυση Νέων Δανείων Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων Κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας

	2020		2021		Α' Εξάμηνο 2022	
	εκατ. €	%	εκατ. €	%	εκατ. €	%
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	205	2.0	118	1.6	66	1.3
ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	24	0.2	7	0.1	7	0.1
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2.072	20.6	1.371	18.5	1.160	23.4
ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	1.085	10.8	1.125	15.2	275	5.5
ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	30	0.3	23	0.3	14	0.3
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	267	2.6	802	10.8	265	5.3
ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	2.572	25.5	1.288	17.4	916	18.4
ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	512	5.1	265	3.6	1.055	21.2
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	910	9.0	1.173	15.8	276	5.6
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	118	1.2	68	0.9	60	1.2
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	379	3.8	322	4.3	290	5.8
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	1.371	13.6	236	3.2	57	1.1
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	162	1.6	62	0.8	231	4.7
ΛΟΙΠΟΙ ΚΛΑΔΟΙ	366	3.6	558	7.5	296	5.9
ΣΥΝΟΛΟ	10.073	100	7.416	100	4.968	100

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

4.6 Τραπεζικός Τομέας και Χρηματοδοτήσεις στην Περιφέρεια Κρήτης

Στην Περιφέρεια Κρήτης έχουν παρουσία 7 εμπορικές τράπεζες και μια συνεταιριστική²⁴, με σύνολο 134 υποκαταστημάτων.

Σχήμα 2: Αριθμός Υποκαταστημάτων Ελληνικών Τραπεζών στην Περιφέρεια Κρήτης

Οι καταθέσεις των επιχειρήσεων, των νοικοκυριών και των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων στην Περιφέρεια Κρήτης, ήτοι οι καταθέσεις του ιδιωτικού μη χρηματοπιστωτικού τομέα, εμφανίζονται αναλυτικά για την τελευταία τριετία στον ακόλουθο Πίνακα.

Κατ' αντιστοιχία με τη γενικότερη εξέλιξη των καταθέσεων στην ελληνική οικονομία, οι καταθέσεις στην Περιφέρεια Κρήτης παρουσιάζουν αύξηση και από 6,7 δισ. ευρώ το 2019 ανήλθαν σε 8,3 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022.

Πίνακας 23: Καταθέσεις επιχειρήσεων, νοικοκυριών και ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων στην Περιφέρεια Κρήτης

	Δεκ. 2019		Ιουν. 2020		Δεκ. 2020		Ιουν. 2021		Δεκ. 2021		Ιουν. 2022	
	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%
Ν. Ηρακλείου	3.349	50.0	3.334	50.3	3.764	50.1	3.809	50.2	4.155	50.3	4.148	50.0
Ν. Λασιθίου	894	13.3	908	13.7	980	13.0	1.003	13.2	1.060	12.8	1.045	12.6
Ν. Ρεθύμνης	801	12.0	771	11,6	916	12.2	905	11.9	1.035	12.5	1.022	12,3
Ν. Χανίων	1.660	24.8	1.616	24.4	1.859	24.7	1.872	24.7	2.013	24.4	2.084	25.1
Περιφέρεια Κρήτης	6.705	100	6.630	100	7.519	100	7.589	100	8.263	100	8.299	100

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

²⁴ Συγχώνευση Τράπεζας Χανίων με Παγκρήτια Τράπεζα (<https://www.pancretabank.gr/trapeza/enimerosi-ependyton/afxisi-metochikou-kefalaiou>). Η υλοποίηση της συγχώνευσης, σύμφωνα και με όσα αναφέρονται στο πρόσφατα εγκεκριμένο Ενημερωτικό Δελτίο της Αύξησης Μετοχικού Κεφαλαίου της Παγκρήτιας Τράπεζας, είναι δεσμευτική για τα μέρη, όμως, η ολοκλήρωσή της είχε σαν προϋπόθεση την επιτυχή ΑΜΚ της Παγκρήτιας Τράπεζας, ενώ τελεί υπό την αίρεση α) των αποφάσεων των Γενικών Συνελεύσεων περί έγκρισης συγχώνευσης των δύο τραπεζών, και β) της έγκρισης της αρμόδιας εποπτικής Αρχής (ΤτΕ), της Διοίκησης (Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων) και της Επιτροπής Ανταγωνισμού (εφ' όσον απαιτηθεί)

Συγκρίνοντας τη συσσώρευση καταθέσεων στην Περιφέρεια Κρήτης με τις υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας προκύπτει ότι, η Περιφέρεια Κρήτης κατατάσσεται τρίτη σε σειρά, έχοντας ποσοστιαία συμμετοχή στο σύνολο των καταθέσεων της χώρας της τάξεως του 4,6%, μετά την Περιφέρεια Αττικής και την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Πίνακας 24: Γεωγραφική κατανομή καταθέσεων ιδιωτικού τομέα

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Δεκ-19	Δεκ-20	Δεκ-21	Ιουν-22
1. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	51.7%	52.8%	54.0%	54.7%
2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	3.2%	3.1%	3.0%	2.9%
3. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	4.2%	4.1%	3.9%	3.8%
4. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	3.8%	3.7%	3.5%	3.4%
5. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	1.6%	1.6%	1.6%	1.6%
6. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	2.7%	2.6%	2.4%	2.4%
7. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	4.6%	4.6%	4.4%	4.3%
8. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.9%	1.9%	1.8%	1.7%
9. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	13.1%	13.1%	12.9%	12.9%
10. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	3.7%	3.6%	3.4%	3.2%
11. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1.6%	1.5%	1.5%	1.4%
12. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3.1%	3.0%	3.0%	3.1%
13. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	4.7%	4.6%	4.6%	4.6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Οι χρηματοδοτήσεις των τραπεζών προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις στην Περιφέρεια Κρήτης παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα. Από τα στοιχεία του Πίνακα, καταγράφεται μείωση του υπολοίπου των χρηματοδοτήσεων των τραπεζών στην Περιφέρεια κατά την τελευταία τριετία, καθώς τα δάνεια περιορίστηκαν από 4,8 δισ. ευρώ το 2019 σε 4,3 δισ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, μειώθηκαν κατά 0,5 δισ. ευρώ ή κατά περίπου 10%. Ο μέσος ρυθμός μεταβολής των χρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια για την περίοδο είναι περίπου -2,2%.

Πίνακας 25: Σύνολο δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) στην Περιφέρεια Κρήτης σε εκατ. ευρώ

	Δεκ. 2019		Ιουν. 2020		Δεκ. 2020		Ιουν. 2021		Δεκ. 2021		Ιουν. 2022	
	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%	ΕΚΑΤ. €	%
Ν. Ηρακλείου	2.241	46.4	2.279	48.3	2.398	48.4	2.307	47.8	2.081	48.6	2.086	48.2
Ν. Λασιθίου	684	14.2	610	12.9	712	14.4	710	14.7	584	13.6	584	13.5
Ν. Ρεθύμνης	729	15.1	662	14.0	680	13.7	652	13.5	574	13.4	609	14.1
Ν. Χανίων	1.174	24.3	1.163	24.7	1.168	23.6	1.162	24.1	1.047	24.4	1.051	24.3
Περιφέρεια Κρήτης	4.828	100	4.714	100	4.959	100	4.831	100	4.286	100	4.330	100

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Από τα στοιχεία του Πίνακα προκύπτει μια εσωτερική ανακατανομή της τραπεζικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Συγκεκριμένα, οι χρηματοδοτήσεις προς τις επιχειρήσεις του Νομού Ηρακλείου αυξήθηκαν και αποτελούν πλέον το 48% περίπου των συνολικών χρηματοδοτήσεων της Περιφέρειας. Οι χρηματοδοτήσεις προς τις επιχειρήσεις του Νομού Χανίων παραμένουν σταθερές περί του 24% του συνόλου και οι χρηματοδοτήσεις προς τις επιχειρήσεις των Νομών Λασιθίου και Ρεθύμνης μειώθηκαν από 14% σε 13% για το Νομό Λασιθίου και από 15% σε 14% για το Νομό Ρεθύμνου.

Αντίστοιχη εικόνα προκύπτει και από τον ακόλουθο Πίνακα όπου παρουσιάζει τα αναλυτικά στοιχεία του αριθμού των τραπεζικών δανείων στην Περιφέρεια. Σημειώνεται ότι με βάση τα υπόλοιπα των δανείων

και τον αριθμό των δανείων, το μέσο δάνειο στην Περιφέρεια Κρήτης είναι περίπου 300.000 με 400.000 ευρώ, όπως ακριβώς διαμορφώνεται και το μέσο δάνειο στο σύνολο της χώρας.

Πίνακας 26: Αριθμός λογαριασμών δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) στην Περιφέρεια Κρήτης

	Δεκ. 2019		Ιουν. 2020		Δεκ. 2020		Ιουν. 2021		Δεκ. 2021		Ιουν. 2022	
	Αριθμός λογ/σμων	%	Αριθμός λογ/σμων	%	Αριθμός λογ/σμων	%	Αριθμός λογ/σμων	%	Αριθμός λογ/σμων	%	Αριθμός λογ/σμων	%
Ν. Ηρακλείου	8.014	50.9	7.802	50.7	7.847	50.4	7.684	50.9	6.488	51.5	6.746	52.0
Ν. Λασιθίου	1.803	11.5	1.784	11.6	1.779	11.4	1.693	11.2	1.434	11.4	1.438	11.1
Ν. Ρεθύμνης	2.272	14.4	2.216	14.4	2.266	14.6	2.179	14.4	1.702	13.5	1.711	13.2
Ν. Χανίων	3.655	23.2	3.582	23.3	3.666	23.6	3.528	23.4	2.969	23.6	3.085	23.8
Περιφέρεια Κρήτης	15.744	100	15.384	100	15.558	100	15.084	100	12.593	100	12.980	100

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

Η διαφαινόμενη μείωση των τραπεζικών δανείων προς τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κρήτης ακολουθεί τη γενικότερη μείωση των χρηματοδοτήσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων στο σύνολο της χώρας, γεγονός που διατηρεί σχετικά σταθερό το μερίδιο της Περιφέρειας στο σύνολο των χρηματοδοτήσεων στη χώρα, ήτοι περίπου 7,5%. Μάλιστα, όπως φαίνεται και από τον Πίνακα που ακολουθεί, η Περιφέρεια Κρήτης είναι η τρίτη σε σειρά Περιφέρεια, μετά την Περιφέρεια Αττικής και την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, στις χρηματοδοτήσεις προς επιχειρήσεις του μη τραπεζικού τομέα.

Πίνακας 27: Γεωγραφική κατανομή των δανείων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (ΜΧΕ)

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Δεκ-19	Δεκ-20	Δεκ-21	Ιουν-22
01. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	59.9%	60.0%	60.0%	60.4%
02. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	2.6%	2.6%	2.6%	2.6%
03. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	2.3%	2.3%	2.2%	2.2%
04. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	2.4%	2.4%	2.4%	2.3%
05. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	1.5%	1.5%	1.5%	1.4%
06. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	1.5%	1.5%	1.5%	1.5%
07. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	3.8%	3.8%	3.7%	3.8%
08. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	0.9%	0.9%	0.9%	0.9%
09. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	10.7%	10.6%	10.6%	10.5%
10. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	2.6%	2.6%	2.6%	2.7%
11. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	0.5%	0.5%	0.5%	0.5%
12. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	4.1%	4.1%	4.1%	4.1%
13. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	7.2%	7.3%	7.3%	7.1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος)

4.7 Μικροχρηματοδοτήσεις στο Εγχώριο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

Με τον νόμο 4701/2020 θεσπίστηκε στην Ελλάδα ένα ειδικό πλαίσιο για την παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων από μη τραπεζικά ιδρύματα. Σύμφωνα με το νέο αυτό πλαίσιο, τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων θα πρέπει να λειτουργούν υπό τη μορφή κεφαλαιουχικής ή αστικής εταιρείας, εξειδικευμένης σε Μικροχρηματοδότηση, και να έχουν αδειοδοτηθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία είναι επιφορτισμένη και με την εποπτεία τους. Με βάση το πλαίσιο αυτό, τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων θα μπορούν να προσφέρουν τέσσερις τύπους προϊόντων Μικροχρηματοδότησης,

ήτοι μικροδάνεια, εγγυήσεις, χρηματοδοτικές μισθώσεις και μικροδάνεια κοινωνικοοικονομικής ένταξης, καθώς και υπηρεσίες κατάρτισης και παροχής συμβουλών στους δικαιούχους τους.

Πριν τη θέσπιση του Ν. 4701/2020, οι όποιες ανάγκες για Μικροχρηματοδοτήσεις καλύπτονταν από τα τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας. Οι προηγούμενες θεσμικές απαιτήσεις για παροχή χρηματοοικονομικών ή πιστωτικών υπηρεσιών εμπόδιζαν την ανεξάρτητη δραστηριοποίηση άλλων μη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και επέβαλαν ουσιαστικά στα διάφορα νομικά πρόσωπα που ενδιαφέρονταν να εξυπηρετήσουν την αγορά Μικροχρηματοδοτήσεων, να συνεργαστούν με αδειοδοτημένα τράπεζα. Ως εκ τούτου, η ανάπτυξη του τομέα Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα ήταν περιορισμένη.

Τα τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι εμπορικές και οι συνεταιριστικές τράπεζες, δραστηριοποιούνται στον τομέα των Μικροπιστώσεων μέσω συγκεκριμένων ευρωπαϊκών προγραμμάτων που υποστηρίζουν και προάγουν τις Μικροχρηματοδοτήσεις προς μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις και νέους επιχειρηματίες. Το πρόγραμμα JASMINE της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων όπως και το πρόγραμμα PROGRESS της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν τέτοια προγράμματα Μικροπιστώσεων που λειτούργησαν μέχρι το 2013. Από το 2014 υιοθετήθηκε το πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (Employment and Social Innovation - EaSI), το οποίο θα συνεχίσει και για την περίοδο 2021-2027 ως μέρος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ (EKT+) και του InvestEU.

Το πρόγραμμα EaSI είναι ένας χρηματοδοτικός μηχανισμός σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής (κεντρικής διαχείρισης απευθείας από την Ε. Επιτροπή και το European Investment Fund - EIF) που αποσκοπεί στην προαγωγή ποιοτικής και βιώσιμης απασχόλησης, στη διασφάλιση επαρκούς και κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που έχουν εξασφαλίσει σχετικούς πόρους από το EaSI Guarantee Instrument με σκοπό την αύξηση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων, των πολύ μικρών επιχειρήσεων και των ευάλωτων ομάδων είναι η ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ, η ΑΤΤΙΚΑ BANK, η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, η ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, η EUROBANK, η ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ, η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΗΠΕΙΡΟΥ, η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΑΝΙΩΝ, η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ και η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ. Τα αναλυτικά ποσά του εγγυοδοτικού χρηματοδοτικού εργαλείου ανά χρηματοπιστωτικό ίδρυμα όπως είχαν διαμορφωθεί με βάση τις σχετικές συμβάσεις την 30.09.2022 παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα:

Πίνακας 28: Εγγυήσεις EaSI ανά πιστωτικό ίδρυμα στις 30/09/2022]

Πιστωτικό Ίδρυμα	Εγγύηση EaSI
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ	3.600.000
ΑΤΤΙΚΑ BANK ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1.222.500
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	4.928.000
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	7.600.000
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1.662.560
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	1.406.250
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΥΝ.Π.Ε.	908.000
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΑΝΙΩΝ ΣΥΝ.Π.Ε.	925.300
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε.	1.984.00
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε.	1.200.000
Σύνολο	23.452.610

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων²⁵ από την εφαρμογή του χρηματοδοτικού εργαλείου EaSI Guarantee Instrument έως και τον Ιούνιο του 2022, οι Μικροπιστώσεις που έχουν εγκριθεί

²⁵ European Investment Fund, EaSI-Guarantee Financial Instrument Implementation Update, 30/06/2022.

από τα συμβεβλημένα ελληνικά χρηματοπιστωτικά τραπεζικά ιδρύματα προς μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις και ευάλωτες ομάδες είναι 7.697 και αντιστοιχούν σε 110,2 εκατ. ευρώ δεσμευμένα κεφάλαια προς τους τελικούς δικαιούχους. Με άλλα λόγια, η προσφορά Μικροπιστώσεων από τα τραπεζικά ιδρύματα το διάστημα από το 2014 έως τον Ιούνιο 2022 ήταν 7.697 Μικροχρηματοδοτήσεις συνολικής αξίας 110,2 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 29: Προσφορά Μικροπιστώσεων από Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα 2014-2022]

Αριθμός Μικροπιστώσεων	Ποσό Μικροπιστώσεων σε εκατ. ευρώ
7.697	110,2

Πηγή: European Investment Fund, EaSI-Guarantee Financial Instrument Implementation Update, 30/06/2022.

Με βάση τα παραπάνω, υπολογίζεται ότι η μέση ετήσια προσφορά ανέρχεται σε 962 χρηματοδοτήσεις συνολικού ποσού περίπου 13,7 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 30: Εκτίμηση Ετήσιας Προσφοράς Μικροπιστώσεων από Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα

Αριθμός Μικροπιστώσεων	Ποσό Μικροπιστώσεων σε εκατ. ευρώ
962	13,7

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Με δεδομένα ότι το μερίδιο Περιφέρειας Κρήτης στο ΑΕΠ της χώρας διαμορφώνεται στα επίπεδα του 5%, το μερίδιό της στο συνολικό πληθυσμό της χώρας ανέρχεται σε 6% και το μερίδιο του αριθμού των επιχειρήσεων ανέρχεται σε 9,7% του συνολικού αριθμού της χώρας. Η παρούσα μελέτη υιοθετεί την παραδοχή, ότι η προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης ανέρχεται στο 7% της συνολικής προσφοράς. Βάσει των ανωτέρω, η προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων από τα Τραπεζικά Ιδρύματα για το 2022, εκτιμήθηκε ότι ανέρχεται σε περίπου 0,959 εκατ. Ευρώ.

Πίνακας 30: Εκτίμηση Ετήσιας Προσφοράς Μικροπιστώσεων από Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα στην Περιφέρεια Κρήτης

Αριθμός Μικροπιστώσεων	Ποσό Μικροπιστώσεων σε εκατ. ευρώ
67	0,959

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

4.8 Συμπέρασμα

Η χορήγηση τραπεζικών πιστώσεων από τα τραπεζικά ιδρύματα υπόκειται σε αυστηρές διαδικασίες αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των πιστούχων, λόγω της φύσης του υφιστάμενου πλαισίου λειτουργίας τους. Η οικονομική κρίση και το ζήτημα των κόκκινων δανείων επέδρασαν αρνητικά στην δυνατότητα χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από τις εμπορικές τράπεζες. Οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση έχουν σημαντικά αμβλυνθεί αλλά εξακολουθούν να επηρεάζουν τις τράπεζες κυρίως ως προς την δυνατότητα κάλυψης των αναγκών, των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Το μερίδιο της τραπεζικής πίστης που αναλογεί στη μικρή και μεσαία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα μειώθηκε από 70% το 2019 σε 58% το 2022 (ενώ αντίθετα το μερίδιο της τραπεζικής πίστης που αναλογεί στις μεγάλες επιχειρήσεις αυξήθηκε την ίδια περίοδο) καθώς οι τράπεζες παραμένουν επιφυλακτικές λόγω του υψηλότερου κινδύνου που παρουσιάζει ο δανεισμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Η στενότητα χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια φαίνεται και από τα νέα δάνεια του τραπεζικού τομέα προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις με βάση το μέγεθος της επιχείρησης. Εν γένει, το μεγαλύτερο μέρος των νέων τραπεζικών χορηγήσεων κατευθύνεται προς μεγάλες επιχειρήσεις, σε αντιδιαστολή με τις νέες χρηματοδοτήσεις μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Η μείωση των τραπεζικών δανείων προς τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κρήτης ακολουθεί τη γενικότερη μείωση των χρηματοδοτήσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων στο σύνολο της χώρας, γεγονός που διατηρεί σχετικά σταθερό το μερίδιο της Περιφέρειας στο σύνολο των χρηματοδοτήσεων στη χώρα, ήτοι περίπου 7,5%. Επισημαίνεται το γεγονός ότι προκύπτει μια εσωτερική ανακατανομή της τραπεζικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας καθώς τα τελευταία χρόνια οι χρηματοδοτήσεις προς τις επιχειρήσεις του Νομού Ηρακλείου αυξήθηκαν ως ποσοστό και αποτελούν πλέον περίπου το 48% των συνολικών χρηματοδοτήσεων της Περιφέρειας. Οι χρηματοδοτήσεις προς τις επιχειρήσεις του Νομού Χανίων παραμένουν σταθερές περί του 24% του συνόλου και οι χρηματοδοτήσεις προς τις επιχειρήσεις των Νομών Λασιθίου και Ρεθύμνης μειώθηκαν ελαφρά 13% και 14% αντίστοιχα.

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία, συμπεραίνεται ότι η στενότητα χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα αυξάνεται για τις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις (μέχρι 10 εργαζόμενους). Επιπρόσθετα και σχεδόν εξ' ορισμού, οι αυτοαπασχολούμενοι και οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες είναι πλήρως αποκλεισμένες από την τραπεζική χρηματοδότηση. Κύριες αιτίες για τον αποκλεισμό αυτών των ομάδων (ομάδων στόχου), αποτελεί το γεγονός της μη δυνατότητας παροχής (κυρίως εμπράγματα) εξασφαλίσεων προς το τραπεζικό σύστημα και το ότι δεν παρουσιάζουν εμφανή, υγιή οικονομική κατάσταση με βάση τις τραπεζικές απαιτήσεις.

Στην πραγματικότητα, για τις ομάδες στόχου που αναφέρθηκαν πριν (αυτοαπασχολούμενοι, πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις καθώς και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες) η προσφορά μικρών δανείων από το τραπεζικό σύστημα μπορεί να καταστεί δυνατή μόνο μέσω προγραμμάτων Μικροχρηματοδοτήσεων καθώς ο τρόπος λειτουργίας αυτών, μειώνει το ρίσκο των τραπεζών παρέχοντας εγγυήσεις μέσω αξιοποίησης δημόσιων ευρωπαϊκών πόρων (πρόγραμμα EaSI) χωρίς να απαιτούνται εμπράγματα εξασφαλίσεις από τους δανειολήπτες.

Επομένως συμπεραίνεται ότι για τον υπολογισμό του μεγέθους της προσφοράς μικρών δανείων του τραπεζικού συστήματος προς τις ομάδες στόχο πρέπει να υπολογιστεί το μέγεθος των προσφερόμενων Μικροχρηματοδοτήσεων το οποίο για την Περιφέρεια Κρήτης προσδιορίζεται σε 0,955 εκ.€ κατ' έτος.

5. Χρηματοδοτικά Εργαλεία για τις Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις, Αυτοαπασχολούμενους και τις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες

5.1 Χρηματοδοτικά Εργαλεία Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027

Τα επόμενα χρόνια, μια σειρά χρηματοδοτικών εργαλείων και μέσων που αξιοποιούν δημόσια επενδυτικά κεφάλαια (ευρωπαϊκά και εθνικά), θα είναι διαθέσιμα για τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων, αυτοαπασχολούμενων, αγροτών, ανέργων και άλλων κατηγοριών, οικονομικών δρώντων που έχουν την πρόθεση να ξεκινήσουν ή να επεκτείνουν την οικονομική τους δραστηριότητα.

Τα εργαλεία αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά τόσο από πλευράς όγκου, εφόσον στους συνήθεις ευρωπαϊκούς πόρους της Πολιτικής Συνοχής του ΕΣΠΑ και του ΠΑΑ έχουν προστεθεί τα κονδύλια του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, όσο και από πλευράς σημασίας καθώς τα εργαλεία αυτά πρέπει να εξελίσσονται σε σχέση με τη στόχευση, την εξειδίκευση και τη λειτουργικότητά τους προκειμένου να καλύπτουν το επενδυτικό κενό που εμφανίζεται στην ελληνική οικονομία αλλά και τις ειδικές χρηματοδοτικές ανάγκες όπως αυτές προκύπτουν με βάση τη συγκυρία (πανδημία, ενεργειακή κρίση κλπ).

Στην παρούσα ενότητα αποτυπώνονται τα χρηματοδοτικά εργαλεία που αναμένεται να αξιοποιηθούν τα επόμενα χρόνια και αξιολογείται η συνάφεια και συμπληρωματικότητα που παρουσιάζουν με τη χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης. Εν συντομία, τα χρηματοδοτικά εργαλεία ομαδοποιούνται ως εξής:

- Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0
- ΕΣΠΑ 2021-2027
 - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα Καινοτομία (ΕΠΑΝΕΚ 2021-2027)
 - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή 2021-2027
 - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον Κλιματική Αλλαγή (ΠΕΚΑ 2021-2027)
 - Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΚΡΗΤΗ»
- Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ 2021-2027)
- Αναπτυξιακός Νόμος 4887/2022
- Προγράμματα Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας
- Προγράμματα Ε.Ε. Κεντρικής Διαχείρισης

Επίσης αποτυπώνονται υφιστάμενα ή υπό υλοποίηση προγράμματα χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων από μη χρηματοπιστωτικά εμπορικά ιδρύματα, το μέγεθος της παρέμβασής τους και το εύρος της στόχευσής τους.

5.2 Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0 (2021-2026)

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0», έχει ως στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας μέσω της θεμελιώδους αλλαγής του οικονομικού υποδείγματος της χώρας προς ένα πιο εξωστρεφές, ανταγωνιστικό και πράσινο παραγωγικό μοντέλο, με πιο αποτελεσματικό και ψηφιοποιημένο κράτος, λιγότερο γραφειοκρατικό, με δραστικά μειωμένη παραοικονομία, με φορολογικό σύστημα φιλικό προς την ανάπτυξη και με ένα ποιοτικό και αποτελεσματικό δίκτυο κοινωνικής προστασίας, προσβάσιμο σε όλους. Συγκεκριμένα, από τους συνολικούς πόρους του ΤΑΑ, 18,43 δις ευρώ θα διοχετευθούν στην αγορά μέσω επιδοτήσεων ενώ 12,73 δις ευρώ θα διοχετευθούν στην αγορά μέσω επιδοτούμενων δανείων. Η διαθεσιμότητα των κονδυλίων αυτών λήγει τον Αύγουστο του 2026 (ημερομηνία λήξης της επιλεξιμότητας του ΤΑΑ με βάση το σχετικό ευρωπαϊκό Κανονισμό).

Οι επιδοτήσεις του ΤΑΑ για τον ιδιωτικό τομέα θα διοχετευθούν μέσω προσκλήσεων και θα αφορούν κυρίως στις ΜΜΕ, χωρίς να αποκλείονται από κάποια προγράμματα οι μεγάλες επιχειρήσεις. Ενδεικτικά οι προσκλήσεις αυτές αφορούν προγράμματα όπως: Εξοικονομώ Επιχειρώντας, Ψηφιακός μετασχηματισμός μικρομεσαίων επιχειρήσεων, Πράσινος αγροτουρισμός, Μετασχηματισμός στο γεωργικό τομέα, Καινοτομία και πράσινη μετάβαση στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων, Εγκαταστάσεις συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας, Μεταρρύθμιση του συστήματος Clawback, Δημιουργία πράσινης βιομηχανίας.

Τα προγράμματα αυτά χρηματοδοτούν κυρίως δαπάνες νέων επενδυτικών σχεδίων (και όχι κεφάλαιο κίνησης ή λειτουργικές δαπάνες). Με την εξαίρεση της δράσης που αφορά στον ψηφιακό εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων²⁶ (οι σχετικές υποβολές προτάσεων λήγουν στο τέλος του 2022) δεν απευθύνονται κυρίως σε πολύ μικρές επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες.

Επιπλέον, οι δράσεις αυτές έχουν χαρακτηριστικά της «άπαξ» διαδικασίας πρόσκλησης (one-off call for proposals) καθώς δεν υπάρχει μεγάλη δυνατότητα ευελιξίας ούτε σε σχέση με τον προϋπολογισμό ούτε σε σχέση με το χρόνο. Όταν το περιορισμένο διάστημα αυτό παρέλθει, (και εξαντληθεί ο προϋπολογισμός) δεν είναι διαθέσιμες προς αξιοποίηση.

Εκτός των επιδοτούμενων προγραμμάτων το ΤΑΑ χορηγεί δάνεια σε επιχειρήσεις οι οποίες υλοποιούν επενδύσεις στους πυλώνες Πράσινη Μετάβαση, Ψηφιακός Μετασχηματισμός, Καινοτομία Ε&Α, Εξωστρέφεια και Αύξηση Μεγέθους Μ&Α. Οι σχετικές αιτήσεις υποβάλλονται από τους ενδιαφερόμενους στις εμπορικές τράπεζες οι οποίες και είναι υπεύθυνες για την αξιολόγηση της αίτησης με βάση καταρχήν τα δικά τους τραπεζικά κριτήρια και επιπλέον με βάση προτεραιότητες και κανόνες που επιβάλλονται από τον Κανονισμό του ΤΑΑ με κυριότερο κανόνα που ισχύει οριζόντια για όλα τα επενδυτικά σχέδια: την Μη Πρόκληση Σημαντικής Ζημιάς στο Περιβάλλον (Do No Significant Harm - DNSH) με βάση την Ευρωπαϊκή Ταξονομία. Οι επιχειρήσεις ωφελούνται του πολύ χαμηλού επιτοκίου που προσφέρει το ΤΑΑ το οποίο με βάση τον μηχανισμό που έχει επιλεγεί στο «Ελλάδα 2.0» μεταφέρεται στους δανειολήπτες κατά το μέρος του δανείου που προέρχεται από το ΤΑΑ.

Η χορήγηση των δανείων προς τους ενδιαφερόμενους είναι διαθέσιμη, θεωρητικά, μέχρι τον Αύγουστο του 2026 και μέχρι εξάντλησης του (πολύ σημαντικού, στην περίπτωση αυτή) προϋπολογισμού. Επομένως, τα δάνεια αυτά προσφέρονται στην αγορά για μεγάλο χρονικό διάστημα με αποτέλεσμα να διευκολύνεται ο προγραμματισμός και η προετοιμασία των επιχειρηματικών σχεδίων από τη μεριά των επιχειρήσεων.

Η αρχιτεκτονική του σκέλους των δανείων, παρότι απευθύνεται σε όλες τις επιχειρήσεις ανεξάρτητα από το μέγεθος ή τον κλάδο δραστηριότητας, δεν αναμένεται να διευρύνει την περίμετρο των επιλέξιμων επιχειρήσεων, πέραν αυτών που έχουν ήδη πρόσβαση στον τραπεζικό δανεισμό καθώς δεν αναλαμβάνεται μέρος του ρίσκου από το δημόσιο με κάποια μορφή (πχ εγγυήσεις). Επομένως πολύ μικρές επιχειρήσεις, ελεύθεροι επαγγελματίες και αγρότες δεν αναμένεται να έχουν εύκολη πρόσβαση σε αυτά τα κεφάλαια.

5.3 ΕΣΠΑ 2021-2027

Στο ΕΣΠΑ 2021-2027, προδιαγράφονται οι αναπτυξιακές προτεραιότητες της χώρας μέχρι το 2027 (τελική ημερομηνία επιλεξιμότητας μέχρι το τέλος του 2029 με βάση τον κανόνα N+2). Στις προτεραιότητες αυτές περιλαμβάνεται η στήριξη, ενίσχυση και ενδυνάμωση των ΜΜΕ, των επαγγελματιών, των ανέργων και των νέων, κυρίως μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα Καινοτομία (ΕΠΑνΕΚ 2021-2027), του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή 2021-2027 του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιβάλλον Κλιματική Αλλαγή (ΠΕΚΑ 2021-2027), αλλά και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ), όπως το ΠΕΠ Κρήτης.

²⁶ <https://greece20.gov.gr/?calls=psifiaka-ergaleia-mme>

Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα 2021-2027 (ΕΠΑνΕΚ)

Ο βασικός στόχος του τομεακού προγράμματος Ανταγωνιστικότητα 2021-2027, είναι η σύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα και η ενίσχυση των εθνικών και Περιφερειακών πλεονεκτημάτων καθώς και η εναρμόνιση με τις πολιτικές της ΕΕ για τον ψηφιακό και τον πράσινο μετασχηματισμό. Το πρόγραμμα έχει προϋπολογισμό περίπου 3,9 δις ευρώ δημόσια δαπάνη, εκ των οποίων τα 3,1 δις ευρώ προέρχονται από κοινοτικούς πόρους των Ταμείων ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+. Η στρατηγική του προγράμματος οργανώνεται σε τέσσερις βασικούς άξονες επενδύσεων (Προτεραιότητες) και επιμέρους Ειδικούς Στόχους (ΕΣ) ως ακολούθως:

Προτεραιότητες	Ειδικοί Στόχοι	Δράσεις	Ομάδα Στόχος / Ωφελούμενοι
Π1: Ενίσχυση Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΤΠΑ) - 772, 9 εκ. €	ΕΣ 1i: Ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ανάπτυξη Βιομηχανικής Έρευνας και Τεχνολογίας 2. Διασύνδεση επιχειρήσεων με ερευνητικά κέντρα/ συνεργατικοί μηχανισμοί 3. Ερευνητικές υποδομές 4. Στήριξη/προώθηση διεθνών συνεργασιών 5. Μηχανισμοί διακυβέρνησης /υποστήριξης της ΕΣΕΕ 	<ul style="list-style-type: none"> • Υφιστάμενες και νέες, καινοτόμες και νεοφυείς επιχειρήσεις • Συνεργασίες επιχειρήσεων με ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα στους στρατηγικούς τομείς της ΕΣΕΕ, • Γραφεία Μεταφοράς Τεχνολογίας • Ερευνητικοί και ακαδημαϊκοί φορείς
	ΕΣ 1.iv: Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έξυπνη εξειδίκευση, τη βιομηχανική μετάβαση και την επιχειρηματικότητα	<ol style="list-style-type: none"> 1. Προγράμματα στοχευμένης κατάρτισης για τα στελέχη των επιχειρήσεων 2. Αξιοποίηση/εξέλιξη εξειδικευμένου προσωπικού από τις επιχειρήσεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Επιχειρήσεις - υφιστάμενες και νεοφυείς • Στελέχη επιχειρήσεων και ερευνητικό δυναμικό από άλλους φορείς
	ΕΣ 1.ii: Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τις κυβερνήσεις (Ψηφιακός Μετασχηματισμός)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Πρόσβαση σε Ψηφιακές Τεχνολογίες 2. Ανάπτυξη Ψηφιακής Καινοτομίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Επιχειρήσεις για την υλοποίηση επιχειρηματικών σχεδίων για τον ψηφιακό τους μετασχηματισμό • Υφιστάμενες και νεοφυείς επιχειρήσεις που αναπτύσσουν καινοτόμες εφαρμογές για τον ψηφιακό μετασχηματισμό • Επιχειρηματικά σχήματα και συνεργασίες που δημιουργούνται για την προώθηση καινοτόμων εφαρμογών για τον ψηφιακό μετασχηματισμό
Π2: Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας, Ανταγωνιστικότητας και Καινοτομίας (ΕΤΠΑ) - 1.589,4 εκ. €	ΕΣ 1.iii: Ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και της δημιουργίας θέσεων εργασίας σε ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγικών επενδύσεων (Μικρομεσαίες επιχειρήσεις)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Προσαρμογή / εκσυγχρονισμός της παραγωγικής διαδικασίας με έμφαση στη πράσινη μετάβαση 2. Συνεργατικά σχήματα - Εξωστρέφεια 3. Μηχανισμοί και δομές στήριξης ΜμΕ 	<ul style="list-style-type: none"> • Υφιστάμενες και νέες επιχειρήσεις μεμονωμένα ή σε συνεργασία • Δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς στήριξης της επιχειρηματικότητας,
	Ε.Σ 1 i: Ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών [Ενίσχυση με κεφάλαιο σποράς επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και στήριξη έργων ίδρυσης και αρχικής ανάπτυξης επιχειρήσεων, με τη συνεργασία χρηματοδοτικών οργανισμών, όπως τράπεζες, επιχειρηματικά κεφάλαια και επιχειρηματικοί άγγελοι]	Χρηματοδότηση μετοχικού κεφαλαίου τύπου Equifund	<ul style="list-style-type: none"> • Υφιστάμενες και νέες, καινοτόμες και νεοφυείς επιχειρήσεις για την υλοποίηση έργων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης • Πρωτοεμφανιζόμενοι ή έμπειροι επιχειρηματίες που ιδρύουν και αναπτύσσουν επιχειρήσεις έντασης γνώσης με διεθνή ορίζοντα παραγωγικής και εμπορικής δραστηριότητας
Π3: Βελτίωση Πρόσβασης Επιχειρήσεων σε Χρηματοδότηση (ΕΤΠΑ) - 920,0 εκ. € Η Παρέμβαση 3 μέσω των επιμέρους Ειδικών Στόχων κατευθύνεται προς τη μέγιστη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με επικορηγήσεις)	Ε.Σ. 1 iii: Ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και της δημιουργίας θέσεων εργασίας σε ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγικών επενδύσεων [Οι βασικές κατηγορίες χρηματοδότησης είναι οι εγγυήσεις (Guarantees), τα δάνεια επιμερισμού ρίσκου (Risk sharing loans- όλες οι μορφές δανείου συμπεριλαμβανομένων των μικροδανείων) και τα εργαλεία συνεπένδυσης (Equity financing- συμμετοχικά σχήματα επενδύσεων)]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ταμείο Επιχειρηματικότητας Δανείων και Εγγυήσεων 2. Ταμείο (Μηχανισμός) Κεφαλαιακής Συμμετοχής για την Ανάπτυξη 3. Πράσινο Ταμείο 4. Ταμείο Διεθνοποίησης Επιχειρήσεων 	<ul style="list-style-type: none"> • Υφιστάμενες και υπό ίδρυση πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις των επιλέξιμων οικονομικών κλάδων, που αναπτύσσουν βιώσιμη επιχειρηματική δράση στη χώρα

Π4 : Ανάπτυξη
Ανθρώπινου Κεφαλαίου
στο πλαίσιο του
Αναπτυξιακού
Μετασχηματισμού
(ΕΚΤ+) - 530,95 εκ. €

Ε.Σ. (α) Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση όλων των ατόμων που αναζητούν εργασία, ιδίως των νέων και των μακροχρόνια ανέργων και των ανενεργών ατόμων, προώθηση της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας

1. Προσαρμογή / εκσυγχρονισμός της παραγωγικής διαδικασίας με έμφαση στη πράσινη μετάβαση
2. Συνεργατικά σχήματα - Εξωστρέφεια
3. Μηχανισμοί και δομές στήριξης ΜμΕ

- Πληθυσμιακές ομάδες που εμφανίζουν υψηλά ποσοστά εξειδίκευσης βάσει σπουδών χωρίς ανάλογη επαγγελματική αξιοποίηση, καθώς και οι νέοι
- Επιστήμονες και καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό, λαμβάνοντας υπόψιν τη συμβολή των επιχειρήσεων στην ενίσχυση της απασχόλησης, μέσω της πρόσληψης υπαλλήλων

Ε.Σ. (δ) Προώθηση της προσαρμογής των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή και ενεργός και υγιής γήρανση, προώθηση ενός υγιούς και κατάλληλα προσαρμοσμένου εργασιακού περιβάλλοντος για την αντιμετώπιση κινδύνων για την υγεία

1. Αναβάθμιση δεξιοτήτων ή επανειδίκευση επαγγελματιών
2. Υποστήριξη εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων για την προσαρμογή τους στο νέο οικονομικό περιβάλλον
3. Υποστήριξη Διαρθρωτικής Προσαρμογής των Επιχειρήσεων
4. Reskilling-upskilling εργαζομένων σε δεξιότητες πράσινης μετάβασης
5. Εκσυγχρονισμός υπηρεσιών στήριξης επιχειρήσεων
6. Ανάπτυξη Ψηφιακής Καινοτομίας

- Απασχολούμενοι, αυτοαπασχολούμενοι και εποχικά εργαζόμενοι
- Επιχειρήσεις που αναβαθμίζουν τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού

Μεταξύ των εμβληματικών δράσεων του έως ανωτέρω προγράμματος οι οποίες θα ενισχυθούν με πόρους από το ΤΑΑ, περιλαμβάνεται:

- Η Πράσινη Μετάβαση ΜΜΕ (700 εκ €) : Χρηματοδότηση ΜΜΕ με στόχο την αναβάθμιση της παραγωγικής λειτουργία τους και την υιοθέτηση λύσεων φιλικών προς το περιβάλλον
- Ο Ψηφιακός Μετασχηματισμός ΜΜΕ (200 εκ €) : Κάλυψη αναγκών των ΜΜΕ ανάλογα με την υφιστάμενη ψηφιακή και τεχνολογική ωριμότητά τους με σκοπό την ενσωμάτωση των σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών στην παραγωγική τους δραστηριότητα
- Το Ερευνώ- Δημιουργώ -Καινοτομώ (250 εκ. €): Σύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων.

Το σύνολο των ανωτέρω Ειδικών Στόχων του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα 21-27, εξαιρουμένων των Ε.Σ. 1 i και 1 iii, ενισχύουν κυρίως ΜΜΕ μέσω επιχορηγήσεων. Συνήθως οι δράσεις αυτές έχουν τα χαρακτηριστικά της «άπαξ» διαδικασίας πρόσκλησης καθώς δεν υπάρχει δυνατότητα ευελιξίας ούτε σε σχέση με τον προϋπολογισμό ούτε σε σχέση με το χρόνο. Επιπρόσθετα, όταν εξαντληθεί ο προϋπολογισμός εκάστης δράσης, δεν υπάρχει δυνατότητα επαναπροκήρυξης. Συχνά αυτές οι δράσεις δεν απευθύνονται στις πολύ μικρές επιχειρήσεις ή στους ελεύθερους επαγγελματίες, όπως συμβαίνει με την περίπτωση της δράσης για τον ψηφιακό μετασχηματισμό που απευθύνεται σε επιχειρήσεις με πάνω από 5 εργαζόμενους.

Στο σχεδιασμό του προγράμματος, εξαίρεση αποτελούν, ο Ε.Σ 1 i: Ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών, όπου προβλέπεται ενίσχυση με κεφάλαιο σποράς επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, με τη συνεργασία χρηματοδοτικών οργανισμών (Χρηματοδότηση μετοχικού κεφαλαίου τύπου Equifund) καθώς και ο Ε.Σ. 1 iii: Ενίσχυση της αιεφόρου ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, όπου προβλέπεται οι σχετικές δράσεις να αφορούν εγγυήσεις, δάνεια επιμερισμού ρίσκου (συμπεριλαμβανομένων των μικροδανείων) και εργαλεία συνεπένδυσης μέσω των επιμέρους Ταμείων.

Στην πραγματικότητα η περίπτωση iii του Ε.Σ 1 μπορεί να αξιοποιηθεί ως πηγή χρηματοδότησης προγράμματος Μικροχρηματοδότησεων σε εθνικό επίπεδο με πανελλαδική κάλυψη και επιλεκτικότητα.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή (ΠΑΔΚΣ) 2021-2027

Αποτελεί το μεγαλύτερο τομεακό Πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2021-2027 υποστηρίζοντας το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας με συνολικό προϋπολογισμό 4,16 δισ. €. Συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+) και από εθνικούς πόρους. Στόχος του ΕΠ είναι να συνεισφέρει καθοριστικά τα επόμενα χρόνια στη μείωση της ανεργίας κυρίως των νέων, γυναικών και ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, καθώς και στην αναβάθμιση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης,

για την ενίσχυση των δεξιοτήτων, μεταξύ άλλων και των ψηφιακών, από τον σχολικό/ μαθητικό/ φοιτητικό πληθυσμό.

Ειδικότερα, το Πρόγραμμα στοχεύει:

- Στη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση για όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία και στην ενίσχυση της απασχόλησης του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού, με ιδιαίτερη έμφαση στους νέους έως 29 ετών Εκτός Απασχόλησης, Εκπαίδευσης & Κατάρτισης (ΕΑΕΚ),
- Στην προώθηση της ίσης πρόσβασης σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση,
- Στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης και στη διασφάλιση ίσης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας, και
- Στην αντιμετώπιση της υλικής στέρξης.

Η στρατηγική του Προγράμματος οργανώνεται σε επτά βασικές Προτεραιότητες (συμπεριλαμβανόμενης και της τεχνικής βοήθειας), οι οποίες θα ενισχύσουν την Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, εκ των οποίων τρεις Προτεραιότητες, όπως περιγράφονται στον Πίνακα που ακολουθεί, συνδέονται με προγράμματα επιδότησης με στόχο τη βελτίωση πρόσβασης στην αγορά εργασίας ευάλωτων και ειδικών κοινωνικών ομάδων, ανέργων, ατόμων με αναπηρία, κλπ.

Προτεραιότητες	Στόχοι Πολιτικής	Δράσεις	Ομάδα Στόχος / Ωφελούμενοι
<p>Π 2 : Απασχόληση και αγορά εργασίας (ΕΚΤ+)</p> <p>Ενίσχυση της απασχολησιμότητας και της πρόσβασης στην αγορά εργασίας των ατόμων που αναζητούν εργασία, με έμφαση στους μακροχρόνια άνεργους, γυναίκες, άνεργους ηλικίας 30-44 ετών και ανενεργούς</p>	<p>Ε.Σ. ΕSO4.1. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και μέτρα ενεργοποίησης για όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία, συγκεκριμένα, τους νέους, ιδίως μέσω της υλοποίησης των εγγυήσεων για τη νεολαία, τους μακροχρόνια άνεργους και τις μειονεκτούσες ομάδες στην αγορά εργασίας, και για τα οικονομικά αδρανή άτομα, καθώς και μέσω της προώθησης της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας. (ΕΚΤ+)</p>	<p>1. Προγράμματα Δημιουργίας Νέων Θέσεων Εργασίας</p> <p>2. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις ΕΠΑ (Ολοκληρωμένο 4ετες «ανοικτού τύπου» πρόγραμμα για μακροχρόνια άνεργους και ανενεργούς. Περιλαμβάνεται συμβουλευτική, κατάρτιση, πιστοποίηση και κατόπιν επιλογές επιδότησης μισθολογικού και μη μισθολογικού κόστους και δυνατότητα επιλογής ίδρυσης νέας επιχείρησης)</p> <p>3. Προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας ανέργων σε όλους τους τομείς της οικονομίας</p> <p>4. Προγράμματα απασχόλησης ανέργων, κυρίως υψηλών εκπαιδευτικών προσόντων (Μεταπτυχιακών / Διδακτορικών Επιστημόνων) σε φορείς/ οργανισμούς / επιχειρήσεις του Ιδιωτικού ή/και του Δημόσιου τομέα</p> <p>5. Ενίσχυση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (Χρηματοδοτικά εργαλεία -ενίσχυση δομών και ικανοτήτων -εξωστρέφεια).</p> <p>6. Προγράμματα επιδότησης ανέργων για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων. (Πιλοτικό πρόγραμμα Μικροχρηματοδότησης (micro-finance) νέων επιχειρήσεων για τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας και της βιωσιμότητάς τους «ανοικτού τύπου» σε κύκλους υλοποίησης)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Άνεργοι και ανενεργοί, με έμφαση σε μακροχρόνια άνεργους • Άνεργοι και ανενεργοί ΆμεΑ και εμποδιζόμενα άτομα ή/και χρόνιες παθήσεις • Άνεργες και ανενεργές γυναίκες • Άνεργοι και ανενεργοί Δικαιούχοι επισιτιστικής βοήθειας και ΕΕΕ που αναζητούν εργασία
<p>Π 2 : Απασχόληση και αγορά εργασίας (ΕΚΤ+)</p>	<p>Ε.Σ. ΕSO4.3. Προώθηση της ισόρροπης συμμετοχής των φύλων στην αγορά εργασίας, ισότιμων συνθηκών εργασίας και καλύτερης ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, μεταξύ άλλων μέσω της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή φροντίδα παιδιών και εξαρτώμενων ατόμων (ΕΚΤ+)</p>	<p>1. Δράσεις προώθησης στην απασχόληση («Ανοικτό» πρόγραμμα ένταξης γυναικών στην αγορά εργασίας).</p> <p>2. Δράσεις εισαγωγής σύγχρονων μεθόδων οργάνωσης εργασίας και βελτίωσης της θέσης των γυναικών στην αγορά εργασίας.</p> <p>3. Δράσεις εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής μέσω της υποστήριξης στη φροντίδα εξαρτώμενων μελών.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εργαζόμενα άτομα με έμφαση σε γυναίκες σε επισφαλή θέση εργασίας • Άνεργες γυναίκες • Γυναίκες ευάλωτων ομάδων που απειλούνται με αποκλεισμό, όπως γυναίκες με αναπηρία, κηδεμόνες παιδιών/ατόμων με αναπηρία, γυναίκες Ρομά κλπ. • Πατέρες σε χρεία ή κηδεμόνες παιδιών/ατόμων με αναπηρία που έχουν την αποκλειστική φροντίδα εξαρτώμενων Μελών
	<p>Ε.Σ ΕSO4.8. Προαγωγή της ενεργητικής ένταξης για προώθηση των ίσων ευκαιριών, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της ενεργού συμμετοχής, καθώς και βελτίωση της</p>	<p>1. Ενεργητικές Δράσεις για την κοινωνική και εργασιακή ένταξη ευάλωτων ομάδων, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ολοκληρωμένα Προγράμματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Άτομα απειλούμενα / εκτεθειμένα σε φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό • Άτομα με αναπηρία και εμποδιζόμενα άτομα • Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών

	<p>απασχολησιμότητας, ειδικότερα των μειονεκτουσών ομάδων</p>	<p>εργασιακής ένταξης και επανένταξης για ανέργων ευάλωτων ομάδων .</p> <ul style="list-style-type: none"> - Δράσεις Κοινοφελούς Εργασίας για τη στήριξη των μακροχρόνια ανέργων χαμηλών προσόντων, συνδυαζόμενες με δράσεις συμβουλευτικής υποστήριξης, κατάρτισης, πιστοποίησης γνώσεων και δεξιοτήτων σε ΤΠΕ. - Υποστήριξη της απασχόλησης ατόμων από ευάλωτες/ ειδικές ομάδες πληθυσμού σε κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις. - Ολοκληρωμένες δράσεις επαγγελματικής και κοινωνικής ένταξης ΑμεΑ άνω των 29 ετών κλπ. <p>2. Οριζόντιες δράσεις για την ενίσχυση της εργασιακής και κοινωνικής ένταξης ευάλωτων ομάδων, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Σχεδιασμός και ανάπτυξη δράσης για την υποστήριξη της κοινωνικής στέγασης. - Δράσεις καταπολέμησης του αποκλεισμού ατόμων με αισθητηριακά προβλήματα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Εξαρτημένα / απεξαρτημένα άτομα • Αποφυλακισμένοι • Θύματα εγκλήματος/βίας • Ρομά
	<p>Ε.Σ. ESO4.9. Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών</p>	<p>Περιλαμβάνονται δράσεις με άξονα την βελτίωση της εργασιακής και κοινωνικής ένταξης και πρόσβασης στην απασχόληση των μεταναστών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Πολίτες τρίτων χωρών - Δικαιούχοι διεθνούς προστασίας
<p>Π 4 - Κοινωνική Καινοτομία (Δράσεις κοινωνικής καινοτομίας) (ΕΚΤ +)</p>	<p>Ε.Σ. ESO4.1. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και μέτρα ενεργοποίησης για όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία, (νέους, μακροχρόνια ανέργους, μειονεκτούσες ομάδες στην αγορά εργασίας, οικονομικά αδρανή άτομα), καθώς και μέσω της προώθησης της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας</p>	<p>1. Πρόγραμμα ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve), για τη διασυννοριακή κινητικότητα των νέων ΕΑΕΚ (18-29 ετών).</p> <p>2. Δράσεις για τη δημιουργία κόμβων (hubs) και συστάδων για την προώθηση πρωτοβουλιών κοινωνικής επιχειρηματικότητας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Άνεργοι και ανενεργοί (συμπεριλαμβανομένων και των ευάλωτων και ειδικών ομάδων πληθυσμού)
	<p>Ε.Σ. ESO4.8. Προαγωγή της ενεργητικής ένταξης για προώθηση των ίσων ευκαιριών, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της ενεργού συμμετοχής, καθώς και βελτίωση της απασχολησιμότητας, ειδικότερα των μειονεκτουσών ομάδων</p>	<p>Στο πλαίσιο αυτό, δύναται να χρηματοδοτηθούν καινοτόμες δράσεις και υπηρεσίες όπως κοινωνικής επιχειρηματικότητας με προτεραιότητα στους τομείς της γαλαζίας και της πράσινης οικονομίας, κλπ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ευάλωτες/ ειδικές ομάδες πληθυσμού (άτομα απειλούμενα / εκτεθειμένα σε φτώχεια / κοινωνικό αποκλεισμό, ΑμεΑ, εξαρτημένα / απεξαρτημένα άτομα, αποφυλακισμένοι, Ρομά, θύματα εγκλήματος και βίας, κ.α.) • Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών
	<p>Ε.Σ. ESO4.1. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και μέτρα ενεργοποίησης για όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία, νέους, μακροχρόνια ανέργους, μειονεκτούσες ομάδες στην αγορά εργασίας, οικονομικά αδρανή άτομα), καθώς και μέσω της προώθησης της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας</p>	<p>2. Προγράμματα προώθησης στην Απασχόληση</p> <ul style="list-style-type: none"> - Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Πιστοποίησης Δεξιοτήτων - Προγράμματα απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας για νέους ανέργους 18-29 ετών (επιδότηση ΝΘΕ) - Προγράμματα Δημιουργίας Νέων Θέσεων Εργασίας - Προγράμματα υποστήριξης και ενίσχυσης της νεανικής επιχειρηματικότητας με έμφαση στην ψηφιακή, πράσινη και γαλαζία οικονομία και σε τομείς υψηλής αναπτυξιακής αιχμήςκλπ. 	<ul style="list-style-type: none"> • Νέοι έως 29 ετών, Εκτός Απασχόλησης, Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
<p>Π 5:Απασχόληση των νέων (ΕΑΕΚ) (Απασχόληση των νέων 15-29 ετών)</p>	<p>Ε.Σ. ESO4.12. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, συμπεριλαμβανομένων των απόρων και των παιδιών</p>	<p>..</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πρόγραμμα Επιδότησης Ιδιωτικών Επιχειρήσεων δημιουργίας Νέων Θέσεων Εργασίας για την Πρόσληψη Ρομά (ΝΘΕ). - Πρόγραμμα Επιδότησης Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΝΕΕ) Ρομά 	<ul style="list-style-type: none"> • Νέοι Ρομά 15-29 ετών

Το ΠΑΔΚΣ έχει επίσης συνέργεια και συμπληρωματικότητα με τα άλλα Προγράμματα και Ταμεία της ΕΕ και του ΕΣΠΑ ως προς τον Στόχο Πολιτικής 4 (Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη μέσω εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων) του ΕΚΤ+.

Από το σύνολο των ΕΔΕΤ το ΕΚΤ+ είναι το μόνο Ταμείο που περιλαμβάνει επιδοτούμενες δράσεις που στοχεύουν σε ειδικές κατηγορίες ωφελούμενων (ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες) ο οποίες δεν έχουν δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζικό δανεισμό.

Πρέπει να επισημανθεί ότι το ΠΑΔΚΣ μέσω του ΕΚΤ+ μπορεί να αξιοποιηθεί ως πηγή χρηματοδότησης δράσεων Μικροχρηματοδοτήσεων όπως και το ΕΠΑΝΕΚ μέσω του ΕΤΠΑ. Επομένως, ΕΠΑΝΕΚ και ΠΑΔΚΣ

μπορούν να διαθέσουν πόρους συνδυαστικά για δράσεις Μικροχρηματοδότησεων σε εθνικό επίπεδο καλύπτοντας όλο το φάσμα των δυνητικά ωφελούμενων ομάδων.

Επιπλέον, το ΠΑΔΚΣ μπορεί να παρουσιάσει αυξημένη συνάφεια και συμπληρωματικότητα με δράσεις Μικροχρηματοδοτήσεων γιατί χρηματοδοτεί αυτοαπασχολούμενους, ελεύθερους επαγγελματίες, ανέργους, γυναικεία επιχειρηματικότητα και ειδικές - ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (όπως ΑΜΕΑ ΡΟΜΑ κλπ) με μικρές επιδοτήσεις οι οποίες θα μπορούσαν να συνδυαστούν με μικρά δάνεια για να καλύψουν με περισσότερο ολοκληρωμένο και σταθερό στο χρόνο, τρόπο τις ανάγκες αυτών των ομάδων.

Οι Μικροχρηματοδοτήσεις μπορούν επίσης πολύ εύκολα να συνδυαστούν α) με δράσεις ενεργητικών μορφών απασχόλησης όπου καλύπτεται συνήθως μέρος του μισθολογικού και μη μισθολογικού κόστους νεοπροσλαμβανόμενων σε πολύ μικρές επιχειρήσεις και β) δράσεις κατάρτισης ανέργων ή εργαζομένων συμπληρώνοντας την ενίσχυση είτε των πολύ μικρών επιχειρήσεων είτε ανέργων - εργαζομένων αντίστοιχα.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον Ενέργεια Κλιματική Αλλαγή (ΠΕΚΑ) 2021-2027

Το ανωτέρω Πρόγραμμα, σχεδιάστηκε στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 2 (ΣΠ2) του ΕΣΠΑ 2021-2027 για την προώθηση «μιας πιο πράσινης Ευρώπης με χαμηλές εκπομπές άνθρακα μέσω της προώθησης της μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και μπλε επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων», αξιοποιώντας πόρους των Διαρθρωτικών Ταμείων (ΕΤΠΑ και Ταμείο Συνοχής). Η στρατηγική του Προγράμματος οργανώνεται σε επτά βασικές Προτεραιότητες, κάθε μία εκ των οποίων συνδέεται με ένα Στόχο Πολιτικής. Από το σύνολο των Προτεραιοτήτων, η Προτεραιότητα 1, περιλαμβάνει Δράσεις οι οποίες παρέχουν κίνητρα σε επιχειρήσεις ιδιώτες, νοικοκυριά, ερευνητικούς οργανισμούς, ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Προτεραιότητες	Στόχοι Πολιτικής	Δράσεις	Ομάδα Στόχος / Ωφελούμενοι
Π 1: «Ενεργειακή απόδοση - Προώθηση ΑΠΕ - Ενεργειακές Υποδομές (ΕΤΠΑ & ΤΣ) - 73,69 εκ.€	Ε.Σ. RSO2.1. Προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης και μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	<p>Πρόγραμμα ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΩ (Αφορά δράσεις για την υλοποίηση παρεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας σε κατοικίες, δίνοντας έμφαση στη στήριξη των φτωχών και ευάλωτων νοικοκυριών με τη μορφή αυξημένου ποσοστού επιχορηγήσεων)</p> <p>- Δ. 1.ι.38. : Παροχή κινήτρων στις ΜΜΕ για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κτιρίων και διεργασιών</p> <p>- Δ. 1.ι.40. : Παροχή κινήτρων στις ΜΜΕ για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κτιρίων και διεργασιών σε συμμόρφωση με τα κριτήρια ενεργειακής απόδοσης</p> <p>- Υλοποίηση έργων ΑΠΕ (Φωτοβολταϊκά, αιολικά κ.λπ.) που αφορούν τα νησιά της πρωτοβουλίας “GR-eco Islands” (υβριδικά έργα, έργα για θερμικές χρήσεις σε κτίρια, έργα αυτοπαραγωγής, ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, έργα αποθήκευσης ενέργειας, κ.λ.π.).</p> <p>- Υλοποίηση δράσεων υποστήριξης ΜΜΕ για εγκατάσταση συστημάτων αυτοπαραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ</p> <p>(Τυχόν χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων θα βασίζεται σε εκ των προτέρων αξιολόγηση η οποία καταρτίζεται υπό την ευθύνη της διαχειριστικής αρχής σύμφωνα με το Άρθρο 58(3) του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060 του ΕΚ και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδιώτες, Νοικοκυριά • Επιχειρήσεις ΜΜΕ
	Ε.Σ. RSO2.2. Προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σύμφωνα με την οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΕΕ) 2018/2001	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης • Ερευνητικοί οργανισμοί • Ιδιώτες, Νοικοκυριά • Επιχειρήσεις 	

Τα ανωτέρω επιδοτούμενα προγράμματα/δράσεις του ΠΕΚΑ απευθύνονται με προγράμματα επιχορήγησης σε επιχειρήσεις, προκειμένου να αναβαθμιστούν ενεργειακά αλλά και σε ιδιώτες και νοικοκυριά με προγράμματα όπως το Εξοικονομώ, Εξοικονομώ - Ανακαινίζω για νέους, Κινούμαι Ηλεκτρικά, Ανακυκλώνω-Αλλάζω Συσκευή και Φωτοβολταϊκά στις στέγες. Προφανώς, αυτά τα προγράμματα επιδοτήσεων μπορούν να αξιοποιηθούν ιδανικά σε συνδυασμό με Μικροχρηματοδοτήσεις, οι οποίες μπορούν να καλύπτουν μέρος της ιδιωτικής συμμετοχής (άλλωστε τα προγράμματα “Εξοικονομώ” μέχρι σήμερα υλοποιούνται με βάση αντίστοιχο σχεδιασμό όπου συνδυάζονται επιδοτήσεις με δάνεια).

ΕΠ ΚΡΗΤΗ 2021-2027

Το πρόγραμμα «Κρήτη» 2021-2027 υιοθετεί τους τέσσερις αναπτυξιακούς στόχους του Στρατηγικού Σχεδιασμού της Περιφέρειας για Ποιοτική Ανάπτυξη, Ενεργό Περιβαλλοντική Διαχείριση, Δυναμική Κοινωνική Συνοχή και Αποτελεσματική Διακυβέρνηση. Συγκροτείται από 8 προτεραιότητες που αντιστοιχίζονται στους Στόχους της Πολιτικής Συνοχής και αντλούν πόρους από το ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+. Οι προτεραιότητες και οι ειδικοί στόχοι που περιλαμβάνονται στο ΕΠ Κρήτη και ενισχύουν την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, την κοινωνικοοικονομική ένταξη των μειονεκτούντων ομάδων, αποτυπώνονται συνοπτικά στον πίνακα που ακολουθεί:

Προτεραιότητες	Στόχοι Πολιτικής	Δράσεις	Ομάδα Στόχος / Ωφελούμενοι
Π 1: Προώθηση της Καινοτομίας και στήριξη της επιχειρηματικότητας (ΕΤΠΑ) 50,8 εκ. €.	ΕΣ RSO1.1 : Ανάπτυξη και ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών (22,95 εκ. €)	1. Υποστήριξη καινοτόμων νεοφυών επιχειρήσεων 2. Περιφερειακός Μηχανισμός Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας 3. Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών τοπικού χαρακτήρα (Συμπληρωματικές με δράσεις των προγραμμάτων: Ανταγωνιστικότητα, Ψηφιακή Μετάβαση, RRF, Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση, HORIZON EUROPE & νέα ERA, και Εστίαση στις προτεραιότητες της περιφερειακής απόληξης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης-ΕΣΣΕ)	Επιχειρήσεις συμπεριλαμβανομένων των start ups & spin offs & ερευνητικοί φορείς (συμπεριλαμβανομένων των ΑΕΙ) της Περιφέρειας καθώς και άλλες μη κερδοσκοπικές οντότητες
	ΕΣ RSO1.3. Ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και δημιουργία θέσεων εργασίας στις ΜΜΕ, μεταξύ άλλων μέσω παραγωγικών επενδύσεων (27,84 εκ. €)	1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων 2. Ενίσχυση επιχειρήσεων για εφαρμογή διεργασιών φιλικών προς το περιβάλλον (συμπληρωματικές με δράσεις των προγραμμάτων: Ανταγωνιστικότητα, Δίκαιη Μετάβαση RRF, ΠΘΑΥ & ΠΑΑ) (Λαμβάνεται υπόψη η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης της περιφερειακής απόληξης της ΕΣΣΕ. Η ενδεχόμενη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση των επιχειρήσεων θα εξεταστεί στη βάση των αποτελεσμάτων σχετικής, εκ των προτέρων αξιολόγησης, που εκπονείται κεντρικά)	Υφιστάμενες και νέες επιχειρήσεις ΜΜΕ της Περιφέρειας
Π 5: Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας (ΕΚΤ+) 6,9 εκ. €	ΕΣ ESO4.1. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και μέτρα ενεργοποίησης για όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία, (νέους, μακροχρόνια ανέργους, μειονεκτούσες ομάδες και οικονομικά αδρανή άτομα) μέσω της προώθησης της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας (3,91 εκ. €)	1. Δράσεις συμβουλευτικής - κατάρτισης - πιστοποίησης - πρακτικής άσκησης - mentoring ανέργων 2. Ενίσχυση κοινωνικών επιχειρήσεων (χρηματοδότηση επενδυτικές πρωτοβουλίες νέων ή και υφισταμένων επιχειρήσεων Κ.ΑΛ.Ο) Οι επενδυτικές πρωτοβουλίες θα αφορούν τομείς της ΕΣΣΕ 3. Μηχανισμός Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας (για τις δράσεις συμβουλευτικής - κατάρτισης - πιστοποίησης - πρακτικής άσκησης - mentoring ανέργων η προτιμώμενη μορφή χρηματοδότησης είναι η επιχορήγηση. Για τις δράσεις ενίσχυσης των Κ.ΑΛ.Ο η προτιμώμενη μορφή ενίσχυσης είναι η μη επιστρεπτέα επιχορήγηση)	Άνεργοι και επιχειρήσεις Κ.ΑΛ.Ο της Περιφέρειας
	ΕΣ ESO4.10. Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά (2,97 εκ. €)	1. Ολοκληρωμένα προγράμματα για την ενσωμάτωση των ΡΟΜΑ στην αγορά εργασίας 2. Στήριξη της Αυτοαπασχόλησης σε ΡΟΜΑ (ΝΘΕ) 3. Ομάδες Βελτίωσης Συνθηκών Διαβίωσης των ΡΟΜΑ (προτεινόμενη μορφή χρηματοδότησης : επιχορήγηση)	ΡΟΜΑ που διαβιών στην Περιφέρεια Κρήτης
Π 6: Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη των Αστικών Κέντρων και της Υπαίθρου (ΕΤΠΑ) 76,9 εκ. €	ΕΣ RSO5.1. Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής & περιβαλλοντικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές (62,07 εκ. €)	13. Ενίσχυση επιχειρήσεων περιοχών ΣΒΑΑ για την βελτίωση της ενεργειακής τους απόδοσης (επενδυτικά σχέδια των ΜΜΕ για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κτιρίων, υποδομών και διεργασιών με στόχο τη μείωση του περιβαλλοντικού / ενεργειακού τους αποτυπώματος) 14. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων περιοχών ΣΒΑΑ (επενδυτικά σχέδια των ΜΜΕ προσανατολισμένα στον τεχνολογικό μετασχηματισμό του παραγωγικού ιστού των αστικών Περιοχών) (προτεινόμενη μορφή χρηματοδότησης : επιχορήγηση)	... επιχειρήσεις των αστικών κέντρων εφαρμογής Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ).
	ΕΣ RSO5.2. Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής & περιβαλλοντικής τοπικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας σε περιοχές πλην των αστικών (14,84 εκ. €)	8. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων περιοχών ΟΧΕ (προτεινόμενη μορφή χρηματοδότησης : επιχορήγηση)	... Επιχειρήσεις των περιοχών ΟΧΕ

Καταρχάς, μέσω των επιμέρους ειδικών στόχων του ΕΠ, όπως αυτοί παρουσιάζονται ανωτέρω και ειδικότερα μέσω της Προτεραιότητας 1: Προώθηση της Καινοτομίας και στήριξη της επιχειρηματικότητας (ΕΤΠΑ) αλλά και των προτεραιοτήτων 5: Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας (ΕΚΤ+) και 6: Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη των Αστικών Κέντρων και της Υπαίθρου (ΕΤΠΑ), θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί η σύσταση ταμείου Μικροχρηματοδοτήσεων. Με αυτόν τον τρόπο αποκτούν μεγαλύτερη υπεραξία οι περιορισμένοι (σε σχέση με τα εθνικά εργαλεία) πόροι του ΠΕΠ για την επιχειρηματικότητα καθώς στην περίπτωση που επιλεγούν σχήματα επιχορηγήσεων, οι πόροι αναλώνονται πολύ γρήγορα σε μικρό αριθμό επιχειρήσεων. Επιπλέον ένα πρόγραμμα Μικροχρηματοδοτήσεων είναι δυνατόν να παρουσιάσει υψηλή συνέργεια με εθνικές δράσεις επιχορηγήσεων του ΕΠΑΝΕΚ του ΠΑΔΚΣ και του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2023-2027 καθώς μπορεί να καλύψει μέρος της ιδιωτικής συμμετοχής για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κρήτης.

Επιπροσθέτως, ένα Περιφερειακό χρηματοδοτικό εργαλείο Μικροχρηματοδοτήσεων μπορεί να εστιάσει καλύτερα στις τοπικές προτεραιότητες, ιδιαιτερότητες και ανάγκες και επομένως να υπηρετήσει καλύτερα τον τοπικό - Περιφερειακό χαρακτήρα της αναπτυξιακής διαδικασίας.

5.4 Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2023-2027

Οι παρεμβάσεις για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και των αγροτικών περιοχών της Ελλάδας καθορίζονται στο βασικό κείμενο πολιτικής του αγροτικού τομέα δηλαδή στο Στρατηγικό Σχέδιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής 2023-2027 που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 21 Νοεμβρίου του 2022. Βασικός στόχος του στρατηγικού σχεδίου είναι η υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης των τομέων της Γεωργίας και των τροφίμων, με τη διασφάλιση βιώσιμων αγροτικών εισοδημάτων και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, καθώς και με την ενίσχυση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των αγροτικών περιοχών, συμβάλλοντας, παράλληλα, στην επίτευξη των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι ειδικοί στόχοι του σχεδίου αφορούν στη διασφάλιση ενός βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αγρο-διατροφικού τομέα και στη βελτίωση της θέσης των γεωργών στην αλυσίδα αξίας.

Σε ότι αφορά στις χρηματοδοτήσεις προς τους αγρότες και τις ΜμΕ του τομέα, ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι παρεμβάσεις του Πυλώνα 2 της ΚΑΠ μέσω της παροχής χρηματοδοτικών ενισχύσεων για την υλοποίηση επενδύσεων, αφενός σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αφετέρου σε επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων. Στόχευση των χρηματοδοτήσεων αυτών είναι η αύξηση της παραγωγικότητας και της οικονομικής αποδοτικότητας των εκμεταλλεύσεων/επιχειρήσεων, η στροφή στην παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας τόσο για την κάλυψη των αναγκών της χώρας σε νωπά και μεταποιημένα διατροφικά προϊόντα αλλά και για την αύξηση των δυνατοτήτων διεξόδου στις διεθνείς αγορές. Επίσης, χρηματοδοτήσεις θα παρασχεθούν για τη δημιουργία νέων συλλογικών σχημάτων (ομάδες παραγωγών, οργανώσεις παραγωγών), έτσι ώστε από κοινού οι γεωργοί να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις των αγορών και να ενισχύσουν τη θέση τους στην αλυσίδα αξίας της αγροδιατροφής, δίνοντας λύση στα διαθρωτικά προβλήματα του αυξημένου κόστους παραγωγής, του μικρού όγκου παραγωγής, της δυσκολίας πρόσβασης σε σύγχρονο μηχανολογικό εξοπλισμό, την αδυναμία τυποποίησης της παραγωγής καθώς και της αναζήτησης νέων αγορών. Επιπλέον, προτεραιότητα του Στρατηγικού Σχεδίου αποτελεί και η δημογραφική ανανέωση των απασχολούμενων στη γεωργία με την παροχή ενίσχυσης για την πρώτη εγκατάσταση νέων γεωργών.

Με βάση το πλαίσιο αυτό, αναμένεται να δοθούν χρηματοδοτήσεις με τη μορφή επιχορηγήσεων αντίστοιχες με αυτές της τρέχουσας χρηματοδοτικής περιόδου. Όπως και στο Ταμείο Ανάκαμψης και στο ΕΣΠΑ 2021-2027, οι σχετικές δράσεις ενίσχυσης έχουν χαρακτηριστικά της «άπαξ» διαδικασίας πρόσκλησης και επομένως δεν μπορούν να καλύπτουν σε σταθερή βάση τις ανάγκες των αγροτών και των ΜμΕ του τομέα ενώ χρηματοδοτούν επενδύσεις και όχι κεφάλαιο κίνησης. Θετικό στοιχείο αποτελεί

το γεγονός ότι πολλές από αυτές τις δράσεις απευθύνονται σε μικρούς παραγωγούς, πολύ μικρές και μικρές ΜμΕ του αγροτικού τομέα.

Ο ειδικός Στόχος του Στρατηγικού Σχεδίου σχετικά με την προώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της ισότητας των φύλων, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής των γυναικών στη γεωργία, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της εφαρμογής των τοπικών στρατηγικών (LEADER), τα οποία προωθούν δράσεις ενίσχυσης μέσω επιχορηγήσεων της πολύ μικρής επιχειρηματικότητας. Επομένως, τα προγράμματα LEADER παρουσιάζουν μεγάλη συνάφεια και συμπληρωματικότητα με τις Μικροχρηματοδοτήσεις διότι απευθύνονται σε κοινές ομάδες στόχου (ωφελοϋμένων) και θέτουν κοινούς κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους.

5.5 Αναπτυξιακός Νόμος 4887/2022

Ο νέος αναπτυξιακός νόμος 4887/2022 αποτελεί ένα από τα βασικά μέσα της πολιτικής κινήτρων που σχεδιάζει και υλοποιεί το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Παράλληλα, με την αξιοποίηση και των λοιπών διαθέσιμων πηγών χρηματοδότησης (ΕΣΠΑ 2021-2027, Ταμείο Ανάκαμψης κ.α.), προκειμένου να επιτευχθεί η ολοκληρωμένη και συστηματική παρέμβαση στο σύνολο των κλάδων και τομέων της οικονομίας, με ορατά οφέλη στο οικονομικό πεδίο, στην Περιφερειακή σύγκλιση και στην κοινωνική συνοχή.

Μέσα από τα 13 θεματικά καθεστώτα χορήγησης κρατικών ενισχύσεων, ο νόμος παρέχει κίνητρα φορολογικής απαλλαγής, επιχορήγησης, επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) και επιδότησης του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης για την υλοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων σε πληθώρα τομέων της οικονομίας.

Τα 13 καθεστώτα ενίσχυσης του νέου αναπτυξιακού νόμου είναι τα ακόλουθα:

- Ψηφιακός και Τεχνολογικός Μετασχηματισμός Επιχειρήσεων
- Πράσινη Μετάβαση - Περιβαλλοντική Αναβάθμιση Επιχειρήσεων
- Νέο Επιχειρείν
- Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση
- Έρευνα και Εφαρμοσμένη Καινοτομία
- Αγροδιατροφή - πρωτογενής παραγωγή και μεταποίηση γεωργικών προϊόντων - Αλιεία και Υδατοκαλλιέργεια
- Μεταποίηση - Εφοδιαστική Αλυσίδα
- Επιχειρηματική Εξωστρέφεια
- Ενίσχυση Τουριστικών Επενδύσεων
- Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού
- Μεγάλες Επενδύσεις
- Ευρωπαϊκές Αλυσίδες Αξίας
- Επιχειρηματικότητα 360ο

Ειδικότερα, από την Περιφέρεια Κρήτης προβλέπεται να υλοποιηθούν τα παρακάτω επτά (7) καθεστώτα για επενδυτικά σχέδια επιλέξιμου ύψους έως και ενός εκατομμυρίου (1.000.000) ευρώ:

- Νέο Επιχειρείν
- Αγροδιατροφή - πρωτογενής παραγωγή και μεταποίηση γεωργικών προϊόντων - αλιεία και υδατοκαλλιέργεια
- Μεταποίηση - Εφοδιαστική αλυσίδα
- Επιχειρηματική εξωστρέφεια
- Ενίσχυση τουριστικών επενδύσεων
- Εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- Επιχειρηματικότητα 360ο

Βασικός σκοπός του νόμου είναι η αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων, η στήριξη της νέας επιχειρηματικότητας, η ενίσχυση λιγότερο ευνοημένων περιοχών της χώρας και περιοχών που εντάσσονται στο Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, καθώς και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Μέσω του Αναπτυξιακού νόμου και της θέσπισης των θεματικών καθεστώτων επιδιώκεται ο ψηφιακός και τεχνολογικός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων, η πράσινη μετάβαση, η δημιουργία οικονομιών κλίμακας, η στήριξη καινοτόμων επενδύσεων και όσων επιδιώκουν την εισαγωγή νέων τεχνολογιών της «Βιομηχανίας 4.0», της ρομποτικής και της τεχνητής νοημοσύνης. Ταυτόχρονα, ενισχύονται οι τουριστικές επενδύσεις, οι μεταποιητικές, ο τομέας της αγροδιατροφής ενώ υπάρχει ειδική μέριμνα για τις επενδύσεις που θα υλοποιηθούν στις περιοχές της Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης με ενισχυμένα ποσοστά.

Για την υπαγωγή στα καθεστώτα απαιτείται η ύπαρξη ελάχιστου ύψους του επιλέξιμου κόστους του επενδυτικού σχεδίου, το οποίο προσδιορίζεται με βάση το μέγεθος του φορέα και συγκεκριμένα για τις μικρές επιχειρήσεις ανέρχεται στις 250.000 €, για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις στα 100.000 € (υφιστάμενες ή/και υποσύσταση) ενώ για ΚΟΙΝΣΕΠ και λοιπούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς / Ενώσεις στις 50.000 €. Τα επενδυτικά σχέδια του Αναπτυξιακού Νόμου, εκτός από κάποιες εξαιρέσεις, όπως τα επιχειρηματικά σχέδια τα οποία υλοποιούνται σε περιοχές Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, επιδοτούνται έως και το 80% του ανώτατου ορίου του ΧΠΕ ενώ προϋποθέτουν κατ' ελάχιστον ίδια συμμετοχή με δανειακά ή ίδια κεφάλαια της τάξης του 25%.

Για τις μεσαίες και τις μεγάλες επιχειρήσεις η ενίσχυση (πλην επιχορήγησης) ορίζεται στο 80% του ΧΠΕ.

Για τις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, τα ποσοστά ενισχύσεων για όλα τα είδη (φορολογική απαλλαγή, χρηματοδοτική μίσθωση, επιδότησης κόστους δημιουργούμενης απασχόλησης) πλην της επιχορήγησης, χορηγούνται στο 100% των ορίων του ΧΠΕ. Το κίνητρο της επιχορήγησης χορηγείται στο 80% του ανώτατου ορίου του ΧΠΕ.

Εξαιρέση αποτελούν οι επενδύσεις που υλοποιούνται σε διατηρητέα κτίρια (90%), περιοχές Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (90%-100% του ΧΠΕ) και σε ειδικές περιοχές όπως ορεινές, νησιωτικές, πληγείσες από φυσικές καταστροφές, σε ΒΕΠΕ κλπ., σε επαναλειτούργουσες βιομηχανικές μονάδες (100% του ΧΠΕ)

Όπως συμπεραίνεται από τα παραπάνω, ο Αναπτυξιακός Νόμος 4887/2022 δε στοχεύει σε επενδυτικά σχέδια χαμηλού προϋπολογισμού και επομένως δεν εμφανίζει σημαντική συνέργεια με κάποιο εργαλείο Μικροχρηματοδότησης.

5.6 Χρηματοδοτικά Εργαλεία της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας

Με την πάροδο των χρόνων η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την μετάβαση από τις εφάπαξ επιδοτήσεις, στην παροχή καινοτόμων και ευέλικτων χρηματοδοτικών εργαλείων (δάνεια - εγγυήσεις - κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών κλπ). Τα εργαλεία αυτά στοχεύουν στην ενδυνάμωση τόσο της κοινοτικής αγοράς όσο και των εθνικών οικονομιών αυξάνοντας την πολλαπλασιαστική ικανότητα των χρηματοδοτικών δράσεων μέσω της ανακυκλούμενης φύσης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Η ανάπτυξη τέτοιων εργαλείων ανατίθεται συνήθως στις εθνικές Αναπτυξιακές Τράπεζες σε συνεργασία με διεθνείς - ευρωπαϊκούς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕΠ). Στο πλαίσιο αυτό, Η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (ΕΑΤ) έχει αναπτύξει και παρέχει πλήθος εργαλείων όπως:

1. **ΤΕΠΙΧ II - Επενδυτικά Δάνεια** (Χαρτοφυλάκιο : 380 εκ. €.) Μέσω του ΤΕΠΙΧ II θα συνεχιστεί η διευκόλυνση πρόσβασης των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων σε δάνεια με ευνοϊκούς όρους (40% του κεφαλαίου του δανείου είναι άτοκο)
2. **Ταμείο Εγγύησης Οπτικοακουστικών Μέσων - Επενδυτικά Δάνεια & Κεφάλαια Κίνησης** (Χαρτοφυλάκιο 62,5 εκ. €). Δημιουργήθηκε για να παρέχει εγγύηση σε δάνεια μέσω των συνεργαζόμενων Τραπεζών, προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση οι

Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο παραγωγής οπτικοακουστικών έργων.

3. **Ταμείο Εγγυοδοσίας Καινοτομίας - Επενδυτικά Δάνεια & Κεφάλαια Κίνησης** (Χαρτοφυλάκιο 140 εκ. €). Το ταμείο θα παρέχει χρηματοδότηση σε πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις για την υλοποίηση επενδυτικών πλάνων σε δραστηριότητες καινοτομίας. Συνδυάζει την παροχή εγγύησης έως 80% σε επενδυτικό δάνειο με την παροχή επιχορήγησης στην επιτυχημένη επίτευξη κριτηρίων καινοτομίας και ESG. Αποδέκτες θα είναι νεοσύστατες, νέες και υφιστάμενες πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Το ύψος του δανείου θα κυμαίνεται από 40-400 χιλ. €
4. **Growth Guarantee fund - Δάνεια Κεφαλαίου Κίνησης** (Χαρτοφυλάκιο: 750 εκ. €). Είναι ένα χρηματοδοτικό εργαλείο που θα παρέχει εγγυήσεις για δάνεια ενίσχυσης της ρευστότητας των ΜμΕ και των small-mid cap επιχειρήσεων (250-499 απασχολούμενους), προκειμένου να επιτευχθεί αύξηση του μεγέθους των επιχειρήσεων και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων.
5. **Green Guarantee Fund for Sustainable Development - Επενδυτικά Δάνεια** (Χαρτοφυλάκιο 500 εκ. €). Το εν λόγω χρηματοδοτικό εργαλείο το οποίο θα σχεδιαστεί από την ΕΑΤ και θα αφορά στην υποστήριξη επενδύσεων επικεντρωμένων σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στην εξοικονόμηση ενέργειας και στον τομέα των υποδομών ηλεκτροκίνησης.
6. **Digitization Guarantee Fund for Sustainable Development - Επενδυτικά Δάνεια** (Χαρτοφυλάκιο 250 εκ. €). Το εν λόγω χρηματοδοτικό εργαλείο το οποίο θα σχεδιαστεί από την ΕΑΤ στοχεύει στην στήριξη της αναβάθμισης των ψηφιακών υποδομών και των λύσεων ψηφιακού μετασχηματισμού των επιχειρήσεων, προκειμένου να βελτιστοποιήσουν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα.
7. **Development Loan Financial instrument - Επενδυτικά Δάνεια**. Αποτελεί ένα καινοτόμο χρηματοδοτικό εργαλείο που απευθύνεται σε μικρές επιχειρήσεις αλλά και σε νεοσύστατες επιχειρήσεις που στερούνται ικανών ιστορικών οικονομικών στοιχείων για τη λήψη χρηματοδότησης από τις εμπορικές τράπεζες. Με την εγγύηση της ΕΑΤ, διευκολύνεται η ένταξη των επιχειρήσεων αυτών στον νέο αναπτυξιακό νόμο 4887/2022, παρέχοντας λύσεις όχι μόνο για τον μακροπρόθεσμο δανεισμό αλλά και για το bridge financing της επιχορήγησης.

Αυτά τα εργαλεία έχουν στόχο να αυξήσουν τον αριθμό των επιχειρήσεων που έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση, πέρα από αυτές που είναι ήδη επιλέξιμες από τις εμπορικές τράπεζες. Δεδομένου ότι βασικός ρόλος των Αναπτυξιακών Τραπεζών είναι η κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού της αγοράς, η ΕΑΤ έχει τη δυνατότητα βάσει του νόμου Ν. 4701/2020 να λειτουργήσει ως φορέας Μικροχρηματοδοτήσεων.

Άλλωστε έχει ήδη αναλάβει έναν αντίστοιχο ρόλο στη σύσταση ταμείου Μικροχρηματοδοτήσεων για τους αγρότες (βλέπε ενότητα 5.8 “Ταμείο Μικρών Δανείων Αγροτικής Επιχειρηματικότητας”).

Επιπλέον, η θυγατρική της ΕΑΤ, η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων» («ΕΑΤΕ» πρώην ΤΑΝΕΟ) αναπτύσσει χρηματοδοτικά εργαλεία επιχειρηματικών συμμετοχών όπως:

- **Χρηματοδοτικό εργαλείο Q-Equity:** Μέσω του προγράμματος «Q-Equity» θα επενδυθούν €400 εκατ. σε νέα επενδυτικά κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών. Στο Q-Equity θα συμμετάσχουν επενδυτικά funds τα οποία θα δημιουργηθούν για επενδύσεις σε ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρέχοντας τα κεφάλαια που απαιτούνται για την περαιτέρω ανάπτυξή τους (growth capital), καθώς το νέο πρόγραμμα αποτελεί κατά κάποιο τρόπο συνέχεια ενός τμήματος του προγράμματος Equifund που ξεκίνησε το 2016.

Η ΕΑΤΕ θα λαμβάνει επενδυτικές αποφάσεις βάσει χρηματοοικονομικών κριτηρίων και θα συμμετέχει, με ποσοστό έως 50%, σε νέο-ιδρυθέντα σχήματα παροχής επιχειρηματικού κεφαλαίου (venture capital funds/ private equity funds) που θα επενδύουν μέσω equity / quasi equity εργαλείων σε επιχειρήσεις που διατηρούν εγκατάσταση στην Ελληνική επικράτεια τη στιγμή πραγματοποίησης της επένδυσης.

- **Επενδυτικό εργαλείο “InnovateNow”:** Πρόκειται για ένα fund-of-funds που στοχεύει στη σύσταση επενδυτικών ταμείων που θα καλύψουν όλη την αλυσίδα χρηματοδότησης των ελληνικών νεοφυών

καινοτόμων επιχειρήσεων (startups) με εξωστρεφή χαρακτηριστικά και προοπτικές σημαντικής κλιμάκωσης (scalability). Η συνολική δημόσια χρηματοδότηση μέσω EATE ανέρχεται σε 100 εκ. ευρώ, με στόχο να συσταθούν επενδυτικά σχήματα διαχείρισης κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών (Venture Capital funds), με τη συμμετοχή ιδιωτών επενδυτών.

Στόχος του χρηματοδοτικού εργαλείου είναι η προσέλκυση διαχειριστών και ιδιωτών επενδυτών για την πραγματοποίηση επενδύσεων, αλλά και η τόνωση της έρευνας και ανάπτυξης (R&D) τεχνολογιών αιχμής. Οι συμμετέχοντες πρέπει να διαθέτουν καινοτομικά χαρακτηριστικά και να δραστηριοποιούνται σε ταχέως αναπτυσσόμενους τομείς της οικονομίας, όπως π.χ. της πληροφορικής, της βιοτεχνολογίας, ρομποτικών εφαρμογών, τεχνητής νοημοσύνης, big data analysis κλπ.

5.7 Χρηματοδοτικά Εργαλεία Κεντρικής Διαχείρισης από την ΕΕ - EaSI – InvestEU

Το πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI) είναι ένας χρηματοδοτικός μηχανισμός σε επίπεδο ΕΕ που αποσκοπεί στην προαγωγή ποιοτικής και βιώσιμης απασχόλησης, τη διασφάλιση επαρκούς και κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Το EaSI δεν αποτελεί μεμονωμένη ενέργεια. Μαζί με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Παγκοσμιοποίησης (ΕΤΠ), συγκρότησε την περίοδο 2014-2020, ένα συνεκτικό σύνολο ενωσιακών προγραμμάτων. Μεταξύ των αξόνων του εν λόγω προγράμματος, το οποίο λήγει το 2023, περιλαμβάνεται άξονας για Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική επιχειρηματικότητα. Οι βασικοί στόχοι του ανωτέρω άξονα είναι:

- Βελτίωση της πρόσβασης σε Μικροχρηματοδοτήσεις για ευάλωτες ομάδες που επιθυμούν να δημιουργήσουν ή να επεκτείνουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, καθώς και για πολύ μικρές επιχειρήσεις
- Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των παρόχων Μικροχρηματοδοτήσεων
- Στήριξη της ανάπτυξης κοινωνικών επιχειρήσεων, κυρίως με τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση

Στο πλαίσιο του EaSI, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναθέσει στο EIF τη διαχείριση των ακόλουθων χρηματοδοτικών εργαλείων:

- EaSI Guarantee Instrument, με σκοπό την αύξηση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και τις ευάλωτες ομάδες
- EaSI Capacity Building Investments Window, με σκοπό τη δημιουργία της θεσμικής ικανότητας των παρόχων Μικροχρηματοδοτήσεων και κοινωνικής χρηματοδότησης
- EaSI Funded Instrument, με σκοπό τη στήριξη δανείων ανώτερης και μειωμένης εξασφάλισης σε ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς

Για την περίοδο 2021-2027, το πρόγραμμα EaSI θα αποτελεί μέρος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ (ΕΚΤ+) για επιδοτούμενα έργα. Ενώ μέσω του InvestEU θα υλοποιηθούν τα προγράμματα ενίσχυσης της πρόσβασης σε Μικροχρηματοδοτήσεις.

Το InvestEU συνδυάζει δεκατρία χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ υπό κεντρική διαχείριση. Στο πλαίσιο του InvestEU, υπάρχει ένα ενιαίο ταμείο, με ισχυρή χρηματοοικονομική ικανότητα, το οποίο συμμετέχει σε όλο τον κύκλο χρηματοδότησης προς όφελος των τελικών δικαιούχων και των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών φορέων. Χάρη στον κεντρικό χαρακτήρα του, το InvestEU είναι σε θέση να επιτύχει τους στόχους πολιτικής της ΕΕ, να ελαχιστοποιήσει τις επικαλύψεις και να εξασφαλίσει συνέργειες. Το InvestEU αναμένεται να κινητοποιήσει τουλάχιστον 372 δισεκατομμύρια ευρώ σε πρόσθετες επενδύσεις μεταξύ 2021-2027.

Το Πρόγραμμα InvestEU υποστηρίζει τους ακόλουθους τέσσερις κύριους τομείς πολιτικής:

1. Βιώσιμες υποδομές, όπως μεταφορές, ενέργεια, ψηφιακή συνδεσιμότητα, πολιτισμός, τουρισμός κλπ.
2. Έρευνα, καινοτομία και ψηφιοποίηση
3. ΜΜΕ: Πρόσβαση και διαθεσιμότητα χρηματοδότησης, και υποστήριξη επιχειρήσεων με δυσκολίες πρόσβασης στη χρηματοδότηση
4. Κοινωνικές επενδύσεις και δεξιότητες οι οποίες περιλαμβάνουν Μικροχρηματοδοτήσεις, χρηματοδοτήσεις κοινωνικών επιχειρήσεων (κοινωνική οικονομία), ένταξη ευάλωτων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των υπηκόων τρίτων χωρών, κλπ.

5.8 Προγράμματα Μικροχρηματοδοτήσεων Μη Τραπεζικών Ιδρυμάτων

Εκτός από τις εμπορικές τράπεζες, στην Ελλάδα χορηγούν Μικροχρηματοδοτήσεις τρεις μη τραπεζικοί φορείς σε συνεργασία με τραπεζικά ιδρύματα, η ACTION FINANCE INITIATIVE, η πρωτοβουλία MicroSTARS και η THE PEOPLE'S TRUST. Πρόσφατα, τον Μάρτιο του 2022, συστάθηκε ένας ακόμα μη τραπεζικός φορέας παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων, το Ταμείο Μικρών Δανείων Αγροτικής Επιχειρηματικότητας, που αναμένεται να προσφέρει Μικροχρηματοδοτήσεις σε αγρότες και μεταποιητικές επιχειρήσεις αγροτικών προϊόντων, ενώ το 2021 ιδρύθηκε το ΤΜΕΔΕ MICROFINANCE SOLUTIONS, το οποίο αποτελεί το πρώτο αδειοδοτημένο από την Τράπεζα της Ελλάδος (μη τραπεζικό) ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα στο πλαίσιο του νόμου 4701/2020.

Πιο συγκεκριμένα, οι μη τραπεζικοί φορείς Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα είναι:

- **Action Finance Initiative**

Η ACTION FINANCE INITIATIVE (AFI) είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία που ιδρύθηκε το 2014 από την ActionAid Hellas και τη γαλλική οργάνωση ADIE, η οποία είναι από της πιο σημαντικές οργανώσεις Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ευρώπη. Η AFI παρέχει πρόσβαση σε χρηματοδότηση με τη μορφή Μικροχρηματοδοτήσεων, έως 12.500 ευρώ, σε επίδοξους και υφιστάμενους επιχειρηματίες που έχουν μια επιχειρηματική ιδέα και δεν έχουν πρόσβαση στα αναγκαία κεφάλαια. Παράλληλα, η AFI βοηθάει και σταθεροποιεί νεοσύστατες ή/και υφιστάμενες επιχειρήσεις παρέχοντας δωρεάν εκπαίδευση και υποστήριξη. Η χρηματοδότηση και τα κεφάλαια για την παροχή των μικροδανείων της AFI προέρχονται από ιδιώτες δωρητές.

Η AFI βάσει του τραπεζικού νόμου 3601/2007 οφείλει να συνεργαστεί με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να μπορεί να χρηματοδοτεί επιχειρήσεις και φυσικά πρόσωπα. Ο τραπεζικός συνεργάτης της AFI είναι η EUROBANK μέσω των οποίων εκταμιεύονται τα μικροδάνεια στις νεοσύστατες ή υφιστάμενες μικρές επιχειρήσεις και φυσικά πρόσωπα. Στο σχήμα συνεργασίας, η AFI αναλαμβάνει την προεπιλογή, την εκπαίδευση και το mentoring των υποψηφίων μικροεπιχειρηματιών, ενώ η EUROBANK αναλαμβάνει τον πιστωτικό έλεγχο και τη χρηματοδότηση. Εν γένει, το ετήσιο επιτόκιο δανεισμού βασίζεται στο Euribor συν ένα περιθώριο, η αποπληρωμή του δανείου γίνεται μέχρι και σε 48 μήνες και υπάρχει περίοδος χάριτος που μπορεί να φτάσει τους 6 μήνες. Για τις Μικροχρηματοδοτήσεις δεν απαιτούνται εμπράγματα εξασφαλίσεις αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις απαιτείται ύπαρξη εγγυητή για το 50% του δανειζόμενου ποσού και έως τα 3.000 ευρώ.

Από το 2014, η AFI έχει προσφέρει χρηματοδοτική στήριξη άνω των 5 εκατ. ευρώ σε 540 μικρούς νέους ή υφιστάμενους επιχειρηματίες. Τα αναλυτικά στοιχεία των Μικροχρηματοδοτήσεων της πρωτοβουλίας AFI από την ίδρυση της έως σήμερα παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 31: Σύνολο Μικροχρηματοδοτήσεων Action Finance Initiative

Έτος	Αριθμός Μικροπιστώσεων	Αριθμός Μικροπιστώσεων σε Νεοσύστατες Επιχειρήσεις	Συνολικό Ποσό Μικροπιστώσεων σε €
2015	16	13	119.900
2016	46	19	378.250
2017	61	44	477.040
2018	82	58	811.500

2019	157	93	1.574.200
2020	117	80	1.221.250
2021	61	33	644.500
ΣΥΝΟΛΟ	540	340	5.226.640

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Είναι χαρακτηριστικό ότι 3 στα 5 εγχειρήματα που χρηματοδοτήθηκαν από την AFI, ήτοι το 62,1%, αφορούν στην ίδρυση νέας επιχείρησης. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι το 49,2% των χρηματοδοτήσεων αφορούσαν χρηματοδότηση επιχειρηματικού εγχειρήματος ανέργων, το 37,9% γυναικείας επιχειρηματικότητας και το 23,4% νεανικής επιχειρηματικότητας.

Το ποσοστό αθέτησης πληρωμών στα μικροδάνεια που έχουν χορηγηθεί από την AFI είναι μόλις 3%, ενώ δημιουργήθηκαν πάνω από 620 νέες θέσεις εργασίας, είτε μέσω αυτοαπασχόλησης είτε μέσω προσλήψεων από τους ωφελούμενους επιχειρηματίες. Το 25% των χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων έχει εξαγωγικό χαρακτήρα.

Η γεωγραφική κατανομή των ωφελούμενων επιχειρηματιών των Μικροπιστώσεων της AFI αφορά ολόκληρη την ελληνική επικράτεια με την πλειοψηφία, προφανώς, των χρηματοδοτούμενων εγχειρημάτων να βρίσκονται στην Αττική (352) και στη Θεσσαλονίκη (80). Στην Περιφέρεια Κρήτης, η AFI έχει χρηματοδοτήσει συνολικά 7 επιχειρηματικά εγχειρήματα.

Πίνακας 32: Μικροχρηματοδοτήσεις Action Finance Initiative στην Περιφέρεια Κρήτης

Έτος	Αριθμός Μικροπιστώσεων
2015	0
2016	0
2017	1
2018	1
2019	2
2020	2
2021	1
ΣΥΝΟΛΟ	7

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

• Πρωτοβουλία microSTARS

Το Κέντρο Επιχειρηματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης (ΚΕΠΑ), το οποίο ιδρύθηκε το 1991 από το Σύνδεσμο Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ) και τον Σύνδεσμο Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος (ΣΕΒΕ), στο πλαίσιο της προσπάθειας του να ενισχύσει περαιτέρω τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις με τις υπηρεσίες του, άρχισε να διερευνά από το 2012, την πιθανότητα δημιουργίας ενός σχήματος Μικροχρηματοδότησης για την περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας.

Σε αυτή την κατεύθυνση υλοποιήθηκε το 2015-2016 το έργο microSTARS, το οποίο αφορά στην παροχή μικροδανείων και υπηρεσιών επιχειρηματικής ανάπτυξης με βασικό σκοπό την υποστήριξη των πολύ μικρών (έως 10 άτομα) και μικρών (έως 50 άτομα) επιχειρήσεων που εδρεύουν στην περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας και την διευκόλυνση ίδρυσης και ανάπτυξης νέων επιχειρήσεων (startups) στην κατεύθυνση ενίσχυσης της παραγωγικότητας, κερδοφορίας και ανταγωνιστικότητάς τους.

Τα μικροδάνεια χορηγούνται σε συνεργασία με την ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ και την ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ. Τα μικροδάνεια αφορούν οικονομικές ενισχύσεις τοκοχρεωλυτικής μορφής, ύψους από 1.000 έως και 25.000 ευρώ με διάρκεια αποπληρωμής έως 5 έτη.

Οι αξιολογήσεις και οι αποφάσεις δανειοδότησης στηρίζονται όχι μόνο στα προσκομισθέντα οικονομικά στοιχεία, αλλά και σε ποιοτικά χαρακτηριστικά του δανειολήπτη όπως χαρακτήρας, ικανότητες, προσωπική δέσμευση, ακεραιότητα και εμπειρία. Τα στοιχεία αυτά αξιολογούνται σε απόλυτο συνδυασμό με την επιχειρηματική ιδέα και με ένα ρεαλιστικό σχέδιο για το πως ο δανειολήπτης θα χρησιμοποιήσει

το χρηματοδοτούμενο ποσό ώστε να δημιουργηθούν επαρκείς ταμειακές εισροές για την αποπληρωμή του μικροδανείου.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία για τη λειτουργία της πρωτοβουλίας microSTARS, τη διετία 2018 - 2019, δόθηκαν 442 μικροδάνεια με το μέσο δάνειο να ανέρχεται σε 19.000 ευρώ. Σημειώνεται ότι το 20% των αιτήσεων δανείων προήλθε από γυναίκες επιχειρηματίες, ενώ το 80% των αιτήσεων αφορούσε μακροχρόνια άνεργους.

- **The People's Trust**

Το THE PEOPLE'S TRUST, είναι ένας ιδιωτικά χρηματοδοτούμενος μη κερδοσκοπικός οργανισμός που υποστηρίζει νεοσύστατες και υφιστάμενες μικρές επιχειρήσεις όλων των κλάδων, παρέχοντας Μικροχρηματοδότηση καθώς και δωρεάν υπηρεσίες επιχειρηματικής ανάπτυξης.

Όσον αφορά στη Μικροχρηματοδότηση, ο οργανισμός αναλαμβάνει να προσφέρει οικονομική ενίσχυση έως 10.000 ευρώ προς τους ενδιαφερόμενους που θέλουν να στήσουν τη δική τους επιχείρηση ή προς τις ήδη εγκατεστημένες επιχειρήσεις που επιθυμούν να επεκτείνουν ή να ενισχύσουν τις δραστηριότητες τους. Η ενίσχυση αυτή δίνεται στις ανωτέρω περιπτώσεις, αν και μόνο αν οι ενδιαφερόμενοι δεν έχουν δικαίωμα χρηματοδότησης από άλλους πιστωτικούς οργανισμούς. Επιπροσθέτως, προσφέρεται η δυνατότητα πρόσβασης των ενδιαφερομένων σε άτοκα δάνεια έως και 10.000 ευρώ, τα οποία είναι υποχρεωμένοι να αποπληρώσουν μέσα σε 48 μήνες, δίνοντας τους ακόμη ένα 6μηνο ως περίοδο χάριτος.

Ο οργανισμός ωστόσο δεν μπορεί μέχρι στιγμής να εξυπηρετήσει επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε επαρχιακές πόλεις και υποστηρίζει και χρηματοδοτεί επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο Νομό Αττικής και στη Θεσσαλονίκη.

Το διάστημα από τον Σεπτέμβριο του 2016 έως και τον Ιούνιο του 2021 το THE PEOPLE'S TRUST έχει υποστηρίξει με χρηματοδότηση ύψους έως και 10.000 ευρώ και υπηρεσίες επιχειρηματικής ανάπτυξης 380 επιχειρήσεις όλων των κλάδων. Το 55% αυτών αποτελούσαν εγχειρήματα γυναικείας επιχειρηματικότητας ενώ το 56% αφορούσαν νεοσύστατες επιχειρηματικές δράσεις.

- **TMEΔE Microfinance Solutions**

Το TMEΔE MICROFINANCE SOLUTIONS, ιδρύθηκε το 2021 και είναι ο πρώτος αδειοδοτημένος από την Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο των διατάξεων του Ν. 4701/2020, θεσμικός φορέας με αποκλειστικό σκοπό τη χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων έως 25.000 ευρώ. Σημαντικό ρόλο στη λειτουργία και στην ανάπτυξη των υπηρεσιών του νέου αυτού ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων έχει τόσο ο μητρικός του φορέας TMEΔE, όσο και η ΑΤΤΙCΑ BANK.

Ο νέος αυτός φορέας χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων προσβλέπει στην κάλυψη της ανάγκης παροχής ρευστότητας και χρηματοδότησης, με εξειδικευμένα και στοχευμένα εργαλεία, σε μεσαίες, μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις και ιδιαίτερα σε όσους ξεκινούν τώρα την επαγγελματική τους πορεία. Σύμφωνα με το σχεδιασμό, η ουσιαστική λειτουργία του ιδρύματος και η λήψη αιτήσεων χρηματοδοτήσεων θα ξεκινήσει εντός του 2022.

Στην πρώτη φάση της λειτουργίας του, οι Μικροχρηματοδοτήσεις θα παρέχονται μόνο στα μέλη του TMEΔE.

- **Ταμείο Μικρών Δανείων Αγροτικής Επιχειρηματικότητας**

Στις 10.03.2022 συστάθηκε ταμείο χαρτοφυλακίου με την επωνυμία το ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 37 και 38 του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 και στο άρθρο 51 του ν. 4314/2014, ως ανεξάρτητη χρηματοδοτική μονάδα Μικροχρηματοδοτήσεων εντός της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ Α.Ε. (ΕΑΤ).

Στην ΕΑΤ ανατίθενται εκτελεστικά καθήκοντα φορέα εφαρμογής Ταμείου Χαρτοφυλακίου, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 38, σημείο Β (iii) του Καν. 1303/2013. Στο πλαίσιο εκτέλεσης των καθηκόντων της η ΕΑΤ αναθέτει μέρος της υλοποίησης των χρηματοδοτικών μέσων του ταμείου σε ενδιάμεσους χρηματοδοτικούς οργανισμούς (τράπεζες και πάροχοι Μικροπιστώσεων), οι οποίοι θα χορηγούν δάνεια επιμερισμένου κινδύνου ύψους από 3.000 έως 25.000 ευρώ προς γεωργικές εκμεταλλεύσεις και μεταποιητικές επιχειρήσεις με μηδενική επιβάρυνση για τα δύο πρώτα έτη (μηδενικό επιτόκιο), ενώ για τα υπόλοιπα το ΠΑΑ θα χρηματοδοτεί άτοκα το 50% του κεφαλαίου κάθε δανείου και ως εκ τούτου το τελικό επιτόκιο θα είναι μειωμένο στο ήμισυ της αγοράς.

Στόχος του Ταμείου είναι η διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και τις μικρές, πολύ μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις του τομέα μεταποίησης γεωργικών προϊόντων. Για τη λειτουργία του Ταμείου, στις 27.10.2022, υπογράφηκε συμφωνία χρηματοδότησης μεταξύ ΥΠΑΑΤ και ΕΑΤ ύψους 21,5 εκατ. ευρώ. Οι εν λόγω πόροι προέρχονται από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ 2014-2022).

Ανακεφαλαιώνοντας, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, η συνολική προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα από μη χρηματοπιστωτικούς φορείς τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται συγκεντρωτικά στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 33: Προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων από Μη Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

Ίδρυμα	Αριθμός Μικροπιστώσεων	Ποσό Μικροπιστώσεων σε ευρώ	Περίοδος Αναφοράς
ACTION FINANCE INITIATIVE	540	5.226.640	2015 - 2021
microSTARS	442	8.398.000 (εκτίμηση συνολικού ποσού χρηματοδότησης που έχει δοθεί)	2018 - 2019 (τα διαθέσιμα στοιχεία αφορούν μόνο την συγκεκριμένη διετία)
THE PEOPLE'S TRUST	380	3.800.000 (εκτίμηση μέγιστου ποσού χρηματοδότησης που έχει δοθεί)	9/2016 - 6/2021
ΤΜΕΔΕ MICROFINANCE SOLUTIONS	0	0	2022
ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	0	0	2022
ΣΥΝΟΛΟ	1.362	17.424.640	

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Δόθηκαν, δηλαδή, 1.362 Μικροχρηματοδοτήσεις σε μικρές και πολύ μικρές νεοσύστατες ή υφιστάμενες επιχειρήσεις. Η συνολική αξία των Μικροχρηματοδοτήσεων εκτιμάται σε περίπου 17 εκατ. ευρώ. Συνεπώς, με δεδομένο ότι η ACTION FINANCE INITIATIVE παρείχε, κατά μέσο όρο, περίπου 77 Μικροχρηματοδοτήσεις το χρόνο συνολικού ποσού περίπου 746 χιλ. ευρώ, η microSTARS παρείχε περίπου 221 μικροπιστώσεις το χρόνο συνολικού ποσού περίπου 4,2 εκατ. ευρώ και η THE PEOPLE'S TRUST παρείχε περίπου 76 μικροπιστώσεις το χρόνο συνολικού ποσού περίπου 760 χιλ. ευρώ, υπολογίζεται ότι η υφιστάμενη ετήσια προσφορά ανέρχεται σε 374 χρηματοδοτήσεις συνολικού ποσού περίπου 5,7 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 34: Εκτίμηση Ετήσιας Προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων από Μη Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

Αριθμός Μικροπιστώσεων	Ποσό Μικροπιστώσεων σε εκατ. ευρώ
374	5,7

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Σημειώνεται, επιπλέον, ότι μόνο η ACTION FINANCE INITIATIVE δραστηριοποιείται απευθυνόμενη σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Η συνολική προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης, από το 2015 έως και σήμερα από την ACTION FINANCE INITIATIVE, ήταν μόνο 7 χρηματοδοτήσεις

εκτιμώμενης αξίας περίπου 68 χιλ. ευρώ, πολύ χαμηλότερη αναλογικά με την προσφορά στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Επομένως, η μέση ετήσια προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων από μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Περιφέρεια Κρήτης θεωρείται ποσοτικά αμελητέα.

5.9 Συμπέρασμα

Τα επόμενα χρόνια, μια σειρά χρηματοδοτικών εργαλείων και μέσων που αξιοποιούν δημόσια επενδυτικά κεφάλαια (ευρωπαϊκά και εθνικά), θα είναι διαθέσιμα για τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων, αυτοαπασχολούμενων, αγροτών, ανέργων και άλλων κατηγοριών οικονομικών δρώντων. Τα εργαλεία αυτά καλούνται να καλύψουν μέρος του επενδυτικού κενού που εμφανίζεται στην ελληνική οικονομία αλλά και τις ειδικές χρηματοδοτικές ανάγκες όπως αυτές προκύπτουν με βάση τη συγκυρία (πανδημία, ενεργειακή κρίση κλπ.).

Σημαντικό μέρος αυτών των εργαλείων παρέχονται με τη μορφή επιχορηγήσεων. Μέρος αυτών επιχορηγήσεων έχουν στόχο την κάλυψη αναγκών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων. Κοινό χαρακτηριστικό των επιχορηγήσεων είναι ότι καλύπτουν το κόστος νέων επενδυτικών αναγκών και όχι ανάγκες σε κεφάλαιο κίνησης και επιπλέον ότι απαιτούν ίδια συμμετοχή για μέρος της κάλυψης του επενδυτικού κόστους. Επομένως εδώ εντοπίζεται ένα στοιχείο διαφοροποίησης σε σχέση με τις Μικροχρηματοδοτήσεις αλλά και μια δυνατότητα συμπληρωματικότητας καθώς οι Μικροχρηματοδοτήσεις θα μπορούσαν να καλύψουν μέρος της ίδιας συμμετοχής σε αυτά τα προγράμματα.

Οι δράσεις επιχορηγήσεων υλοποιούνται μέσω μιας «άπαξ» διαδικασίας πρόσκλησης (one-off call for proposals) καθώς δεν υπάρχει μεγάλη δυνατότητα ευελιξίας ούτε σε σχέση με τον προϋπολογισμό ούτε σε σχέση με το χρόνο. Όταν το περιορισμένο διάστημα αυτό παρέλθει (και εξαντληθεί ο προϋπολογισμός) δεν είναι διαθέσιμες προς αξιοποίηση.

Η χορήγηση των δανείων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας είναι διαθέσιμη μέχρι τον Αύγουστο του 2026 και μέχρι εξάντλησης του πολύ σημαντικού προϋπολογισμού αλλά η αρχιτεκτονική του μηχανισμού χορήγησής τους δεν αναμένεται να διευρύνει την περίμετρο των επιλέξιμων επιχειρήσεων πέραν αυτών που έχουν ήδη πρόσβαση στον τραπεζικό δανεισμό καθώς δεν αναλαμβάνεται μέρος του ρίσκου από το δημόσιο με κάποια μορφή (πχ εγγυήσεις). Επομένως, πολύ μικρές επιχειρήσεις, ελεύθεροι επαγγελματίες και αγρότες δεν αναμένεται να έχουν ιδιαίτερη πρόσβαση σε αυτά τα κεφάλαια.

Σημαντικό ρόλο στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού στην Περιφέρεια Κρήτης παίζει το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης 2021-2027, ακριβώς επειδή μπορεί να εστιάσει καλύτερα στις τοπικές προτεραιότητες, ιδιαιτερότητες και ανάγκες και επομένως να υπηρετήσει καλύτερα τον τοπικό - Περιφερειακό χαρακτήρα της αναπτυξιακής διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, ένα Περιφερειακό πρόγραμμα χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων είναι δυνατόν α) να χρηματοδοτηθεί από το ΠΕΠ Κρήτης και β) να παρουσιάσει υψηλή συνέργεια με λοιπές εθνικές δράσεις του ΕΣΠΑ αλλά δράσεις του ΠΕΠ.

Επίσης, σημαντικό ρόλο στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού θα μπορούσαν να παίξουν οι τρεις μη τραπεζικοί φορείς που χορηγούν Μικροχρηματοδοτήσεις σε συνεργασία με τραπεζικά ιδρύματα, η ACTION FINANCE INITIATIVE, η πρωτοβουλία MicroSTARS και η THE PEOPLE'S TRUST. Μέχρι στιγμής η προσφορά μικρών δανείων αυτών των φορέων στην Περιφέρεια Κρήτης είναι περιορισμένη.

Πρόσφατα, συστάθηκε ένας ακόμα μη τραπεζικός φορέας παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων, το Ταμείο Μικρών Δανείων Αγροτικής Επιχειρηματικότητας με τη βοήθεια της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας που αναμένεται να προσφέρει Μικροχρηματοδοτήσεις σε αγρότες και μεταποιητικές επιχειρήσεις αγροτικών προϊόντων, ενώ το 2021 ιδρύθηκε το ΤΜΕΔΕ MICROFINANCE SOLUTIONS, το οποίο αποτελεί το πρώτο αδειοδοτημένο από την Τράπεζα της Ελλάδος (μη τραπεζικό) ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα, στο πλαίσιο του νόμου 4701/2020. Αυτοί οι δύο μηχανισμοί αναμένεται να προσφέρουν λύσεις στις ειδικές ομάδες στόχου που απευθύνονται ,αλλά σήμερα δεν μπορεί να προσδιοριστεί ποσοτικά η συμβολή τους.

6. Χρηματοδοτικές Ανάγκες και Χρηματοδοτικό Κενό

6.1 Αποτυχίες Αγοράς στην Πρόσβαση σε Τραπεζική Χρηματοδότηση

Οι αποτυχίες της αγοράς προέρχονται κύρια από τον ατελή χαρακτήρα της, οδηγούν σε μια αναντιστοιχία μεταξύ της ζήτησης και της προσφοράς για Μικροχρηματοδοτήσεις από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας και έχουν ως συνέπεια τη μη αποτελεσματική κατανομή χρηματοδοτικών πόρων. Ακολουθώντας, συνοψίζουμε τις πιο σημαντικές αποτυχίες

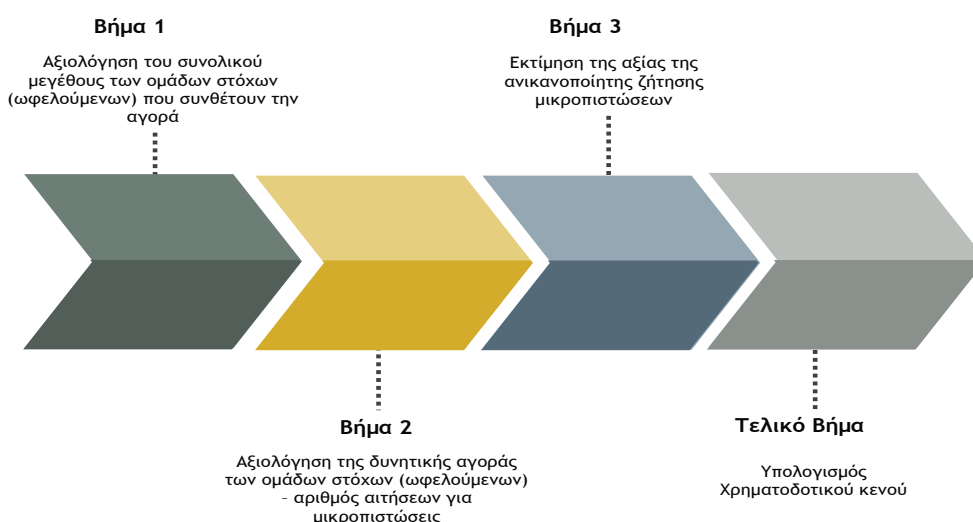
- **Ασυμμετρία πληροφόρησης:** Ασυμμετρία πληροφόρησης προκύπτει όταν τα χρηματοπιστωτικά τραπεζικά ιδρύματα έχουν λιγότερη πληροφόρηση σχετικά με την ικανότητα αποπληρωμής των δανείων από αυτή που θα επιθυμούσαν. Οι πληροφορίες σχετικά με το ιστορικό των πολύ μικρών επιχειρήσεων είναι γενικώς περιορισμένες, και σίγουρα πολύ περισσότερο από ό,τι για τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Η έλλειψη πληροφόρησης αποτελεί ιδιαίτερο πρόβλημα για τους νέους επιχειρηματίες αλλά και για τις υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις. Η έλλειψη ιστορικών δεδομένων για τις νέες επιχειρήσεις, καθώς και η έλλειψη δεδομένων σχετικά με τις αθετήσεις υποχρεώσεων, μπορεί να δυσχεράνει την ορθή αξιολόγηση του κινδύνου και των επιχειρηματικών προοπτικών των επιχειρήσεων από τους παρόχους Μικροχρηματοδοτήσεων. Απόρροια τούτου είναι η απόρριψη πολλών αιτήσεων Μικροχρηματοδότησης, των οποίων οι δανειολήπτες κρίνονται λανθασμένα ως δανειολήπτες υψηλού κινδύνου.
- **Έλλειψη ικανότητας αξιολόγησης των αιτήσεων:** Ένα άλλο ζήτημα που οξύνει τις αναντιστοιχίες στις οποίες αναφερθήκαμε, αφορά στην έλλειψη κατάλληλων γνώσεων και δεξιοτήτων καθώς και συστημάτων και εργαλείων που απαιτούνται για να αξιολογηθούν οι υποβληθείσες αιτήσεις για Μικροχρηματοδοτήσεις. Παραδείγματα αποτελούν, η έλλειψη χρηματοοικονομικών και ψηφιακών δεξιοτήτων από επιχειρηματίες ή η έλλειψη εμπειρίας των παρόχων Μικροχρηματοδοτήσεων σε ορισμένους τομείς, όπως οι Μικροχρηματοδοτήσεις που απευθύνονται στοχευμένα σε συγκεκριμένους πληθυσμούς π.χ. τις γυναίκες ή τους μετανάστες. Αυτά τα κενά, μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα, είτε οι αιτήσεις για Μικροχρηματοδοτήσεις να μην μπορούν να υποβληθούν καθόλου, είτε να μην αξιολογούνται ορθά από τους παρόχους και να απορρίπτονται για λάθος λόγους. Στην πρώτη περίπτωση, η ζήτηση για πιστώσεις είναι δυνητική, δηλαδή, δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμα. Στη δεύτερη περίπτωση η ζήτηση δεν εξυπηρετείται.
- **Ωριμότητα της αγοράς Μικροχρηματοδοτήσεων:** Η παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων αποτελεί μια εξειδικευμένη δραστηριότητα που απευθύνεται σε αυτοαπασχολούμενους, πολύ μικρές επιχειρήσεις και σε κοινωνικά αποκλεισμένες πληθυσμιακές κατηγορίες, όπως είναι οι άνεργοι, οι μετανάστες, κ.λπ. Στην Ελλάδα, παρότι έχουν γίνει βήματα στη δημιουργία της σχετικής αγοράς, ο βαθμός ωριμότητας της παραμένει χαμηλός. Το νέο νομοθετικό πλαίσιο παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων από εξειδικευμένα ιδρύματα, που πρόσφατα δημιουργήθηκε με την ψήφιση του Ν.4701/2020, είναι σίγουρο ότι θα συμβάλει στην περαιτέρω ωρίμανση της αγοράς Μικροχρηματοδοτήσεων.
- **Ατελής ανταγωνισμός:** Παρότι σήμερα όλα τα Ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα παρέχουν πλέον Μικροχρηματοδοτήσεις, ενδέχεται λόγω της φύσης των ιδρυμάτων να μην εξαντλούνται οι δυνατότητες παροχής τους ή παροχής τους με τους πλέον ανταγωνιστικούς όρους.

6.2 Υπολογισμός του Χρηματοδοτικού Κενού Βάσει της Μελέτης «Microfinance in the European Union»

Όπως έχει αναφερθεί στο κεφάλαιο 1, ο υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού ακολουθεί κυρίως τη μεθοδολογία που εφαρμόστηκε στην πανευρωπαϊκή μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2020 για τις Μικροχρηματοδοτήσεις²⁷, «Microfinance in the European Union». Η μελέτη αξιοποίησε την πιο πρόσφατη έρευνα επισκόπησης του EMN-MFC²⁸ για την αξιολόγηση της δυνητικής αγοράς Μικροχρηματοδοτήσεων και συναφών χρηματοδοτικών αναγκών, από μη τραπεζικούς οργανισμούς παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων στην ευρωπαϊκή αγορά. Βάσει της μελέτης, υπολογίστηκε το χρηματοδοτικό κενό σε επίπεδο χωρών στην Ευρώπη για το έτος 2017. Βασικό στοιχείο της ανωτέρω μεθοδολογίας υπολογισμού του χρηματοδοτικού κενού, ήταν ο υπολογισμός της ζήτησης επιχειρήσεων και νοικοκυριών που δεν εξυπηρετείται ακόμη από τους υφιστάμενους παρόχους χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Το παρακάτω σχήμα περιγράφει τη μεθοδολογία υπολογισμού του χρηματοδοτικού κενού που ακολουθήθηκε:

Σχήμα 3: Βήματα που ακολούθησε η Μελέτη «Microfinance in the European Union» για τον υπολογισμό του χρηματοδοτικού κενού

Στη συνέχεια παρουσιάζονται συνοπτικά τα βήματα προσδιορισμού του χρηματοδοτικού κενού:

Βήμα 1. Αξιολόγηση του συνολικού μεγέθους των ομάδων-στόχου.

Σε αυτή τη φάση, προσδιορίζεται ο πληθυσμός των ομάδων-στόχου, δηλαδή οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά που δύναται να επωφεληθούν από Μικροχρηματοδοτήσεις, ήτοι από δάνεια ύψους έως 25.000€. Εκτιμάται, ότι τέτοια δάνεια απευθύνονται κυρίως σε νέους επιχειρηματίες και πιθανούς νέους επιχειρηματίες, που συνιστούν την ομάδα 1, και σε υφιστάμενους μεμονωμένους επιχειρηματίες (αυτοαπασχολούμενους), υφιστάμενες επιχειρήσεις και οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις που συνιστούν την ομάδα 2. Βάσει των παραπάνω, ο πληθυσμός της πρώτης ομάδας περιλαμβάνει νέους αυτοαπασχολούμενους και νέους επιχειρηματίες ενώ ο πληθυσμός της δεύτερης ομάδας περιλαμβάνει υφιστάμενες επιχειρήσεις.

²⁷ Η μελέτη που πραγματοποιήθηκε το 2017 από τη Κομισιόν, European Commission (2017). Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&furtherPubs=yes&langId=en&pubId=8347...>, υπολόγισε το χρηματοδοτικό κενό των χωρών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

²⁸ Unterberg, M. (2017). Assessing the European market potential of business microcredit and the associated funding needs of non-bank MFIs. A study for the European Microfinance Network (EMN) and the Microfinance Centre (MFC). Published by EMN and MFC. URL: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/Market%20analysis%20report_final__0.pdf.

Ο Πίνακας 35 παρουσιάζει τις εκτιμήσεις της μελέτης για τον πληθυσμό των ομάδων-στόχου, σε επίπεδο χώρας, για το έτος 2017, ο οποίος ανέρχεται σε 949 χιλιάδες. Οι δύο μεγαλύτερες υποομάδες είναι οι αυτοαπασχολούμενοι (περίπου 340 χιλιάδες) και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις με 1-9 υπαλλήλους (περίπου 370 χιλιάδες). Συνολικά, οι υποομάδες αυτές, αποτελούν πάνω από 700 χιλιάδες αυτοαπασχολούμενους και επιχειρήσεις με λιγότερους από 10 υπαλλήλους. Ο συνολικός αριθμός συμπληρώνεται από άλλες 65 χιλιάδες πιθανές νέες επιχειρήσεις, από 73 χιλιάδες νέες επιχειρήσεις και από 106 χιλιάδες οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Σημειώνεται ότι δεδομένου πως οι υπολογισμοί του μεγέθους των υποομάδων στην ομάδα 1 βασίζονται σε ποιοτικές έρευνες, όπως του Ευρωβαρόμετρου καθώς και έρευνες ανίχνευσης προθέσεων για τη δημιουργία επιχείρησης, οι εκτιμήσεις θα πρέπει να θεωρούνται ενδεικτικές.²⁹

Πίνακας 35: Εκτίμηση του συνολικού μεγέθους των ομάδων-στόχου, Ελλάδα 2017

Μέγεθος υποομάδων	Μέγεθος υποομάδας	Βαρύτητες υποομάδων
Ομάδα 1	138.119	
Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες	64.765	7%
Νέοι επιχειρηματίες	73.354	8%
Ομάδα 2	811.271	
Υφιστάμενοι μεμονωμένοι επιχειρηματίες	336.697	35%
Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις	368.704	39%
Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις	105.870	11%
Ομάδα 1 + Ομάδα 2	949.390	

Πηγή: (Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027).

Βήμα 2. Αξιολόγηση της μη εξυπηρετούμενης ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων εντός των ομάδων-στόχου (αριθμός αιτήσεων δανείων)

Σε αυτή τη φάση, προσδιορίζεται το πλήθος των ατόμων και επιχειρήσεων, εντός των ανωτέρω ομάδων-στόχου, που δεν εξυπηρετούνται ή δεν θα εξυπηρετηθούν από τους υφιστάμενους παρόχους Μικροχρηματοδοτήσεων. Ο αριθμός των ατόμων και επιχειρήσεων σε αυτές τις ομάδες-στόχους που θεωρούν την πρόσβαση σε χρηματοδότηση ως το κύριο πρόβλημά τους ή /και δεν έχουν πρόσβαση σε τραπεζικά δάνεια ή παρόμοιες μορφές χρηματοδότησης, αντιπροσωπεύει το δυνητικό μέγεθος της αγοράς Μικροχρηματοδοτήσεων. Συγκεκριμένα, από το πλήθος των ατόμων και επιχειρήσεων σε αυτές τις ομάδες-στόχου, προκύπτει ένας εκτιμώμενος όγκος ζήτησης για Μικροχρηματοδοτήσεις. Επισημαίνεται ότι η αξιολόγηση της ζήτησης προσεγγίζεται βάσει των διαθέσιμων στοιχείων σε εθνικό επίπεδο. Ο Πίνακας 36, παραθέτει τις εκτιμήσεις της μελέτης για το συνολικό όγκο ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα. Όπως διαπιστώνεται, ο μεγαλύτερος αριθμός αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις προέρχεται από τις οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Μεγάλη ομάδα δυνητικά ωφελούμενων αποτελούν και οι αυτοαπασχολούμενοι (μεμονωμένοι επιχειρηματίες).

Πίνακας 36: Εκτίμηση του πληθυσμού της μη εξυπηρετούμενης ζήτησης εντός των ομάδων-στόχου, Ελλάδα 2017

Όγκος Ζήτησης	Δυνητική αγορά εντός της υποομάδας	Βαρύτητες υποομάδων
Ομάδα 1	28.219	
Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες	19.689	15%
Νέοι επιχειρηματίες	8.530	7%
Ομάδα 2	98.809	
Υφιστάμενοι μεμονωμένοι επιχειρηματίες	38.159	30%
Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις	9.832	8%
Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις	50.818	40%
Ομάδα 1 + Ομάδα 2	127.028	

Πηγή: (Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027)

²⁹Η έκθεση της Κομισιόν παραθέτει και μια επιπλέον ομάδα-στόχο, άτυπες επιχειρήσεις, το πλήθος των οποίων ποσοτικοποιείται με βάση τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας σχετικά με τον αριθμό των άτυπα αυτοαπασχολούμενων. Ο υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού από την Κομισιόν δεν συμπεριλαμβάνει άτυπες επιχειρήσεις. Η παρούσα μελέτη επίσης δεν τις συμπεριλαμβάνει.

Βήμα 3. Εκτίμηση της αξίας της μη εξυπηρετούμενης ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων

Στο βήμα αυτό εκτιμάται η αξία της μη εξυπηρετούμενης ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων, πολλαπλασιάζοντας τον υπολογιζόμενο όγκο της ζήτησης (δηλαδή τον αριθμό των μη εξυπηρετούμενων αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις) επί τα μέσα ποσά δανείων ανά υποομάδα. Οι εκτιμήσεις για το ποσό των δανείων ανά υποομάδα προέρχονται από την έρευνα επισκόπησης του EMN-MFC για την Ελλάδα, για το έτος 2017.

Πίνακας 37: Μέσο ύψος Μικροχρηματοδοτήσεων ανά ομάδα-στόχος, Ελλάδα 2017

Μέσο ύψος Μικροχρηματοδοτήσεων (σε ευρώ)	
Ομάδα 1	
Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες	3.047
Νέοι επιχειρηματίες	8.206
Ομάδα 2	
Υφιστάμενοι μεμονωμένοι επιχειρηματίες	2.883
Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις	10.171
Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις	4.920

Πηγή: (Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027)

Βάσει των ανωτέρω, ο συνολικός όγκος της ετήσιας δυνητικής ζήτησης σε εθνικό επίπεδο εκτιμάται σε 590 εκατομμύρια ευρώ, όπως φαίνεται και στον ακόλουθο Πίνακα:

Πίνακας 38: Αξία ζήτησης ανά ομάδα-στόχος, Ελλάδα 2017

Ζήτηση Μικροχρηματοδοτήσεων (σε ευρώ)	Έτος 2017
Ομάδα 1	
Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες	60.000.000
Νέοι επιχειρηματίες	70.000.000
Ομάδα 2	
Υφιστάμενοι μεμονωμένοι επιχειρηματίες	110.000.000
Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις	100.000.000
Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις	250.000.000
Ζήτηση	590.000.000

Πηγή: (Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027)

Τελικό βήμα. Υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού

Για τον υπολογισμό του χρηματοδοτικού κενού, ελήφθησαν στοιχεία που συνθέτουν την εικόνα της προσφοράς από την έρευνα επισκόπησης του EMN-MFC, τη μόχλευση εγγυήσεων του EIF και την έρευνα CGAP Funder Survey. Ο τελικός υπολογισμός για το 2017, καθώς και οι προβλέψεις για το 2027, βάσει δυο σεναρίων ανάπτυξης της αγοράς, παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα. Για το μετριοπαθές σενάριο, το χρηματοδοτικό κενό έχει προβλεφθεί με βάση την υπόθεση ότι ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης βρίσκεται στο 1,5% για τη ζήτηση και στο 1,0% για την προσφορά. Αντιστοίχως, για το αισιόδοξο σενάριο, το χρηματοδοτικό κενό έχει προβλεφθεί με βάση την υπόθεση ότι ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης ανέρχεται στο 2,5% για τη ζήτηση και στο 1,0% για την προσφορά.

Πίνακας 39: Υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού, Ελλάδα 2017

Χρηματοδοτικό κενό (σε ευρώ)	Ελλάδα 2017	Ελλάδα 2027 (μετριοπαθές σενάριο)	Ελλάδα 2027 (αισιόδοξο σενάριο)
Ζήτηση	590.000.000	684.719.087	755.249.881
Προσφορά	11.900.000	13.145.003	13.145.003
Χρηματοδοτικό κενό	578.100.000	671.574.084	742.104.878

Πηγή: (Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027)

6.3 Εναλλακτικές Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις για την Εκτίμηση του Όγκου της Συνολικής Ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων και η Προσέγγιση της Παρούσας Μελέτης

Σημαντικό κομμάτι του υπολογισμού του χρηματοδοτικού κενού βάσει της Μελέτης “Microfinance in the European Union”, αποτελεί η εκτίμηση του όγκου ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων.

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει την προσέγγιση που χρησιμοποίησε η μελέτη του 2020-Microfinance in the European Union για να υπολογίσει τον όγκο της ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων καθώς και τις προσεγγίσεις προηγούμενων μελετών στις οποίες βασίστηκε. Η ενότητα καταλήγει παρουσιάζοντας την προσέγγιση της παρούσας Μελέτης για τον υπολογισμό του χρηματοδοτικού κενού στην Περιφέρεια Κρήτης.

Προσέγγιση Evers & Jung

Η πρώτη ενδελεχής και ενημερωμένη μελέτη ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων που χρησιμοποιήθηκε σε Ευρωπαϊκό επίπεδο πραγματοποιήθηκε από το think tank Evers & Jung. Η μεθοδολογία που χρησιμοποίησε η μελέτη για την αξιολόγηση ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων ανήκει σε μία κατηγορία προσεγγίσεων, γνωστή ως «από την κορυφή προς τη βάση», καθώς βασίζεται σε δημόσια διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία σε εθνικό επίπεδο και σε παραδοχές σχετικά με το μέγεθος και τα μερίδια των ομάδων-στόχου για Μικροχρηματοδοτήσεις. Η μελέτη εκτίμησε τον αριθμό των δυνητικών νέων επιχειρηματιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, βασισμένη σε στοιχεία της Eurostat σχετικά με τον ενεργό πληθυσμό στην ΕΕ που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας. Εν συνεχεία, ο αριθμός αυτός πολλαπλασιάστηκε με το ποσοστό των ατόμων που δήλωσαν, στην πανευρωπαϊκή έρευνα του Ευρωβαρομέτρου, ότι είναι πρόθυμοι να ξεκινήσουν μια επιχείρηση³⁰ και με το ποσοστό των ατόμων που όντως ξεκίνησαν μια νέα επιχείρηση, το οποίο σύμφωνα με τη μελέτη του ILO³¹, ανέρχεται στο 4%. Επομένως, το συνολικό ποσό της ζήτησης εκτιμήθηκε βάσει του αριθμού των δυνητικών δικαιούχων Μικροχρηματοδοτήσεων επί το μέσο ποσό Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ευρώπη.

Προσέγγιση ICF-GHK

Η συγκεκριμένη προσέγγιση βασίζεται στην έκθεση του ICF-GHK³² για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία ανέλυσε τις επιδόσεις και τον αντίκτυπο της πρωτοβουλίας JASMINE στον ευρωπαϊκό τομέα Μικροχρηματοδοτήσεων από το 2008 έως το 2013. Η πρωτοβουλία JASMINE ήταν ένα πιλοτικό πρόγραμμα με σκοπό να παρέχει τεχνική βοήθεια σε επιλεγμένους παρόχους Μικροχρηματοδοτήσεων καθώς και εργαλεία και υπηρεσίες επιχειρηματικής ανάπτυξης ευρύτερα στον τομέα Μικροχρηματοδοτήσεων. Τα δεδομένα που αντλήθηκαν από την εφαρμογή του προγράμματος οδήγησαν στη συμπερίληψη επιπλέον ομάδων - όπως δυνητικοί επιχειρηματίες, αυτοαπασχολούμενοι και πολύ μικρές επιχειρήσεις - που παραδοσιακά αποκλείονται από τις καθιερωμένες, τραπεζικές υπηρεσίες χρηματοδότησης και δεν συνεπεριλήφθησαν στη μελέτη της Evers & Jung. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για τον υπολογισμό της ζήτησης αντλήθηκαν από τις έρευνες της Eurostat και της ΕΚΤ σχετικά με τη χρηματοδότηση των ΜμΕ (SAFE), και αφορούν τέσσερις υποομάδες όπως προσδιορίζονται στη συνέχεια.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης, ο πληθυσμός της πρώτης υποομάδας αφορά στον ενεργό πληθυσμό, τους απασχολούμενους και ανέργους, που πιθανώς θα ιδρύσει μια επιχείρηση. Με βάση τα δεδομένα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το 7% αυτής της υποομάδας είναι άνεργοι που επιθυμούν να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι ενώ το 34% αυτής της υποομάδας δεν έχει πρόσβαση στις καθιερωμένες, τραπεζικές υπηρεσίες χρηματοδότησης.

³⁰ COM (2012b). TNS Opinion & Social (2012). Entrepreneurship in the EU and Beyond. Flash Eurobarometer 354. Analytical Report, 2012. http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_354_en.pdf. Σύμφωνα με τα στοιχεία που χρησιμοποιήσε η έκθεση, το 37% του εργατικού δυναμικού που διατρέχει κίνδυνο φτώχειας δηλώνει την πρόθεσή του να ξεκινήσει μια νέα επιχείρηση.

³¹ ILO (2002). Micro-finance in industrialized countries: helping the unemployed to start a business.

³² COM (2013). ICF GHK (2013). Evaluation of the JASMINE TECHNICAL ASSISTANCE Pilot phase, November 2013. http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/doc/instruments/jasmine/jasmine_evaluation_final_report.pdf

Ο πληθυσμός της δεύτερης υποομάδας είναι οι νέοι επιχειρηματίες σε αναζήτηση χρηματοδότησης, από του οποίους το 4% λαμβάνει μέτρα για να ξεκινήσει μια επιχείρηση, και ένα μέρος αυτών, ήτοι το 20%, αναζητά εξωτερική χρηματοδότηση κάτω των 25.000 ευρώ. Από αυτή την υποομάδα, το 41% δεν καταφέρνει να χρηματοδοτηθεί.

Ο πληθυσμός της τρίτης υποομάδας αντιπροσωπεύει αυτοαπασχολούμενα άτομα. Το 15% αυτής της υποομάδας αναζητά εξωτερική χρηματοδότηση κάτω των 25.000 ευρώ, από τους οποίους το 40% αποτυγχάνει να χρηματοδοτηθεί.

Η τέταρτη υποομάδα αφορά τις πολύ μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζόμενους. Το 9% αυτών των επιχειρήσεων αναζητούν εξωτερική χρηματοδότηση έως 25 000 ευρώ, με το 16% αυτών να μην καταφέρνει να λάβει χρηματοδότηση.

Προσέγγιση της Μελέτης «Microfinance in the European Union»

Συγκριτικά, η προσέγγιση της Evers & Jung τείνει να υποτιμά τη συνολική ζήτηση για Μικροχρηματοδοτήσεις, ενώ η προσέγγιση της ICK-GHK τείνει να την υπερεκτιμά. Σύμφωνα με τον Unterberg (2017), αυτό προκύπτει βάσει της συγκριτικής ανάλυσης των υπολογισμών που πραγματοποιήθηκαν το 2012 αξιοποιώντας στοιχεία και από τις δύο προσεγγίσεις. Η μελέτη «Microfinance in the European Union» βασίστηκε στην προσέγγιση της έρευνας επισκόπησης του EMN-MFC για να εκτιμήσει το μέγεθος της ζήτησης και πρότεινε το συγκερασμό των παραπάνω δύο προσεγγίσεων, αντλώντας δεδομένα από έρευνες σε εθνικό επίπεδο, από τις εγχώριες αγορές Μικροχρηματοδοτήσεων, καθώς και από εκτιμήσεις επαγγελματιών του κλάδου.

Η μελέτη προτείνει τα ακόλουθα βήματα για τον προσδιορισμό του συνολικού δυνητικά αριθμού ωφελούμενων και της δυνητικής ζήτησης για Μικροχρηματοδοτήσεις.

Βήμα 1. Εκτίμηση του συνολικού μεγέθους των ομάδων-στόχου

Για τον προσδιορισμό του μεγέθους των πιθανώς νέων επιχειρηματιών, η μελέτη αξιοποίησε τα πρόσφατα στοιχεία της Eurostat για τον ενεργό πληθυσμό που βρίσκεται στα όρια της φτώχειας, σε συνδυασμό με τα πρόσφατα δεδομένα από την έκθεση GEM σχετικά με το μερίδιο του πληθυσμού το οποίο εμφανίζει επιχειρηματική πρόθεση.

Για τον προσδιορισμό του μεγέθους των νέων επιχειρηματιών, συνδυάστηκαν τα πρόσφατα στοιχεία της Eurostat για τον ενεργό πληθυσμό, με τα πρόσφατα δεδομένα GEM σχετικά με το μερίδιο των εκκολαπτόμενων επιχειρηματιών.

Επειδή η προσέγγιση βασίζεται σε αποτελέσματα ερευνών GEM³³ που αναφέρονται στην "πρόθεση δημιουργίας μια επιχείρησης, κατά τα επόμενα τρία έτη" (επιχειρηματική πρόθεση) ή "σε διαδικασία έναρξης μιας επιχείρησης» (εκκολαπτόμενοι επιχειρηματίες), χρησιμοποιήθηκαν οι μέσοι όροι τριετίας.

Για τις υποομάδες «Υφιστάμενοι μεμονωμένοι επιχειρηματίες» και «Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις» λήφθηκαν υπόψη τα πρόσφατα στοιχεία της Eurostat για τον πληθυσμό των ενεργών επιχειρήσεων, άνω του 1 έτους, με μηδέν εργαζομένους και 1-9 εργαζόμενους, αντίστοιχα.

Η μελέτη συμπεριέλαβε επίσης τις «Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις» στον υπολογισμό του χρηματοδοτικού κενού κυρίως για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Ως οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις προτάθηκαν οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις που κατέχονται από φυσικό πρόσωπο με τυπική απόδοση κάτω των 2.000 ευρώ, των οποίων το νοικοκυριό καταναλώνει λιγότερο από το 50% της τελικής παραγωγής.

Βήμα 2. Εκτίμηση της μη εξυπηρετούμενης ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων εντός των ομάδων-στόχου (αριθμός αιτήσεων δανείων).

³³ GEM (2016). 2015 / 2016 Global Report

Για τον προσδιορισμό του μεγέθους της δυνητικής αγοράς εντός των υποομάδων, η μελέτη έλαβε υπόψη τις ακόλουθες παραδοχές:

Για τους πιθανούς νέους επιχειρηματίες και νέους επιχειρηματίες, η μελέτη συμπεριέλαβε δεδομένα από τα εθνικά αποτελέσματα της έκθεσης GEM για την επιχειρηματική χρηματοδότηση, που δημοσιεύθηκαν το 2015.³⁴

Συγκεκριμένα, για την προσέγγιση του αριθμού των πιθανά νέων ιδρυτών επιχειρήσεων που θα μπορούσαν να αναζητήσουν μια επιχειρηματική Μικροχρηματοδότηση, αξιοποιήθηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας για τους μη αποκλεισμένους επιχειρηματίες αρχικού σταδίου που χρησιμοποιούν την τράπεζα ως πηγή χρηματοδότησης.

Για την προσέγγιση του αριθμού των νέων επιχειρηματιών που ενδεχομένως να αναζητούν επιχειρηματική Μικροχρηματοδότηση, αξιοποιήθηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας για τους επιχειρηματίες πρώιμου σταδίου που χρησιμοποιούν οικείους τους ως πηγή χρηματοδότησης.

Για τις υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις, αντλήθηκαν δεδομένα από τη σχετιζόμενη, με την πρόσβαση των επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση της ΕΚΤ³⁵, έρευνα ενώ για τις ανάγκες της μελέτης λήφθηκε υπόψη το μερίδιο των επιχειρήσεων που θεωρούν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση ως το μεγαλύτερο εμπόδιο.

Για τους αυτοαπασχολούμενους, δεδομένου ότι τα στοιχεία από της ανάλυση της ΕΚΤ καλύπτουν επιχειρήσεις με τουλάχιστον έναν υπάλληλο, χρησιμοποιήθηκε το διπλάσιο από το μερίδιο που αναφέρεται στην έρευνα για το προσδιορισμό της ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων. Η λογική αυτής της προσέγγισης είναι ότι οι αυτοαπασχολούμενοι, όχι μόνο αντιμετωπίζουν μικρότερη προσφορά προσβάσιμων χρηματοπιστωτικών προϊόντων σε σύγκριση με τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και τις ΜμΕ, αλλά επιπρόσθετα αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα ρευστότητας.

Ελλείψει δεδομένων σε ευρωπαϊκό επίπεδο χρηματοδότησης για μεμονωμένες γεωργικές εκμεταλλεύσεις, εξετάστηκε η εμπειρία επαγγελματιών, ιδρυμάτων Μικροχρηματοδότησης. Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή εμπειρία, τουλάχιστον το 60% αυτών αναζητά εξωτερική χρηματοδότηση σε ετήσια βάση. Το 80% δεν έχει πρόσβαση σε χρηματοδότηση μέσω τραπεζής.

Προσέγγιση Παρούσας Μελέτης

Η μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καταγράφει το χρηματοδοτικό κενό πανευρωπαϊκά και ακολούθως προχωρά σε συγκριτική ανάλυση των χρηματοδοτικών κενών ανά χώρα. Υπήρξε, έτσι, περιορισμός της άντλησης δεδομένων από κοινές πηγές παροχής δεδομένων για τις υπό μελέτη χώρες, που δεν αντιμετωπίστηκε από την παρούσα μελέτη. Ο περιορισμός της παρούσας μελέτης έγκειται στο γεγονός ότι επειδή αυτή διεξάγεται σε επίπεδο περιφέρειας, ή NUTS 2 με βάση την κατηγοριοποίηση των περιοχών της Ευρώπης από την Eurostat, υπάρχουν ελλείψεις στοιχείων στο επίπεδο της Περιφέρειας Κρήτης.

Συνεπώς, η παρούσα μελέτη αξιοποιεί τα πιο πρόσφατα δεδομένα για τον πληθυσμό και τον αριθμό επιχειρήσεων σε Περιφερειακό επίπεδο, όπου αυτό ήταν εφικτό, και τις πιο πρόσφατες έρευνες σε εθνικό επίπεδο προκειμένου να προσεγγίσει το μέγεθος και τον όγκο της ετήσιας ζήτησης ανά ομάδα-στόχο. Για συγκριτικούς λόγους με τη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υπολογίσαμε το μέγεθος και τον όγκο της ετήσιας ζήτησης ανά ομάδα-στόχο και σε Εθνικό επίπεδο.

6.4 Υπολογισμός της Ζήτησης Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης

Βάσει των παραπάνω, η παρούσα ενότητα περιγράφει λεπτομερώς τον υπολογισμό της ζήτησης ανά ομάδα-στόχο.

³⁴ GEM (2015). Special Topic Report: 2015-2016 Entrepreneurial Finance

³⁵ ECB (2017). Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area

• **Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες:**

Για τον προσδιορισμό του μεγέθους του πληθυσμού των πιθανών νέων επιχειρηματιών, χρησιμοποιήθηκαν τα δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ για το έτος 2020, για το εργατικό δυναμικό ηλικίας 20-64.³⁶ Για την Ελλάδα, ο αριθμός απασχολούμενων και ανέργων ανέρχεται σε 4,5 εκατομμύρια. Στην Περιφέρεια Κρήτης, οι απασχολούμενοι και οι άνεργοι ανέρχονται σε 270 χιλιάδες (6% επί του εθνικού συνόλου του πληθυσμού απασχολούμενων και ανέργων). Για τον προσδιορισμό του πληθυσμού που διατρέχει κίνδυνο φτώχειας, συνήθως χρησιμοποιούνται δυο δείκτες. Ο πρώτος, αφορά στον κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις για άτομα ηλικίας από 18 έως 64, ο οποίος δημοσιεύεται από την ΕΛΣΤΑΤ.³⁷ Σε πανελλαδικό επίπεδο, ο δείκτης ανέρχεται σε 20,6% το 2021 από 21,7% το 2017. Η έρευνα της ΕΛΣΤΑΤ για τις συνθήκες διαβίωσης των νοικοκυριών διεξάγεται μόνο σε εθνικό επίπεδο και όχι σε επίπεδο Περιφέρειας. Δεδομένης αυτής της έλλειψης, η παρούσα μελέτη χρησιμοποίησε το δεύτερο δείκτη κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού της Eurostat για το έτος 2021, ο οποίος αναφέρεται σε εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο.³⁸ Το ποσοστό αυτού του κινδύνου το 2021 ήταν 32,2% για την Ελλάδα και 27,3% για την Περιφέρεια Κρήτης. Από το σύνολο του πληθυσμού ηλικίας από 20 έως 64 που διατρέχει κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ένα υποσύνολο θα επιχειρήσει να ιδρύσει μια νέα επιχείρηση. Για το προσδιορισμό του μέρους του πληθυσμού με επιχειρηματική πρόθεση, χρησιμοποιήθηκαν τα πιο πρόσφατα δεδομένα από την έρευνα GEM.³⁹ Η έρευνα ανέδειξε ότι, με βάση το μέσο όρο των τελευταίων τριών ετών 2019-2021, το 11,1% των ερωτηθέντων έχει «πρόθεση δημιουργίας μια επιχείρησης κατά τα επόμενα τρία έτη», δηλαδή 3,3 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο σε σχέση με τα αποτελέσματα της έρευνας για την τριετία 2015-2017, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν από την μελέτη του 2020 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στην παρούσα μελέτη γίνεται η παραδοχή ότι το 1/3 περίπου από αυτούς, όντως έχουν πρόθεση να επιχειρήσουν, δηλαδή το 4,2% σε επίπεδο χώρας και το 4,3% σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης. Με βάση τον παραπάνω υπολογισμό, προκύπτουν 60,5 χιλιάδες άτομα σε ηλικία εργασίας με επιχειρηματική πρόθεση για το σύνολο της χώρας και 3,2 χιλιάδες για την Περιφέρεια Κρήτης.

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι από το σύνολο αυτής της ομάδας σε επίπεδο χώρας, το 5% των πιθανών νέων επιχειρηματιών αφορούν στην Περιφέρεια Κρήτης.

Πίνακας 40: Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μεριδίο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Εργατικό δυναμικό ηλικίας 20-64, ΕΛΣΤΑΤ, 2020	4.503.601	Εργατικό δυναμικό ηλικίας 20-64, ΕΛΣΤΑΤ, 2020	269.878	6%
Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ΕΛΣΤΑΤ, 2021	32,2%	Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για την Περιφέρεια Κρήτης, Eurostat, 2020	27,3%	
Μεριδίο του πληθυσμού με επιχειρηματική πρόθεση, GEM, (μ.ο. 3 ετών 2019-2021), Εθνικό επίπεδο (11,1%) + Προσαρμογή (38%)	4,2%	Μεριδίο του πληθυσμού με επιχειρηματική πρόθεση (μ.ο. 3 ετών 2019-2021), Εθνικό επίπεδο (11,1%) + Προσαρμογή (39%)	4,3%	1%
Μέγεθος ομάδας-στόχος	60.514	Μέγεθος ομάδας-στόχος	3.181	5%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Από τον ανωτέρω πληθυσμό, ένα υποσύνολο ζητά ή θα ζητήσει χρηματοδότηση έως 25 χιλιάδες ευρώ, η οποία δεν εξυπηρετείται από τις υφιστάμενες πηγές χρηματοδότησης. Για αυτό το λόγο, χρησιμοποιήθηκαν τα αποτελέσματα της έκθεσης GEM για τις πηγές χρηματοδότησης των επιχειρηματιών, του 2015.⁴⁰ Σύμφωνα με τις προτάσεις της μελέτης “Microfinance in the European Union”, αξιοποιήθηκε το εθνικό μερίδιο των επιχειρηματιών που είναι σε αρχικό στάδιο και χρησιμοποιεί ως πηγή χρηματοδότησης τις τράπεζες. Το μερίδιο αυτό ανέρχεται σε 30,4%.

³⁶ ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες Χρονοσειρές (1981-2020).

³⁷ ΕΛΣΤΑΤ (2021). Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών

³⁸ Eurostat (2022). People at risk of poverty or social exclusion by NUTS 2 regions [TGS00107__custom_3667906]

³⁹ GEM (2021). 2020/2021 Global Report

⁴⁰ GEM (2015). Special Topic Report: 2015-2016 Entrepreneurial Finance

Συμπερασματικά, όπως παρουσιάζεται παρακάτω, στην Περιφέρεια Κρήτης αντιστοιχούν χίλιοι (1000) δυνητικά μη εξυπηρετούμενοι πιθανοί νέοι επιχειρηματίες, ήτοι το 5% του συνολικού αριθμού της χώρας.

Πίνακας 41: Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες που θα αιτηθούν χρηματοδότηση

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μερίδιο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Μερίδιο του πληθυσμού σε διαδικασία έναρξης μιας επιχείρησης με πηγές χρηματοδότησης τις τράπεζες, GEM, 2015, Εθνικό επίπεδο	30,4%	Μερίδιο του πληθυσμού σε διαδικασία έναρξης μιας επιχείρησης με πηγές χρηματοδότησης τις τράπεζες, GEM, 2015, Εθνικό επίπεδο	30,4%	
Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	18.396	Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	967	5%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

• Νέοι επιχειρηματίες:

Για τον προσδιορισμό του πληθυσμού των νέων επιχειρηματιών, χρησιμοποιήθηκαν τα πρόσφατα δεδομένα από την έρευνα GEM⁴¹ και την ΕΛΣΤΑΤ⁴² για το εργατικό δυναμικό ηλικίας 20-64. Η έρευνα GEM ανέδειξε ότι 7,5% των ερωτηθέντων είναι σε διαδικασία έναρξης μιας επιχείρησης (εκκολαπτόμενοι επιχειρηματίες) με βάση το μέσο όρο των τελευταίων τριών ετών 2019-2021, δηλαδή 1,7 ποσοστιαίες μονάδες παραπάνω σε σχέση με την τριετία 2015-2017. Στην παρούσα μελέτη γίνεται η παραδοχή ότι περίπου το 1/3 από αυτούς έχουν πρόθεση να επιχειρήσουν, δηλαδή το 2,8% σε επίπεδο χώρας και 2,9% σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης. Με βάση τον παραπάνω υπολογισμό, προκύπτουν 126 χιλιάδες εκκολαπτόμενοι επιχειρηματίες σε ηλικία εργασίας για το σύνολο της χώρας και 7,8 χιλιάδες για την Περιφέρεια Κρήτης. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι το 6% επί του συνόλου των νέων επιχειρηματιών αφορά στην Περιφέρεια Κρήτης.

Πίνακας 42: Νέοι επιχειρηματίες

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μερίδιο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Εργατικό δυναμικό ηλικίας 20-64, ΕΛΣΤΑΤ, 2020	4.503.601	Εργατικό δυναμικό ηλικίας 20-64, ΕΛΣΤΑΤ, 2020	269.878	6%
Μερίδιο του πληθυσμού σε διαδικασία έναρξης μιας επιχείρησης, GEM, (μ.ο. 3 ετών 2019-2021), Εθνικό επίπεδο (7,5%) + Προσαρμογή (38%)	2,8%	Μερίδιο του πληθυσμού σε διαδικασία έναρξης μιας επιχείρησης, GEM, (μ.ο. 3 ετών 2019-2021), Εθνικό επίπεδο (7,5%) + Προσαρμογή (39%)	2,9%	
Μέγεθος ομάδας-στόχος	126.096	Μέγεθος ομάδας-στόχος	7.818	6%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Από τον ανωτέρω πληθυσμό, ένα υποσύνολο ζητά όντως ή θα ζητήσει χρηματοδότηση έως 25 χιλιάδες ευρώ, η οποία δεν εξυπηρετείται από τις υφιστάμενες πηγές χρηματοδότησης. Για αυτό το λόγο, χρησιμοποιήθηκαν τα αποτελέσματα της έκθεσης GEM για τις πηγές χρηματοδότησης των επιχειρηματιών του 2015.⁴³ Σύμφωνα με τις προτάσεις της μελέτης, αξιοποιήθηκε το εθνικό μερίδιο των επιχειρηματιών που είναι σε αρχικό στάδιο και χρησιμοποιεί οικείους ως πηγή χρηματοδότησης και το οποίο ανέρχεται σε 11,6%.

Με βάση τις ανωτέρω παραδοχές εκτιμάται περίπου εννιακόσιοι (900) δυνητικά μη εξυπηρετούμενοι από τις υφιστάμενες πηγές χρηματοδότησης, ήτοι 6% του συνόλου των νέων επιχειρηματιών χωρίς πρόσβαση σε παραδοσιακές πηγές χρηματοδότησης, αφορούν στην Περιφέρεια Κρήτης.

⁴¹ GEM (2021). 2020/2021 Global Report

⁴² ΕΛΣΤΑΤ (2021). Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών

⁴³ GEM (2015). Special Topic Report: 2015-2016 Entrepreneurial Finance

Πίνακας 43: Νέοι επιχειρηματίες που θα αιτηθούν χρηματοδότησης

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μερίδιο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Μερίδιο του πληθυσμού σε διαδικασία έναρξης μιας επιχείρησης που χρησιμοποιεί φίλους ως πηγή χρηματοδότησης, GEM, 2015, Εθνικό επίπεδο	11,6%	Μερίδιο του πληθυσμού σε διαδικασία έναρξης μιας επιχείρησης που χρησιμοποιεί φίλους ως πηγή χρηματοδότησης, GEM, 2015, Εθνικό επίπεδο	11,6%	
Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	14.664	Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	909	6%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

• **Μεμονωμένοι επιχειρηματίες (αυτοαπασχολούμενοι)**

Για τον προσδιορισμό του πλήθους των υφιστάμενων αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών, χρησιμοποιήθηκαν τα πρόσφατα δεδομένα από την έρευνα της ΕΚΤ⁴⁴ αναφορικά με την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση και το μητρώο επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ⁴⁵. Σύμφωνα με τα τελευταία δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ για τα έτη 2018 και 2019 αντίστοιχα, το πλήθος των επιχειρήσεων με μηδέν απασχολούμενους είναι 167.298 και 151.158 για την επικράτεια και 17.640 και 17.118 για την Περιφέρεια Κρήτης αντίστοιχα, δηλαδή το 11% του συνόλου των επιχειρήσεων αυτής της τάξης μεγέθους. Η μελέτη του 2020 ‘‘Microfinance in the European Union’’, υπολόγισε ότι ένα πολλαπλάσιο αυτών, ήτοι 336,7 χιλιάδες αποτελούν το μέγεθος της υποομάδας, δηλαδή περίπου το διπλάσιο από το σύνολο που προκύπτει από τη βάση δεδομένων της ΕΛΣΤΑΤ. Αυτό συμβαίνει γιατί αυτοαπασχολούμενοι, όπως μηχανικοί, ιατροί, κ.λπ., δεν καταγράφονται σε όλες τις περιπτώσεις ως νομικές μονάδες με μηδέν απασχολούμενους. Επομένως, υπολογίσαμε τον υφιστάμενο αριθμό των αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών στην Περιφέρεια της Κρήτης (34,5 χιλιάδες) και της Ελλάδας (304,2 χιλιάδες), προσαρμόζοντας τα δεδομένα από το μητρώο επιχειρήσεων με αυτά της μελέτης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι το 11% του συνόλου των αυτοαπασχολούμενων αφορά στην Περιφέρεια Κρήτης.

Πίνακας 44: Αριθμός αυτοαπασχολούμενων

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μερίδιο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Αριθμός νομικών μονάδων με 0 εργαζόμενους, μητρώο επιχειρήσεων, ΕΛΣΤΑΤ, 2019	151.158	Αριθμός νομικών μονάδων με 0 εργαζόμενους, μητρώο επιχειρήσεων, ΕΛΣΤΑΤ, 2019	17.118	11%
Προσαρμογή του αριθμού των επιχειρήσεων με βάση τα αποτελέσματα της Μελέτης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής	201,3%	Προσαρμογή του αριθμού των επιχειρήσεων με βάση τα αποτελέσματα της Μελέτης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής	201,3%	
Μέγεθος ομάδας-στόχος	304.214	Μέγεθος ομάδας-στόχος	34.451	11%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Από το παραπάνω πλήθος επιχειρήσεων, ένα υποσύνολο ζητά όντως ή θα ζητήσει χρηματοδότηση έως 25 χιλιάδες ευρώ, η οποία δεν εξυπηρετείται από τις υφιστάμενες πηγές χρηματοδότησης. Για αυτό το λόγο, χρησιμοποιήθηκαν τα αποτελέσματα της έκθεσης της ΕΚΤ για την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση για τα έτη 2014-2016.⁴⁶ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας για την Ελλάδα, το μερίδιο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων οι οποίες αναμένεται ότι θα ζητήσουν χρηματοδότηση μέσα στα επόμενα τρία έτη και βλέπουν την πρόσβαση σε χρηματοδότηση ως ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα εκτιμάται στο 60%. Όπως προκύπτει από τη ζήτηση που υπολόγισε η μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την υποομάδα, το μερίδιο των ανωτέρω μεμονωμένων επιχειρήσεων - οι οποίες αναμένεται ότι θα ζητήσουν Μικροχρηματοδότηση μέσα στα επόμενα τρία έτη και βλέπουν την πρόσβαση σε

⁴⁴ ECB (2022). Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area, October 2021 to March 2022

⁴⁵ Όσον αφορά τα δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης, αυτά προέρχονται από μη δημοσιευμένες πηγές του Μητρώου επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ, τα οποία σύλλεξε η FCNC για την παρούσα μελέτη.

⁴⁶ ECB (2017). Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area: October 2016 to March 2017

χρηματοδότηση ως το πιο πιεστικό τους πρόβλημα ανέρχεται σε 34%. Αυτό αντιστοιχεί σε 34,5 χιλιάδες και 3,9 χιλιάδες αυτοαπασχολούμενους επιχειρηματίες στην επικράτεια και στην Περιφέρεια Κρήτης αντίστοιχα, γεγονός που αναλογεί στο 11% του συνόλου των αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών χωρίς πρόσβαση σε παραδοσιακές πηγές χρηματοδότησης στην Περιφέρεια Κρήτης.

Κρίθηκε σκόπιμο να μην χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα από την πιο πρόσφατη μελέτη της ΕΚΤ, καθώς, σε αντίθεση με τη μελέτη της περιόδου 2014-2016, αναφέρει αποτελέσματα για το πλήθος των επιχειρήσεων, αλλά όχι, συγκεκριμένα, για το πλήθος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Σε κάθε περίπτωση, η έρευνα ανέδειξε ότι περίπου το 37% των επιχειρήσεων κατατάσσει την πρόσβαση σε χρηματοδότηση ως ένα από τα πιο πιεστικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν.⁴⁷

Πίνακας 45: Αυτοαπασχολούμενοι που θα αιτηθούν χρηματοδότησης

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μερίδιο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Μερίδιο επιχειρήσεων που βλέπουν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση ως το πιο πιεστικό τους πρόβλημα, ECB/SAFE, 2014-2016, Εθνικό επίπεδο	34,0%	Μερίδιο επιχειρήσεων που βλέπουν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση ως το πιο πιεστικό τους πρόβλημα, ECB/SAFE, 2014-2016, Εθνικό επίπεδο	34,0%	
Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	34.478	Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	3.904	11%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

• Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις

Για τον προσδιορισμό του πλήθους των πολύ μικρών επιχειρήσεων, χρησιμοποιήθηκαν τα πιο πρόσφατα δεδομένα από την έρευνα της ΕΚΤ για την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση και το μητρώο επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ, όπως και παραπάνω. Σύμφωνα με τα τελευταία δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ, το πλήθος των επιχειρήσεων με έναν έως εννέα απασχολούμενους είναι 1.087.092 και 1.106.430 για τη Ελλάδα για τα έτη 2018 και 2019 αντίστοιχα, και 93.741 και 93.606 για την Περιφέρεια Κρήτης για τα έτη 2018 και 2019 αντίστοιχα, δηλαδή το 9% και 8% του συνόλου των επιχειρήσεων αυτής της τάξης μεγέθους. Η μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπολόγισε την ομάδα αυτή ως υποσύνολο αυτών, ήτοι 368,7 χιλιάδες, δηλαδή περίπου το ένα τρίτο από το σύνολο των επιχειρήσεων που προκύπτει από τη βάση δεδομένων της ΕΛΣΤΑΤ. Στην παρούσα μελέτη, υπολογίσαμε τον υφιστάμενο αριθμό των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης (31.748) και στην Ελλάδα (375.263), μετά την προσαρμογή. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι το 8% του συνόλου των πολύ μικρών επιχειρήσεων αφορά στην Περιφέρεια Κρήτης.

Πίνακας 46: Μέγεθος Υφισταμένων πολύ μικρών επιχειρήσεων

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μερίδιο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Αριθμός νομικών μονάδων με 1-9 εργαζόμενους, μητρώο επιχειρήσεων, ΕΛΣΤΑΤ, 2019	1.106.430	Αριθμός νομικών μονάδων με 1-9 εργαζόμενους, μητρώο επιχειρήσεων, ΕΛΣΤΑΤ, 2019	93.606	8%
Προσαρμογή του αριθμού των επιχειρήσεων με βάση τα αποτελέσματα της Μελέτης του 2017	33,9%	Προσαρμογή του αριθμού των επιχειρήσεων με βάση τα αποτελέσματα της Μελέτης του 2017	33,9%	
Μέγεθος ομάδας-στόχος	375.263	Μέγεθος ομάδας-στόχος	31.748	8%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Από το παραπάνω πλήθος επιχειρήσεων, ένα υποσύνολο ζητά όντως ή θα ζητήσει χρηματοδότηση έως 25 χιλιάδες ευρώ, η οποία δεν εξυπηρετείται από τις υφιστάμενες πηγές χρηματοδότησης. Για τους λόγους που προαναφέραμε, χρησιμοποιήσαμε τα αποτελέσματα της έκθεσης της ΕΚΤ για την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση για τα έτη 2014-2016. Όπως προκύπτει από τη ζήτηση που

⁴⁷ ECB (2022). Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area: October 2021 to March 2022.

υπολόγισε η μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την υποομάδα, το μερίδιο των πολύ μικρών επιχειρήσεων, οι οποίες αναμένεται ότι θα ζητήσουν χρηματοδότηση μέσα στα επόμενα τρία έτη και βλέπουν την πρόσβαση σε χρηματοδότηση ως το πιο πιεστικό τους πρόβλημα είναι 8%, ενώ, όπως είδαμε παραπάνω, το ποσοστό για τους αυτοαπασχολούμενους ήταν 34% αντίστοιχα.

Με βάση αυτά τα δεδομένα, από τις 10 χιλιάδες πολύ μικρές επιχειρήσεις που υπολογίσαμε για την Ελλάδα, το 8% αφορά στην Περιφέρεια Κρήτης, ήτοι 847.

Πίνακας 47: Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις που θα αιτηθούν χρηματοδότηση

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μερίδιο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Μερίδιο επιχειρήσεων που βλέπουν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση ως το πιο πιεστικό τους πρόβλημα, ECB/SAFE, 2014-2016, Εθνικό επίπεδο	8,0%	Μερίδιο επιχειρήσεων που βλέπουν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση ως το πιο πιεστικό τους πρόβλημα, ECB/SAFE, 2014-2016, Εθνικό επίπεδο	8,0%	
Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	10.007	Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	847	8%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

• Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις

Η μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συμπεριέλαβε τις «Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις» στον υπολογισμό του χρηματοδοτικού κενού. Με δεδομένο τα υψηλά ποσοστά απασχόλησης του πληθυσμού της Περιφέρειας Κρήτης σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αλιεία, και δασοκομία, η υποομάδα «Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις» θα συμπεριληφθεί επίσης στην παρούσα μελέτη για τον υπολογισμό του χρηματοδοτικού κενού.

Για το προσδιορισμό του πλήθους των οικογενειακών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, χρησιμοποιήθηκαν τα πιο πρόσφατα δεδομένα σχετικά με τον αριθμό απασχολούμενων σε γεωργία, δασοκομία, και αλιεία από την ΕΛΣΤΑΤ.⁴⁸ Για να υπολογιστεί το πλήθος των οικογενειακών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, χρησιμοποιήθηκαν τα αποτελέσματα της μελέτης, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που συμπεριέλαβε εισηγήσεις από εξειδικευμένους φορείς του κλάδου, για να καταλήξει ότι, περίπου το 26% του συνολικού αριθμού αφορά οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Σύμφωνα με μελέτη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, η οικογενειακή εργασία αποτελεί περίπου το 85% της συνολικής εργασίας στον κλάδο και το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων που αξιοποιούνται για ιδιοχρησία κυμαίνεται γύρω στο 40%.⁴⁹

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, προκύπτει ότι το 10% του συνόλου των οικογενειακών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ήτοι 10,5 χιλιάδες, αφορά στην Περιφέρεια Κρήτης.

Πίνακας 48: Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μερίδιο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Αριθμός απασχολούμενων σε γεωργία, δασοκομία, και αλιεία, ΕΛΣΤΑΤ, 2020	412.000	Αριθμός απασχολούμενων σε γεωργία, δασοκομία, και αλιεία, ΕΛΣΤΑΤ, 2020	40.600	10%
Εισηγήσεις από εξειδικευμένους φορείς	26%	Εισηγήσεις από εξειδικευμένους φορείς	26%	
Μέγεθος ομάδας-στόχος	107.120	Μέγεθος ομάδας-στόχος	10.556	10%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

⁴⁸ Δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ σύμφωνα με τη δημοσίευση: ΕΥ και Τράπεζα Πειραιώς (2022). Πώς μπορεί ο Αγροδιατροφικός τομέας να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του αύριο, σήμερα;

⁴⁹ Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (?). Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης: Ενότητα 3: Δημογραφικές Αλλαγές, Απασχόληση και Μετανάστες στην Ύπαιθρο

Από το ανωτέρω σύνολο γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ένα υποσύνολο ζητά όντως ή θα ζητήσει χρηματοδότηση έως 25 χιλιάδες ευρώ μη έχοντας πρόσβαση σε αυτές. Για αυτό το λόγο, χρησιμοποιήσαμε τα αποτελέσματα της μελέτης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που συμπεριέλαβε εισηγήσεις από εξειδικευμένους φορείς του κλάδου, για να καταλήξει ότι περίπου οι μισές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις (48%), έχουν ανάγκη Μικροχρηματοδότησης, η οποία δεν εξυπηρετείται. Με βάση αυτό το δεδομένο, υπολογίστηκαν 5,0 χιλιάδες οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις για την Περιφέρεια Κρήτης, ήτοι το 10% του εθνικού συνόλου.

Πίνακας 49: Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις που θα αιτηθούν χρηματοδότησης

Σύνολο Επικράτειας		Περιφέρεια Κρήτης		% Μεριδίο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
Εισηγήσεις από εξειδικευμένους φορείς	48%	Εισηγήσεις από εξειδικευμένους φορείς	48%	
Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	51.418	Εκτίμηση ετήσιου αριθμού αιτήσεων για Μικροχρηματοδοτήσεις	5.067	10%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Ο παρακάτω Πίνακας παρουσιάζει συνοπτικά την εικόνα για το συνολικό πληθυσμό των ομάδων-στόχου και το δυνητικό πληθυσμό (ζήτηση) για Μικροχρηματοδοτήσεις.

Πίνακας 50: Εκτίμηση συνολικού και δυνητικού πληθυσμού για Μικροχρηματοδοτήσεις ανά ομάδα-στόχο στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Κρήτης

	Μέγεθος ομάδας-στόχος			Εκτίμηση αριθμού αιτήσεων ανά έτος		
	Επικράτεια	Περιφέρεια Κρήτης	% Μεριδίο (Περιφέρειας/Επικράτεια)	Επικράτεια	Περιφέρεια Κρήτης	% Μεριδίο (Περιφέρειας/Επικράτεια)
Ομάδα 1	186.610	10.998	6%	33.060	1.876	6%
Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες	60.514	3.181	5%	18.396	967	5%
Νέοι επιχειρηματίες	126.096	7.818	6%	14.664	909	6%
Ομάδα 2	786.597	76.755	10%	95.902	9.818	10%
Υφιστάμενοι μεμονωμένοι επιχειρηματίες	304.214	34.451	11%	34.478	3.904	11%
Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις	375.263	31.748	8%	10.007	847	8%
Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις	107.120	10.556	10%	51.418	5.067	10%
Σύνολο	973.207	87.753	9%	128.962	11.694	9%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Με βάση το μέσο ύψος Μικροχρηματοδοτήσεων που χρησιμοποιήθηκε στη μελέτη του 2020 Microfinance in the European Union (Πίνακας 37, Ενότητα 6.2), υπολογίσαμε την τρέχουσα αξία ζήτησης ανά ομάδα-στόχο για την επικράτεια και την Περιφέρεια Κρήτης.

Πίνακας 51: Εκτίμηση τρέχουσας αξίας ζήτησης για Μικροχρηματοδοτήσεις ανά ομάδα-στόχο στην Ελλάδα και στην Περιφέρεια Κρήτης ανά ομάδα-στόχο

	Ζήτηση (σε χιλ. ευρώ)		% Μεριδίο (Περιφέρειας/ Επικράτειας)
	Επικράτεια	Περιφέρεια Κρήτης	
Ομάδα 1	176.396	10.408	6%
Πιθανοί νέοι επιχειρηματίες	56.060	2.947	5%
Νέοι επιχειρηματίες	120.335	7.461	6%
Ομάδα 2	454.118	44.793	10%
Υφιστάμενοι μεμονωμένοι επιχειρηματίες	99.388	11.255	11%
Υφιστάμενες πολύ μικρές επιχειρήσεις	101.780	8.611	8%
Οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις	252.950	24.927	10%
Σύνολο	630.513	55.200	9%

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

6.5 Υπολογισμός της Προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης

Η προσφορά χρηματοδοτήσεων από τα τραπεζικά ιδρύματα συνολικά στη χώρα, υπολογίστηκε στο κεφάλαιο 4. Με βάση αυτό τον υπολογισμό, η μέση ετήσια προσφορά ανέρχεται σε 962 Μικροχρηματοδοτήσεις συνολικού ποσού περίπου 13,7 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 52: Εκτίμηση Μέσης Ετήσιας Προσφοράς Μικροχρηματοδοτήσεων από Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα στην Επικράτεια

Αριθμός Μικροπιστώσεων	Ποσό Μικροπιστώσεων σε εκατ. ευρώ
962	13,7

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Με δεδομένο ότι το μερίδιο της Περιφέρειας Κρήτης στο ΑΕΠ της χώρας διαμορφώνεται στα επίπεδα του 5% ενώ το μερίδιό της στο συνολικό πληθυσμό της χώρας, ανέρχεται σε 6% και ότι το μερίδιο του αριθμού των επιχειρήσεων ανέρχεται σε 9,7% του συνολικού αριθμού της χώρας, η παρούσα μελέτη υιοθετεί την παραδοχή, ότι η προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης ανέρχεται στο 7% της συνολικής προσφοράς. Βάσει των ανωτέρω η προσφορά Μικροχρηματοδοτήσεων από τα Τραπεζικά Ιδρύματα για το 2022, εκτιμήθηκε ότι ανέρχεται σε περίπου 0,959 εκατ. Ευρώ.

Για τον υπολογισμό της συνολικής προσφοράς μικροχρηματοδοτήσεων, στην Περιφέρεια Κρήτης, προστίθεται στο ποσό των 959 χιλιάδων και η προσφορά μικροχρηματοδοτήσεων από τα μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, η οποία σε ετήσια βάση, εκτιμήθηκε σε μόλις μερικές χιλιάδες ευρώ. Κατά συνέπεια, η συνολική προσφορά εκτιμήθηκε ότι δεν ξεπερνάει το 1 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 53: Εκτίμηση Ετήσιας Προσφοράς Μικροπιστώσεων από Χρηματοπιστωτικά και Μη Χρηματοπιστωτικά Τραπεζικά Ιδρύματα στην Περιφέρεια Κρήτης

Αριθμός Μικροπιστώσεων	Ποσό Μικροπιστώσεων σε εκατ. ευρώ
67	1

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

6.6 Υπολογισμός του Χρηματοδοτικού Κενού Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης

6.6.1 Εκτίμηση του Χρηματοδοτικού Κενού Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης, Βάσει των Αποτελεσμάτων της Μελέτης Microfinance in the European Union.

Βάσει των αποτελεσμάτων της μελέτης του 2020 Microfinance in the European Union και της παραδοχής της συμμετοχής της Περιφέρειας Κρήτης στο 7% της συνολικής προσφοράς και ζήτησης της χώρας, το χρηματοδοτικό κενό υπολογίζεται ως ακολούθως:

Πίνακας 54: Υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού βάσει της Μεθοδολογίας της Μελέτης Microfinance in the European Union.

	2022	
	Περιφέρεια Κρήτης	Ελλάδα
Ζήτηση	44.492	635.598
Προσφορά	876	12.507
Χρηματοδοτικό κενό (σε χιλ. ευρώ)	43.616	623.091

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

Για να υπολογίσουμε το τρέχον χρηματοδοτικό κενό σε επίπεδο χώρας, χρησιμοποιούμε τις προβλέψεις της μελέτης βάσει του μετριοπαθούς σεναρίου, με ετήσιο ρυθμός ανάπτυξης 1,5% για τη ζήτηση και 1,0% για την προσφορά. Βάσει αυτών των παραδοχών, το τρέχων χρηματοδοτικό κενό στην Ελλάδα για το 2022 βάσει της μεθοδολογίας της μελέτης Microfinance in the European Union εκτιμήθηκε σε 623,1 εκατομμύρια ευρώ. Το τρέχων χρηματοδοτικό κενό στην Περιφέρεια Κρήτης εκτιμήθηκε σε 43,6 εκατομμύρια ευρώ, ήτοι το 7 % του συνολικού χρηματοδοτικού κενού στην Ελλάδα.

6.6.2 Υπολογισμός του Χρηματοδοτικού Κενού Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης, Βάσει της Μεθοδολογίας της Παρούσας Μελέτης

Ο υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού για το 2022 και για το 2027 στην Περιφέρεια Κρήτης, καθώς και οι προβλέψεις για το 2027, βάσει της μεθοδολογίας της παρούσας μελέτης παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 55: Υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού βάσει της Μεθοδολογίας της Παρούσας Μελέτης

Περιφέρεια Κρήτης	Μετριοπαθές σενάριο		Αισιόδοξο σενάριο
	2022	2027	2027
Ζήτηση	55.200	59.466	62.4542
Προσφορά	1.000	1.051	1.051
Χρηματοδοτικό κενό (σε χιλ. ευρώ)	54.200	58.415	61.403

Πηγή: (Επεξεργασία: FCNC)

7. Σκοπιμότητα και Προστιθέμενη Αξία Παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων

Οι αλληπάλληλες κρίσεις (οικονομική κρίση - πανδημία) είχαν ως αποτέλεσμα σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, τους αυτοαπασχολούμενους και τους αγρότες στην Ελλάδα. Επιπλέον είχαν σημαντική επίπτωση στην αγορά εργασίας και στην απασχόληση. Η μείωση της ζήτησης που παρατηρήθηκε στις δύο κρίσεις, οδήγησε τις επιχειρήσεις στη μείωση του λειτουργικού τους κόστους και στον περιορισμό των επενδύσεών τους.

Η ανάκαμψη από την οικονομική κρίση του 2008 που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια της προηγούμενης δεκαετίας σε ότι αφορά στον κύκλο εργασιών, την κερδοφορία, την εξαγωγική δραστηριότητα, διακόπηκε με την εμφάνιση της πανδημίας Covid-19. Οι δείκτες αυτοί βελτιώθηκαν εκ νέου το 2021 και κυρίως το 2022 πλησιάζοντας ή ξεπερνώντας τα προ πανδημίας επίπεδα.

Ωστόσο, η προστιθέμενη αξία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων είναι διαχρονικά χαμηλότερη από την υπόλοιπη Ευρώπη. Επίσης οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις συνεχίζουν να παρουσιάζουν χαμηλό εξαγωγικό προσανατολισμό, σε σχέση με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές. Το μεγαλύτερο μέρος της μικρής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα κατατάσσεται στην επιχειρηματικότητα ανάγκης και όχι ευκαιρίας και αφορά δραστηριότητες χαμηλής / μεσαίας τεχνολογίας και έντασης γνώσης. Όπως ήταν αναμενόμενο, τα χαρακτηριστικά αυτά της ελληνικής οικονομίας επηρεάστηκαν αρνητικά από την οικονομική κρίση του 2008 και την πανδημία.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, οι αγρότες, οι αυτοαπασχολούμενοι, οι άνεργοι και οι ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού δυσκολεύονται να βρουν βιώσιμη διέξοδο και προοπτική. Το χρηματοδοτικό - επενδυτικό κενό που παρατηρείται γενικά στην ελληνική οικονομία είναι ακόμα πιο έντονο σε αυτές τις επαγγελματικές ομάδες και είναι ακόμα εντονότερο σε σχέση με το αντίστοιχο κενό στις Ευρωπαϊκές Χώρες. Οι Μικροχρηματοδοτήσεις αποτελούν ένα εργαλείο κάλυψης αυτού του κενού για τις παραπάνω επαγγελματικές ομάδες.

Σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις Μικροχρηματοδοτήσεις⁵⁰, «..Προκειμένου να παρέχεται χρηματοδότηση για την κάλυψη της ζήτησης, πρέπει να αντιμετωπιστούν οι ατέλειες της αγοράς. Περαιτέρω δράση σε επίπεδο ΕΕ είναι ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση των αγορών Μικροχρηματοδότησης που στοχεύουν ιδιαίτερα τις ευάλωτες ομάδες. Η έκθεση αναγνωρίζει τη Μικροχρηματοδότηση ως σημαντικό μέσο για την επίτευξη των στόχων πολιτικής της ΕΕ όσον αφορά την κοινωνική ένταξη, την προώθηση της επιχειρηματικότητας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας...»

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4701/2020 (ΦΕΚ Α' 128/30.06.2020) «Πλαίσιο χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων, ρυθμίσεις χρηματοπιστωτικού τομέα και άλλες διατάξεις»:

«Η αυξανόμενη ζήτηση για νέες εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης, όπως αποτυπώνεται και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο δημιούργησε την ανάγκη ύπαρξης θεσμικού πλαισίου για την διευκόλυνση των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην πρόσβαση χρηματοδότησης καθώς και για την ενίσχυση κοινωνικών ομάδων για την αντιμετώπιση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού...».

Ο παρών νόμος έχει βασιστεί στον Ευρωπαϊκό Κώδικα Καλής Πρακτικής για την Παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων (ECOCG), παρέχει τη δυνατότητα άντλησης κεφαλαίου έως είκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) ευρώ, και απευθύνεται (α) στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, (β) στα φυσικά πρόσωπα για τη σύσταση πολύ μικρών επιχειρήσεων, (γ) στα φυσικά πρόσωπα που ασκούν ατομική επιχειρηματική δραστηριότητα, (δ) στους Φορείς ΚΑΛΟ, (ε) σε άτομα που θέλουν να εκπαιδευτούν ώστε να μπουν στο χώρο εργασίας καθώς και (στ) σε άτομα τα οποία ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, που αμφότεροι είναι αποκλεισμένοι από τη συνήθη τραπεζική χρηματοδότηση, ιδίως λόγω αδυναμίας παροχής των εξασφαλίσεων που απαιτεί η τραπεζική ενωσιακή νομοθεσία».

⁵⁰ Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027, May 2020.

Ο ανωτέρω Νόμος δίνει τη δυνατότητα για την ίδρυση Ταμείου και Φορέα χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων μέχρι 25.000 ευρώ, μεταξύ άλλων, από τις Περιφέρειες της χώρας. Στη συνέχεια, εξετάζεται η σκοπιμότητα και η προστιθέμενη αξία που έχει η χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων με πρωτοβουλία της Περιφέρειας Κρήτης.

Η σκοπιμότητα αυτή καταρχήν προκύπτει με βάση την ποσοτική προσέγγιση και τον προσδιορισμού του σχετικού χρηματοδοτικού κενού.

Ακολουθώντας, με βάση ποιοτική προσέγγιση, αναλύεται η προστιθέμενη αξία που έχει το εργαλείο Μικροχρηματοδοτήσεων για την κάλυψη του ανωτέρω κενού. Εξετάζεται δηλαδή η καταλληλότητα, η συμπληρωματικότητα, η συνέργεια και η πρόσθετη ωφέλεια που μπορεί να έχει το εργαλείο των Μικροχρηματοδοτήσεων έναντι εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης και ιδίως:

- Σε σχέση με χρηματοδοτικά εργαλεία επιχορηγήσεων εθνικά ή Περιφερειακά
- Σε σχέση με άλλα μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής όπως π.χ. Seed Capital
- Σε σχέση με όμοια δανειοδοτικά προγράμματα που χορηγούνται από τραπεζικά ιδρύματα ή από άλλους φορείς Μικροχρηματοδοτήσεων

Οι δημόσιοι επενδυτικοί πόροι εθνικοί ή ευρωπαϊκοί καλούνται να συμβάλλουν στην κάλυψη του επενδυτικού κενού που προκύπτει από τη λειτουργία της αγοράς και κυρίως του εμπορικού τραπεζικού τομέα σε ότι αφορά στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και άλλων επαγγελματικών ομάδων. Οι πόροι αυτοί είναι προφανώς πεπερασμένοι και καλούνται να καλύψουν ένα πλήθος επενδυτικών προτεραιοτήτων όπως οι δημόσιες υποδομές, επενδύσεις στο κοινωνικό κράτος, στο περιβάλλον κλπ. Επομένως τίθεται ζήτημα βέλτιστης αξιοποίησής τους σε σχέση με τη διαθεσιμότητά τους.

Η πρώτη διαφορά μεταξύ επιχορηγήσεων και δανειακών μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής που αξιοποιούν δημόσιους πόρους όπως οι Μικροχρηματοδοτήσεις, είναι ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των τελευταίων. Οι ωφελούμενοι καλούνται να αποπληρώσουν το δάνειό τους κι έτσι οι δημόσιοι πόροι επιστρέφουν στον κρατικό φορέα ο οποίος μπορεί να τους επανεπενδύσει για τον ίδιο σκοπό πολλαπλασιάζοντας τον αριθμό των δυνητικών δικαιούχων. Αντίθετα οι επιχορηγήσεις παρότι προσφέρουν σημαντική βοήθεια στον ωφελούμενο, περιορίζονται σε μία και μοναδική χρήση.

Ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των Μικροχρηματοδοτήσεων έχει επίσης μια δεύτερη θετική συνέπεια. Δίνει τη δυνατότητα στον φορέα σχεδιασμού, με κατάλληλο προγραμματισμό και το αντίστοιχο χρηματοδοτικό πλάνο να προσφέρει ένα χρηματοδοτικό προϊόν σταθερά για μεγάλο χρονικό διάστημα καθώς μπορεί να υπολογίζει τη ροή επιστροφών κεφαλαίων από τις πρώτες εκταμιεύσεις δανείων που έχει εγκρίνει μαζί με ενδεχόμενους νέους πόρους. Γεγονός που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις και άλλες επαγγελματικές ομάδες οι οποίες θα έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν και να αξιολογήσουν το προσφερόμενο προϊόν και το χρόνο να προετοιμάσουν το επενδυτικό ή άλλο σχέδιό τους ή θα έχουν τη δυνατότητα να βρουν ένα προϊόν τη στιγμή που προκύπτει η ανάγκη.

Αντίθετα, η πολυδιάσπαση, ο μη περιοδικός και ad-hoc χαρακτήρας των δράσεων επιχορηγήσεων, που οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι αναλώνουν γρήγορα τους πεπερασμένους πόρους που διαθέτουν, προκαλεί δυσκολίες στην πρόσβαση των πιο αδύναμων δικαιούχων σε αυτούς τους πόρους. Οι δικαιούχοι αυτοί δεν είναι εύκολο να πληροφορηθούν εκ των προτέρων το χρόνο ενεργοποίησης των προκλήσεων επιχορηγήσεων ούτε τα χαρακτηριστικά τους και δεν προλαβαίνουν να προσαρμοστούν στις σφικτές προθεσμίες που συνήθως τίθενται. Είναι πολύ συχνό άλλωστε το φαινόμενο να μην συμπίπτει χρονικά η ζήτηση με κάποιο προσφερόμενο προϊόν κι έτσι αξιολογικά επενδυτικά σχέδια ή σημαντικές ανάγκες να μη βρίσκουν χρηματοδότηση.

Ένα στοιχείο που προσδίδει προστιθέμενη αξία στο εργαλείο των Μικροχρηματοδοτήσεων είναι ο κατά κανόνα υψηλός βαθμός μόχλευσης των δημόσιων κεφαλαίων που μπορεί να επιτευχθεί. Με βάση τα στοιχεία του EIF για την αξιοποίηση του προγράμματος EaSI το οποίο, όπως έχει αναλυθεί ανωτέρω, αξιοποιεί ευρωπαϊκούς πόρους με τη μορφή χορήγησης εγγυήσεων σε τραπεζικά ιδρύματα για τη χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων, επιτυγχάνεται βαθμός μόχλευσης 1 προς 6 μεταξύ δημόσιων και τραπεζικών κεφαλαίων αντίστοιχα ή και υψηλότερος ακόμα και 1 προς 8.

Τα δημόσια κεφάλαια μπορούν να αξιοποιηθούν όχι μόνο μέσω εγγυήσεων αλλά και με τη μορφή επιδότησης επιτοκίου, την επιχορήγηση του mentoring και του coaching και άλλους τρόπους που επίσης

παρουσιάζουν υψηλό συντελεστή μόχλευσης σε συνδυασμό με τραπεζικά κεφάλαια. Σημαντική πηγή μόχλευσης μπορούν να αποτελέσουν ιδιωτικά κεφάλαια χρηματοδότησης από κοινωφελή ιδρύματα και άλλους μη κερδοσκοπικούς φορείς που στοχεύουν στην ενίσχυση του κοινωνικού αποτυπώματος της δραστηριότητάς τους. Επίσης μεγάλες επιχειρήσεις συχνά συμμετέχουν στη χρηματοδότηση εγχειρημάτων Μικροχρηματοδότησης ειδικά σε τοπικό επίπεδο στο πλαίσιο της κοινωνικής ευθύνης και της στρατηγικής ESG που έχουν εκπονήσει.

Επιπλέον, μια πολύ σημαντική παράμετρος που καθιστά κατάλληλη και ωφέλιμη την αξιοποίηση του εργαλείου των Μικροχρηματοδοτήσεων είναι αυτή της ευελιξίας σε σχέση με το είδος των επιλέξιμων δαπανών που χρηματοδοτούν. Σε αντίθεση με τις δράσεις επιχορηγήσεων που κατά κανόνα χρηματοδοτούν νέες επενδυτικές δαπάνες, οι Μικροχρηματοδοτήσεις είναι δυνατό να καλύψουν ανάγκες σε κεφάλαιο κίνησης (λειτουργικά έξοδα, τρέχουσες υποχρεώσεις, πρώτες ύλες κλπ) δυνατότητα που είναι ιδιαίτερα σημαντική για πλήθος πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών προκειμένου να συνεχίσουν τη λειτουργία τους ή να αντιμετωπίσουν έκτακτες συνθήκες.

Ακριβώς εξαιτίας της ευελιξίας τους, οι Μικροχρηματοδοτήσεις μπορούν να αξιοποιηθούν σε συνέργεια με δράσεις επιχορηγήσεων, είτε καλύπτοντας μέρος της ιδιωτικής συμμετοχής είτε ως μέσο που καλύπτει συμπληρωματικές ανάγκες χρηματοδότησης (υπό τον όρο ότι καλύπτονται τα προβλεπόμενα περιώρουσης στο θεσμικό πλαίσιο των Κρατικών Ενισχύσεων). Άλλωστε ο συνδυασμός επιχορηγήσεων με δανειακά προϊόντα χρησιμοποιείται συχνά στην Ευρώπη και στην Ελλάδα και θεωρείται καλή πρακτική.

Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα δυνατότητα που εισάγεται ως πρακτική τα τελευταία χρόνια σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι η μετατροπή επιστρεπτέας ενίσχυσης (πχ δανειακό προϊόν) σε μη επιστρεπτέα (επιχορήγηση) και το ανάποδο, υπό κατάλληλους όρους και προϋποθέσεις. Στην Ελλάδα, η δυνατότητα αυτή εφαρμόστηκε πρόσφατα στην στήριξη που δόθηκε στις επιχειρήσεις λόγω της πανδημίας και σε προγράμματα της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας που έχουν στόχο την ανάπτυξη της καινοτομίας από τις ΜμΕ. Η δυνατότητα αυτή συνδέεται με το ρίσκο που ενθαρρύνεται να λάβει ο ωφελούμενος και θα μπορούσε να εξεταστεί στην περίπτωση μικρών επιχορηγήσεων και Μικροχρηματοδοτήσεων.

Ένα ποιοτικό χαρακτηριστικό που προσδίδεται στα δανειακά προϊόντα είναι ότι δηλώνουν ξεκάθαρα προς τους ωφελούμενους το μήνυμα της αποδοτικότητας και της οικονομικής βιωσιμότητας που πρέπει να έχει η οικονομική δραστηριότητα ή το επενδυτικό πλάνο ακριβώς επειδή το δανειακό προϊόν πρέπει να επιστραφεί στο δανειοδοτικό φορέα. Στην περίπτωση των επιχορηγήσεων, υπάρχει κίνδυνος το μήνυμα αυτό να αγνοηθεί ή να υποτιμηθεί εξαιτίας του μη επιστρεπτέου χαρακτήρα τους. Αυτή η παράμετρος, σε συνδυασμό με την υποχρεωτικότητα που δίνει ο Νόμος 4701/2020 στις υπηρεσίες mentoring και coaching προς τους δανειολήπτες είναι σημαντική και προσδίδει προστιθέμενη αξία στο επίπεδο της γενικότερης επιχειρηματικής και επαγγελματικής κουλτούρας που μπορεί να προσδώσει το εργαλείο των Μικροχρηματοδοτήσεων.

Επιπλέον, οι Μικροχρηματοδοτήσεις είναι δυνατόν να προσφέρουν συνέργειες σε ειδικά μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής όπως κεφάλαια σποράς ή επιχειρηματικών συμμετοχών (π.χ. Seed Capital) προκειμένου να χρηματοδοτηθεί η ίδρυση νεοφυών επιχειρήσεων υψηλής έντασης γνώσης και καινοτομίας. Σε αυτή την περίπτωση οι Μικροχρηματοδοτήσεις έχουν δευτερεύοντα - συμπληρωματικό ρόλο και χορηγούνται μόνο υπό την προϋπόθεση ότι οι επιχειρήσεις που θα χρηματοδοτηθούν έχουν αξιολογηθεί από τους ειδικούς μηχανισμούς που απαιτούνται σε αυτά τα εργαλεία. Ωστόσο η δυνατότητα αυτή μπορεί να παρέχει λύσεις σε αρκετές περιπτώσεις.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, προϊόντα Μικροχρηματοδοτήσεων παρέχονται από τις περισσότερες εμπορικές συστημικές και συνεταιριστικές τράπεζες. Τα προϊόντα αυτά χρησιμοποιούν τραπεζικά κεφάλαια αλλά και εγγυήσεις που παρέχονται από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα EaSI προκειμένου να μειωθεί το ρίσκο των εμπορικών τραπεζών.

Η κυριότερη ομοιότητα των δανείων αυτών σε σχέση με το θεσμικό πλαίσιο Μικροχρηματοδοτήσεων που ορίζεται από τον Ν.4701/2020, σε ότι αφορά τους ωφελούμενους, είναι ότι δεν ζητούνται από αυτούς εμπράγματα εξασφαλίσεις. Η θετική αυτή πρόβλεψη αυξάνει την περίμετρο των επιλέξιμων δανειοληπτών.

Ταυτόχρονα εντοπίζονται κάποιες διαφορές μεταξύ των δύο αυτών δρόμων που καθιστούν το πλαίσιο του Ν.4701/2020 περισσότερο φιλικό και προσβάσιμο σε αυτοαπασχολούμενους, ευάλωτες ομάδες και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Η κυριότερη διαφορά έχει να κάνει με το γεγονός ότι τα τραπεζικά ιδρύματα οφείλουν να ακολουθούν αυστηρά τα τραπεζικά κριτήρια που ορίζονται από τους Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς ενώ στα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων παρέχεται μεγαλύτερη ευελιξία σε σχέση με τα κριτήρια που θα χρησιμοποιήσουν για την αξιολόγηση του δανειολήπτη και τη χορήγηση του δανείου. Προφανώς η ευελιξία αυτή δεν είναι απεριόριστη, απαιτεί μηχανισμούς διαχείρισης ρίσκου που οφείλουν να διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα του ιδρύματος.

Μια δεύτερη διαφορά αφορά στη στόχευση. Οι Μικροχρηματοδοτήσεις αποτελούν ένα πολύ μικρό μέρος της δραστηριότητας των εμπορικών τραπεζών οι οποίες προφανώς έχουν ως αποκλειστικό ή κύριο στόχο την κερδοφορία τους και επομένως η εστίασή τους προσανατολίζεται ανάλογα. Αντίθετα τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων του Ν.4701/2020 έχουν ως αποκλειστική δραστηριότητα την παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων και δύνανται να συμπεριλάβουν την κοινωνική στόχευση στους σκοπούς τους. Ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας και η συγκεκριμένη εστίαση τέτοιων ιδρυμάτων (υπό την εποπτεία και την καθοδήγηση ενός δημόσιου φορέα όπως η Περιφέρεια Κρήτης) μπορεί να προσδώσει μεγαλύτερη ωφέλεια αυξάνοντας το εύρος των δυνητικών δικαιούχων, εξειδικεύοντας τα προϊόντα στις ειδικές ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων με ευέλικτους και ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης.

Προστιθέμενη αξία είναι δυνατόν να προκύψει και από το γεγονός ότι ένα πρόγραμμα Μικροχρηματοδοτήσεων σε επίπεδο Περιφέρειας εστιάζει καλύτερα στις τοπικές Περιφερειακές ανάγκες και ιδιαιτερότητες σε σχέση με ένα πρόγραμμα που απευθύνεται στο σύνολο της επικράτειας. Οι πολιτικές για την οικονομική ανάπτυξη, το κοινωνικό κεφάλαιο και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα είναι πιο αποτελεσματικές όταν αναγνωρίζουν τις διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές πραγματικότητες κάθε τόπου. Άλλωστε η Περιφερειακή - τοποκεντρική προσέγγιση του σχεδιασμού των χρηματοδοτικών εργαλείων αποτελεί κεντρική προτεραιότητα για την Ε.Ε. όπως προκύπτει από τα στρατηγικά κείμενα της Πολιτικής Συνοχής για την περίοδο 2021-2027, την έμφαση στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) του ΕΣΠΑ και από ειδικές στρατηγικές κατευθύνσεις όπως η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS) και οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις.

Με βάση τη μελέτη που ανατέθηκε στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) από το Υπ. Οικονομίας σε συνεργασία με τη Γενική Διεύθυνση Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο “Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας μετά το 2020”, η οποία εξετάζει τον ρόλο των Περιφερειών στην ανάπτυξη της χώρας, διατυπώνονται συστάσεις σε τέσσερα επίπεδα για:

- Ενίσχυση Περιφερειακών πολιτικών.
- Ώθηση της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας και της δημιουργίας τοπικών θέσεων εργασίας σε όλες τις Περιφέρειες.
- Προώθηση της ποιοτικής απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης σε όλες τις Περιφέρειες.
- Ενίσχυση της διασύνδεσης και της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλες τις Περιφέρειες.

Η δυνατότητα ίδρυσης ταμείου χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων σε Περιφερειακό επίπεδο συνάδει πλήρως με τις ανωτέρω συστάσεις.

Συμπερασματικά, με βάση την ανωτέρω ανάλυση, τεκμηριώνεται η σκοπιμότητα, η ωφέλεια και η προστιθέμενη αξία που μπορεί να προσφέρει η ίδρυση ενός ταμείου Μικροχρηματοδοτήσεων από την Περιφέρεια Κρήτης. Ένα τέτοιο εργαλείο είναι κατάλληλο για τη στήριξη πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, ελεύθερων επαγγελματιών και άλλων ειδικών ή ευάλωτων ομάδων που δεν έχουν πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα και παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες συνέργειας και συμπληρωματικότητας με άλλα χρηματοδοτικά μέσα όπως οι επιχορηγήσεις.

8. Νομοθετικό Πλαίσιο Χορηγήσεων Μικροχρηματοδοτήσεων - Πόροι Χρηματοδότησης του Ταμείου /Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

8.1 Νομοθετικό Πλαίσιο Χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων

Η χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων σύμφωνα με το υφιστάμενο νομοθετικό καθεστώς είναι δυνατή, είτε μέσω Τραπεζικών Ιδρυμάτων είτε Εξειδικευμένων Ιδρυμάτων Μικροχρηματοδοτήσεων. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το θεσμό χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων.

8.1.1 Νομοθετικό Πλαίσιο Χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων από Τραπεζικά Ιδρύματα

Βάσει του Νόμου 3601/2007⁵¹ σχετικά με την ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, οι τράπεζες χορηγούν Μικροχρηματοδοτήσεις και συμβουλευτικές υπηρεσίες σε επιχειρήσεις, είτε μόνες τους είτε συνεργαζόμενες με οργανισμούς παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων (π.χ. AFI, MicroSTARS).

8.2.2 Νομοθετικό Πλαίσιο Χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων από Ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων

Το Νομοθετικό Πλαίσιο που διέπει την κατ' επάγγελμα χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα καθορίζεται σύμφωνα με το Νόμο 4701/2020. Οι βασικές προβλέψεις του πλαισίου χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων από τα Ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων είναι οι ακόλουθες:

Άδεια Λειτουργίας

Τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων ιδρύονται και λειτουργούν με τη μορφή κεφαλαιουχικής ή αστικής εταιρείας αποκλειστικού σκοπού, έπειτα από άδεια λειτουργίας η οποία χορηγείται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Μετά από τη λήψη της άδειας, η εταιρεία καταχωρείται στην υπηρεσία Γενικού Εμπορικού Μητρώου της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

Όμοια άδεια λειτουργίας απαιτείται και για τη μετατροπή υφιστάμενης εταιρείας σε εταιρεία αποκλειστικού σκοπού παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων, καθώς και για την εγκατάσταση και λειτουργία στην Ελλάδα αλλοδαπών εταιρειών με τον ίδιο σκοπό.

Επισημαίνεται, ότι σύμφωνα με την απόφαση 178/2.10.2020 της Τράπεζας της Ελλάδος σχετικά με τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας ιδρυμάτων Μικροχρηματοδοτήσεων, προβλέπεται ότι ένα ή περισσότερα πρόσωπα υπαγόμενα στο Δημόσιο Τομέα δε μπορούν να κατέχουν ποσοστό μεγαλύτερο από το 60% του Μετοχικού Κεφαλαίου ιδρύματος.

Χορήγηση και Διατήρηση της Άδειας Λειτουργίας

Οντότητες, οι οποίες σκοπεύουν να χορηγούν Μικροχρηματοδοτήσεις, υποχρεούνται να λάβουν άδεια λειτουργίας ως ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων πριν αρχίσουν τη χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων. Η άδεια λειτουργίας χορηγείται μόνο σε νομικά πρόσωπα τα οποία λειτουργούν με τη μορφή

⁵¹ Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2006/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων

κεφαλαιουχικής ή αστικής εταιρείας αποκλειστικού σκοπού και είναι εγκατεστημένα εντός της Ελληνικής Επικράτειας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος χορηγεί άδεια λειτουργίας εφόσον διαπιστώσει ότι:

- α) Το ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων μπορεί να συμμορφωθεί πλήρως με τις διατάξεις του Ν.4701/2020,
- β) Οι πληροφορίες και τα δικαιολογητικά που συνοδεύουν την αίτηση πληρούν όλες τις απαιτήσεις που προβλέπονται στο νόμο και
- γ) καταλήγει σε θετική αξιολόγηση.

Μέσα σε τρεις (3) μήνες από την παραλαβή όλων των στοιχείων που απαιτούνται για τη λήψη απόφασης ή Τράπεζα της Ελλάδος ενημερώνει τον αιτούντα αν η αίτησή του έγινε δεκτή ή απορρίφθηκε. Η Τράπεζα της Ελλάδος απορρίπτει αιτιολογημένα την αίτηση, αν ο αιτών δεν πληροί τα κριτήρια του παρόντος.

Η Τράπεζα της Ελλάδος ενημερώνει τον αιτούντα δέκα (10) το αργότερο μέρες πριν από τη λήξη της προθεσμίας των τριών (3) μηνών για τις ελλείψεις του φακέλου της αίτησής του.

Αρχικό Κεφάλαιο

Για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας απαιτείται η κάλυψη αρχικού κεφαλαίου ίσου τουλάχιστον με το ποσό των διακοσίων πενήντα χιλιάδων (250.000) ευρώ.

Το αρχικό κεφάλαιο καλύπτεται εξ ολοκλήρου με μετρητά κατά τη στιγμή της σύστασης και κατατίθεται σε λογαριασμό πιστωτικού ιδρύματος, όπως αυτό ορίζεται στο στοιχείο 1 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού(ΕΕ) 575/2013, που έχει νόμιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα

Το Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων υποχρεούται να διατηρεί ίδια κεφάλαια τουλάχιστον ίσα με το αρχικό κεφάλαιο.

Απαγόρευση Χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων

Απαγορεύεται η κατ' επάγγελμα χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων από φυσικό ή νομικό πρόσωπο που δεν είναι αδειοδοτημένο ως ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων.

Δικαιούχοι Μικροχρηματοδοτήσεων

Δικαιούχοι των προϊόντων των Μικροχρηματοδοτήσεων, είναι οι πολύ μικρές οντότητες του ν. 4308/2014 με προσωπικό έως 10 άτομα, φυσικά πρόσωπα για τη σύσταση πολύ μικρών οντοτήτων , φυσικά πρόσωπα που ασκούν ατομική επιχειρηματική δραστηριότητα και Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4430/2016. Επιπλέον, φυσικά πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες με τουλάχιστον δεκαετή φορολογική κατοικία στην Ελλάδα, δικαιούχοι προγραμμάτων εφαρμογής δημόσιας πολιτικής, καθώς και φυσικά πρόσωπα για κάλυψη δαπανών που σχετίζονται, άμεσα ή έμμεσα, με την εκπαίδευση ή μετεκπαίδευσή τους ή σχέση μαθητείας.

Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Ανάπτυξης και Επενδύσεων μπορεί να καθορίζονται νέες κατηγορίες δικαιούχων των Μικροχρηματοδοτήσεων.

Προϊόντα Μικροχρηματοδοτήσεων

Τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων μπορούν να χορηγούν, ενδεικτικά, Μικροχρηματοδοτήσεις ως εξής:

- α) όλες τις μορφές πιστώσεων μέχρι είκοσι πέντε χιλιάδες (25.000) ευρώ, είτε για την κάλυψη επενδυτικών αναγκών, είτε ως κεφάλαιο κίνησης,

β) προϊόντα χρηματοδοτικής μίσθωσης μέχρι είκοσι πέντε χιλιάδες (25.000) ευρώ για την απόκτηση εξοπλισμού,

γ) αυτοτελείς εγγυήσεις μέχρι είκοσι πέντε χιλιάδες(25.000) ευρώ, οι οποίες δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν για τη λήψη δανείων από άλλα χρηματοδοτικά ιδρύματα,

δ) μορφές πιστώσεων που αποβλέπουν στην ενίσχυση δημόσιων πολιτικών ή την κοινωνική και οικονομική ένταξη ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, μέχρι είκοσι πέντε χιλιάδες (25.000) ευρώ, και οι οποίες αφορούν, ιδίως, στην αντιμετώπιση της ανεργίας ή της αναστολής ή μείωσης του χρόνου εργασίας για λόγους που δεν οφείλονται σε οικεία βούληση.

Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών μπορεί να αναπροσαρμόζονται τα όρια των Μικροχρηματοδοτήσεων.

Όροι Χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων

Για τη Μικροχρηματοδότηση δεν παρέχεται εμπράγματα ασφάλεια.

Ένας δικαιούχος μπορεί να λαμβάνει από ένα ή περισσότερα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων νέα Μικροχρηματοδότηση σε ποσό που προστίθεται στο υπόλοιπο, υπό την προϋπόθεση ότι το συνολικό ποσό της αρχικής και της νέας Μικροχρηματοδότησης, ανεξαρτήτως ιδρύματος χορήγησης, δεν υπερβαίνει τις είκοσι πέντε χιλιάδες (25.000) ευρώ για κάθε δικαιούχο.

Το Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων μπορεί να απαιτεί εγγύηση πριν από τη χορήγηση Μικροχρηματοδότησης.

Η διάρκεια αποπληρωμής της χορηγηθείσας Μικροχρηματοδότησης δεν μπορεί να είναι μικρότερη από δώδεκα (12) μήνες, και δεν μπορεί να υπερβαίνει τα δέκα(10) έτη.

Ο δικαιούχος έχει δικαίωμα να εκπληρώσει, πλήρως ή εν μέρει, τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση Μικροχρηματοδότησης πριν από τη λήξη της, με αντίστοιχη μείωση του συνολικού κόστους της.

Η μείωση συνίσταται στους τόκους και τις επιβαρύνσεις για το εναπομένον χρονικό διάστημα μέχρι τη λήξη της σύμβασης. Αν η άσκηση του δικαιώματος πρόωρης εξόφλησης εκ μέρους του δικαιούχου λαμβάνει χώρα εντός χρονικού διαστήματος για το οποίο έχει συμφωνηθεί σταθερό επιτόκιο, το ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων δικαιούται εύλογη και αντικειμενικά αιτιολογημένη αποζημίωση για ενδεχόμενα έξοδα που έχουν άμεση σχέση με την πρόωρη εξόφληση.

Πριν από τη χορήγηση των Μικροχρηματοδοτήσεων, τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων ελέγχουν, αν τηρείται ο σκοπός της, καθώς και οι όροι του Ν. 4701 και ζητούν τα σχετικά αποδεικτικά έγγραφα από το δικαιούχο. Εφόσον κριθεί αναγκαίο και προκειμένου να διαφυλαχθεί η τήρηση του ορίου Μικροχρηματοδοτήσεων, ο δικαιούχος υπογράφει σχετική υπεύθυνη δήλωση με την οποία παράλληλα συναινεί στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ιδρυμάτων Μικροχρηματοδοτήσεων και παρόχων υπηρεσιών πληρωμών του ν. 4537/2018 (Α' 84), οι οποίες αφορούν αποκλειστικά τη χορήγηση σε αυτόν Μικροχρηματοδότησης, εφόσον κριθεί αναγκαίο για την επιβεβαίωση της τήρησης του ορίου των 25000 ευρώ.

Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών μπορεί να ορίζεται ανώτατο όριο επιτοκίου Μικροχρηματοδότησης.

Παρεχόμενες Συμβουλευτικές Υπηρεσίες στους Λήπτες Μικροχρηματοδοτήσεων

Εκτός από την παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων, τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων οφείλουν να παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες επιχειρηματικής εκπαίδευσης και καθοδήγησης στους δικαιούχους Μικροχρηματοδοτήσεων.

Στις συμβουλευτικές υπηρεσίες περιλαμβάνονται ενδεικτικά οι εξής:

α) Επιχειρηματική εκπαίδευση σε τεχνικές διαχείρισης των πολύ μικρών οντοτήτων και ειδικότερα, όσον αφορά τη λογιστική διαχείριση, τη δημοσιονομική διαχείριση και τη διαχείριση προσωπικού,

β) Στήριξη για την επίλυση νομικών, φορολογικών και διοικητικών προβλημάτων και ενημέρωση για τις σχετικές υπηρεσίες που διατίθενται στην αγορά,

γ) Καθοδήγηση για ένταξη στην αγορά εργασίας,

δ) Υποστήριξη για τον εντοπισμό και τη διάγνωση της πιθανής κρισιμότητας της υλοποίησης του χρηματοδοτούμενου έργου ή του επιχειρηματικού σχεδίου του δικαιούχου.

Τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων μπορεί να αναθέτουν τις συμβουλευτικές υπηρεσίες σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα που ειδικεύονται στην παροχή τέτοιων δραστηριοτήτων, με σύμβαση εξωτερικής ανάθεσης που συνάπτεται γραπτώς από τα μέρη, στην οποία καθορίζονται περαιτέρω οι ειδικότερες υποχρεώσεις ενημέρωσης και αναφοράς προς το ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων για τα αποτελέσματα των παρεχόμενων συμβουλευτικών υπηρεσιών στους δικαιούχους. Το ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων έχει πλήρη ευθύνη για τις πράξεις και κάθε δραστηριότητα των προσώπων στα οποία έχει γίνει εξωτερική ανάθεση.

Συμμετοχή στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων

Τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων επιτρέπεται να συμμετέχουν σε προγράμματα χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων με συνεπένδυση από το εθνικό ή το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, καθώς και να λαμβάνουν εγγυήσεις από το Ελληνικό Δημόσιο, τηρουμένων των κανόνων του ενωσιακού δικαίου για τις κρατικές ενισχύσεις. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Ανάπτυξης και Επενδύσεων ορίζονται οι δυνητικοί δικαιούχοι, τα είδη και ο σκοπός των παρεχόμενων Μικροχρηματοδοτήσεων, οι ειδικότεροι όροι υλοποίησης του προγράμματος, η διαδικασία ανάκτησης αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών, καθώς και κάθε ειδικότερο ζήτημα για την εφαρμογή του παρόντος.

Τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων συμμετέχουν στα προγράμματα του παρόντος μόνο αν έχουν λάβει πιστοποίηση από τη Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη συμμόρφωσή τους με τον Ευρωπαϊκό κώδικα καλής πρακτικής για τη χορήγηση Μικροπιστώσεων.

Σε προγράμματα χορήγησης Μικροχρηματοδοτήσεων επιτρέπεται να μετέχει και η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα.

8.2 Προσδιορισμός των Ομάδων Στόχου του Ταμείου /Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

Στο Γράφημα 15 απεικονίζεται το πλήθος των μη τραπεζικών χρηματοδοτικών οργανισμών (MFI)⁵² που στοχεύουν κάθε πληθυσμιακή ομάδα-στόχο και το μερίδιο κάθε επιμέρους ομάδας στόχου στο σύνολο των ληπτών Μικροχρηματοδοτήσεων, σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνα του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μικροχρηματοδοτήσεων για την περίοδο 2018-19⁵³.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι γυναίκες αποτελούν τη συχνότερα στοχευόμενη πληθυσμιακή ομάδα με το 81% των MFI να επιδιώκουν συγκεκριμένα να καλύψουν τις ανάγκες τους (92 MFI) και την πρώτη ομάδα στόχου, αντιπροσωπεύοντας για αυτά τα MFI το 41% της πελατειακής τους βάσης. Τα νοικοκυριά που ζουν σε αγροτικές περιοχές αποτελούν επίσης σημαντική πληθυσμιακή ομάδα-στόχο, με το 72% των MFI να επιδιώκουν συγκεκριμένα να καλύψουν τις ανάγκες τους (82 MFI). Τα αγροτικά νοικοκυριά αποτελούν για αυτά τα MFI επίσης το 41% της πελατειακής τους βάσης. Τέλος οι

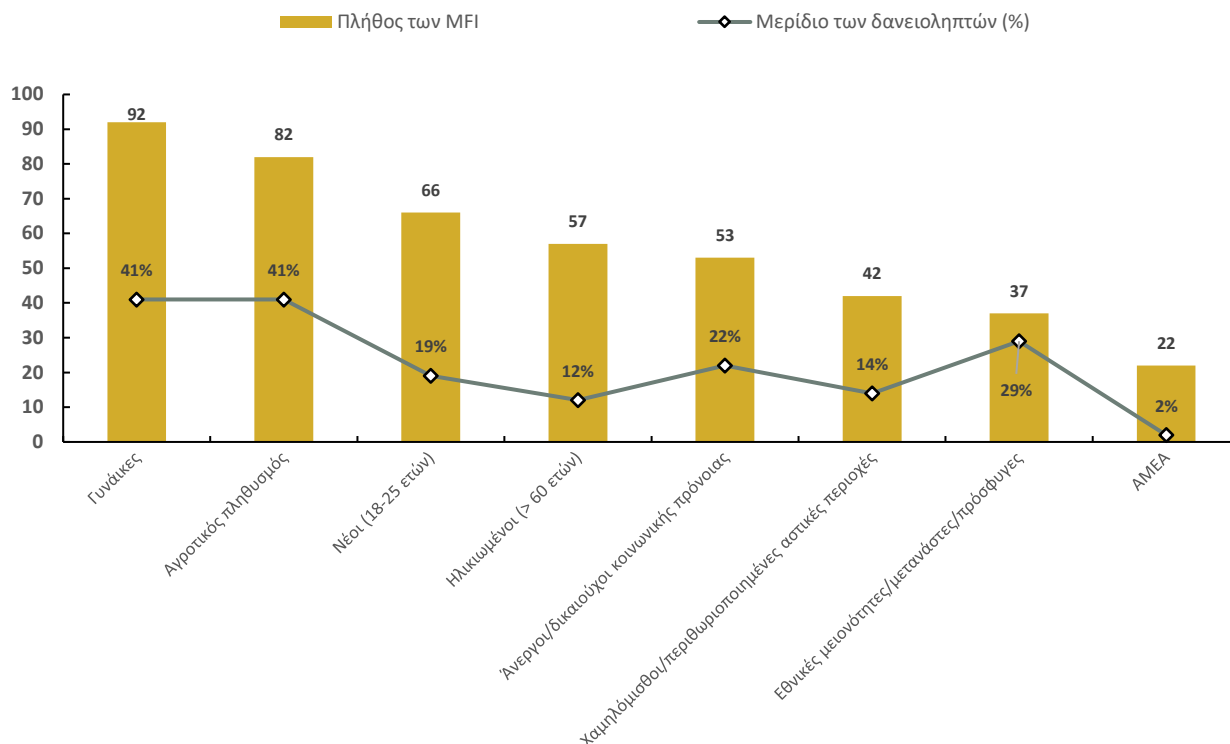
⁵² Η έρευνα κάλυψε 143 Ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων από τα οποία, προέκυψαν δεδομένα για τα 114 , ανά κύρια ομάδα-στόχο.

⁵³ Pytkowska, J. (2020), *Microfinance in Europe: Survey Report 2020 edition. Παρεμφερή δεδομένα, αλλά λιγότερο ακριβή, παρουσιάζει η έκθεση ΟΟΣΑ: ΟΟΣΑ (2021), The Missing Entrepreneurs 2021 : Policies for Inclusive Entrepreneurship and Self-Employment.*

νέοι 18-25 ετών, οι ηλικιωμένοι πάνω από 60 ετών, οι άνεργοι, οι χαμηλόμισθοι, οι μετανάστες και οι ΑΜΕΑ αποτελούν τις υπόλοιπες πληθυσμιακές κατηγορίες που στοχεύουν τα ΜFI, σύμφωνα με την έρευνα.

Γράφημα 15: Κατανομή των Μικροχρηματοδοτήσεων στην Ευρώπη με βάση τις κύριες ομάδες εξυπηρετούμενων.

Πηγή: (Pytkowska, J. (2020),) *Microfinance in Europe: Survey Report 2020 edition*.
(Επεξεργασία: FCNC)

Βάσει των ανωτέρω στοιχείων και λαμβανομένου υπόψη και του δυνητικού πληθυσμού για ζήτηση Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης που προέκυψε στο σχετικό κεφάλαιο της μελέτης, προτείνεται το Ταμείο/Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων να στοχεύσει στις ακόλουθες πληθυσμιακές ομάδες :

- Πολύ μικρές επιχειρήσεις με προσωπικό έως 10 άτομα
- Αυτοαπασχολούμενοι
- Γυναίκες
- Αγροτικά νοικοκυριά
- Νέοι έως 25 ετών
- Ηλικιωμένοι πάνω από 60 ετών
- Άνεργοι
- Μετανάστες
- ΑΜΕΑ
- Κ.ΑΛ.Ο

8.3 Χρηματοδοτικά Προϊόντα Ταμείου / Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

8.3.1 Χρηματοδοτικά Προϊόντα που θα Παρέχει το Ταμείο Μικροχρηματοδοτήσεων /Ιδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων

Με βάση τα χρηματοδοτικά προϊόντα που επιτρέπεται να παρέχουν είτε οι τράπεζες είτε τα Ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων και τους δικαιούχους των Μικροχρηματοδοτήσεων, βάσει του Νόμου 4701/2020, το Ταμείο ή το Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων της Περιφέρειας Κρήτης προτείνεται να παρέχει τα ακόλουθα προϊόντα :

Μικροχρηματοδοτήσεις σε πολύ μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν έως 10 άτομα προσωπικό, σε φυσικά πρόσωπα που σχεδιάζουν τη σύσταση πολύ μικρών επιχειρήσεων και σε φυσικά πρόσωπα που ασκούν ατομική επιχειρηματική δράση (ελεύθεροι επαγγελματίες).

Χρηματοδοτικό Προϊόν	Μέγιστο Ποσό	Μέσο Ποσό
Πιστώσεις για κάλυψη επενδυτικών δαπανών	έως 25.000 €	10.000 €
Πιστώσεις για κεφάλαιο κίνησης	έως 25.000	5.000

Μικροχρηματοδοτήσεις σε φυσικά πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες:

Χρηματοδοτικό Προϊόν	Μέγιστο Ποσό	Μέσο Ποσό
Πιστώσεις για κάλυψη επενδυτικών δαπανών	έως 25.000 €	5.000 €
Πιστώσεις για κεφάλαιο κίνησης	έως 25.000	3.000

8.3.2 Συμβουλευτικές Υπηρεσίες Ταμείου/ Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

Με βάση τις προβλεπόμενες ενδεικτικές υπηρεσίες που οφείλουν να παρέχουν τα ιδρύματα Μικροχρηματοδοτήσεων στους δικαιούχους των Μικροχρηματοδοτήσεων, βάσει Ν.4701/2020, το Ταμείο ή το Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων της Περιφέρειας Κρήτης προτείνεται να παρέχει τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- ✓ Υπηρεσίες επιμόρφωσης σε θέματα, όπως ενδεικτικά:
 - Επιχειρηματικού Σχεδιασμού / Business Planning
 - Σχεδιασμού προγράμματος Marketing
 - Οικονομική Διαχείριση πολύ μικρών επιχειρήσεων
 - Λογιστική Διαχείριση πολύ μικρών επιχειρήσεων
 - Αξιοποίησης των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης
 - Ανεύρεσης και Εξυπηρέτησης Πελατών
 - Αναζήτησης, Επίλογής και Εκπαίδευσης Προσωπικού
 - Εξεύρεση Πηγών Χρηματοδότησης
- ✓ Υπηρεσίες υποστήριξης σε θέματα, όπως ενδεικτικά επίλυση νομικών , φορολογικών και διοικητικών προβλημάτων
- ✓ Καθοδήγηση για την ένταξη στην αγορά εργασίας

8.4 Συμβατότητα Ενισχύσεων με τους Κανόνες της Ε.Ε. περί Κρατικών Ενισχύσεων

Με τις διατάξεις του άρθρου 107 παρ.1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ε.Ε. (εφεξής Συνθήκη) εισάγεται η απαγόρευση χορήγησης κρατικών ενισχύσεων, δηλαδή η «αρχή του ασυμβίβαστου», σύμφωνα με την οποία: «Ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν οι Συνθήκες ορίζουν άλλως».

Η απαγόρευση χορήγησης κρατικών ενισχύσεων δεν είναι απόλυτη καθώς υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες η χορήγηση κρατικών ενισχύσεων δύναται να θεωρηθεί πως συμβιβάζεται με την εσωτερική αγορά και είναι συμβατές με τη Συνθήκη, όπως:

- Οι ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους δικαιούχους και οι ενισχύσεις για επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα,
- Οι ενισχύσεις που είναι αυτές που προορίζονται για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή ανεργία,
- Οι ενισχύσεις για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους,
- Οι ενισχύσεις για την προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών,
- Οι ενισχύσεις για την προώθηση του πολιτισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και άλλες κατηγορίες ενισχύσεων που καθορίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Συνεπώς, και σύμφωνα με το άρθρο 107 της Συνθήκης, για να έχουμε κρατική ενίσχυση, βασική προϋπόθεση είναι το μέτρο ενίσχυσης να αφορά επιχειρήσεις, δηλαδή ο αποδέκτης της ενίσχυσης να εμπίπτει στην έννοια της «επιχείρησης». Δηλαδή να είναι οποιαδήποτε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα (καθοριστικό κριτήριο) ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που τη διέπει και τον τρόπο χρηματοδότησής της ή από το εάν ο χαρακτήρας της είναι ή όχι κερδοσκοπικός.

Τα τέσσερα βασικά κριτήρια που συνθέτουν την έννοια της ενίσχυσης και τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά το σχεδιασμό του χρηματοδοτικού εργαλείου είναι:

- Η χορήγηση οικονομικού πλεονεκτήματος,
- Η επιλεκτική - προνομιακή μεταχείριση ορισμένων επιχειρήσεων ή οικονομικών κλάδων,
- Η χρηματοδότηση του πλεονεκτήματος με κρατικούς πόρους και
- Η πιθανή νόθευση του ανταγωνισμού και η στρέβλωση του ενδοενοσιακού εμπορίου.

Στην πράξη οι κρατικές ενισχύσεις μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, όπως επιχορηγήσεις, πάσης φύσεως επιδοτήσεις, εγγυήσεις δανείων, φορολογικές απαλλαγές/εκπτώσεις, ρυθμίσεις/διαγραφές χρεών, εκπτώσεις/μειώσεις ασφαλιστικών εισφορών.

Από τη στιγμή που οι τελικοί αποδέκτες της «ενίσχυσης» θα προβούν στην άσκηση οικονομικής δραστηριότητας (ανάπτυξη επιχειρηματικότητας) θα πρέπει να εξετάζεται η πιθανή ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης βάσει του θεσμικού πλαισίου περί κρατικών ενισχύσεων (Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1407/2013 σχετικά με τις ενισχύσεις de minimis).

Ο κανονισμός de minimis αναφέρει πως το ποσό ενίσχυσης για κάθε ΜΜΕ δεν υπερβαίνει το ανώτατο ποσό των € 200.000 ανά δικαιούχο και ανά τριετία. Η συμμόρφωση στον κανόνα αυτό λαμβάνει υπόψη όλες τις μορφές χρηματοδοτήσεων που είναι δυνατό να προέλθουν μέσα από κοινοτικούς πόρους. Πέραν αυτού, οι ενισχύσεις οφείλουν να συμμορφώνονται με τα όρια που έχουν τεθεί στο χάρτη Περιφερειακών

ενισχύσεων, λαμβανομένου υπόψη του ακαθαρίστου ισοδύναμου επιχορήγησης (ΑΙΕ⁵⁴). Επιπρόσθετα και ανεξαρτήτου μορφής, τα χρηματοδοτικά εργαλεία απαιτείται να είναι σύμφωνα με όσα προβλέπονται στους κανονισμούς της ΕΕ και ειδικότερα :

- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1304/2013 για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 του Συμβουλίου,
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 651/2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης,
- Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 964/2014 για τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 όσον αφορά τους πάγιους όρους και τις προϋποθέσεις για τα μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής,
- Ανακοίνωση της Επιτροπής, Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προώθηση των επενδύσεων χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου (2014/C 19/04),
- European Commission, European Structural and Investment Funds, Guidance for Member States on Article 37(4) CPR - Support to enterprises /working capital.

8.5 Δυνατότητα άντλησης Ευρωπαϊκών και Λοιπών Πόρων για τη Στήριξη της Ίδρυσης και Λειτουργίας Ταμείου ή Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

Το Ταμείο Μικροχρηματοδοτήσεων ή το Ίδρυμα Μικροχρηματοδοτήσεων της Περιφέρειας Κρήτης θα χρειαστεί πόρους για τη σύσταση, την ανάπτυξη της ικανότητας παροχής πιστώσεων και κυρίως για τη λειτουργία του.

Οι πηγές των αναγκαίων κεφαλαίων μπορούν να εξευρεθούν αρχικά από πόρους του ΠΕΠ Κρήτης (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ) αλλά και γενικότερα από πόρους του ΕΣΠΑ 2021-2027 και του Ταμείου Ανάκαμψης.

Σε περίπτωση που επιλεγεί η σύσταση Ταμείου Μικροχρηματοδοτήσεων, στις πηγές προστίθενται και τα κεφάλαια ιδιώτη μετόχου καθώς και τα κεφαλαία δυνατικών χορηγών.

Οι πηγές των αναγκαίων κεφαλαίων για την ανάπτυξη της οργανωτικής και διοικητικής ικανότητας παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων μπορεί να εξευρεθούν από σχετικά χρηματοδοτικά εργαλεία όπως το EASI Capacity Building Investments Window.

Τα αναγκαία κεφάλαια για χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων μπορεί να αναζητηθούν με την αξιοποίηση του EASI Funded Instrument. Τέλος το EASI Guarantee instrument, μπορεί να αξιοποιηθεί για την λήψη εγγυήσεων αύξησης τη πρόσβασης των πολύ μικρών επιχειρήσεων και των ευάλωτων ομάδων.

Οι σχετικές δράσεις του EASI στη νέα προγραμματική περίοδο ενσωματώνονται στο πρόγραμμα InvestEU.

Εάν επιλεγεί η λύση της σύστασης του ταμείου Μικροχρηματοδοτήσεων, η μόχλευση των αρχικών κεφαλαίων θα πολλαπλασιάσει τα διαθέσιμα κεφάλαια.

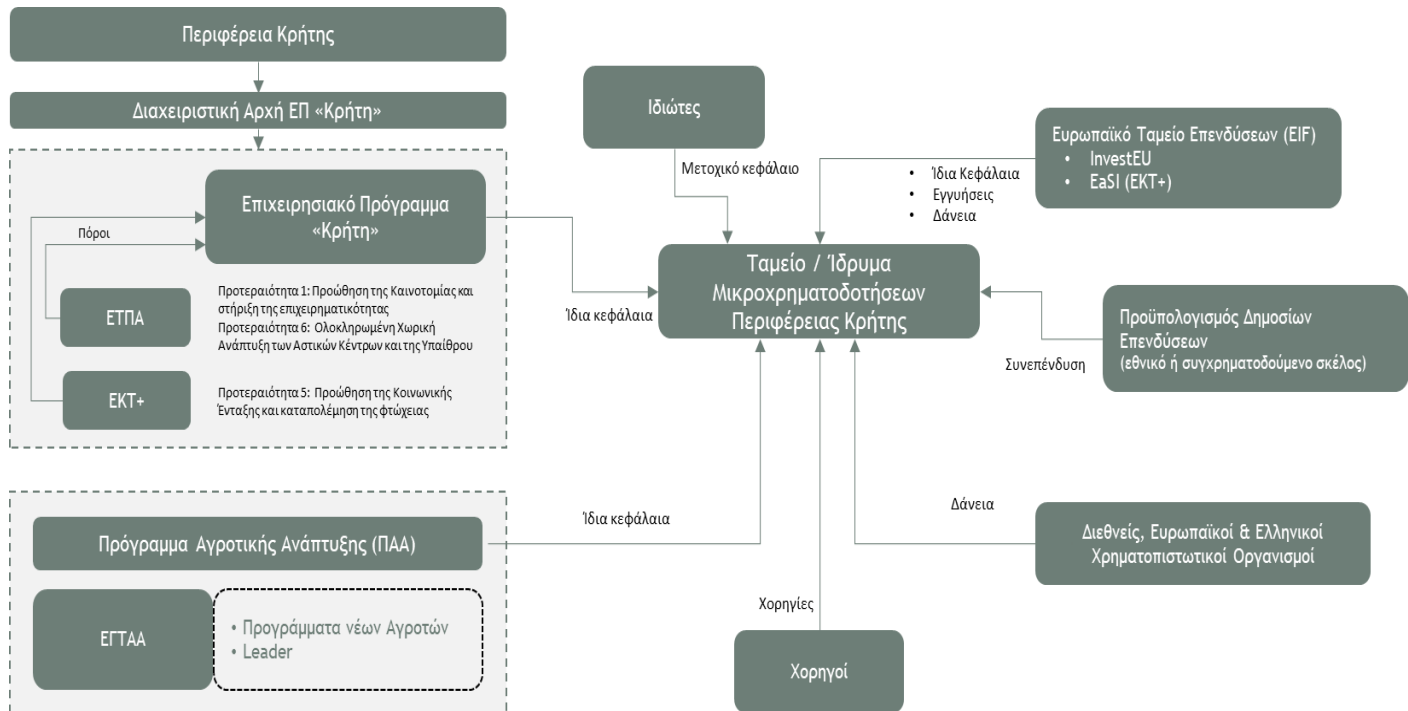
Τέλος εάν επιλεγεί η λύση της σύστασης Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων, ο τραπεζικός δανεισμός μπορεί να αποτελέσει σοβαρή πηγή των αναγκαίων κεφαλαίων.

Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά οι εναλλακτικές πηγές εξεύρεσης των αναγκαίων κεφαλαίων για τη σύσταση Ταμείου ή Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

⁵⁴ Το ΑΙΕ υπολογίζεται ως ποσοστό αν διαιρεθεί το σύνολο της χορηγούμενης ενίσχυσης, ανεξαρτήτου πηγής, προς το ενισχυόμενο κόστος επένδυσης.

Σχήμα 4: εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης για την ίδρυση και λειτουργία Ταμείου / Ιδρύματος Χρηματοδοτήσεων

9. Οφέλη από την Παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων

9.1 Βάση Υπολογισμού του Οφέλους

Ο προσδιορισμός του οφέλους από την ενίσχυση της παροχής Μικροχρηματοδοτήσεων στην Περιφέρεια Κρήτης υπολογίζεται ενδεικτικά για κάθε ένα εκατομμύριο ευρώ (1 εκ. €) που θα διαθέσει η Περιφέρεια. Με συντηρητική εκτίμηση, γίνεται η παραδοχή ότι η μόχλευση των αρχικών κεφαλαίων θα είναι τουλάχιστον 2 φορές (συντελεστής μόχλευσης 2). Ο βαθμός μόχλευσης των αρχικών κεφαλαίων μπορεί να ανέλθει έως και τις 6-8 φορές ,όπως ενδεικτικά συμβαίνει με τη μόχλευση των εγγυήσεων που παρέχονται στα πλαίσια του προγράμματος EaSI για τη χορήγηση Μικροχρηματοδοτήσεων. Στους υπολογισμούς του οφέλους από το αρχικό ενδεικτικό ποσό του 1 εκατομμυρίου ευρώ, δεν έχουν ληφθεί υπόψη ,τόσο οι λειτουργικές δαπάνες του Ταμείου/Ιδρύματος , όσο και ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των Μικροχρηματοδοτήσεων, παράμετροι οι οποίες στην παρούσα φάση δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν.

9.2 Εκτίμηση Μεγέθους Ωφελομένων

Με την παραδοχή της διάθεσης από την Περιφέρεια αρχικού ποσού 1 εκ. τα συνολικά κεφαλαία για Μικροχρηματοδοτήσεις θα ανέλθουν στα επίπεδα των 2 εκ. € ετησίως και σε 10 εκ € στην πενταετία. Κατά συνέπεια, με την παραδοχή ότι η μέση Μικροχρηματοδότηση θα ανέρχεται σε 10.000 €, θα καταστεί δυνατή η χορήγηση 200 Μικροχρηματοδοτήσεων ετησίως και 1.000 σωρευτικά στη πενταετία.

9.3 Εκτίμηση Οφέλους για την Περιφέρεια Κρήτης και την Ελληνική Οικονομία

Στην παρούσα ενότητα της μελέτης βάσει του ενδεικτικού μεγέθους της παρέμβασης (1 εκ. €), γίνεται μια αρχική εκτίμηση των ακόλουθων σημαντικότερων ωφελειών για την οικονομία της Περιφέρειας Κρήτης και της ελληνικής οικονομίας γενικότερα:

- Αριθμός νέων επιχειρήσεων/Αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών
- Νέες θέσεις εργασίας /Αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών
- Προστιθέμενη αξία νέων επιχειρήσεων /Αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών
- Φορολογικά έσοδα και έσοδα ασφαλιστικών οργανισμών από ασφαλιστικές εισφορές
- Κοινωνικά οφέλη από την παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων

Αναλυτικά το μέγεθος της κάθε ωφέλειας αποτιμάται ως ακολούθως:

Αριθμός Νέων Επιχειρήσεων

Βάσει απολογιστικών στατιστικών δεδομένων από Ίδρυμα που παρέχει Μικροχρηματοδοτήσεις υπολογίστηκε ότι το 34% όσων λαμβάνουν Μικροχρηματοδοτήσεις δημιουργούν νέα επιχείρηση (νέα επιχείρηση, νέοι αυτοαπασχολούμενοι /επιχειρηματίες). Αξίζει εδώ να αναφερθεί ότι το ποσοστό αυτό διαφοροποιείται σε 12% για τη δημιουργία νέας μικροεπιχείρησης και σε 62% για τους νέους αυτοαπασχολούμενους επιχειρηματίες. Με δεδομένο τον αριθμό των Μικροχρηματοδοτήσεων (1.000 Μικροχρηματοδοτήσεις σωρευτικά την πενταετία), εκτιμάται ότι μπορούν σε βάθος πενταετίας να δημιουργηθούν 340 νέες επιχειρήσεις ή αυτοαπασχολούμενοι επιχειρηματίες.⁵⁵

⁵⁵ Microbank (2022). Annual report

Νέες Θέσεις Εργασίας (ΝΘΕ)

Από τα στοιχεία του ίδιου Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων προέκυψε ότι οι αυτοαπασχολούμενοι επιχειρηματίες και οι νέες επιχειρήσεις που έλαβαν Μικροχρηματοδοτήσεις, λαμβανομένου υπόψη και της αυτοαπασχόλησης, δημιούργησαν κατά μέσο όρο 0,87 ΝΘΕ. Επιπρόσθετα, λαμβανομένων υπόψη και των έμμεσων θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν, υπολογίστηκε ότι κατά μέσο όρο κάθε νέα επιχείρηση/ αυτοαπασχολούμενος επιχειρηματίας δημιούργησε 1,5 ΝΘΕ.

Κατά συνέπεια σε βάθος πενταετίας οι 340 νέες επιχειρήσεις ή αυτοαπασχολούμενοι επιχειρηματίες, δυνητικά μπορούν να δημιουργήσουν σωρευτικά 510 ΝΘΕ (340 νέες επιχειρήσεις/Αυτοαπασχολούμενοι επιχειρηματίες X 1,5 ΝΘΕ) ή 102 ΝΘΕ ετησίως. Συγκεκριμένα, από αυτές το 60% περίπου θα αφορούν άμεσες ΝΘΕ και το 40% έμμεσες ΝΘΕ.

Προστιθέμενη Αξία Νέων Επιχειρήσεων - Αυτοαπασχολούμενων

Η εκτίμηση της προστιθέμενης αξίας στηρίζεται σε στοιχεία που προέκυψαν από μελέτη της ΕΥ για το ΣΕΒ⁵⁶. Σύμφωνα με τη μελέτη η άμεση ετήσια προστιθέμενη αξία ανά πολύ μικρή επιχείρηση ανέρχεται σε 14.000 €. Λαμβάνοντας υπόψη επίσης ότι το έμμεσο όφελος, σε όρους προστιθέμενης αξίας, αποτελεί το 50% ⁵⁷ του άμεσου οφέλους, εκτιμάται ότι η ετήσια συνολική προστιθέμενη αξία ανά νέα επιχείρηση - αυτοαπασχολούμενο θα ανέρχεται σε 20.000 € τουλάχιστον.

Βάσει του αριθμού των νέων επιχειρήσεων - αυτοαπασχολούμενων επιχειρηματιών η ετήσια προστιθέμενη αξία τον πέμπτο χρόνο υπολογίζεται σε 6,8 εκ. € ως εξής: 340 νέες επιχειρήσεις - αυτοαπασχολούμενοι επιχειρηματίες X 20.000 € προστιθέμενη αξία = 6,8 εκ. €.

Φορολογικά Έσοδα και Έσοδα Ασφαλιστικών Οργανισμών από Ασφαλιστικές Εισφορές

Με την παραδοχή ότι το μέσο ετήσιο φορολογικό έσοδο από το φόρο εισοδήματος και τους λοιπούς φόρους ανά νέα επιχείρηση / αυτοαπασχολούμενο επιχειρηματία θα είναι της τάξης των 1.000 €, το αναμενόμενο ετήσιο φορολογικό έσοδο εκτιμάται σε 68 χιλιάδες € (68 νέες επιχειρήσεις/νέοι αυτοαπασχολούμενοι επιχειρηματίες X 1000 ευρώ) και σωρευτικά την πενταετία σε 340 χιλιάδες €.

Επιπρόσθετα με την παραδοχή ότι κάθε ΝΘΕ θα καταβάλει την ελάχιστη ασφαλιστική εισφορά για ελεύθερους επαγγελματίες, ύψους 230 € μηνιαίως ή 2.760 € ετησίως, τα έσοδα των ασφαλιστικών οργανισμών τον πέμπτο χρόνο εκτιμώνται σε ως ακολούθως:

510 ΝΘΕ X 2.760 € / ΝΘΕ = 1,4 εκ. €.

Κοινωνικά Οφέλη από την Παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων

Εκτός από τα οικονομικά οφέλη η παροχή Μικροχρηματοδοτήσεων θα έχει σημαντικά κοινωνικά οφέλη όπως ενδεικτικά :

- Η κοινωνική ένταξη των ωφελομένων, ευάλωτων ομάδων με τη δημιουργία εισοδημάτων ή και βελτίωση αυτών,
- Η μείωση της κοινωνικής ανισότητας και των διακρίσεων φύλλου,
- Η μείωση της φτώχειας

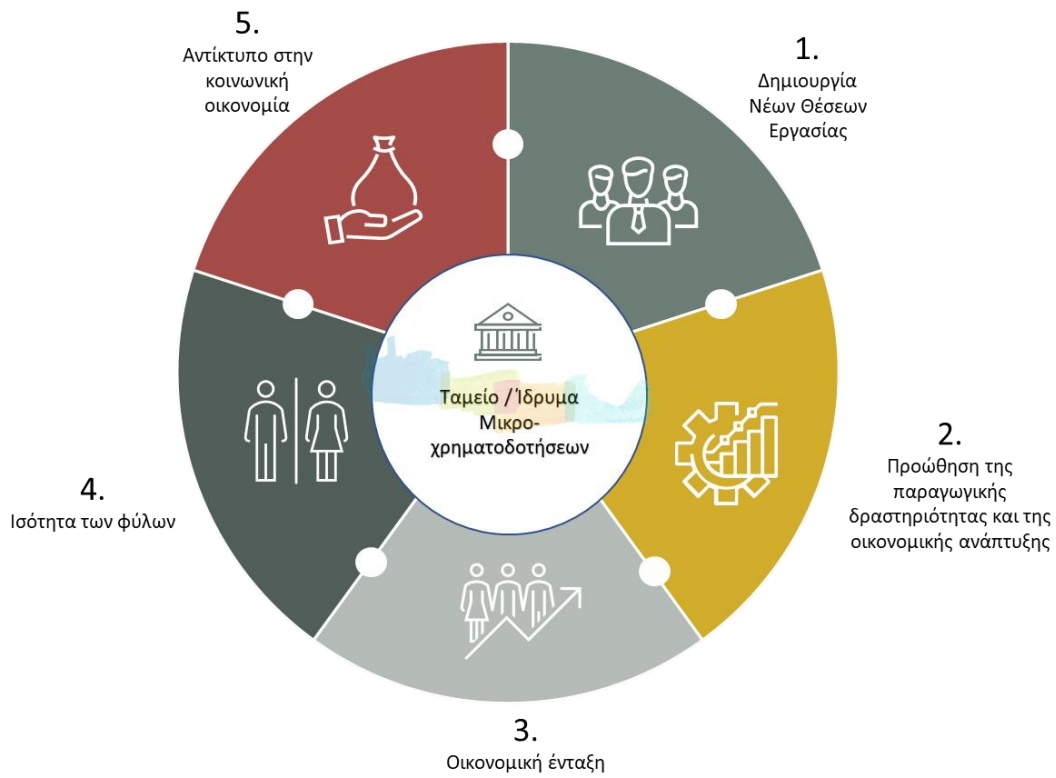
Στο σχήμα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι περιοχές της κοινωνικοοικονομικής ζωής της Περιφέρειας Κρήτης στις οποίες θα έχει θετικό αντίκτυπο η δημιουργία Ταμείου / Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

⁵⁶ Οι ΜΜΕ στην Ελλάδα, ΣΕΒ-ΕΥ, 2018

⁵⁷ Microfinance Annual report 2021,

Σχήμα 5: Περιοχές στις οποίες έχει θετικό αντίκτυπο η δημιουργία Ταμείου / Ιδρύματος Μικροχρηματοδοτήσεων

Βιβλιογραφία

1. Clark, R., Houde, J.-F., Kastl, J. (2021). *The Industrial Organization of Financial Markets*. NBER Working Paper 29183. URL: [w29183.pdf \(nber.org\)](https://www.nber.org/papers/w29183)
2. ECB (2017). *Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area: October 2016 to March 2017*. <https://www.ecb.europa.eu/stats/accesstofinancesofenterprises/pdf/ecb.accesstofinancesmallmediumsizedenterprises201705.en.pdf>
3. ECB (2022). *Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area, October 2021 to March 2022*. <https://www.ecb.europa.eu/stats/accesstofinancesofenterprises/pdf/ecb.safe2021H2-bba4474fd3.en.pdf>
4. European Commission (2012). *Entrepreneurship in the EU and Beyond. Flash Eurobarometer 354. Analytical Report*. URL: <https://mega.public.lu/dam-assets/fr/publications/references-etudes-externes/2012/entrepreneurship/entrepreneurship.pdf>
5. European Commission (2013). *Evaluation of the JASMINE TECHNICAL ASSISTANCE Pilot phase. ICF GHK (2013)*. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/doc/instruments/jasmine/jasmine_evaluation_final_report.pdf
6. European Commission (2017). *Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027*. URL: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=23029&langId=en>
7. European Commission (2022). *Performance Monitoring Report of the European Union Programme for Employment and Social Innovation (EaSI) 2019-2020*. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8501&furtherPubs=yes>
8. European Commission (2022). *SBA Fact Sheet 2021*.
9. European Investment Fund (2022). *EaSI-Guarantee Financial Instrument Implementation Update. Reporting Date: 30/06/2022*. URL: https://www.eif.org/what_we_do/microfinance/easi/easi-implementation-status.pdf
10. European Microfinance Network (2020). *Legislative Mapping Report Greece*. September 2020. URL: [EMN Legislative Mapping Report - Greece | European Microfinance Network \(european-microfinance.org\)](https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/greece_0.pdf)
11. European Microfinance Network (2022). *Legislative Mapping Report Greece*. September 2022. URL: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/greece_0.pdf
12. Eurostat (2020a). *Eurostat Regional Yearbook. 2020 Edition*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/11348978/KS-HA-20-001-EN-N.pdf>
13. Eurostat (2020b). *Population change - Demographic balance and crude rates at regional level (NUTS 3)*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/demo_r_gind3_esms.htm
14. Eurostat (2022). *Living conditions statistics at regional level. Statistics Explained*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_statistics_at_regional_level
15. ΕΥ και ΣΕΒ (2018). *Οι ΜΜΕ στην Ελλάδα*. URL: https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50656/sme_part2.PDF
16. ΕΥ και Τράπεζα Πειραιώς (2022). *Πώς μπορεί ο Αγροδιατροφικός τομέας να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του αύριο, σήμερα;* URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/el_gr/topics/agribusiness/agribusiness_survey_final.pdf
17. GEM (2015). *Special Topic Report: 2015-2016 Entrepreneurial Finance*. URL: http://ipmmp.um.si/wp-content/uploads/2016/08/gem_2015_2016_report_on_entrepreneurial_financing_14689266011.pdf
18. GEM (2021). *2020/2021 Global Report*. URL: <https://www.gemconsortium.org/file/open?fileId=50691>
19. GEM (2016). *2015 / 2016 Global Report*. URL: <https://www.gemconsortium.org/report/gem-2015-2016-global-report>
20. <https://www.ecb.europa.eu/stats/accesstofinancesofenterprises/pdf/ecb.safe2021H2-bba4474fd3.en.pdf>
21. Hellenic Bank Association (2022). *Greek Banking System Overview*.
22. International Labor Organization (2002). *Micro-finance in industrialized countries: helping the unemployed to start a business*. URL: https://www.ilo.org/global/publications/ilo-bookstore/order-online/books/WCMS_PUBL_9221129462_EN/lang--en/index.htm
23. Microbank (2022). *Annual Report 2021*. URL: https://www.microbank.com/deployedfiles/microbank/pdf/Informe_MicroBank_2021_ENG.pdf
24. OECD (2020). *Regional Policy for Greece Post-2020*. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/cedf09a5en/1/3/2/index.html?itemId=/content/publication/cedf09a5en&csp=ee25a605ced7ab5be262996aeaeef879&itemI=oeecd&itemContentType=book>
25. OECD (2021). *The Missing Entrepreneurs 2021: Policies for Inclusive Entrepreneurship and Self-Employment*. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/71b7a9bb-en.pdf?expires=1670604350&id=id&accname=quest&checksum=2E9AAE13744B817DAE427F36A13382D5>
26. Pytkowska, J. (2020). *Microfinance in Europe: Survey Report 2020 edition*. URL: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/survey2020_87.pdf

28. Unterberg, M. (2017). *Assessing the European market potential of business microcredit and the associated funding needs of non-bank MFIs. A study for the European Microfinance Network (EMN) and the Microfinance Centre (MFC)*. Published by EMN and MFC. URL: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/Market%20analysis%20report_final_0.pdf.
29. Ανέλιξης. *Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης. Φάση Α'*. URL: http://www.pepkritis.gr/wp-content/uploads/2016/03/roma_fasi-A.pdf
30. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. *Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης: Ενότητα 3: Δημογραφικές Αλλαγές, Απασχόληση και Μετανάστες στην Ύπαιθρο*. URL: https://oeclass.aau.gr/openeclass/modules/document/file.php/OCDAERD108/aoa_th_MM110_3d.pdf
31. ΕΛΣΤΑΤ (2021). *Ελλάς με αριθμούς/ Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2021*. https://www.statistics.gr/documents/20181/17529706/GreecelnFigures_2021Q3_GR.pdf/7998413b-11d3-28b3-59f7-33b98da8b34d
32. ΕΛΣΤΑΤ (2021). *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών*
33. ΕΛΣΤΑΤ (2022). *Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες Χρονοσειρές (1981-2020)*. URL: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJO03/->
34. Καλαβάνου, Α. (2021). *Τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην έννομη τάξη (Αστική - Ποινική - Διοικητική προσέγγιση)*. URL: https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2021/kalavanou_2021.pdf
35. Παγκράτια Τράπεζα (2022). *Αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου. Ενημερωτικό Δελτίο*. URL: <https://www.pancretabank.gr/trapeza/enimerosi-ependyton/afxisi-metochikou-kefalaiou>
36. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2021). *Ετήσια Έκθεση 2020*. URL: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>
37. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2022). *Ετήσια Έκθεση 2021*. URL: https://www.esamea.gr/component/cck/?task=download&collection=article_filegroup&xi=0&file=article_file&id=5978
38. Περιφέρεια Κρήτης (2020). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης 2020 - 2023/ Στρατηγικός Σχεδιασμός*. URL: https://www.crete.gov.gr/wp-content/uploads/2020/07/schedio_stratigiko_ioylios_2020_diap_2_21_09_20201_compressed.pdf
39. Τράπεζα της Ελλάδος (2020). *Έκθεση του Διοικητή για το Έτος 2019*. URL: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2019.pdf>
40. Τράπεζα της Ελλάδος (2021). *Έκθεση του Διοικητή για το Έτος 2020*. URL: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>
41. Τράπεζα της Ελλάδος (2022). *Έκθεση του Διοικητή για το Έτος 2021*. URL: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2021.pdf>
42. Τράπεζα της Ελλάδος (2021). *Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας*. Δεκέμβριος 2021. URL: https://www.bankofgreece.gr/Publications/ΕΚΘΕΣΗ_ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ_ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ_ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ_2021.pdf
43. Τράπεζα της Ελλάδος (2021). *Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας*. Ιούνιος 2021. URL: https://www.bankofgreece.gr/Publications/ΕΚΘΕΣΗ_ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ_ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ_%20ΙΟΥΝΙΟΣ_2021.pdf
44. Τράπεζα της Ελλάδος (2022). *Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας*. Μάιος 2022. URL: https://www.bankofgreece.gr/Publications/FINANCIAL_STABILITY_REVIEW_MAY_2022_EL.pdf
45. Τράπεζα της Ελλάδος (2022). *Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας*. Νοέμβριος 2022. URL: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/ekthesh-xrhmatopistwtikhs-statherothtas>
46. Υπουργείο Οικονομικών (2022). *Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού για το 2023*. URL: <https://www.minfin.gr/documents/20182/19144001/21-11-2022+++Εισηγητική+Έκθεση+Προϋπολογισμού+2023.pdf/b6044e3b-8f3f-4929-9cfe-be99491cae03>

Financial Advisors

FCNC Financial Advisors

Δ: Πανεπιστημίου 58, Αθήνα 10678, Ελλάδα

T: +30 210 3803555 |

E: info@fcnc.gr

www.fcnc.gr